

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

Journal of East Asian and ASEAN Studies

ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (2025) มกราคม - มิถุนายน 2568

Vol. 25 No. 1 (2025) January - June 2025

ศูนย์การเมือง สังคม และอาณานิคม
ตะวันออกเฉียงใต้
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ISSN : 3056-9567 (PRINT)

ISSN : 3056-9575 (Online)

เอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (2025) มกราคม - มิถุนายน 2568

East Asian and ASEAN Studies, Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

Vol. 25 No. 1 January - June 2025

ISSN : 3056-9567 (Print)

ISSN : 3056-9575 (Online)

ปีที่พิมพ์ : มิถุนายน 2568

Year : June 2025

© 2019 by Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา- มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2566.

1.วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา. I. ศูนย์การเมือง สังคมและ
อาณาบริเวณศึกษา, เจ้าของ. II. ชื่อเรื่อง.

ISSN 2697-598X

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษา ศูนย์การเมือง สังคมและอาณานิคมศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นวารสารที่นำเสนอบทความวิชาการจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาเกี่ยวกับสาขารัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ การเมืองการปกครอง และเอเชียศึกษาในกรอบอาณานิคมศึกษา (Area study) วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษาใช้การกลั่นกรองบทความก่อนลงตีพิมพ์แบบผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Tripple-blind Peer Review) โดยแต่ละบทความต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษাজัดพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (ม.ค.-มิ.ย. และ ก.ค.-ธ.ค.)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการในสาขารัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง บริหารรัฐกิจ นโยบายสาธารณะ
2. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิผลิตผลงานทางวิชาการเผยแพร่ต่อสาธารณชนในรูปแบบบทความทางวิชาการและบทวิจารณ์หนังสือ
3. เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และนักวิจัย
4. เป็นเอกสารประกอบการเรียน การสอนในระดับอุดมศึกษา

ข้อความและบทความในวารสารฉบับนี้เป็นแนวความคิดของผู้เขียน การตีพิมพ์
บทความเข้าเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบ
ของคณะผู้จัดทำ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการและมหาวิทยาลัยรามคำแหง

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา
Journal of East Asian and ASEAN Studies
ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (2025) มกราคม - มิถุนายน 2568
ISSN : 3056-9567 (Print)
ISSN : 3056-9575 (Online)

เจ้าของ ศูนย์การเมือง สังคมและอาณานิคมศึกษา
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผศ.วุฒิสักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์

ที่ปรึกษาคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการบริหาร

ผศ.ดร.กานต์ บุญยะกาญจน์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการประจำฉบับ

อ.ดร.กิตติพงศ์ พุทธิวินิช

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กองบรรณาธิการ

ภายนอก

ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศ.ดร.สมเกียรติ วันทะนะ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.วันชัย มีชาติ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.ดร.อรุณี สันติจิตินิชย์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ปราณี ทิพย์รัตน์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.ดร.วัชรพล พุทธิรักษา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผศ.ดร.วีระ หวังสัจจะโชค
รศ.ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์
ผศ.ดร.เอกลักษณ์ ไชยภูมิ
Prof. Eiji Murashima
Prof. Dr. Noel Morada

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Waseda University
The University of Queensland

ภายใน

รศ.ดร.ศิริลักษณ์ ต้นตยกุล
รศ.ดร.รัฐศิรินทร์ วังกานนท์
ผศ.ดร.เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์
ผศ.ดร.ศิริรักษ์ นิทัศน์เอก
อ.ดร.กิตติพิศ พุทธิวินิช

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ผศ.ดร.ฉวีวันท์ สุพทธิกุล
ผศ.ดร.ชาย ไชยจิตต์
ผศ.ดร.ชุมพล อุ่นพัฒนาศิลป์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผศ.ดร.นพพล อัครฮาด

คณะวิทยาการจัดการ

ผศ.ชัยพร พยาครุฑ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อ.ดร.จิราภรณ์ คำจันทร์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อ.วรศรา อิมพิทักษ์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อ.ดร.กานต์วี วิชัยปะ

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นายเสกสรร อานันท์ศิริเกียรติ

รศ.ดร.ศิริลักษณ์ ตันตยกุล
ผศ.ดร.ศิริรักษ์ นิทัศน์เอก
ผศ.ดร.ชญานันท์ ศุภชลาศัย
ผศ.ดร.กานต์ บุญยะกาญจน์
ผศ.ดร.วิลาสินี พิบูลย์เศรษฐ์
ผศ.ดร.ธีระพล เกรียงพันธุ์
ผศ.ดร.ประการัง ชื่นจิตร
อ.ดร.ศกลรัตน์ จิรรุ่งเรืองวงศ์
อ.ดร.กิตติพศ พุทธิวนิช
อ.พิชญ์ญา วิฑูรกิจจา

ผู้จัดการ
พิสูจน์อักษร
ออกแบบปกและจัดทำรูปเล่ม

พิมพ์ที่

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ
และสมาคมไทยคดีศึกษาแห่งประเทศไทย
เกาหลี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คุณวราลี แสงนาค
คุณโสโรชา จิรรุ่งเรืองวงศ์
คุณวรรณิดา พรหมนิมิต

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[https://so01.tci-thaijo.org/index.php/
eascramJ/index](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index)

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา จัดพิมพ์โดยศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นวารสารวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เดิมทีจัดทำขึ้นในเล่มขนาดเล็กเป็นภาษาไทยในชื่อ จุลสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษา ปีละ 1 ฉบับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ได้พัฒนาขึ้นเป็น รูปเล่มขนาดใหญ่ พร้อมเนื้อหาที่หลากหลาย และตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบทความ เป็นภาษาอังกฤษและจีนเช่นกัน ในนามวารสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียง นับจากปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป การจัดพิมพ์ปรับเปลี่ยนเป็นปีละ 2 ฉบับ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและกลุ่มประเทศอาเซียน ในยามที่กลุ่มกำลังเคลื่อนตัวเข้าใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น มีหลากหลายมิติในเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ครอบคลุมทางด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ธุรกิจ ปรัชญา สังคม กฎหมาย อัตลักษณ์ด้าน ศาสนา ชาติพันธุ์ การสื่อสาร ภาษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วรรณกรรม ชุมชน ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการ และธรรมาภิบาล เป็นต้น

ก่อนหน้าในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงค่อย ๆ พัฒนามาอย่างช้า ๆ แต่ต่อเนื่อง หลังจากก่อตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2539 (1996) ด้วยเจตนารมณ์อันแน่วแน่ในทาง วิชาการ และได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย East Asia Academic Cooperation Council (EACC) เมื่อเริ่มต้น โดยมีกรมอาเซียนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ ผลักดัน EACC เป็นคณะกรรมการความร่วมมือด้านวิชาการเอเชียตะวันออกเฉียง ที่ได้รับการแต่งตั้งเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีวิชาการต่างๆ ในกรอบอาเซียน+3 และชุมชนวิชาการนานาชาติทั้งนี้ ศูนย์ฯ ในฐานะหนึ่งในผู้มีส่วนร่วมเมื่อแรกเริ่มของคณะกรรมการ EACC โดย ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีบทบาทเป็นรองประธานในช่วง 2 ปีแรก ได้ตระหนักดีว่า การส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการ ด้านเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียน จำเป็นต้องดำเนินการพร้อมกับความร่วมมือ ของนักวิชาการจากหลากหลายแหล่ง แม้จะมีจุดหมายร่วมและความคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม แต่ละแห่งต่างมีอัตลักษณ์และมุมมองเฉพาะตน อีกทั้งจำเป็นต้องเชื่อมโยง เป็นเครือข่ายกับหลายสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศ รวมไปถึงกับสถาบันในระดับนานาชาติ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน หนึ่งในบรรดาหลากหลาย ช่องทางนั้นคือ การจัดพิมพ์วารสารวิชาการที่คณะผู้จัดทำพยายามส่งเสริมในทิศทาง ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นเวทีวิชาการและทางออกสำหรับเพิ่มพูนความรู้ ปะทะสังสรรค์ทางปัญญา โต้แย้ง และแลกเปลี่ยนระหว่างกัน

คณะบรรณาธิการตระหนักดีว่า งานวารสารทางวิชาการนั้นเป็นงานท้าทายที่ต้องอาศัยความวิริยะอุตสาหะ อีกทั้งต้องการเป็นเวทีทางความคิดที่ได้รับความร่วมมือ ร่วมใจจากนักวิชาการหลายสถาบัน เพื่อผลิตผลงานและข้อเสนอแนะ เสริมสร้างให้ผลงานทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสะท้อนภาพองค์ความรู้ด้านเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษา ซึ่งมีพลวัตทั้งใน เชิงภูมิปัญญา

อัตลักษณ์และวิถีแห่งความเป็นโลกตะวันออก (Eastern World) มีเสน่ห์ ดึงดูดพลังทางความคิดของปัญญาชนให้ร่วมสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการสืบไป

ดั่งนันทนาการต่างๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร ประกอบด้วย การเผยแพร่งานวิจัยงานค้นคว้าในหลายแง่มุมและระดับของแนวการวิเคราะห์ จากนักศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการจากต่างสถาบันทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยรวมทั้งจากต่างประเทศในภาษาไทย ภาษาอังกฤษและอื่นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย รองรับกับความเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21

Journal of East Asian and ASEAN Studies

Purpose and objective

The Journal of East Asian and ASEAN Studies is an academic journal published by Centre of Politics, Social and Area Studies Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University. Initially, it was published in a small format of booklet primarily in Thai language on a yearly basis. But from 2012 onwards, the volume of the Journal has been enlarged with varieties of contents to include articles in English as well in Chinese language. Beginning from 2015 the publication is scheduled to be published twice yearly to accommodate with the increasing demands for research publication requirement.

The purpose of this Journal aims to disseminate knowledge on the region of East Asia including ASEAN countries in various disciplines, as this part of Asia is moving closer together towards a tightly link area. As a multi-disciplinary publication with emphasis mainly on Social Science and Humanity, the Journal's principal focus covers sub-disciplines such as sociology, politics, security, history, international relations, economics and cooperation, business, philosophy, law, religious and ethnic identities, cultural studies, language and literature, local community, environment, public-private management and governance etc.

After founding in 1996, our East Asian Studies Center has taken a long road with slow pace but steady progress with firm objective to advance academically despite limited resources. The center was acknowledged and has been the member of the East Asia Academic Cooperation Council (EACC), a forum initiated by Department of ASEAN Affairs, MFA, since its inception in May 2007. The aims of the EACC forum is to encourage Thai scholars to participate in their intellectual capacity in a broader academic forum of ASEAN Plus Three (APT). During the first two years, the director of our East Asian Studies Centers had participated as vice-chairman of the forum.

We realize well that in order to further the studies of East Asia and ASEAN as a region and in a separate entity, this effort cannot be done solely without the cooperation among academics and partnership with other like-minded institutions. Although many share common interests with similar objectives, however each center, particularly ours, has its own identities, perspectives and agendas to

pursue. The necessity to build a network of relationship with other academic institutions both inside the country and abroad is indispensable to advance the study and exchange of knowledge. And one of several channels is to publish this journal on a regular basis. Our editorial teams put effort in this direction to achieve academic standard requirement by attracting the contributors from different disciplines and serve as an outlet for researchers, academic community to express their views and approaches on the subject matters. With the aims to offer a diversity of views, the journal would serve as an open space for intellectual discussions, exchange of criticism and dissemination of research results.

We are well aware that publishing a journal is already a challenge that needs patience and perseverance. With the aims to attain nationwide academic recognition, this journal as a forum of thought has been achieved with the collaboration of eminent intellectuals from different academic institutions who patiently peer reviewed with useful recommendations and suggestions, but then the final responsibility rests with the authors. This would contribute to reflect the state of knowledge on the region which is undergoing the dynamic change in term of wisdom, identity deriving from Eastern world of thinking that need to be reexamined and attract intellectuals to reconstruct in the present context of 21st century.

บทบรรณาธิการ

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษาขอแสดงความขอบพระคุณอย่างสูงต่อหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (Master of Public Administration) ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ และขอแสดงความขอบพระคุณต่อคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ได้ให้การสนับสนุนทางด้านการดำเนินงาน ภายหลังจากการที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ยกเลิกการจัดสรรงบประมาณสำหรับงานวารสาร โดยมีเหตุผลว่ามหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุนเฉพาะวารสารที่ได้รับการจัดอันดับใน TCI ฐาน 3 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม กองบรรณาธิการมีความเห็นร่วมกันว่า ไม่สมควรลดทอนคุณภาพของวารสารเพื่อการได้รับงบประมาณสนับสนุน จึงขอแสดงความขอบพระคุณต่อทั้งสองหน่วยงานดังกล่าวอย่างยิ่ง ที่ยังคงเห็นชอบและสนับสนุนเจตนารมณ์ในการรักษาคุณภาพของวารสารต่อไป

ในฉบับนี้ วารสารได้รวบรวมบทความวิชาการที่หลากหลายและมีคุณภาพครอบคลุมประเด็นสำคัญทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติ โดยเริ่มต้นด้วยการศึกษาประเด็นสังคมจีนร่วมสมัย ได้แก่ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมจีนในปัจจุบัน และชาตินิยมจีนกับข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู/เซ็งกาคุในสมัยสี จิ้นผิง ตามด้วยการวิเคราะห์นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย ผ่านกรณีศึกษา เครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว นอกจากนี้ ฉบับนี้ยังนำเสนอบทความที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อาทิ การศึกษาความพร้อมของเทศบาลนครตรังสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ นโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567 และการอภิบาลโลกผ่านดัชนีชี้วัด โดยศึกษากรณีสภาพการณ์ ความเสื่อมถอย และแนวทางการพัฒนาหลักนิติธรรมและการกำกับดูแลที่ดีในประเทศไทย ส่วนประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่นำเสนอในฉบับนี้ ได้แก่ การจัดการสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองในประเทศไทย แนวทางการส่งเสริมคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และศิลปะการนำทีม Gen Y & Gen Z กลยุทธ์ภาวะผู้นำเพื่อประสิทธิภาพในการทำงานยุคใหม่

บทบรรณาธิการ (ต่อ)

บทความทั้งหมดในฉบับนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของประเด็นการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ การพัฒนาท้องถิ่น ไปจนถึงการบริหารจัดการในยุคดิจิทัล กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการ นักศึกษา และผู้ที่สนใจศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้อง และจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์ความรู้และการปฏิบัติงานต่อไป

กิตติพิศ พุทธิวนิช
บรรณาธิการ

Editorial

The Journal of East Asian and ASEAN Studies expresses its profound gratitude to the Master of Public Administration program for their generous financial support, and to the Faculty of Political Science at Ramkhamhaeng University for their operational support. This comes following Ramkhamhaeng University's decision to discontinue budget allocation for the journal, with the rationale that the university would only support journals ranked in TCI Tier 3. However, the editorial board unanimously agreed that it would be inappropriate to compromise the journal's quality for the sake of obtaining funding support. We therefore extend our deepest appreciation to both institutions for continuing to endorse and support our commitment to maintaining the journal's standards.

This issue presents a diverse collection of high-quality academic articles covering significant topics at both regional and national levels. The volume begins with studies on contemporary Chinese society, including social inequality in present-day China and Chinese nationalism regarding the Diaoyu/Senkaku Islands dispute during the Xi Jinping era. This is followed by an analysis of the Chinese government's media policy in Thailand through a case study of the Matichon-Khao Sod Group and Xinhua News Agency. Additionally, this issue features articles related to local and national governance, including studies on Trang Municipality's readiness to become a smart city, land and building tax collection policies in Bangkok Metropolitan Area (2019-2024), and global governance through indicator examining the current state, deterioration, and development approaches for rule of law and good governance in Thailand. Other significant topics presented in this issue include crisis management in Thailand's political context, approaches to enhancing the quality of ThaiD application services among citizens in

Editorial (Continue)

Photharam District, Ratchaburi Province, and the art of leading Generation Y and Z through leadership strategies for modern workplace efficiency. All articles in this issue reflect the diversity of East Asian and ASEAN studies, spanning from international relations and public policy to local development and digital-age management. The editorial board sincerely hopes that these articles will benefit academics, students, and those interested in related fields, and can be applied to advance knowledge and practice in their respective areas.

Kittipos Phuttivanich Editor

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ	x
ชาตินิยมจีนกับข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู/เซ็งกาในสมัยสี จิ้นผิง จิงยี่ เหวิน	1
The current situation of social inequality in China Krongchan Chantharaphaha	24
นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย: กรณีศึกษาเครื่องมือดิชน-ข่าวสด กับสำนักข่าวซินหัว ธนพร ช่วยเจริญ	41
การศึกษาความพร้อมของเทศบาลนครตรังสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ ชนิษฐา สุขสง สิริวิทย์ อีสโร	58
นโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 – 2567 มนตรี บุญญาพงษ์พันธ์ เกรียงชัย ปึงประวัติ ณัฐพงศ์ บุญเหลือ นิพนธ์ โชะเฮง	80

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การอภิบาลโลกผ่านดัชนีชี้วัด: กรณีศึกษาสภาพการณ์ ความเสื่อมถอย และแนวทางการพัฒนาหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย ณัฐกร คล้ายสุบิน มาริษา กองเงิน	97
การจัดการสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองในประเทศไทย เอกรินทร์ ศิริรัตน์ชัย	142
แนวทางการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThalID ของประชาชน ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ขวัญแก้ว เจตเขตกันท์ สุชาติ อุดลยบุตร บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ	158

Table of Content

	Page
Editorial	xi
Chinese Nationalism and the Diaoyu/Senkaku Islands Dispute in the Xi Jinping Era Jingyi Ren	1
The current situation of social inequality in China Krongchan Chantharaphaha	24
China media policy in Thailand: A case study of the Matchon-Khaosod Group and Xinhua News Agency Thanaphon Chuaycharoen	41
A Study of Trang City Municipality's Readiness Towards Becoming a Smart City Kanittha Saksong Siriwit Issaro	58
The Policy on Land and Building Taxation within Bangkok Metropolitan Areas from 2019 to 2024 Montree Boonyapongphun Kriangchai Phuengprawat Nattapong Boonlue Nipon Sohheng	80

Table of Content (Continue)

	Page
Global Governance through Indicators: A Case Study of the Circumstance, Decline, and Development of the Rule of Law and Good Governance in Thailand Nattakorn Klaisubin Marisa Kongngoen	97
Crisis management in the political context of Thailand Akgarin Siroratrachai	142
Guidelines for Promoting Service Quality of ThaiD Application Usage of People in Photharam District, Ratchaburi Province Kwankaew Jetketkan Suchart Adulbutr Bampen Maitreesophon	158

ชาตินิยมจีนกับข้อพิพาท หมู่เกาะเตียวหู/เซ็งกา ในสมัยสี จิ้นผิง*

จิงยี่ เหวิน**

บทคัดย่อ

ปัจจุบันจีนได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีลักษณะเชิงรุกและมั่นใจมากขึ้นในประเด็นอาณาเขต ซึ่งนักวิชาการจำนวนมากมองว่าเป็นผลจากกระแสชาตินิยมที่ทวีความเข้มข้นขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทำงานของชาตินิยมจีนและผลกระทบที่มีต่อนโยบายและพฤติกรรมของรัฐบาลภายใต้การนำของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในกรณีข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหู/เซ็งกา ผู้เขียนใช้กรอบแนวคิดสังคมนิยมคลาสสิกใหม่ โดยถือชาตินิยมเป็นตัวแปรภายในประเทศ และนำมาวิเคราะห์นโยบายของจีนภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่าแรงกดดันจากกระแสชาตินิยมมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้จีนดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวมากขึ้นต่อประเด็นหมู่เกาะเตียวหู อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของชาตินิยมยังคงถูกจำกัดโดยปัจจัยเชิงโครงสร้างและบริบทภายในประเทศ ส่งผลให้รัฐบาลภายใต้การนำของสี จิ้นผิงมิได้ดำเนินนโยบายชาตินิยมอย่างสุดโต่ง หากแต่แสดงให้เห็นถึงความพยายามสร้างสมดุลระหว่างการตอบสนองต่อแรงกดดันจากกระแสชาตินิยมภายในประเทศกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บทความนี้ได้นำเสนอกรอบการวิเคราะห์ที่ช่วยให้เข้าใจพลวัตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: ชาตินิยม, หมู่เกาะเตียวหู, หมู่เกาะเซ็งกา, นโยบายต่างประเทศจีน, สังคมนิยมคลาสสิกใหม่

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในหัวข้อ “ชาตินิยมจีนกับข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหู/เซ็งกาในสมัยสี จิ้นผิง” ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของ ผศ.ดร.วิวัฒน์ สุทธิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

** นิสิตรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chinese Nationalism and the Diaoyu/Senkaku Islands Dispute in the Xi Jinping Era*

Jingyi Ren**

Abstract

Currently, China has adopted a more assertive and confident foreign policy regarding territorial issues, which many scholars interpret as a response to the intensifying nationalism. This article seeks to examine the role of Chinese nationalism and its impact on the policymaking and behavior of the government under Xi Jinping's leadership, specifically in the case of the Diaoyu/Senkaku Islands dispute. The author applies a neoclassical realist framework that conceptualizes nationalism as a domestic-level variable to analyze China's foreign policy choices across different contexts. The findings reveal that nationalist pressures have played a significant role in pushing China toward a more assertive stance on the Diaoyu Islands dispute. However, the influence of nationalism remains constrained by structural factors and domestic contexts. As a result, the Xi administration has not pursued an unrestrained nationalist policy, but rather has sought to strike a balance between responding to domestic nationalist sentiments and managing external relations. This article thus provides an analytical framework for systematically understanding the dynamics of interaction between nationalism and international relations.

Keywords: Nationalism, Diaoyu Islands, Senkaku Islands, Chinese Foreign Policy, Neoclassical realism

* This article is part of Chulalongkorn University's Master of International Relations thesis titled "Chinese Nationalism and the Diaoyu/Senkaku Islands Dispute in the Xi Jinping Era," conducted under the supervision of Asst. Prof. Dr. Teewin Suputtikun, the thesis advisor.

** Master's student in International Relations, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.

บทนำ

นับตั้งแต่การฟื้นฟูแนวคิดชาตินิยมในจีนช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมกับนโยบายต่างประเทศของจีนได้รับความสนใจจากนักวิชาการเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง จีนกลายเป็นประเทศที่เรียกคืนดินแดนอย่างแข็งขันและแสดงพลังทางทหารเพื่อยืนยันสิทธิอธิปไตยเหนือดินแดนที่พิพาท การเปลี่ยนแปลงนี้มักถูกมองว่าเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของพลังอำนาจแห่งชาติ และการรวมตัวกันของชาตินิยมที่นำโดยรัฐและชาตินิยมมวลชนในจีน (Zhao, 2013) นักวิชาการจำนวนมากชี้ว่า ชาตินิยมกำลังส่งผลกระทบสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของจีน โดยจำกัดความยืดหยุ่นของรัฐบาลในกิจการระหว่างประเทศและผลักดันให้รัฐบาลดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวมากยิ่งขึ้น (Hughes, 2011; Blackwill & Campbell 2016) เนื่องจากรัฐบาลจีนจำเป็นต้องตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของกระแสชาตินิยมเพื่อรักษาความชอบธรรมทางการเมือง และเบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณชนจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ (Lian & Wang, 2023) อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อถกเถียงว่าผู้นำจีนมีอิสระอย่างมากในการกำหนดนโยบายโดยสามารถสนับสนุนหรือปราบปรามกระแสชาตินิยมตามวัตถุประสงค์ของรัฐ ข้อจำกัดที่เกิดจากชาตินิยมจึงมักถูกกล่าวเกินจริงไป (Weiss, 2014; Zheng, 2019; Neo & Xiang, 2022)

แม้ว่านักสรรสร้างนิยม (Constructivism) จะตระหนักถึงบทบาทของชาตินิยมในการกำหนดนโยบายการต่างประเทศ และได้ศึกษาชาตินิยมจีนจากแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความทรงจำร่วมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์แห่งชาติ การโฆษณาชวนเชื่อของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ตลอดจนประเภทและลักษณะของชาตินิยม (Unger, 1996; Pei, 2006; Carlson, 2009) แต่ความสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมกับนโยบายต่างประเทศยังคงคลุมเครือ เนื่องจากข้อจำกัดในเชิงระเบียบวิธีโดยงานศึกษาส่วนใหญ่มักใช้กรอบการวิเคราะห์ที่เน้นปัจจัยภายในประเทศ (Innenpolitik) โดยขาดการอธิบายพลวัตของโครงสร้างระบบระหว่างประเทศและชาตินิยมอย่างเพียงพอ ส่งผลให้ชาตินิยมจีนมักถูกมองว่าเป็นปัจจัยที่ค่อนข้างคงที่ และกลายเป็นตัวแปรอิสระต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศในงานศึกษาจำนวนมาก (Brittingham, 2007) ดังที่ Zheng Yongnian (2019) วิจารณ์ว่า กระบวนการเปลี่ยนผ่านจากความรู้สึกชาตินิยมในสังคมไปสู่การกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมของรัฐนั้น ไม่ได้ดำเนินไปอย่างเป็นเส้นตรง ขณะเดียวกัน นักวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระแสหลักมักมองชาตินิยมเป็นเพียงปัจจัยภายในประเทศที่ไม่มีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย ส่งผลให้การศึกษารูปแบบของชาตินิยมประสบความสำเร็จเพียงเล็กน้อย (Ruggie, 1998) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการเสนอกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่สามารถเชื่อมโยงช่องว่างระหว่างแนวคิดชาตินิยมกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มากยิ่งขึ้น

บทความนี้มุ่งใช้กรอบแนวคิดสังคมนิยมคลาสสิกใหม่ (Neoclassical Realism/NCR) ตามข้อเสนอของ Yew Meng Lai (2008) โดยมองว่าชาตินิยมเป็นตัวแปรภายในที่มีอิทธิพลสำคัญ

ตอนนโยบายต่างประเทศของจีนต่อญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม อิทธิพลดังกล่าวยังคงถูกจำกัดโดยปัจจัยเชิงโครงสร้างและบริบทภายในประเทศ ซึ่งทำให้พฤติกรรมของรัฐบาลเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกที่แตกต่างกัน บทความนี้เลือกศึกษากรณีข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู/เซ็งกาการะหว่างจีนและญี่ปุ่นในช่วงการบริหารของสี จิ้นผิง (ค.ศ. 2013-2023) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่ของกระแสชาตินิยมในสังคมจีน และแนวทางที่รัฐบาลจีนใช้ในการจัดการกับข้อพิพาทดังกล่าว โดยตั้งคำถามหลักสองประการ ได้แก่ ชาตินิยมในจีนทำงานอย่างไร และชาตินิยมส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศของจีนอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายของจีนในช่วงเวลาดังกล่าว

แนวคิดว่าด้วยชาตินิยม

ชาตินิยม (nationalism) มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งอาจเป็นทั้งอารมณ์ความรู้สึก ผลผลิตทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ อุดมการณ์ วิธีคิด พฤติกรรม หลักการทางการเมือง ตลอดจนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง โดยมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเฉพาะของแต่ละสังคม แม้นักวิชาการจะพยายามอธิบายลักษณะของชาตินิยมด้วยคำศัพท์ที่หลากหลาย แต่ยังคงไม่มีคำจำกัดความที่ครอบคลุมและชัดเจน (Smith, 1991) กระนั้น จากการทบทวนวรรณกรรม คำจำกัดความของชาตินิยมมักสะท้อนสองมิติที่แตกต่างกันแต่สัมพันธ์กัน และบางครั้งก็เสริมความหมายร่วมกัน กล่าวคือ ชาตินิยมที่นำโดยรัฐ/ทางการ/ชนชั้นนำ (state/official/elite-driven nationalism) และชาตินิยมที่เป็นประชานิยม/มวลชน (popular/grassroots nationalism) การประยุกต์ใช้แนวคิดที่เน้นทั้งมุมมองจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบนพร้อมกันจะช่วยอธิบายบทบาทของชาตินิยมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น (Lai, 2008)

งานวิจัยชิ้นนี้นิยมชาตินิยมด้วยสามมิติหลัก 1) มิติทางจิตวิทยาสังคม ชาตินิยมเป็นภาวะความคิดหรือความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกันที่มีอัตลักษณ์ร่วม อันเกิดจากพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และดินแดนทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ 2) มิติทางการเมือง ชาตินิยมเป็นหลักการทางการเมืองที่เชื่อมโยงชนชาติกับสถาบันรัฐ โดยปัจเจกบุคคลมีสภาวะความรู้สึกนึกคิดอันได้แก่ความจงรักภักดีต่อรัฐหรือชาติ และรัฐมีภารกิจในการบรรลุเจตนารมณ์และความปรารถนาของชาติ และ 3) มิติเชิงอำนาจ ชาตินิยมยังเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่รัฐหรือชนชั้นนำใช้เพื่อระดมมวลชนและสร้างความชอบธรรมในการปกครอง ขณะเดียวกัน ชาตินิยมก็เป็นกลไกสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลของประชาชน การนิยามในลักษณะพหุมิตินี้ช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ชาตินิยมอย่างรอบด้านมากขึ้น

กรอบแนวคิดสังคมนิยมคลาสสิกใหม่

บทความนี้ใช้กรอบแนวคิดสังคมนิยมคลาสสิกใหม่ (NCR) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมและนโยบายต่างประเทศของจีน ซึ่งเป็นแนวคิดในศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พัฒนาต่อยอดจากสังคมนิยมคลาสสิกผนวกกับสังคมนิยมใหม่ โดยเพิ่ม “ปัจจัยภายในประเทศ” เข้ามาในการวิเคราะห์ เพื่ออธิบายความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมรัฐ ทั้งนี้ แม้จะยอมรับว่าโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศยังคงเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกในการกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมรัฐ แต่ NCR ชี้ว่าแรงกดดันเชิงโครงสร้างจากระดับระบบจะต้องถูก “กรองผ่าน” รัฐ กล่าวคือ รัฐทำหน้าที่เป็นตัวแปรแทรกซ้อนระหว่างปัจจัยเชิงระบบกับนโยบายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งหมายความว่า นโยบายที่รัฐเลือกใช้นั้นขึ้นอยู่กับการตอบสนองของรัฐต่อแรงกดดันจากระบบระหว่างประเทศภายใต้บริบทภายในประเทศของตน (Ripsman, Taliaferro, & Lobell, 2016)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานว่า “ชาตินิยม” ทำหน้าที่เป็นตัวแปรภายในที่มีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศของจีน และได้นำแนวทางของ Yew Meng Lai (2008) มาพัฒนากรอบวิเคราะห์ภายใต้แนวคิด NCR โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทของชาตินิยมต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง กรอบวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นนี้ประกอบด้วยตัวแปรหลัก 4 ประการ ได้แก่ ตัวแปรระดับระหว่างประเทศ 2 ตัวแปร คือ อำนาจโดยเปรียบเทียบ (relative power position) และการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ (economic dependence) และตัวแปรระดับประเทศ 2 ตัวแปร คือ สถาบันของรัฐ (domestic institutions) และชาตินิยม (nationalism)

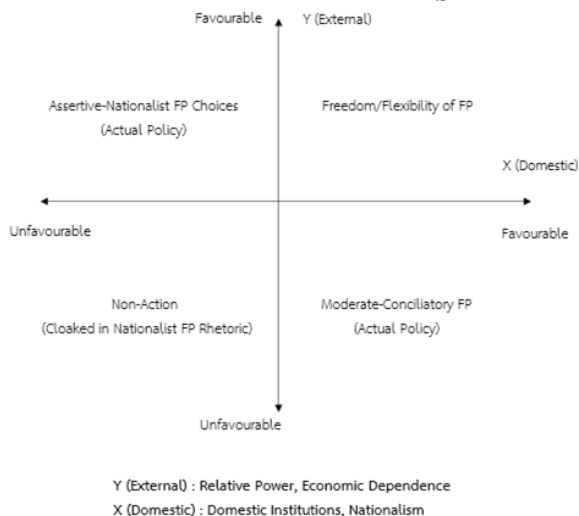
จากที่ได้กล่าวมาตัวแปร 1) อำนาจโดยเปรียบเทียบ หมายถึงความแข็งแกร่งทางวัตถุของรัฐ เช่น ศักยภาพทางทหาร และทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อรัฐมีอำนาจเปรียบเทียบสูง อาจกระตุ้นให้ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แข็งขันและเชิงรุกมากขึ้น แต่เมื่อมีอำนาจเปรียบเทียบต่ำ กระแสชาตินิยมภายในอาจไม่สามารถผลักดันให้รัฐใช้นโยบายเชิงก้าวร้าวได้ 2) การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ หมายถึงระดับการพึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจจากต่างประเทศ เช่น การค้าและการลงทุน เมื่อมีการพึ่งพาสูง รัฐจะต้องคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจในการตอบสนองกระแสชาตินิยมภายใน แต่เมื่อมีการพึ่งพาต่ำ รัฐสามารถใช้นโยบายชาตินิยมได้มากขึ้น 3) สถาบันของรัฐ หมายถึงระดับการควบคุมอำนาจภายในของผู้นำรัฐ รัฐที่มีสถาบันแข็งแกร่งจะสามารถปราบปรามหรือสนับสนุนชาตินิยมภายในโดยพิจารณาจากความต้องการ แต่รัฐที่มีสถาบันอ่อนแอจะต้องประนีประนอมกับตัวแสดงอื่น ๆ ภายใน ซึ่งอาจทำให้ชาตินิยมมีอิทธิพลมากขึ้นต่อนโยบายต่างประเทศ 4) ชาตินิยม หมายถึงรวมถึงชาตินิยมที่นำโดยรัฐและชาตินิยมแบบมวลชน เมื่อมวลชนสนับสนุนชาตินิยมที่นำโดยรัฐ รัฐสามารถกำหนดนโยบายตามเป้าหมายของตนได้ ผลกระทบของชาตินิยมต่อนโยบายต่างประเทศจึงมีน้อย แต่หากชาตินิยมแบบมวลชนเปลี่ยนไปวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล เช่น ล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่ รัฐอาจหันไปใช้นโยบายชาตินิยมมากขึ้น

เพื่อรักษาเสถียรภาพภายในประเทศและความชอบธรรมของการปกครอง

ทั้งนี้ รัฐจะมีนโยบายต่างประเทศ 4 แบบตามเงื่อนไขภายนอกและภายในประเทศที่ต่างกัน ได้แก่ 1) เมื่อเงื่อนไขทั้งภายนอกและภายในประเทศเอื้ออำนวย รัฐจะมีอิสระและความยืดหยุ่นในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ (freedom/flexibility of foreign policy) 2) เมื่อเงื่อนไขภายนอกเอื้ออำนวยแต่เงื่อนไขภายในมีข้อจำกัด รัฐมักดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบชาตินิยมเชิงรุก (assertive-nationalist foreign policy) เพื่อรักษาความชอบธรรมทางการเมือง 3) เมื่อเงื่อนไขภายนอกมีข้อจำกัดแต่เงื่อนไขภายในเอื้ออำนวย รัฐจะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ประนีประนอมเพื่อบรรเทาสถานการณ์ (moderate-conciliatory foreign policy) โดยลดทอนกระแสชาตินิยมภายใน และ 4) ในกรณีที่เงื่อนไขทั้งภายนอกและภายในล้วนไม่เอื้ออำนวย รัฐจะใช้ถ้อยคำหรือท่าทีวิจารณ์ต่างประเทศอย่างรุนแรง แต่จะไม่มีการดำเนินการโต้ตอบที่เป็นจริงและรูปธรรม (non-action) ซึ่งเป็นชาตินิยมเชิงสัญลักษณ์ (symbolic gesture) (Lai, 2008, p. 66)

เมื่อจัดวางตัวแปรดังกล่าวข้างต้นและทางเลือกนโยบายต่างประเทศของรัฐบนแผนภูมิวิเคราะห์ โดยกำหนดให้แกน X เป็นตัวแปรภายในประเทศ และแกน Y เป็นตัวแปรระหว่างประเทศ นโยบายของรัฐจะจำแนกใน 4 กรอบ ตามที่ปรากฏในแผนภาพที่ 1 ซึ่งได้สะท้อนถึงพลวัตรของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมและนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นระบบ

แผนภาพที่ 1 ชาตินิยมและนโยบายต่างประเทศของรัฐภายใต้กรอบ NCR

ผู้เขียนปรับจากกรอบการวิเคราะห์ที่เสนอโดย Yew Meng Lai (2008)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการเก็บข้อมูลเอกสาร โดยเลือกข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหุย/เชิงกากระหว่างจีนและญี่ปุ่นในสมัยสี จิ้นผิง (2013-2023) เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แถลงการณ์และถ้อยแถลงของผู้นำจีนและญี่ปุ่น เอกสารราชการ สนธิสัญญาและบันทึกความเข้าใจระหว่างประเทศ เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงกลาโหม ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ บทวิเคราะห์เชิงวิชาการ วารสาร หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ หนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย เพื่อสร้างความรอบด้านและความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

พลวัตและลักษณะของชาตินิยมจีนจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ชาตินิยมจีนมิใช่ประเด็นที่คงที่ แต่ได้ผ่านพัฒนาการอันซับซ้อนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยสามช่วงสำคัญ คือ 1) การสร้างรากฐานทางประวัติศาสตร์ ช่วงเผยแพร่ชาตินิยมจากชนชั้นนำสู่มวลชนในปลายราชวงศ์ชิง 2) การฟื้นฟูชาตินิยมตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 ช่วงการแข่งขันระหว่างรัฐกับมวลชน และ 3) พัฒนาการใหม่ของชาตินิยมจีน ช่วงการบูรณาการภายใต้การควบคุมของรัฐในยุคสี จิ้นผิง

เมื่อมองรากฐานทางประวัติศาสตร์ของชาตินิยมจีน แนวคิดชาตินิยมเป็นเครื่องมือสำคัญของนักปฏิรูปจีนที่ใช้ระดมมวลชนเพื่อกอบกู้ชาติจากการรุกรานของลัทธิอาณานิคมของตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งแนวคิดนี้ถูกปลูกฝังโดยกลุ่มปัญญาชนและเผยแพร่สู่ประชาชนทั่วไปภายใต้บริบทความเคลื่อนไหวต่อต้านต่างชาติ ชาตินิยมจีนมีรากฐานสำคัญจาก “ศตวรรษแห่งความอับอายศอดสู” (Century of Humiliation: ค.ศ. 1839-1949) ซึ่งจีนถูกบังคับให้ลงนามในสนธิสัญญาไม่เท่าเทียมและสูญเสียดินแดนอย่างต่อเนื่อง ความทรงจำร่วมของชาวจีน (collective memories) เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ได้หล่อหลอมลักษณะสำคัญสองประการของชาตินิยมจีน กล่าวคือ ความรู้สึกตกเป็นเหยื่อในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความมุ่งมั่นที่จะสร้างรัฐชาติที่เจริญรุ่งเรืองและฟื้นฟูสถานะมหาอำนาจ (Guang, 2005) ทั้งนี้ ประเด็นดินแดนกลายเป็นเรื่องที่จะเอื้อมก่อนสำหรับชาวจีน โดยมักกระตุ้นให้ชาวจีนนึกถึงความด้อยอำนาจในอดีตและต้องการลบล้างความอับอายศอดสู ดังที่ Peter Hays Gries (2004) ชี้ว่าชาตินิยมจีนมีลักษณะต่อต้านต่างชาติมากกว่าชาตินิยมในตะวันตกเนื่องจากชาวจีนมักหมกมุ่นกับอัตลักษณ์ที่เป็นเหยื่อและไม่เคยลืมประวัติศาสตร์ที่ถูกทำร้าย ความรู้สึกดังกล่าวจึงกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าใจข้อพิพาทเรื่องดินแดนของจีนในปัจจุบัน

การฟื้นฟูชาตินิยมในจีนตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 หลังจากการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1949 ชาตินิยมถูกแทนที่ด้วยอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินและลัทธิเหมาเจอตงจนกระทั่งปลายทศวรรษ 1980 ที่รัฐบาลจีนได้ฟื้นฟูแนวคิดชาตินิยมขึ้นมาใหม่เพื่อแทนที่อุดมการณ์สังคมนิยม โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการรักษาความชอบธรรมการปกครองหลังการ

สิ้นสุดสงครามเย็น และเพื่อรวมประชาชนหลังเหตุการณ์จัตุรัสเทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งรัฐบาลใช้กำลังปราบปรามนักศึกษาที่ประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย กลไกสำคัญของรัฐบาลจีน คือ การณรงค์เสริมสร้างความรักชาติ (Patriotic Education Campaign) ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มการศึกษาประวัติศาสตร์ต่อต้านการรุกรานจากต่างชาติของจีน พร้อมตอกย้ำบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในฐานะพลังรักชาติสำคัญที่สุดและผู้พิทักษ์เกียรติภูมิของชนชาติจีน (Zhao, 1998) ในกระบวนการนี้ ทางกรจีนได้เจรจาเส้นแบ่งระหว่างแนวคิดความรักชาติ ชาตินิยม สังคมนิยม และลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าด้วยกันจนกลายเป็นแนวคิดเดียวกันในจีน (Xia, 2010) เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีของประชาชนต่อรัฐและพรรค นอกจากการส่งเสริมโดยภาครัฐกระแสชาตินิยมจีนยังได้รับแรงกระตุ้นจากความขัดแย้งกับต่างประเทศในเวทีระหว่างประเทศหลังสงครามเย็น อาทิ เหตุการณ์ที่สหรัฐอเมริกาส่งเรือบรรทุกเครื่องบินเข้าสู่น่านน้ำใกล้ช่องแคบไต้หวันเพื่อขัดขวางการดำเนินการทางทหารของจีนต่อไต้หวันในปี ค.ศ. 1996 การทิ้งระเบิดสถานทูตจีนในกรุงเบลเกรดโดยสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1999 โดยอ้างว่าเป็นความผิดพลาดจากการใช้แผนที่ที่ล้าสมัย ซึ่งส่งผลให้ชาวจีนเสียชีวิต 3 คน และนำไปสู่การประท้วงในกว่า 100 เมืองทั่วประเทศจีน และเหตุการณ์เครื่องบินขับไล่ของจีนและสหรัฐอเมริกาเฉียดชนกันไม่นานฟ้าเหนือทะเลจีนใต้ ในปี ค.ศ. 2001 ส่งผลให้นักบินชาวจีนเสียชีวิต รวมถึงการสนับสนุนการแบ่งแยกทิเบตของสื่อตะวันตก ความคับข้องใจในกิจการระหว่างประเทศทำให้ชาวจีนนึกถึงประวัติศาสตร์ที่ถูกกดขี่และเกิดกระแสชาตินิยมอย่างรุนแรง ชาวจีนจึงคาดหวังให้รัฐบาลแสดงท่าทีที่เข้มแข็งในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในบริบทที่รัฐบาลสร้างภาพลักษณ์ว่าเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ หากรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังดังกล่าวได้ ชาตินิยมของมวลชนอาจหันมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรงและท้าทายความชอบธรรมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะที่แตกต่างจากชาตินิยมที่นำโดยรัฐที่เน้นความจงรักภักดี ในกรณีนี้ ชาตินิยมจะมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล

ในยุคสี จิ้นผิง ชาตินิยมจีนมีพัฒนาการใหม่โดยมีความแข็งแกร่งมากขึ้นและเกิดแนวโน้มที่สำคัญสามมิติหลัก ได้แก่ 1) การยกระดับชาตินิยมขึ้นเป็นอุดมการณ์แห่งชาติทางการจีนได้ส่งเสริมชาตินิยมโดยเสนอแนวคิด “ความฝันของจีน” (Chinese Dream) ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ระดับชาติที่มุ่งสู่การฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของชนชาติจีนหรือทำให้ชาตินิยมโดดเด่นในเวทีโลก (Fewsmith, 2013; Wang, 2017) วิสัยทัศน์ดังกล่าวมีนัยทางชาตินิยมอย่างชัดเจนและได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวางจากประชาชนจีน เนื่องจากสอดคล้องกับความปรารถนาในการเห็นประเทศจีนเป็นมหาอำนาจ อีกทั้งยังเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์จีนในฐานะผู้นำการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ดังกล่าว 2) การสร้างกรอบกฎหมายเพื่อส่งเสริมความรักชาติ รัฐบาลจีนได้ประกาศใช้กฎหมายหลายฉบับเพื่อส่งเสริมความรักชาติในทุกมิติของสังคม เช่น กฎหมายเพลงชาติ (ค.ศ. 2017) การแก้ไขกฎหมายธงชาติและกฎหมายตราแผ่นดิน (ค.ศ. 2020) กฎหมายความมั่นคงฮ่องกง (ค.ศ. 2020) และกฎหมายการศึกษา

ความรักชาติ (ค.ศ. 2023) การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้การไม่แสดงออกซึ่งความรักชาติหรือความจงรักภักดีต่อพรรคกลายเป็นประเด็นที่สังคมจีนไม่สามารถยอมรับได้ 3) การควบคุมวาทกรรมในสังคม รัฐบาลจีนได้เพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมสื่อและสังคม โดยกำหนดให้สื่อของรัฐทำหน้าที่เป็น “กระบอกเสียง” ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และต้องดำเนินการภายใต้ “ทิศทางที่ถูกต้อง” ทำให้เสียงที่เห็นต่างเกือบหายไปจากสังคมจีน นอกจากการปลูกฝังโดยรัฐบาลแล้ว ชาตินิยมยังขยายไปทั่วสังคมจีนอย่างเด่นชัดโดยได้รับแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น สงครามการค้าและการคว่ำบาตรบริษัทจีนโดยสหรัฐอเมริกา การวิพากษ์วิจารณ์จีนในประเด็นสิทธิมนุษยชนในจีนเจียง และการโจมตีจีนในช่วงการระบาดของ COVID-19 ประกอบกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วของจีนเมื่อเทียบกับความไร้เสถียรภาพในโลกตะวันตก ส่งผลให้ชาวจีนมีความภาคภูมิใจในระบบสังคมนิยมมากขึ้นและพึงพอใจต่อการบริหารประเทศของรัฐบาล (Zhang, 2020; Tsang & Cheung, 2022) เมื่อแนวคิดของสี จิ้นผิงแทรกซึมในสังคมและกลายเป็นแก่นหลักที่ชาวจีนจำนวนมากยึดถือ ชาตินิยมที่นำโดยรัฐและชาตินิยมแบบมวลชนในจีนจึงได้หลอมรวมเข้าด้วยกันมากขึ้น ทั้งนี้ ในยุคของสี จิ้นผิง รัฐบาลจีนสามารถควบคุมและผูกขาดวาทกรรมชาตินิยมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสะท้อนให้เห็นจากการไม่ปรากฏการประท้วงชาตินิยมครั้งใหญ่ในจีนแผ่นดินใหญ่ตลอดช่วงเวลาที่มีสี จิ้นผิงดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีมาจนขณะนี้

ชาตินิยมของจีนและข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู่ก่อนสมัยสี จิ้นผิง

หมู่เกาะเตียวหยู่ หรือที่ญี่ปุ่นเรียกว่าหมู่เกาะเซ็งกาคุ เป็นข้อพิพาทดินแดนที่ยาวนานและละเอียดอ่อนระหว่างจีนและญี่ปุ่น โดยผูกโยงกับประวัติศาสตร์ “ศตวรรษแห่งความอับอาย” และฝังแน่นในความทรงจำของชาวจีน แม้จีนจะเริ่มอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะดังกล่าวในปี ค.ศ. 1971 แต่ในช่วงหลายทศวรรษต่อมา จีนกลับหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรง โดยเสนอให้ทั้งสองฝ่ายชะลอการเจรจาเรื่องอธิปไตยและยอมรับสถานะที่ญี่ปุ่นควบคุมหมู่เกาะโดยพฤตินัยเพื่อบรรเทาแรงกดดันจากความตึงเครียดกับสหภาพโซเวียตและมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองของสังคมนิยมที่ระบุไว้ว่า รัฐจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงเป็นลำดับแรกและการถ่วงดุลอำนาจในระบบระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากรอบแนวคิด NCR จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของจีนในประเด็นข้อพิพาทนี้ไม่ได้สอดคล้องอย่างสมบูรณ์กับแรงจูงใจเชิงโครงสร้างระหว่างประเทศ กล่าวคือ ในขณะที่โครงสร้างอำนาจผลักดันให้จีนหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับญี่ปุ่นเพื่อลดแรงกดดันด้านความมั่นคงในทะเลจีนตะวันออก แต่ปัจจัยภายใน โดยเฉพาะแรงกดดันจากกระแสชาตินิยม กลับทำให้ข้อพิพาทยกระดับไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองและผลักดันให้รัฐบาลต้องแสดงท่าทีแข็งกร้าวมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน ขณะเดียวกัน โครงสร้างระหว่างประเทศยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่จำกัดไม่ให้ข้อพิพาทพัฒนาไปสู่ความขัดแย้งทางทหาร การวิเคราะห์

เหตุการณ์ข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยูภายใต้กรอบ NCR ชี้ให้เห็นว่า นโยบายของจีนได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยเชิงโครงสร้าง ได้แก่ อำนาจโดยเปรียบเทียบ และการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนปัจจัยภายในอย่างสถาบันของรัฐและพลวัติของชาตินิยม ซึ่งร่วมกันกำหนดทิศทางของนโยบายต่างประเทศในประเทศในประเด็นหมู่เกาะเตียวหยู

ตั้งแต่การฟื้นฟูชาตินิยมในทศวรรษ 1990 รัฐบาลจีนได้เลือกใช้แนวทางประนีประนอมกับญี่ปุ่นและควบคุมกระแสชาตินิยมภายในประเทศ เนื่องจากบริบททั้งภายนอกและภายในยังไม่เอื้ออำนวย กล่าวคือ จีนอยู่ในสถานะเสียเปรียบทั้งด้านอำนาจและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการพึ่งพาความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA) จากญี่ปุ่น ขณะเดียวกัน แรงกดดันภายในประเทศก็ทวีความรุนแรงขึ้นจากกระบวนการปฏิรูปและเปิดประเทศ ซึ่งทำให้สังคมจีนมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกมากขึ้นและเกิดพื้นที่สาธารณะในการแสดงความคิดเห็น ประกอบกับกระแสชาตินิยมที่ฟื้นฟู ส่งผลให้ประชาชนจีนแสดงความสนใจในประเด็นอธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ในข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู ค.ศ. 1990 หน่วยยามฝั่งญี่ปุ่นได้ยืนยันการตั้งประกาศนียบัตรที่สร้างโดยกลุ่มชาตินิยมเกาะเตียวหยูเป็นเครื่องหมายเดินเรืออย่างเป็นทางการของญี่ปุ่น (official navigation mark) รัฐบาลจีนเลือกที่จะใช้แนวทางประนีประนอมโดยจำกัดการเดินทางของเรือญี่ปุ่นภายในประเทศและสั่งห้ามการรายงานข่าวเกี่ยวกับการประท้วงของชาวจีนโพ้นทะเล พร้อมทั้งเสนอให้ญี่ปุ่นร่วมมือด้านทรัพยากรและการประมงในพื้นที่พิพาท ต่อมา ในข้อพิพาท ค.ศ. 1996 กลุ่มชาตินิยมญี่ปุ่นได้ขึ้นเกาะพิพาทและสร้างประกาศนียบัตรอีกแห่ง รัฐบาลจีนยังคงจำกัดการประท้วงเช่นเดิมพร้อมเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยความยับยั้งชั่งใจและมิตรภาพ อย่างไรก็ตาม ความไม่พอใจของชาวจีนเพิ่มมากขึ้นต่อวิธีการแก้ปัญหาของรัฐบาล กลุ่มชาตินิยมได้เริ่มจัด “กิจกรรมปกป้องหมู่เกาะเตียวหยู” (Baodiao/保钓) เช่น การก่อตั้งองค์กรอาสาสมัครและส่งเรือขึ้นเกาะเตียวหยูเพื่อแสดงอำนาจอธิปไตย อีกทั้งยังมีชาวจีนจำนวนมากส่งจดหมายและลายเซ็นไปยังสื่อของรัฐเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินนโยบายที่หนักแน่นขึ้น แม้รัฐบาลจีนพยายามควบคุมสถานการณ์และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า แต่แรงกดดันจากประชาชนกลับผลักดันให้รัฐบาลต้องใช้ถ้อยคำทางการทูตที่แข็งกร้าวมากขึ้น เช่น การประท้วงทางการทูต (diplomatic protest) และการย้ำสถานะอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะ (Weiss, 2014) อย่างไรก็ตาม ปัจจัยภายนอกยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญ ซึ่งทำให้จีนไม่ได้ดำเนินการตอบโต้ที่เป็นรูปธรรม แต่เลือกใช้การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในแบบชาตินิยมแทน นโยบายของจีนในช่วงเวลาดังกล่าวจึงอยู่ในระหว่างกรอบที่ 3 และที่ 4 ของแผนผังการวิเคราะห์ด้วยแนวคิด NCR ตามที่แสดงในแผนภาพที่ 2

เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 จีนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างรวดเร็ว หลังจากเข้าร่วมองค์การการค้าโลก (WTO) ในปี ค.ศ. 2001 จีนได้พัฒนาอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ช่องว่างทางอำนาจระหว่างจีนกับญี่ปุ่นลดลงอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศที่แน่นแฟ้นและบทบาทของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค ยังคงเป็นข้อจำกัดต่อนโยบายของจีน ขณะเดียวกัน

รัฐบาลจีนต้องเผชิญกับแรงกดดันทางสังคมที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะความรู้สึกเชิงลบของประชาชนจีนที่มีต่อญี่ปุ่น ซึ่งมาจากหลายปัจจัย เช่น อธิปไตยของหมู่เกาะเตียวหยู การผ่านตำราประวัติศาสตร์ที่เขียนโดยกลุ่มฝ่ายขวาของญี่ปุ่น และการเยือนศาลเจ้าอาสุกินของผู้นำญี่ปุ่น นอกจากนี้ การพัฒนาของอินเทอร์เน็ตยังเปิดพื้นที่ให้ชาวจีนรวมตัวกันทางออนไลน์เพื่อต่อต้านนโยบายประนีประนอมของรัฐบาลจีนต่อญี่ปุ่น ในช่วงเวลาเดียวกัน ผู้นำจีนชุดใหม่ ได้แก่ หู จิ่นเทา และเวิน เจียเป่า กำลังอยู่ระหว่างการกระชับอำนาจ ส่งผลให้สถาบันรัฐมีความเปราะบาง และความสามารถของรัฐบาลในการควบคุมสังคมลดลง ปัจจัยเหล่านี้เปิดโอกาสให้กระแสชาตินิยมจากมวลชนสามารถกดดันชนชั้นนำได้ (Reilly, 2011, p. 133)

ในปี ค.ศ. 2005 ความพยายามของญี่ปุ่นในการเข้าเป็นสมาชิกถาวรคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ได้นำไปสู่การประท้วงต่อต้านญี่ปุ่นครั้งใหญ่ที่สุดในจีนนับตั้งแต่เหตุการณ์จัตุรัสเทียนอันเหมิน สะท้อนถึงความไม่พอใจที่สะสมมายาวนานของประชาชนจีนเมื่อกระแสชาตินิยมทวีความรุนแรงและเริ่มสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาล ทางการเงินจึงจำเป็นต้องแสดงท่าทีทางการทูตที่แข็งกร้าว โดยนายกรัฐมนตรีเวิน เจียเป่ากล่าวว่า การประท้วงควรทำให้ญี่ปุ่นได้ไตร่ตรองการกระทำของตนอย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนยังคงเรียกร้องให้ประชาชนปล่อยให้รัฐบาลจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พร้อมทั้งใช้มาตรการเข้มงวดในการควบคุมการประท้วง เมื่อแรงกดดันจากกระแสชาตินิยมเริ่มคลี่คลาย จีนได้เร่งซ่อมแซมความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น โดยเสนอหลักการสำคัญ 5 ประการในการพัฒนาความสัมพันธ์ โดยเน้นย้ำว่าการจัดการความขัดแย้งผ่านการเจรจา และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนเพื่อเพิ่มความเข้าใจกัน ในกรณีนี้ ปัจจัยภายนอกเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต แต่แรงกดดันภายในกลับทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้รัฐบาลจีนต้องใช้ถ้อยคำแข็งกร้าวควบคู่กับการควบคุมกระแสชาตินิยมในประเทศ นโยบายของจีนในช่วงเวลานี้สามารถวางอยู่ระหว่างกรอบที่ 3 และที่ 4 ของแผนผังการวิเคราะห์

กระแสชาตินิยมจีนยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยูทวีความรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 2010 และ ค.ศ. 2012 ซึ่งเกิดการประท้วงต่อต้านญี่ปุ่นครั้งใหญ่ในหลายเมืองของจีน การประท้วงเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนความไม่พอใจต่อญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างชาตินิยมในระดับมวลชนและชาตินิยมที่นำโดยรัฐบาลจีน รวมถึงความท้าทายที่กระแสชาตินิยมมีต่อความชอบธรรมของรัฐบาล ในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 พลัంగాนาจของจีนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการทหาร GDP ของจีนได้แซงหน้าญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 2010 และเพิ่มขึ้นจนเกือบ 1.4 เท่าของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 2012 จีนยังก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจอันดับสองรองจากสหรัฐอเมริกา และมีการใช้จ่ายทางการทหาร (military expenditure) มากเป็นอันดับที่ 2 ของโลก ขณะที่ญี่ปุ่นอยู่ในอันดับที่ 6 (Liu, 2013) ความสามารถของจีนในการปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลจึงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม การเติบโตของจีนกลับกระตุ้นให้แนวคิด “ภัยคุกคามจากจีน”

(China threat) ขยายตัว โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา โดยมีการดำเนินนโยบายหันสู่เอเชีย (Pivot to Asia) ในปี ค.ศ. 2011 เพื่อจำกัดอิทธิพลของจีน ความสัมพันธ์เป็นพันธมิตรระหว่าง ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาได้รับการยกระดับขึ้นเช่นกัน ในขณะเดียวกัน จีนต้องเผชิญกับแรงกดดันภายในที่รุนแรง จีนภายใต้การนำของหู จิ่นเทาได้ผลักดัน “ประชาธิปไตยภายในพรรค” และการกระจายอำนาจ ซึ่งนำไปสู่การแข่งขันทางอำนาจและก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกภายในพรรค ท่ามกลางบริบทดังกล่าว ความขัดแย้งทางสังคมในจีนทวีความรุนแรงขึ้น เช่น ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการทุจริต การแพร่ขยายของอินเทอร์เน็ตยิ่งส่งเสริมให้ประชาชนแสดงความไม่พอใจผ่านช่องทางออนไลน์ และสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดแรงกดดันจากความคิดเห็นสาธารณะที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ภายใต้บริบทดังกล่าว รัฐบาลจีนต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งจากปัญหาการบริหารจัดการภายในประเทศและแรงกดดันจากสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่ซับซ้อนมากขึ้น

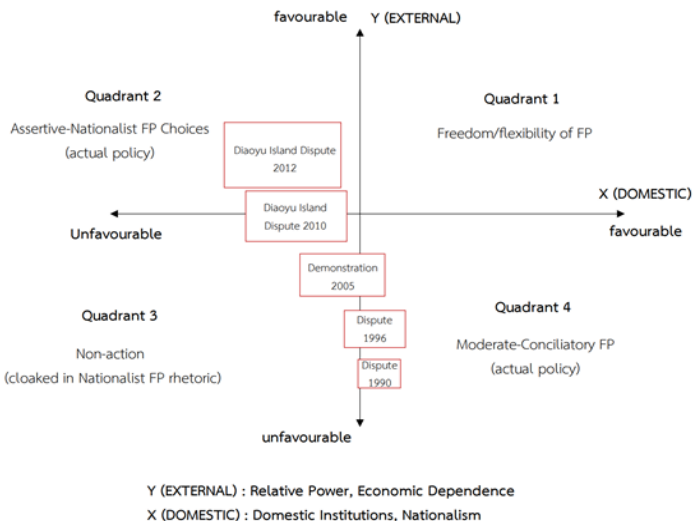
ในปี ค.ศ. 2010 เกิดเหตุการณ์เรือประมงจีนชนกับเรือตรวจการณ์ของญี่ปุ่นในน่านน้ำหมู่เกาะเตียวหยู ทำให้ญี่ปุ่นได้จับกุมกัปตันและลูกเรือชาวจีน พร้อมทั้งมีแผนดำเนินคดีในศาล แม้รัฐบาลจีนจะพยายามใช้วิธีการทางการทูตเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน รวมทั้งควบคุมกระแสชาตินิยมภายในประเทศโดยส่งตำรวจไปสกัดกั้นกิจกรรมของนักเคลื่อนไหว แต่ความล้มเหลวในการเจรจากลับยิ่งกระตุ้นความไม่พอใจในหมู่ประชาชนชาวจีน จนนำไปสู่การประท้วงครั้งใหญ่ มีผู้ชุมนุมจำนวนมากทำลายรถยนต์และร้านค้าของญี่ปุ่น นอกจากนี้ ยังมีข้อเรียกร้องทางการเมืองที่พุ่งเป้าไปยังรัฐบาลจีนเอง เช่น การต่อต้านการทุจริต การต่อต้านราคาบ้านสูง และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างพรรค เพื่อตอบสนองต่อแรงกดดันดังกล่าว รัฐบาลจีนจึงยกระดับมาตรการตอบโต้ รวมถึงการระงับการส่งออกแร่ธาตุหายาก (rare earth) ให้ญี่ปุ่น ระงับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระดับสูง ส่งเรือไปลาดตระเวนในพื้นที่พิพาท และยังจับกุมชาวญี่ปุ่น 4 คนในจีน ในข้อหาบุกรุกเขตหวงห้ามทางทหารและถ่ายรูป เหตุการณ์นี้สิ้นสุดลงเมื่อทั้งสองฝ่ายยอมปล่อยตัวพลเมืองของอีกฝ่าย หลังจากนั้น รัฐบาลจีนได้เร่งปราบปรามการประท้วงภายในประเทศ และพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น

ในปี ค.ศ. 2012 ความขัดแย้งเกี่ยวกับหมู่เกาะเตียวหยูได้ทวีความรุนแรงอีกครั้ง เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นตัดสินใจซื้อเกาะจากเจ้าของเอกชน การกระทำดังกล่าวจุดชนวนให้เกิดกระแสชาตินิยมในทั้งสองประเทศ และนำไปสู่การประท้วงในกว่า 100 เมืองทั่วประเทศจีน ซึ่งนับเป็นการประท้วงต่อต้านญี่ปุ่นครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศ โดยมีทั้งการใช้ความรุนแรงและข้อเรียกร้องที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลจีนด้วยเช่นกัน แม้แต่อาคารคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเมืองเซินเจิ้นก็ถูกโจมตีโดยผู้ประท้วงที่เรียกร้องการปฏิรูปทางการเมืองและเสรีภาพ แสดงให้เห็นว่าชาตินิยมไม่ได้ถูกควบคุมโดยรัฐบาลจีนเพียงฝ่ายเดียว รัฐบาลจีนจึงตอบโต้ญี่ปุ่นด้วยมาตรการที่เข้มงวดที่สุด นับตั้งแต่การอ้างกรรมสิทธิ์ในปี ค.ศ. 1971 เช่น การออกสมุดปกขาวเพื่อยืนยันอธิปไตย

การประกาศจุดฐานและเส้นฐานของหมู่เกาะ และการส่งเรือตรวจการณ์ลาดตระเวนอย่างต่อเนื่อง เพื่อกดดันญี่ปุ่นและลดแรงกดดันภายในประเทศ

เหตุการณ์ในปี ค.ศ. 2010 และ 2012 สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อกระแสชาตินิยมภายในประเทศทวีความรุนแรง รัฐบาลจีนมีพื้นที่ในการต่อรองนโยบายลดลง จึงเลือกใช้นโยบายที่มีลักษณะเชิงรุกมากขึ้น โดยมีการใช้มาตรการทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร อย่างไรก็ตาม จีนยังคงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจนำไปสู่การเผชิญหน้าทางทหารกับญี่ปุ่น หรือการแทรกแซงจากสหรัฐอเมริกา ตลอดจนพยายามหลีกเลี่ยงการแตกหักอย่างสิ้นเชิงกับญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่มีความสำคัญต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระยะยาวของจีน ความพยายามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างสมดุลระหว่างแรงกดดันภายในประเทศและภายนอกที่จีนต้องเผชิญ นโยบายของจีนในปี ค.ศ. 2010 สามารถจัดอยู่ในกรอบที่ 2 และที่ 3 ของแผนผังการวิเคราะห์ NCR ขณะที่ในปี ค.ศ. 2012 นโยบายของจีนอยู่ในกรอบที่ 2 ของแผนผัง

แผนภาพที่ 2 ชาตินิยมและนโยบายต่างประเทศของจีนก่อนสมัยสี จิ้นผิงภายใต้กรอบ NCR

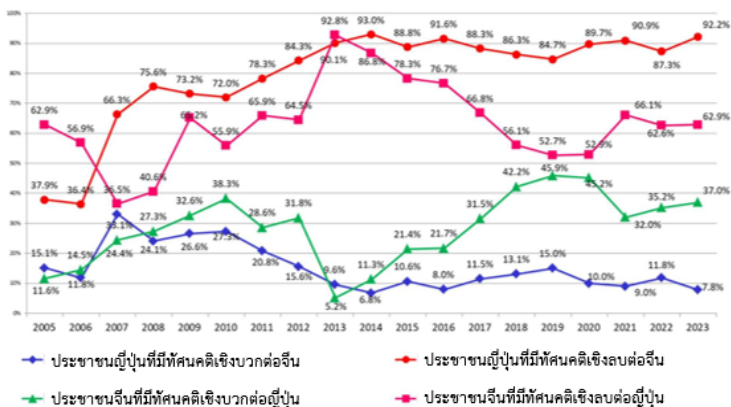
ชาตินิยมของจีนและข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยูในสมัยสี จิ้นผิง

หลังจากเหตุการณ์การซื้อเกาะ จีนและญี่ปุ่นต่างเปลี่ยนผู้นำในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน โดยซินโซ อาเบะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2012 และสี จิ้นผิง เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจีนในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2013 ทั้งสองประเทศได้ละทิ้งความเข้าใจร่วมกันที่เคยมีในการชะลอปัญหาข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู และยืนยันการอ้างอธิปไตยของตนอย่างชัดเจน ภายใต้การนำของสี จิ้นผิง จีนได้ใช้นโยบายที่แข็งกร้าวมากขึ้นต่อข้อพิพาทดังกล่าว โดยมีความเปลี่ยนแปลงสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1) การปฏิรูปโครงสร้างสถาบันและการเพิ่มศักยภาพทางทะเล ในปี ค.ศ. 2013 จีนได้จัดตั้งหน่วยยามฝั่งจีน (China Coast Guard) โดยรวมหน่วยงานที่มีบทบาทด้านกิจการทางทะเล ซึ่งเดิมกระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานบริหารความปลอดภัยทางทะเล หน่วยเรือตรวจการณ์ทางทะเล และกระทรวงศุลกากร การปฏิรูปนี้มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการปกป้องสิทธิทางทะเล ต่อมาในปี ค.ศ. 2018 หน่วยยามฝั่งจีนถูกโอนสังกัดภายใต้การนำของกองกำลังตำรวจติดอาวุธ ซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาโดยตรงของคณะกรรมการการทหารกลางและใน ปี ค.ศ. 2021 รัฐบาลจีนได้ผ่านกฎหมายยามฝั่ง (Coast Guard Law) ซึ่งให้อำนาจแก่เรือหน่วยยามฝั่งจีนในการใช้อาวุธในเขตน่านน้ำที่จีนอ้างสิทธิ์ ส่งผลให้หน่วยยามฝั่งจีนกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการยืนยันอธิปไตยของจีนเหนือหมู่เกาะเตียวหยู 2) การยืนยันอธิปไตยเชิงรุก ก่อนปี ค.ศ. 2012 แม้ว่าจีนจะมีการลาดตระเวนในทะเลจีนตะวันออก แต่ยังไม่เคยเข้าสู่น่านน้ำระยะ 12 ไมล์ทะเลของหมู่เกาะเตียวหยูอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม ภายใต้การนำของสี จิ้นผิง จีนได้เพิ่มความสามารถในการแล่นเรือเข้าสู่น่านน้ำดังกล่าว รวมถึงการใช้เรือขนาดใหญ่ขึ้น นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2013 จีนยังได้ประกาศเขตพิสูจน์ป้องกันทางอากาศ (Air Defence Identification Zone) ครอบคลุมถึงน่านฟ้าหมู่เกาะเตียวหยู โดยกำหนดให้เครื่องบินทุกลำที่บินผ่านต้องแจ้งแผนการบินต่อทางการจีน ซึ่งถือเป็นการท้าทายอำนาจการควบคุมของญี่ปุ่นอย่างชัดเจน

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยชาตินิยมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการปรับนโยบายตามเงื่อนไขภายในและภายนอกประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป สี จิ้นผิงได้นำวิธีการปกครองที่แตกต่างจากผู้นำรุ่นก่อน โดยใช้ชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายใน ให้อยู่ภายใต้การควบคุมและการจัดการของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งใช้การแสดงแสนยานุภาพทางทหารเพื่อปลุกเร้าความภาคภูมิใจในชาติของประชาชน ในการรับมือกับวิกฤตการณ์ทางการทูตครั้งสำคัญที่สุดของจีนในรอบหลายปี คือ การเยือนใต้หวันของแนนซี เพโลซี ประธานสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2022 รัฐบาลจีนได้ควบคุมกระแสชาตินิยมอย่างเข้มงวด โดยมีการปิดการใช้งานฟังกซ์บางส่วนของแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียชั่วคราว ขณะเดียวกัน กองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนได้ดำเนินการซ้อมรบครั้งประวัติศาสตร์ในช่องแคบไต้หวัน เพื่อเป็นการลงโทษไต้หวันและพยายามเปลี่ยนสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ (status quo) ของภูมิภาค (Piliro, 2024)

กลยุทธ์นี้ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในประเด็นหมู่เกาะเดียวหยู การสำรวจความคิดเห็นหลังเหตุการณ์กรือเกาะในปี ค.ศ. 2013 พบว่า ประชาชนทั้งในจีนและญี่ปุ่นกว่า 90% มีทัศนคติเชิงลบต่อกันฝ่าย ขณะเดียวกัน ชาวจีนเกือบ 60% เห็นว่ากระแสชาตินิยมในประเทศกำลังทวีความรุนแรงขึ้น และกว่าครึ่งเชื่อว่า “จีนจำเป็นต้องเพิ่มการควบคุมดินแดนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อปกป้องอาณาเขต” แม้จะเสี่ยงต่อความขัดแย้งทางทหารกับญี่ปุ่น (Genron NPO, 2013) อย่างไรก็ตาม แม้ความรู้สึกของชาวจีนที่มีต่อญี่ปุ่นจะถึงจุดต่ำสุดในประวัติศาสตร์จากข้อพิพาทหมู่เกาะเดียวหยูและยังคงอยู่ในระดับต่ำต่อเนื่อง แต่ในยุคของสี จิ้นผิง แทบไม่ปรากฏการประท้วงต่อต้านญี่ปุ่นครั้งใหญ่ในจีนอีกเลย ซึ่งแตกต่างจากในอดีตอย่างชัดเจน การแสดงออกเชิงชาตินิยมถูกควบคุมอย่างเข้มงวดมากขึ้น เช่น ในปี ค.ศ. 2018 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกคู่มือการเรียนรู้ของนักเรียน โดยกำหนดให้สอนว่าหมู่เกาะเซ็งกาคุเป็นดินแดนของญี่ปุ่นและไม่มีข้อพิพาทใด ๆ และในปี ค.ศ. 2020 สภาท้องถิ่นเมืองอิซิกากิ จังหวัดโอกินาวา ได้ผ่านญัตติให้เปลี่ยนชื่อดินแดนที่ตั้งของหมู่เกาะเซ็งกาคุจาก “โตโนชิโระ” เป็น “โตโนชิโระเซ็งกาคุ” แม้เหตุการณ์เหล่านี้จะจุดกระแสความไม่พอใจในโซเชียลมีเดียจีนอย่างรุนแรง แต่กลับไม่ได้นำไปสู่การประท้วงในโลกภายนอก รัฐบาลจีนเลือกตอบโต้ผ่านช่องทางการทูตและเพิ่มความถี่ในการลาดตระเวน แทนที่จะใช้กระแสชาตินิยมกดดันญี่ปุ่น

ตารางที่ 1 การสำรวจทัศนคติของประชาชนญี่ปุ่นและจีนต่อกันฝ่ายประจำปี ค.ศ. 2023

ข้อมูล: จาก The Genron NPO, 2023

แม้จะมีกระแสแนวคิดที่เชื่อว่า เมื่ออำนาจรัฐเพิ่มขึ้น จีนย่อมมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของชาตินิยมมากขึ้น และดำเนินนโยบายเชิงรุกในเวทีระหว่างประเทศ ทว่าในความเป็นจริง จีนภายใต้การนำของสี จิ้นผิงกลับไม่ได้ให้การสนับสนุนกระแสชาตินิยม ในประเด็นข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยูอย่างไม่มีเงื่อนไข (Lian & Wang, 2023) การวิเคราะห์ ผ่านกรอบแนวคิด NCR ชี้ให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของจีนได้เปลี่ยนแปลง ไปอย่างมีนัยสำคัญในยุคสี จิ้นผิง ความสำเร็จในการรวมศูนย์อำนาจและการควบคุมวาทกรรม ชาตินิยมภายในประเทศช่วยให้รัฐบาลสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้โดยเผชิญ แรงต่อต้านน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำในอดีต อย่างไรก็ตาม ปัจจัยภายนอกยังคงเป็นข้อจำกัด สำคัญ แม้จีนจะมีอำนาจโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้นและมีศักยภาพในการทำหายญี่ปุ่นในข้อพิพาท หมู่เกาะเตียวหยู แต่จีนยังต้องพิจารณาถึงความเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา ตลอดจนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นระหว่างจีนกับญี่ปุ่น จึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบาย ด้วยความระมัดระวังเพื่อลดความเสี่ยงในการเผชิญหน้าทางทหารจากบริบทดังกล่าว เราอาจวิเคราะห์ขยายความแตกต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) อำนาจโดยเปรียบเทียบ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (2010) การเปลี่ยนผ่านของอำนาจ ระหว่างจีนและญี่ปุ่นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในมิติด้านกองทัพเรือ ซึ่งจีนสามารถแข่งขัน ญี่ปุ่นและก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจทางทะเลในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ภายใต้บริบทดังกล่าว ญี่ปุ่น จึงตอบสนองด้วยการเพิ่มงบประมาณด้านการทหารและกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา เพื่อถ่วงดุลอิทธิพลของจีน แม้จีนจะแสดงท่าทีแข็งกร้าวมากขึ้นในข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยู เช่น การเพิ่มความถี่ในการลาดตระเวนเพื่อแสดงการควบคุมพื้นที่พิพาท แต่การดำเนินนโยบายเหล่านี้ ยังคงอยู่ในขอบเขตที่มีเหตุผล เนื่องจากจีนยังไม่มั่นใจว่าจะสามารถเอาชนะญี่ปุ่นได้ในกรณี เกิดการเผชิญหน้าทางทหาร โดยเฉพาะเมื่อสหรัฐอเมริกาให้คำมั่นชัดเจนที่จะคุ้มครองความมั่นคง ของญี่ปุ่น ความล้มเหลวในระดับทางทหารอาจส่งผลกระทบร้ายแรงต่อเสถียรภาพทางการเมือง ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Rudd, 2021, p. 67) นอกจากนี้ การยกระดับความขัดแย้งอาจนำไปสู่ การเผชิญหน้าระยะยาวกับสหรัฐอเมริกา และอาจกระตุ้นให้เกิดการสร้างพันธมิตรระดับภูมิภาค ที่มุ่งถ่วงดุลอำนาจของจีน ด้วยเหตุนี้ จีนจึงดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวัง โดยหลังจากเหตุการณ์ ที่ญี่ปุ่นประกาศซื้อเกาะ รัฐบาลจีนได้เลือกใช้กลยุทธ์ “ขัดแย้งอย่างจำกัด” (limited conflict) ผ่านการลาดตระเวนในพื้นที่พิพาทเพื่อแสดงการอ้างกรรมสิทธิ์ แต่หลีกเลี่ยงการส่งกำลังพลขึ้นไป ยังหมู่เกาะพิพาทหรือการกระทำที่อาจยั่วยุให้เกิดวิกฤตอย่างจริงจัง (Medeiros, 2021, p. 18)

2) การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและญี่ปุ่นยังคงเป็น ข้อจำกัดสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน โดยในปี ค.ศ. 2024 ญี่ปุ่นเป็นคู่ค้า อันดับสองของจีน ขณะที่จีนเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของญี่ปุ่น (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2024) รัฐบาลจีนจึงต้องระมัดระวังไม่ให้ข้อพิพาทดินแดนลุกลามจนกระทบต่อเศรษฐกิจ เนื่องจาก ความชอบธรรมในการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีความเชื่อมโยงกับอัตราการเติบโต

ทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศเริ่มชะลอตัวในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สงครามการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา และภาวะถดถอยที่เกิดจากการระบาดของ Covid-19 ส่งผลให้สถานะ “การเมืองเย็นชา เศรษฐกิจร้อนแรง” ระหว่างจีนและญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนเป็น “ทั้งการเมืองและเศรษฐกิจเย็นชา” นอกจากนี้ในยุคนี้ จีนจึง ปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจผ่านยุทธศาสตร์ “วงจรคู่ขนาน” (Dual Circulation) ซึ่งมุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากการบริโภคภายในประเทศและลดการพึ่งพาการส่งออก (Rudd, 2021, p. 66) พร้อมทั้งลดการพึ่งพาดอลลาร์สหรัฐเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการคว่ำบาตรทางการเงิน แม้การปรับปรุงโครงสร้างดังกล่าวจะช่วยให้ความยืดหยุ่นให้กับเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ระยะยาวของจีน แต่อาจเพิ่มความเปราะบางในความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในอนาคต

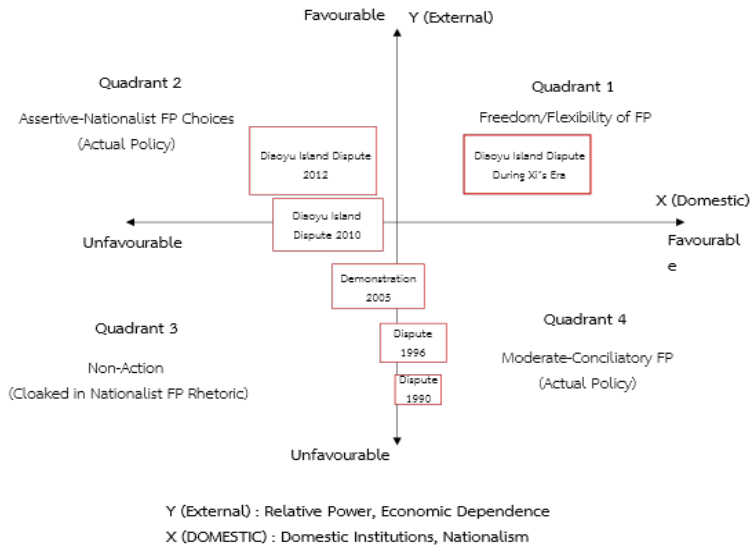
3) สถาบันของรัฐ ตั้งแต่ปี 2013 จีนจึงเข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้ดำเนินมาตรการหลายประการเพื่อรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ตนเอง โดยสร้างความเป็นผู้นำแบบสามด้านในพรรค รัฐ และกองทัพ ซึ่งทำให้เขากลายเป็นศูนย์กลางของระบบการเมืองจีน มาตรการสำคัญ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนบุคลากรทางการเมืองครั้งใหญ่เพื่อกำจัดคู่แข่งและเสริมสร้างอำนาจของคณะกรรมการกลางพรรคในการกำกับดูแลประเทศ การจัดตั้งกลุ่มผู้นำเฉพาะด้าน (Leading Small Groups) ต่าง ๆ เพื่อดึงอำนาจการตัดสินใจกลับไปที่ส่วนกลาง และการเสริมสร้างบทบาทของ สี จิ้นผิง ในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและวาทกรรมของรัฐ (Kou, 2024) นอกจากนี้การยกเลิกข้อจำกัดวาระการดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญยังเปิดทางให้ สี จิ้นผิงสามารถดำรงตำแหน่งในวาระที่สามอย่างเปิกทางการ ส่งผลให้เขากลายเป็นผู้นำที่มีอำนาจมากที่สุดนับตั้งแต่ยุคเหมาเจ๋อตง การรวมศูนย์อำนาจดังกล่าวช่วยให้นโยบายต่างประเทศของจีนมีความต่อเนื่องและเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน รัฐบาลได้เพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมสังคม เช่น การจำกัดเสรีภาพของประชาชน การปราบปรามในพื้นที่ซินเจียง ทิเบต และฮ่องกง รวมถึงการควบคุมสื่อและโซเชียลมีเดียอย่างเข้มงวด มาตรการเหล่านี้ส่งผลให้เสียงวิพากษ์วิจารณ์ไม่สามารถแพร่กระจายหรือก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองในวงกว้าง ทั้งยังเอื้อต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลให้ไม่ถูกรบกวนจากกระแสสาธารณะภายในประเทศ

4) ขาดนิยาม ภายใต้การนำของสี จิ้นผิง การเล่าเรื่องเกี่ยวกับชาตินิยมของจีนมีการเปลี่ยนแปลงจากการเน้นย้ำถึงบาดแผลทางประวัติศาสตร์ไปสู่การเน้นแสดงความมั่นใจในชาติที่เกิดจากการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในกรณีหมู่เกาะเตียวหยู การที่รัฐบาลจีนดำเนินมาตรการที่แข็งกร้าวมากขึ้นและแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการปกป้องอธิปไตยของรัฐได้ช่วยลดความไม่พอใจที่สะสมในหมู่ประชาชนซึ่งเกิดจากการที่ข้อพิพาทถูกลอยให้ยืดเยื้อในช่วงก่อนหน้านี้ ขณะเดียวกัน แนวคิด “ความฝันของจีน” ก็ถูกนำเสนอในฐานะความปรารถนา ร่วมของประชาชนทั้งชาติ เรื่องเล่าชาตินิยมจึงได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐ ซึ่งต้องดำเนินไปภายใต้การนำของพรรคและรัฐบาลจีน ส่งผลให้รัฐสามารถ

กำหนดทิศทางนโยบายการทูตได้อย่างเป็นเอกภาพ นอกจากนี้ ในยุคสี จิ้นผิง ทางการเงินยังดำเนินมาตรการหลายประการเพื่อลดความสามารถในการรวมตัวของประชาชนเช่นการควบคุมและเซ็นเซอร์สื่อ เนื่องจากการเคลื่อนไหวร่วมกันหรือพฤติกรรมที่ท้าทายอำนาจของรัฐถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของการปกครอง โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ประท้วงสามารถกดดันให้รัฐบาลยอมถอยได้ (Slaten, 2022) ด้วยเหตุนี้ แม้แต่การเดินขบวนเพื่อแสดงความรักชาติในจีนก็ยังคงถูกจำกัดหรือปราบปราม ตัวอย่างที่สะท้อนแนวทางการควบคุมดังกล่าวคือ กลุ่มปกป้องหมู่เกาะเตียวหยูในจีนถูกเจ้าหน้าที่รักษาความมั่นคงติดตามและควบคุมกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และในปี ค.ศ. 2016 นักเคลื่อนไหวชาวฮ่องกงสองคนถูกศาลจีนตัดสินโทษจำคุกเนื่องจากพยายามขึ้นเกาะเตียวหยูเพื่อแสดงอธิปไตย ซึ่งสะท้อนถึงการจำกัดการแสดงออกเชิงชาตินิยม แม้ว่าท่าที “การปกป้องหมู่เกาะเตียวหยู” จะสอดคล้องกับจุดยืนทางการเมืองของรัฐก็ตาม แต่กลับไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และกลายเป็นเพียงการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในหมู่ประชาชนจีนเท่านั้น

ในยุคของสี จิ้นผิง รัฐบาลจีนได้พยายามสร้างสมดุลระหว่างชาตินิยมกับยุทธศาสตร์ของรัฐ โดยใช้ชาตินิยมเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลภายในประเทศ ขณะเดียวกันก็อาศัยการควบคุมข้อมูลข่าวสารและการบริหารจัดการสังคมอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดชาตินิยมส่งผลกระทบต่อความดำเนินนโยบายต่างประเทศ แนวทางดังกล่าวเอื้อให้นโยบายการทูตของจีนมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และลดอิทธิพลของแรงกดดันจากสาธารณชน ด้วยเหตุนี้ นโยบายของจีนจึงสามารถจัดอยู่ในกรอบที่ 1 ของแผนผังการวิเคราะห์ NCR ซึ่งเน้นการควบคุมระดับความขัดแย้งและการรักษาเสถียรภาพภายใน อย่างไรก็ตาม ควรตระหนักว่าจีนกำลังเผชิญกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่ซับซ้อนและท้าทายมากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต

แผนภาพที่ 3 ชาตินิยมและนโยบายต่างประเทศของจีนในสมัยสี จิ้นผิงภายใต้กรอบ NCR

Y (External) : Relative Power, Economic Dependence
X (DOMESTIC) : Domestic Institutions, Nationalism

บทสรุป

จากการศึกษาข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยูพบว่า ชาตินิยมเป็นตัวแปรภายในประเทศที่สำคัญซึ่งสามารถยกระดับความขัดแย้งและมักนำไปสู่ความตึงเครียดทางการทูตระหว่างจีนและญี่ปุ่นอย่างไรก็ตามวิกฤตการณ์เหล่านี้ไม่ได้พัฒนาเป็นการใช้กำลังทางการทหารและแรงกดดันจากชาตินิยมไม่ได้แปรเปลี่ยนเป็นนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวเสมอไป ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของปัจจัยอื่น ๆ และข้อจำกัดของชาตินิยมในการกำหนดนโยบายของจีนต่อหมู่เกาะเตียวหยู (Lai, 2008, p. 252) การวิเคราะห์ผ่านกรอบ NCR แสดงให้เห็นว่านโยบายของจีนถูกกำหนดโดยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ อำนาจโดยเปรียบเทียบ การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ สถาบันของรัฐ และชาตินิยม โดยผู้นำจีนต้องรักษาดุลยภาพระหว่างแรงกดดันภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อบรรลุยุทธศาสตร์การพัฒนาและรักษาความชอบธรรมของพรรค

นับตั้งแต่การอ้างอธิปไตยเหนือหมู่เกาะเตียวหยู จีนได้เลือกใช้แนวทางหลักเลี่ยงความขัดแย้งในการจัดการข้อพิพาทมาโดยตลอด แต่แรงกดดันภายในประเทศที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการแข่งขันระหว่างชาตินิยมที่นำโดยรัฐกับชาตินิยมมวลชน ซึ่งมักแสดงออกผ่านการประท้วงทำให้รัฐบาลจีนไม่สามารถหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงประเด็นอธิปไตยได้อีกต่อไป เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากชาตินิยมเป็นแหล่งความชอบธรรม ในขณะเดียวกันเงื่อนไขภายนอกที่เริ่มเอื้ออำนวย โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็ว ทำให้จีนสามารถ

ยกระดับการตอบโต้จากทางการทูตไปสู่การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารได้ อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่าหลังวิกฤตการณ์แต่ละครั้ง จีนได้พยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างแข็งขัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดจากปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายของจีน

ในยุคของสี จิ้นผิง จีนมีอิสระในการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากขึ้น อันเกิดจากการควบคุมวาทกรรมชาตินิยมได้อย่างเบ็ดเสร็จและความสำเร็จในการรวมศูนย์อำนาจการปกครอง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่จีนไม่เกิดการประท้วงต่อต้านญี่ปุ่นขนาดใหญ่ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจัยภายในจะเอื้อต่อความยืดหยุ่นของนโยบายมากขึ้น แต่สถานะของจีนในเวทีโลกกลับนำมาซึ่งความซับซ้อนและแรงเสียดทานที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่อหลายประเทศเริ่มมองว่าจีนเป็นภัยคุกคาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อขอบเขตการดำเนินนโยบายของจีนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ แม้จีนจะยืนยันอธิปไตยในเชิงรุกมากขึ้นและเพิ่มความเข้มข้นในการลาดตระเวนในพื้นที่พิพาท แต่ก็ยังคงหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางทหารกับญี่ปุ่น และให้ความสำคัญกับการรักษาเสถียรภาพของความสัมพันธ์ทวิภาคีภายใต้บริบทการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจที่ทวีความรุนแรงขึ้น

พัฒนาการของนโยบายจีนต่อข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยูสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างปัจจัยภายนอกและภายในประเทศ โดยเฉพาะการรับมือกับแรงกดดันจากชาตินิยมที่ทวีความเข้มข้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของดุลอำนาจในภูมิภาคในทะเลจีนตะวันออก จีนยังคงเสริมสร้างศักยภาพทางทหารและเพิ่มแรงกดดันต่อญี่ปุ่นในพื้นที่พิพาทดังกล่าว อย่างไรก็ตาม จีนไม่น่าจะยอมเสี่ยงใช้กำลังทางทหารโดยตรง แต่จะพยายามสร้างสภาพการณ์ใหม่ที่ลดการควบคุมของญี่ปุ่นเหนือหมู่เกาะเตียวหยู ด้วยเหตุนี้ นโยบายของจีนยังคงดำเนินอยู่ภายใต้กรอบแห่งความระมัดระวังสูง โดยสามารถควบคุมแรงกดดันภายในจากกระแสชาตินิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหลีกเลี่ยงไม่ให้วิกฤตลุกลามเกินควบคุม อย่างไรก็ตาม ควรให้ความสนใจว่า หากการปกครองเผด็จการของสี จิ้นผิงถูกตั้งคำถามจากประชาชนจีนมากขึ้น หรือหากชาวจีนหมดศรัทธาต่อแนวคิด “ความฝันจีน” ที่รัฐบาลนำเสนอ อาจกระตุ้นให้ชาตินิยมกลับมามีอิทธิพลอีกครั้ง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายต่อข้อพิพาทหมู่เกาะเตียวหยูในอนาคต ทั้งนี้ งานวิจัยในอนาคตสามารถประยุกต์ใช้กรอบ NCR กับข้อพิพาทดินแดนอื่นของจีน เช่น ทะเลจีนใต้ และพรมแดนจีน-อินเดีย เพื่อเปรียบเทียบข้ามกรณี อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมจีนกับนโยบายต่างประเทศ รวมถึงตรวจสอบความเหมาะสมและข้อจำกัดของกรอบ NCR ในฐานะเครื่องมือวิเคราะห์ทางทฤษฎี

บรรณานุกรม

- Blackwill, R. D. & Campbell, K. M. (2016). **Xi Jinping on the global stage**. Council on Foreign Relations Press.
- Brittingham, M. A. (2007). The “role” of nationalism in Chinese foreign policy: A reactive model of nationalism & conflict. **Journal of Chinese Political Science**, 12(2), 147–166.
- Carlson, A. (2009). A flawed perspective: The limitations inherent within the study of Chinese nationalism. **Nations and Nationalism**, 15(1), 20–35.
- Fewsmith, J. (2013). Xi Jinping’s fast start. **China Leadership Monitor**, 41.
- Genron NPO. (2013). Japan-China public opinion poll. **Genron NPO**. Retrieved from https://www.genron-npo.net/en/opinion_polls/archives/5260.html
- Genron NPO. (2023). Japan-China joint public opinion survey 2023. **Genron NPO**. 2023 Retrieved from https://www.genron-npo.net/en/opinion_polls/archives/5628.html
- Gries, P. H. (2004). **China’s new nationalism: Pride, politics, and diplomacy**. University of California Press.
- Guang, L. (2005). Realpolitik nationalism: International sources of Chinese nationalism. **Modern China**, 31(4), 487-514.
- Hughes, C. R. (2011). Reclassifying Chinese nationalism: The geopolitik turn. **Journal of Contemporary China**, 20(71), 601–620.
- Kou, C. W. (2024). **The reshaping of the Chinese party-state under Xi Jinping’s rule: A strong state led by a political strongman**. In B. Hillman & C. W. Kou (Eds.), *Political and social control in China* (pp. 21–52). ANU Press.
- Lai, Y. M. (2008). **Nationalism and power politics in Japan’s relations with China: A neoclassical realist interpretation** [Doctoral dissertation]. University of Warwick.
- Lian, C., & Wang, J. (2023). Embrace or repress? Explaining China’s responses to nationalism in international incidents. **The Pacific Review**, (0), 1–31.
- Liu, J. Y. (2013). Changes in international strategic patterns and Sino-Japanese relations. **Contemporary Internal Relations**, (4), 17–19.
- Medeiros, E. S. (2021). **Major power rivalry in East Asia**. Council on Foreign

Relations.

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2024). **Japan-China economic relationship and China's economy**. Retrieved from https://www.mofa.go.jp/a_o/_m2/page23e_000652.html

Neo, R., & Xiang, C. (2022). State rhetoric, nationalism and public opinion in China. **International Affairs**, 98(4), 1327–1346.

Pei, M. (2006). **Assertive pragmatism: China's economic rise and its impact on Chinese foreign policy**. IFRI: Institut Français des Relations Internationales.

Piliero, R. J. (2024, October 16). *Xi prefers fleet power to street protest*. **Foreign Policy**. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2024/08/26/china-xi-nationalist-protest-politics-diplomacy/>

Reilly, J. (2011). **Strong society, smart state**. Columbia University Press.

Ripsman, N. M., Taliaferro, J. W., & Lobell, S. E. (2016). **Neoclassical realist theory of international politics**. Oxford University Press.

Rudd, K. (2021). **The decade of living dangerously: The case for “managed strategic competition” between Washington and Beijing in the 2020s** (pp. 63–74). Asia Society.

Ruggie, J. G. (1998). What makes the world hang together? Neo-utilitarianism and the social constructivist challenge. **International Organization**, 52(4), 855–885.

Slatten, K. (2022, November 17). **Grassroots protests are frequent in Xi Jinping's China**. **Freedom House**. Retrieved from <https://freedomhouse.org/article/grassroots-protests-are-frequent-xi-jinpings-china>

Smith, A. D. (1991). **National identity**. Penguin Books Ltd.

Tsang, S., & Cheung, O. (2022). Has Xi Jinping made China's political system more resilient and enduring? **Third World Quarterly**, 43(1), 225–243.

Unger, J. (1996). **Chinese nationalism**. Routledge.

Wang, J. (2017). Representing Chinese nationalism/patriotism through president Xi Jinping's “Chinese Dream” discourse. **Journal of Language and Politics**, 16(6), 830–848.

Weiss, J. C. (2014). **Powerful patriots: Nationalist protest in China's foreign relations**. Oxford University Press.

Xia, G. H. (2010). **Research on contemporary Chinese nationalism** [Doctoral dissertation]. Central Party School of the Communist Party of China.

- Zhang, Y. X. (2020). **A turbulent decade: The changes in Chinese popular attitudes toward democracy**. Harvard Ash Center for Democratic Governance and Innovation.
- Zhao, S. (1998). A state-led nationalism: The patriotic education campaign in post-Tiananmen China. **Communist and Post-Communist Studies**, 31(3), 287–302.
- Zhao, S. (2013). Foreign policy implications of Chinese nationalism revisited: the strident turn. **Journal of Contemporary China**, 22(82), 535–553.
- Zheng, Y. N. (2019). **Zheng yong nian lun zhong guo: zhong guo min zu zhu yi xin jie** [A new interpretation of Chinese nationalism]. Dong Fang Chu Ban She.

The current situation of social inequality in China*

Krongchan Chantharaphaha**

ABSTRACT

This article focuses on studying and analyzing the issue of inequality in China across various dimensions, including society, education, income, employment, access to public health services, technology, economy, and politics. It highlights the causes of inequality, such as the unbalanced economic development between urban and rural areas, disparities in education and income, and challenges arising from policies like the One-Child Policy and the household registration system (Hukou). The article also discusses the Chinese government's efforts to reduce inequality through economic and social policy reforms, particularly the 14th Five-Year Plan and the "Common Prosperity" policy, which emphasize income redistribution, infrastructure development, and improving the quality of life for rural populations. The analysis reveals that despite China's tremendous economic success over the past decades, inequality remains a significant issue that impacts the stability and sustainability of Chinese society in the long term. The author suggests that a development approach focusing on quality over quantity, along with establishing balanced support systems between urban and rural areas, could help reduce inequality and foster social stability in the future.

Keywords: Inequality; China's 14th Five-Year Plan; Common Prosperity; Urban Area

* This article is part of the research project titled "A Comparative Study of the New Generation of Chinese Lifestyles in Thai Society through the Chinese Series 'Ode to Joy' 《欢乐颂》". This research project is supported by grants for development of new faculty staff, Ratchadaphiseksomphot Fund, Chulalongkorn University.

** Ph.D. Researcher. Chinese Studies Center, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. E-mail: jeeeeeoil@gmail.com; Krongchan.C@chula.ac.th Tel: 02-2187225

Introduction

In the Conference Proceedings of the Royal Institute of Public Administration 2018, inequality is characterized as disparities and injustices among individuals, societies, or nations, encompassing economic, social, and political dimensions. This concept also includes inequitable access to fundamental resources such as education, healthcare, nutrition, and opportunities for political participation. The Global Inequality Report 2021 (Piketty, 2022) highlights that the wealthiest 10% of individuals collectively earn over 52% of global income, while the poorest 2.5 billion people account for only 8.5%. These disparities extend beyond income to include disparities in asset ownership, gender inequality, and vulnerability to the impacts of climate change. Contributing factors include race, age, gender, societal structures, and unequal access to opportunities, all of which have been exacerbated by the COVID-19 pandemic, even in highly developed nations.

China, despite its significant advancements in science and its position as the world's second-largest economy, has not been immune to the rising trend of inequality. The transition towards a market-oriented economy has contributed to a widening wealth gap, as detailed in the Global Wealth Report 2021 (Credit Suisse, 2022). This growing disparity is driven by various factors, including pronounced income inequalities between urban and rural areas, disparities in educational access and quality, economic stagnation, and the challenges posed by an aging population. These factors have intensified the depth and complexity of inequality in China, highlighting the multifaceted challenges inherent in addressing such disparities within a rapidly modernizing and evolving economy.

Inequality situation in China

China, once regarded as an impoverished nation, has long prioritized poverty alleviation as a central policy objective. However, significant progress remained elusive during the early communist era. It was under Deng Xiaoping's leadership that China shifted towards a market-oriented economy, implementing economic reforms and free trade policies designed to attract foreign investment and drive technological advancements. This approach, grounded in the "Trickle-Down Effect," sought to stimulate economic growth by empowering entrepreneurs and fostering wealth creation. While this strategy resulted in substantial economic

progress in eastern cities such as Shanghai and Canton, smaller cities like Xian and Kunming experienced comparatively limited development. Consequently, the wealth gap widened, with capitalists amassing significant wealth, while laborers faced increasing workloads and declining real incomes.

Despite continuous efforts to reform the economic structure, adjust financial systems, and address domestic inequality, income disparities between urban and rural populations persist. By 2020, urban residents earned approximately 2.5 times more than their rural counterparts. Furthermore, according to the Global Wealth Report 2021 by the Credit Suisse Research Institute, the wealthiest segment of China's population increased its share of the nation's wealth from 20.9% in 2000 to 30.6% in 2020, underscoring the persistent and growing economic inequality within the country.

To provide an overview of the overall inequality situation in China, it can be categorized into 4 distinct sections, as outlined below:

1. Population

China, once recognized as the world's most populous nation, has experienced a significant decline in its population. According to the National Bureau of Statistics of China (2022), the population decreased by 850,000 in 2022, leaving a total of 1.41175 billion individuals. This decline represents the most substantial population reduction in recent decades. Concurrently, the birth rate in 2022 fell to 6.77 per 1,000 people, down from 7.52 per 1,000 in 2021, a rate already considered notably low. The death rate, however, increased from 7.18 per 1,000 in 2021 to 7.37 per 1,000 in 2022. In addition to these demographic changes, China is experiencing a rapid aging of its population. In 2020, 17.8% of the population was classified as elderly, and this figure is projected to rise to 26.2% by 2030, significantly reducing the proportion of the working-age population. By 2022, individuals aged 15-59 accounted for 63.35% of the total population, a decline of 6.79% from 2010.

The declining birth rate can be attributed to several interconnected factors, including shifts in societal structures, the long-term effects of the one-child policy, a gender imbalance favoring men, and a slowing economy. The one-child policy, implemented historically to curb population growth, placed considerable pressure on working-age individuals to care for elderly parents, resulting in a reduced inclination among citizens to marry or have children. Although the policy

has since been relaxed to allow families to have up to three children, this change has not led to a significant increase in birth rates.

Economic and social inequalities, particularly between urban and rural areas, have further exacerbated the population challenges. Rural residents, especially women, often migrate to urban centers in search of employment and better living conditions, leaving a surplus of single men in rural regions. This imbalance has become a societal concern, prompting initiatives such as the “Operation Bed Warming” campaign in Xiangtan District, Hunan Province, to address the difficulty rural men face in finding marriage partners (Phoebe Zhang, 2021). Conversely, urban men frequently prefer marrying women already residing in urban areas, a preference influenced by the Hukou (户口) system, a household registration policy. This system categorizes individuals as either agricultural or non-agricultural residents based on their place of origin and restricts access to public welfare and services outside the area of registration. Consequently, the Hukou system imposes significant barriers to internal migration, further limiting opportunities for rural residents to relocate to urban centers and contributing to the broader challenges of population dynamics in China.

2. Education

China’s system of compulsory education encompasses two levels—Primary School and Lower Secondary School—spanning a total of nine years, with the government fully subsidizing tuition fees. However, high school education falls outside the scope of compulsory education. The Chinese government has prioritized equitable access to quality education as a fundamental objective of its systemic reforms. Despite these concerted efforts, educational inequality remains deeply entrenched. As noted by Chen and Xiang (Zhang et al., 2022), addressing educational inequality presents significant and enduring challenges that are unlikely to be fully mitigated. This inequality manifests across various dimensions, including urban-rural divides, regional disparities, institutional inefficiencies, teacher qualifications, family economic conditions, and unequal access to educational resources. Urban students, for instance, enjoy greater opportunities for higher-quality education and are more likely to pursue tertiary education compared to their rural counterparts, underscoring the pronounced urban-rural divide. Additionally, regional inequalities persist, with central and western regions significantly underperforming

relative to the more developed eastern areas in terms of educational quality and accessibility.

Gender disparities further compound these challenges, particularly in rural areas where women encounter greater obstacles in accessing secondary education compared to men. These gender-based inequalities not only persist but appear to be worsening over time. Socio-economic status also exerts a profound influence, as students from lower-income or minority backgrounds face systemic disadvantages in accessing quality education. Economic and social factors critically shape educational progression, particularly at the foundational level, thereby reinforcing disparities across socio-economic groups.

Furthermore, the socio-economic standing of families plays a pivotal role in shaping educational opportunities. Financial and social conditions directly affect the quality and accessibility of education available to students, significantly influencing their long-term career prospects and social mobility. Students from disadvantaged families, particularly those in labor-intensive or low-income sectors, are disproportionately affected by these systemic inequities, which become increasingly pronounced as they progress through higher levels of education. These multifaceted challenges underscore the complexity of addressing educational inequality in China. They highlight the urgent need for sustained, targeted interventions aimed at dismantling deeply rooted systemic disparities and fostering a more equitable educational framework that aligns with the nation's broader developmental objectives.

3. Incomes

Before 1978, China was regarded as one of the world's poorest nations. However, the economic reforms initiated by Deng Xiaoping that year marked a transformative period, catalyzing sustained economic growth. In 1978, China's GDP stood at 17.64 billion Yuan, but by 2022, this figure had increased to 114.4 trillion Yuan (Bangkok Bank, 2020), reflecting an 8.1% growth from 2020. With one of the highest global growth rates, China is now ranked as the world's second-largest economy. Per capita income has also improved significantly, rising from 963 Yuan in 1978 to 62,130 Yuan in 2022—a 65-fold increase. This remarkable economic expansion has lifted a substantial portion of the population out of poverty, elevating many into the middle class. However, despite impressive GDP growth,

income inequality remains a critical issue. According to the National Bureau of Statistics (2021), the average income of Chinese citizens in 2020 was 8,561 Yuan, compared to a cost of living of 5,082 Yuan. This disparity is even more pronounced between urban and rural residents; urban citizens earn 2.5 times more than their rural counterparts, with annual averages of 43,834 Yuan and 17,131 Yuan, respectively. Projections from HSBC Holdings Plc. (Knight Frank, 2021) indicate a doubling in the number of Chinese millionaires and a 50% increase in the middle-class population by 2025. The number of high-net-worth individuals—those possessing assets exceeding 10 million Yuan—is expected to rise from 2 million to 5 million, while the middle-class population is projected to expand from 340 million to 500 million, a 45% increase. Nevertheless, over 600 million Chinese citizens, comprising nearly half of the population and primarily residing in rural areas, earn approximately 1,000 Yuan per month. These individuals continue to face significant challenges related to income inequality, particularly when compared to the wealthier segments of society. This economic dichotomy underscores the complexity of China's development narrative, highlighting the persistent disparities between urban and rural populations and the ongoing challenge of addressing income inequality in the context of rapid economic growth.

4. Occupation

In major urban centers across China, the diversity of occupational opportunities is considerable, and compensation levels are relatively high. Common professions in these cities include engineers, interpreters, account auditors, and customs specialists, among others. According to data from the National Bureau of Statistics of China (2021), urban residents earn an average annual income of 43,834 Yuan. This figure contrasts sharply with the limited employment opportunities available to rural residents, many of whom are engaged in agricultural activities with monthly earnings often as low as 1,500 Yuan. This significant income disparity has been a key driver of labor migration, with a 2022 survey reporting that 29.562 million rural workers had relocated to major urban centers, earning an average monthly income of approximately 4,615 Yuan.

Despite these migration trends, rural residents and individuals from smaller cities face significant challenges in competing with urban locals for employment opportunities. A major barrier arises from the Hukou system, China's household

registration policy, which restricts access to certain public benefits, such as affordable housing, to individuals registered within specific localities. Originally designed to discourage migration away from agriculture and rural areas, this policy continues to hinder rural residents from fully integrating into urban labor markets. Many private and government entities require local Hukou registration for job applicants, further exacerbating disparities in access to employment. The Hukou system, while less restrictive than in the past, remains a considerable obstacle for rural residents seeking to relocate to urban areas with more diverse job opportunities and greater economic prospects. Additionally, the high cost of living in urban centers presents a formidable challenge. Housing costs, in particular, are prohibitively expensive, with the average appraisal price in Beijing reaching 65,000 Yuan per square meter. Prospective homeowners face stringent financial requirements, including the need to contribute to social security funds or pay income taxes consistently for five years before becoming eligible to purchase property. Those without local Hukou registration must provide a substantial down payment of 30% of the property price. These disparities in housing affordability, coupled with restrictive labor market policies, significantly influence job opportunities, income levels, and overall quality of life for rural migrants. Although the government has initiated efforts to relax certain policies and reduce social inequality, the systemic barriers imposed by the Hukou system and high urban living costs continue to pose challenges for equitable access to opportunities and resources.

5. Access to public health service

Public healthcare services in China encompass medical facilities and health insurance provisions offered by both private and governmental sectors. Approximately 95% of the population is covered by basic health insurance. However, this insurance typically reimburses only about 50% of general medical expenses, with even lower coverage rates for severe or chronic illnesses. To address these limitations and improve the accessibility and affordability of healthcare, the Chinese government launched the Healthy China 2020 initiative (Kun Zhao, 2012). This campaign seeks to enhance the quality and affordability of public health services, with a policy mandate requiring that basic health insurance cover at least 70% of total medical expenses. A significant disparity exists between urban and rural healthcare services. In major cities such as Beijing, Shanghai, Guangzhou, and

Shenzhen, specialized hospitals, advanced medical facilities, and highly trained professionals are readily available. Nevertheless, health insurance in urban areas often does not fully cover medical costs, necessitating out-of-pocket expenses or the purchase of supplemental insurance. This financial burden is particularly pronounced in these urban centers, where medical expenses are substantially higher than the national average. In rural regions, healthcare services are typically limited to clinics providing basic or “rudimentary care.” These facilities often lack the advanced medical equipment, infrastructure, and qualified medical personnel available in urban areas. Recognizing these disparities, the government has implemented measures to alleviate the financial burden on rural residents by ensuring that health insurance in these areas covers at least 70% of medical expenses. These efforts aim to reduce the cost of living and improve healthcare accessibility for rural populations, addressing a critical aspect of socio-economic inequality in China’s healthcare system.

6. Technology

Technology has become an essential aspect of daily life in China, underpinned by consistent government investment and developmental initiatives that have established the nation as a global leader in innovation. These advancements have been pivotal in driving economic growth, even amidst challenges such as the COVID-19 pandemic, trade tensions, and a global economic slowdown. In the industrial sector, the integration of robotics and automation has significantly enhanced efficiency, reduced production costs, and bolstered international competitiveness, although it has simultaneously displaced unskilled labor, contributing to widening socio-economic disparities. In the business sphere, technological advancements have streamlined operations by enhancing communication and enabling data-driven decision-making, thus increasing efficiency and profitability. However, automation has disproportionately impacted unskilled workers, exacerbating urban-rural inequalities. Studies highlight that investments in automation have replaced substantial numbers of workers with robotic technologies, necessitating the migration of rural laborers to urban centers in search of employment opportunities. Disparities in technological access between urban and rural areas further intensify inequalities, affecting economic opportunities, education, and healthcare accessibility. In response, the Chinese government has focused on

applying technological advancements in rural regions, particularly within the agricultural sector, to improve productivity, raise incomes, and mitigate socio-economic disparities. These efforts reflect a broader commitment to fostering inclusive growth and addressing inequality through strategic technological development.

7. Economic

China's economic framework is administratively divided into 23 provinces, 5 autonomous regions, 4 centrally administered municipalities, and 2 Special Administrative Regions, alongside numerous districts and cities. While economic governance nominally resides under central authority, local administrations operate with a degree of autonomy within established policy parameters, a decentralized system referred to as "Chinese Federalism."

In 2021, China's GDP reached 114.9 trillion Yuan, increasing to 120 trillion Yuan in 2022. Canton has maintained its position as the nation's leading economic region for 34 consecutive years, recording a GDP of 12.91 trillion Yuan in 2021. Its sustained economic prominence can be attributed to factors such as a diversified industrial base, strategic trade initiatives within the Greater Bay Area, and Shenzhen's emergence as a leading technological hub. Conversely, Guizhou, with a GDP of 1.96 trillion Yuan in 2021, represents the region with the lowest economic output. Nevertheless, targeted government policies and private-sector collaboration have contributed to substantial poverty alleviation and economic development in the region.

Despite these advancements, pronounced economic disparities persist. In 2021, urban residents earned an average annual income of 43,834 Yuan, significantly higher than the 5,398 Yuan earned by rural residents. Additionally, coastal regions, such as Shanghai and Zhejiang, exhibit markedly higher per capita incomes compared to inner regions, where incomes amount to only 60% of those in coastal areas. The Gini coefficient, a statistical measure of inequality, approaches 0.5, underscoring the persistent regional and urban-rural income disparities within the country.

8. Laws and politics

China operates under a "people's democratic dictatorship" (Niyom Ratamrit, 2022), a system grounded in popular sovereignty but centralized under the Communist

Party of China (CPC). This governance model, termed “Centralized Democracy,” emphasizes the majority’s welfare and differs from Western democratic systems. While multiple parties may collaborate, the CPC dominates political processes. Elections involve both direct voting for local representatives and indirect selection of higher-level officials, but candidacy is restricted to nominees approved by government-sanctioned organizations, consolidating political control under the CPC. The centralized system offers efficiency in protecting public interests and implementing policies but faces criticisms, including limited political diversity, suppression of dissent, and risks of corruption. Despite expanded rights compared to the past, citizens’ political participation remains restricted, with significant government control over decision-making. During crises, such as the COVID-19 pandemic, the CPC demonstrated its ability to enforce policies swiftly, exemplified by the “ZERO COVID” strategy. Strict lockdowns and testing measures disrupted daily life, leading to food shortages, limited healthcare access, labor protests, and rising costs. These events underscore the limited political freedoms of Chinese citizens, highlighting the trade-off between governance efficiency and restricted public engagement in political matters.

Current solution to China’s inequality problem

Since 1953, China has implemented a series of Five-Year Development Plans as a strategic framework to guide its policies for economic, social, and overall national development, reflecting the structured nature of its governance system. These plans have played a pivotal role in shaping the country’s rapid growth trajectory. To date, China has successfully completed 13 such plans, with the 14th Five-Year Plan marking a new phase in the nation’s progress. This current plan focuses on transitioning China into a modern socialist nation and achieving the objectives outlined for the second centennial goal. Key components of the 14th Five-Year Plan include: (Ministry of Higher Education, Science Research and Innovation, Science and Technology Department, 2021).

1. Society

The 14th Five-Year Plan for China emphasizes societal development through key initiatives in citizen support, urban development, education, and public health. The plan prioritizes enhancing care for the elderly and newborns, aiming

to increase the proportion of newborns from 1.8 to 4.5 per 1,000 people and considering the removal of restrictions on family size. For the elderly, it seeks to establish coordinated care networks in 500 districts, improve living conditions, and extend basic welfare coverage to 95% of the elderly population. Urban development focuses on reforms to the Civil Registration System, relaxed relocation policies, and housing projects in major cities like Beijing and Shanghai. It also aims to integrate key metropolitan areas, strengthen underdeveloped regions, and expand smaller urban zones while addressing high housing costs through discounts and property tax adjustments. Rural development targets increased agricultural productivity, fostering rural ecosystems, and integrating industries to elevate lower-income populations to the middle class for sustainable growth. In education, the government seeks to raise the average schooling years for working-age individuals to 11.3 years by 2025 and increase higher education enrollment to 60%. Lifelong learning and professional skills development are also promoted to meet modern industry demands. Public health initiatives include increasing the number of doctors to 3.2 per 1,000 people annually, raising life expectancy from 77.3 to 78.3 years, and improving rural healthcare to address regional disparities. These measures aim to reduce inequalities and ensure sustainable societal development.

2. Economy

China's government is transitioning its economic strategy from a focus on rapid GDP growth to prioritizing sustainable and high-quality development. The planned growth rate of 4-6% reflects this shift, with an emphasis on dual circulation to strengthen the domestic economy. This approach aims to enhance purchasing power, improve income levels, and promote equitable income distribution, particularly in smaller counties and rural areas, thereby addressing regional disparities. Significant investments in infrastructure are planned to support the digital economy and reduce reliance on foreign production. Additionally, China aims to foster a circular economy by attracting foreign investment, further advancing its economic sustainability. Zhong Liang, Head of the Research Department at the Bank of China, has stated that China anticipates achieving sustainable and high-quality economic growth over the next five years, noting that the pace of growth will be moderated compared to previous decades. This strategy underscores a deliberate

move toward balanced and inclusive economic development.

3. Technology

China is placing a strategic emphasis on fundamental research to drive continuous advancements in technology, leveraging these developments to enhance the quality of life for its citizens and ensure widespread benefits across the nation. Priority will be given to fostering innovation in critical sectors, such as semiconductor technology, which is vital for the country's long-term technological independence and competitiveness. In addition to technological advancements, the government aims to strengthen the sustainability of domestic energy sources to reduce dependence on petroleum imports. Efforts will also focus on achieving food security, particularly for staple products like pork, which holds significant cultural and economic importance. This strategy seeks to mitigate potential vulnerabilities during trade disputes with major agricultural producers, ensuring stability in essential supply chains and reinforcing national resilience.

4. Laws and politics

The Chinese government is undertaking legal reforms to enhance the efficiency of law enforcement while ensuring alignment with the governance framework of the Communist Party. In addition to the 14th Five-Year Plan (2021–2025), which addresses societal inequality, the government has introduced the “Common Prosperity” policy as a strategic initiative to mitigate economic and social disparities. Announced in 2021, this policy designates Zhejiang Province as a demonstration area to promote high-quality development and social advancement, thereby laying the foundation for sustainable and quality-focused economic growth. The “Common Prosperity” initiative encompasses six core missions and 20 measures designed to advance economic, social, cultural, and environmental objectives. These measures emphasize enhancing the quality and efficiency of economic development through innovation, reduced reliance on imported goods, and increased market efficiency. Income distribution reforms aim to expand earning opportunities for both urban and rural populations, elevate rural workers' incomes, and establish reward mechanisms for societal contributions, with the ultimate goal of growing the middle class and reducing wealth disparities. Addressing urban-rural inequalities is a central focus, with efforts to ensure equitable access to high-quality public services, improve living conditions, and develop an interconnected and

sustainable social security system. Cultural and environmental development are also prioritized. The policy seeks to elevate social and cultural norms, diversify cultural lifestyles, and preserve traditional Chinese culture within a contemporary framework. Environmental initiatives aim to promote eco-friendly production practices, enhance resource efficiency, and improve environmental integrity, fostering a sustainable and livable ecosystem. Furthermore, the policy emphasizes creating a socially cohesive environment through digital governance reforms, the establishment of comprehensive legal and regulatory frameworks, and enhanced mechanisms for government oversight. President Xi Jinping has underscored the significance of wealth redistribution as part of the “Common Prosperity” policy, advocating for greater contributions from affluent businesses and high-income individuals to society. Policies are being implemented to increase the middle class, improve the incomes of economically disadvantaged groups, address income inequalities, and eliminate illegal earnings. The “Third Distribution” concept, which encourages voluntary contributions through charitable donations and societal investment alongside state intervention, forms a critical component of this strategy. Collectively, these initiatives aim to foster a more equitable, sustainable, and harmonious society, reflecting the Chinese government’s commitment to balanced development.

Summary of inequality situation in China

China’s strategy for addressing inequality illustrates the intricate challenges of balancing rapid economic growth with equitable societal development. Historical policies, such as the “Trickle-Down Effect,” the one-child policy, and the Hukou system, while instrumental in facilitating modernization and economic progress, have significantly entrenched disparities across regions, social classes, and genders. These policies, combined with regional imbalances, income inequality, and unequal access to essential services, have perpetuated systemic challenges despite the nation’s impressive economic achievements.

In response, the Chinese government has undertaken reforms through the 14th Five-Year Plan and the “Common Prosperity” policy, marking a strategic pivot towards sustainable, inclusive, and quality-driven development. These initiatives aim to reduce income disparities, enhance public services

in rural areas, reform educational systems, and address regional inequalities. The overarching objective is to uplift marginalized communities and establish enduring social stability. Additionally, the government emphasizes wealth redistribution through measures such as tax reforms, charitable contributions, and state interventions, striving to expand the middle class and create opportunities for disadvantaged populations to improve their socioeconomic standing.

Nevertheless, the implementation of these policies presents considerable challenges. Bridging the urban-rural divide, reforming deeply entrenched systems such as the Hukou policy, and mitigating economic inequalities demand collective efforts and innovative solutions. The success of these reforms hinges on the capacity of policymakers to translate strategic visions into actionable programs that deliver measurable benefits across all societal strata. Furthermore, addressing systemic inequality requires fostering a cultural shift that embeds justice, equity, and shared prosperity as foundational societal values. China's efforts to align rapid economic development with social equity offer a compelling model for other nations grappling with similar issues. As a global leader in economic expansion and technological innovation, China's approach to mitigating inequality holds significant implications for global development paradigms. If successful, these initiatives will not only improve the quality of life for millions within China but also establish a global benchmark for fostering equitable and sustainable development. Ultimately, the extent to which these policies succeed will determine whether China can create a future in which all citizens, irrespective of their background or region, can prosper and contribute to a cohesive and just society. Although formidable challenges remain, these efforts possess the potential to redefine China's development trajectory and set a precedent for inclusive growth in the 21st century.

Reference

- Bangkok Bank. (2020). **Looking at China's economy in the next decade (2020-2030)**. https://www.bangkokbank.com/-/media/files/international-banking—chinese-customers/newsandarticles/articles/chineseconomy_20202030.pdf.
- Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., & Zucman, G. (2022). **World inequality report 2022. World Inequality Lab**. <https://wir2022.wid.world>.
- Chang, S. (2023, March 15). Why modern Chinese women don't want to have children. **BBC Thai**. <https://www.bbc.com/thai/international-64862326>.
- Credit Suisse Research Institute. (2021). **Global wealth report 2021: Navigating the new landscape**. Credit Suisse AG.
- Credit Suisse Research Institute. (2022). **Global wealth report 2022: Leading perspectives to navigate the future**. Credit Suisse AG.
- Globalinvesting Team. (2021). **Comparing wealth and investment opportunities in China and the United States**. Bualuang Securities. <https://knowledge.bualuang.co.th/knowledge-base/wealth-compare/>.
- Kelleher, K. (2019, February 14). A.I. could widen economic disparity between urban and rural areas, Brookings report warns. **Fortune**. <https://fortune.com/2019/02/14/ai-widen-economic-disparities-urban-rural-areas-brookings-report/>.
- Kasikorn Research Center. (2022). “Common Prosperity” policy for the entire Chinese people. **Kasikorn Asset Management**. <https://www.kasikornasset.com/th/market-update/Pages/Common-Prosperity.aspx>.
- Knight Frank. (2021). **The wealth report 2021: The global perspective on prime property & investment 2021** (15th ed.). <https://content.knightfrank.com/research/83/documents/en/the-wealth-report-2021-7865.pdf>.
- Millward, S. (2016, May 25). Foxconn axes 60,000 jobs in one Chinese factory as robots take over. **Tech in Asia**. <https://www.techinasia.com/foxconn-robots-china-job-losses>.
- Ministry of Higher Education, Science Research and Innovation, Science and Technology Department, Royal Thai Embassy in Beijing. (2021). **The outline of the 14th Five-Year Plan for economic and social development and long-range objectives through the year 2035**. Thai-China Science Maitri

- Journal Beijing.
- National Bureau of Statistics of China. (2021). **China statistical yearbook 2021**.
<http://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2021/indexeh.htm>.
- National Bureau of Statistics of China. (2022). **China statistical yearbook 2022**.
<http://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2022/indexeh.htm>.
- National Bureau of Statistics of China. (2023). **Statistical communiqué on the 2022 national economic and social development**. <http://www.stats.gov.cn/>.
- Office of the Royal Society. (2022). **Creating fairness reduces inequality in society**.
Office of the Royal Society.
- Pagornsit, T. (2014). “One child policy” and the imbalance in Chinese society.
Thammasat Journal, 33(2), 189-208.
- Piketty, T. (2022). **Capital and ideology**. Harvard University Press.
- Ratamrit, N. (2022). Innovation in China’s political system. **King Prajadhipok’s Institute Journal**, 20(3), 157-178.
- Royal Institute of Public Administration. (2018). **Conference proceedings of the Royal Institute of Public Administration 2018: Inequality and social justice**. Royal Institute of Public Administration.
- Standing Committee of Guizhou Provincial People’s Congress. (2021). **The seventh national census bulletin of Guizhou Province (No.6)**. https://www.guizhou.gov.cn/home/tzgg/202109/t20210913_70093145.html.
- State Council Information Office. (2022). **Picture and text record of the press conference held by the State Council Information Office on the performance of the national economy in the first half of 2022**.
http://www.scio.gov.cn/xwfb/gwyxwbgsxwfbh/wqfbh_2284/2022n_2285/48528/wz48530/202209/t20220922_439318.html.
- Thaibizchina.com. (2022). **Guangdong’s GDP surpasses 12 trillion yuan overtaking South Korea and Canada**. <https://thaibizchina.com/article/gdp-guangdong-12tri-rmb/>.
- Uraierkkul, C. (2022). **Gini coefficient definition (Translated from Gini Coefficient Definition written by Paul Boyce)**. http://doh.hpc.go.th/bs/topicDisplay_decode.php.
- Zhang, C., Nongyao, N., & Lu, J. (2022). The development of equitable education in China. **Payap University Journal**, 32(1), 149-161.

- Zhang, P. (2021, October 20). **Chinese county's plan to solve 'marriage crisis' by pressuring women into marrying single rural men backfires.** South China Morning Post. <https://www.scmp.com/news/people-culture/gender-diversity/article/3151960/chinese-countys-plan-solve-marriage-crisis>.
- Zhao, K. (2012). **Policy and technology evaluation of "Healthy China 2020"**. Ministry of Health, People's Republic of China.
- Zhou, C. (2019, December 8). **Could robotic automation replace China's 100 million workers in its manufacturing industry?** South China Morning Post. <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/2185993/man-vs-machine-chinas-workforce-starting-feel-strain-threat>.

นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีน ในประเทศไทย: กรณีศึกษา เครื่องมือชน-ชาวสต กับสำนักข่าวซินหัว*

ธนพร ช่วยเจริญ**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย และศึกษาความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครื่องมือชน-ชาวสตกับสำนักข่าวซินหัว โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สื่อมวลชนจากเครื่องมือชน-ชาวสต ผลการศึกษาพบว่า รัฐบาลจีนให้การสนับสนุนนโยบายด้านสื่อในต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของชาติ จึงทำให้สื่อมวลชนจีนมีบทบาททางการทูตสาธารณะในการดำเนินนโยบายด้านสื่อดังกล่าว โดยรัฐบาลจีนได้ส่งเสริมให้สื่อมวลชนจีนเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่สื่อไทยผ่านการสร้างความร่วมมือด้านสื่อกับสื่อมวลชนไทยหลากหลายรูปแบบ

กรณีศึกษาที่น่าสนใจ ได้แก่ เครื่องมือชน-ชาวสตกับสำนักข่าวซินหัวที่ปรากฏความร่วมมือด้านสื่ออย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งอธิบายได้ด้วยแนวคิดเรื่องสื่อและนโยบายต่างประเทศ อันแสดงให้เห็นว่าความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครื่องมือชน-ชาวสตกับสำนักข่าวซินหัวนั้นเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อมวลชนไทยและรัฐบาลจีนในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าวเกี่ยวกับประเทศจีน โดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหาด้านสังคมและวัฒนธรรมจีนที่รัฐบาลจีนมุ่งเน้นส่งเสริมและเครื่องมือชน-ชาวสตนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีนและส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-จีน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ไทย-จีน, สื่อและนโยบายต่างประเทศ, มติชน-ชาวสต, สำนักข่าวซินหัว

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีนของสื่อมวลชนไทย: กรณีศึกษาเครื่องมือชน-ชาวสตและทีเอ็นเอ็น 16” โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตปริญญาโท ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

China media policy in Thailand: A case study of the Matichon-Khaosod Group and Xinhua News Agency*

Thanaphon Chuaycharoen**

Abstract

This article aims to study the media policy of the Chinese government in Thailand and study the media cooperation between the Matichon-Khaosod Group and Xinhua News Agency. The study employs document analysis and interviews with media officials from the Matichon-Khaosod Group. The findings reveal that the Chinese government supports media policies abroad to promote a positive national image, which has led China media to play a significant role in public diplomacy in implementing these policies. The Chinese government has also encouraged China media to engage with the Thai media landscape through various forms of cooperation.

An interesting case study is the long-standing media cooperation between the Matichon-Khaosod Group and Xinhua News Agency, which can be explained through the concept of media and foreign policy. This cooperation illustrates the joint effort between Thai media and the Chinese government to set the news agenda about China. In particular, presenting content related to Chinese society and culture, which the Chinese government actively promotes and which the Matichon-Khaosod Group widely used to disseminate knowledge and information about China and to bridge the Thai-Chinese relations.

Keywords: Thai-Chinese Relations, Media and Foreign Policy, Matichon-Khaosod, Xinhua News Agency

* This research article is based on thesis, "The Disseminating Knowledge and Information about China by Thai Media: The Case Study of Matichon-Khaosod Group and Thai News Network 16". This thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Political Science, Chulalongkorn University.

** MA student in political sciences, Department of international relations, Faculty of Political Sciences, Chulalongkorn University.

บทนำ

ในปัจจุบันนับว่าประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและมีความร่วมมือเชิงลึกกันในทุกหลายมิติ เช่น มิติทางการเมืองความมั่นคง มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะหลังจากที่มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ส่งผลให้มีการกระชับความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือระหว่างประเทศกันมากขึ้น ซึ่งนอกจากการส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลและระดับมณฑลของจีนแล้ว รัฐบาลไทยและรัฐบาลจีนยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับประชาชน โดยมีชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีอยู่จำนวนมากในประเทศไทยเป็นกลุ่มคนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างสองประเทศ จนทำให้เกิดวาทกรรม “จีน-ไทย ใช้อันไกล พึ่งอันใกล้” อันนำมาสู่มิตรภาพที่ดีและการบูรณาการความร่วมมือกันอย่างรอบด้าน (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง, ม.ป.ป.)

ความร่วมมือด้านสื่อมวลชน เป็นอีกหนึ่งมิติความร่วมมือที่มีการขยายความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนเพิ่มมากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลจีนในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนของสองประเทศ (Chia, 2020) โดยเฉพาะความร่วมมือกับสื่อทางการของจีน เช่น กลุ่มสื่อแห่งชาติจีน (China Media Group: CMG) องค์กรสื่อขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยสถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุ ซึ่งมีความร่วมมือกับสื่อกระแสหลักของไทยหลายแห่ง และมีการดำเนินความร่วมมือหลากหลายรูปแบบ เช่น โครงการแลกเปลี่ยนรายการและบุคลากร ความร่วมมือผลิตข่าวและรายการที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีน (สถานีวิทยุซีอาร์ไอไทย, 2553) รวมถึงการขยายพื้นที่สื่อของจีนในประเทศไทยผ่านสำนักข่าวซินหัว (Xinhua News Agency) ซึ่งถูกมองว่าเป็นนโยบายต่างประเทศของจีนที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จในการลงนามในข้อตกลงแบ่งปันเนื้อหา กับสื่อมวลชนไทยหลายแห่ง ทำให้สื่อมวลชนไทยนำเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวมาใช้มากขึ้น ในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีน (โจชัว เคอร์ลันท์ซิก, การสัมภาษณ์, 13 เมษายน 2566)

เครื่องมือจีน-ข่าวสด ถือเป็นสื่อกระแสหลักที่ได้รับความนิยมในประเทศไทยและมีความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับสำนักข่าวซินหัวมาอย่างยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน โดยสำนักข่าวซินหัวได้ให้การสนับสนุนการแบ่งปันเนื้อหาแก่สื่อในเครือจีน-ข่าวสดไว้สำหรับเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีนและแลกเปลี่ยนข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ (ข่าวสดออนไลน์, 2562) ด้วยความที่เครือจีน-ข่าวสดเป็นองค์กรสื่อขนาดใหญ่ที่มีสื่อในเครือทั้งสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ อีกทั้งให้บริการทั้งสื่อภาษาไทยและสื่อภาษาอังกฤษ ดังนั้น การทำข้อตกลงด้านสื่อในลักษณะดังกล่าวกับสำนักข่าวซินหัวจึงทำให้เครือจีน-ข่าวสดนำเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวมาใช้อย่างแพร่หลาย (ชุมฉันทน์ ชำนิประศาสน์ และ คณิศพงษ์ ธนพงศ์จิระ, การสัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2567)

จากประเด็นข้างต้น จึงเป็นที่มาที่ทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษานโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย เนื่องจากเป็นอีกหนึ่งประเด็นในการศึกษาความสัมพันธ์ไทย-จีนที่จะเห็นว่าปัจจุบันมีการขยายความร่วมมือด้านสื่อระหว่างประเทศมากขึ้นตั้งแต่ความร่วมมือด้านสื่อระหว่างรัฐบาล ธุรกิจเอกชน รวมถึงระดับประชาชน ประกอบกับการศึกษา นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในมุมมองของฝั่งสื่อมวลชนไทยยังมีการศึกษาค่อนข้างน้อย โดยงานศึกษาที่ผู้เขียนจะมุ่งเน้นไปที่การศึกษาความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว เนื่องจากเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในการศึกษาความร่วมมือด้านสื่อระหว่างสื่อกระแสหลักของไทยกับสำนักข่าวแห่งชาติของจีนที่มีอิทธิพลด้านสื่อในระดับโลก ซึ่งมีความร่วมมือด้านสื่อกันมาอย่างยาวนานและปรากฏความร่วมมือหลากหลายรูปแบบและเป็นวงกว้าง ทั้งนี้ ผู้เขียนคาดหวังว่าการศึกษาในเรื่องนี้จะช่วยในการทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศของจีนด้านสื่อได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการเติมเต็มช่องว่างในการศึกษาประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ไทย-จีนต่อไป โดยบทความนี้มีข้อเสนอว่า นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนมุ่งเน้นการสื่อสารด้านสังคมและวัฒนธรรมผ่านการสร้างความร่วมมือด้านสื่อกับเครือมติชน-ข่าวสด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว

ระเบียบวิธีการวิจัย

บทความนี้ใช้ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) สัมภาษณ์จากเครือมติชน-ข่าวสดจำนวน 2 ท่าน ได้แก่ นางสาวชุมฉันทน์ ขำนิประศาสน์ บรรณาธิการข่าวสดอสัง และนายคนธ์พงษ์ ธนพงษ์จิระ ผู้ช่วยบรรณาธิการข่าวสดออนไลน์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2567 ณ สำนักงานบริษัทข่าวสด จำกัด โดยได้รับอนุญาตให้เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทั้งสองท่านได้ ซึ่งการสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์ผ่านข้อคำถามที่เกี่ยวกับความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัว รวมถึงประโยชน์และอุปสรรคของข้อตกลงด้านสื่อดังกล่าว ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร (document analysis) ผ่านหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนและการศึกษาความร่วมมือด้านสื่อระหว่างสื่อมวลชนไทยและสื่อมวลชนจีน โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว ขณะที่ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารจะนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย ซึ่งข้อมูลทั้งสองส่วนดังกล่าวจะทำให้การศึกษา นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย กรณีศึกษาเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว

มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

บทความนี้ใช้แนวคิดเรื่อง “สื่อและนโยบายต่างประเทศ” (media and foreign policy) จากงานเขียนของ Laura Neack (2018) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อใช้ในการอธิบายนโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย โดยงานเขียนดังกล่าวจำแนกการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับผู้กำหนดนโยบายออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) สื่อมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้กำหนดนโยบายในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าว 2) สื่อและผู้กำหนดนโยบายทำงานร่วมกันในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าว 3) ผู้กำหนดนโยบายมีอิทธิพลเหนือกว่าสื่อในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าว และ 4) สื่อมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้กำหนดนโยบายในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าวในกรณีที่ผู้กำหนดนโยบายไม่มีอำนาจควบคุมหรือไม่มีผู้กำหนดนโยบายเชิงรุก ซึ่งความสัมพันธ์แต่ละรูปแบบมีลักษณะที่แตกต่างกันตามอิทธิพลของตัวแสดงต่อการกำหนดวาระความสำคัญของข่าว รวมถึงการกำหนดอภิปรายสาธารณะและวาระทางสังคม โดยในบทความนี้ผู้เขียนจะพิจารณาเฉพาะรูปแบบที่สอง คือ สื่อและผู้กำหนดนโยบายทำงานร่วมกันในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าว มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษา เนื่องจากเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับการศึกษานโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทยผ่านการศึกษาความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือข่ายข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว ดังที่จะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

นโยบายด้านสื่อและบทบาททางการทูตของสื่อจีน

นโยบายด้านสื่อ (media policy) ถือเป็นหนึ่งในนโยบายต่างประเทศที่รัฐบาลจีนให้ความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากรัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของชาติ (national image) สำหรับการผงาดขึ้นอย่างสันติ (peaceful rise) ท่ามกลางความคิดเห็นที่ดีของสังคมระหว่างประเทศ โดยรัฐบาลจีนมองว่าการส่งเสริมนโยบายด้านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชาติจีน (Ding, 2011) ประกอบกับรัฐบาลจีนตระหนักถึงความสำคัญของสื่อในยุคโลกาภิวัตน์และมีความกังวลว่าที่ผ่านมารับรู้เกี่ยวกับประเทศจีนมักจะได้รับอิทธิพลจากสื่อตะวันตก จึงทำให้ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา รัฐบาลจีนได้ให้การสนับสนุนนโยบายด้านสื่อมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมสื่อจีนออกไปสู่สากล (go global) เพื่อพัฒนาศักยภาพของสื่อจีนให้สามารถแข่งขันกับสื่อตะวันตกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้จีนมีอำนาจเชิงวาทกรรม (discursive power) มากขึ้นในการสื่อสารเรื่องราวและเผยแพร่ค่านิยมความเชื่อของตนในระดับโลก (Sun, 2010)

รัฐบาลจีนได้ลงทุนในการทูตสาธารณะมากขึ้น โดยใช้สื่อจีน (China media) เป็นเครื่องมือทางการทูตสาธารณะในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพื่อบรรลุผลประโยชน์ของชาติจีนในต่างประเทศ (Hartig, 2016) สื่อจีนจึงได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม

ซอฟต์แวร์จีน เพื่อช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของชาติและฟื้นฟูอำนาจทางวัฒนธรรมของจีนที่กำลังประสบปัญหา (Flew, 2016) โดยทำหน้าที่ในการเผยแพร่เรื่องราวเชิงบวกเกี่ยวกับประเทศจีนเพื่อส่งเสริมความคิดเห็นที่ดีของต่างชาติ และร่วมสร้างแบรนด์แห่งชาติ (national branding) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาลจีน (Wu, Thomas, and Yu, 2021) อย่างไรก็ดี นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการขยายอิทธิพลด้านสื่อและวัฒนธรรมของจีนในระดับโลก เพื่อต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมวัฒนธรรมและสื่อ (cultural and media imperialism) ที่นำโดยสหรัฐอเมริกา (Sparks, 2015)

นโยบายต่างประเทศด้านสื่อของรัฐบาลจีนมักจะดำเนินการผ่านการใช้สื่อของรัฐ (state media) ซึ่งเป็นองค์กรสื่อขนาดใหญ่ที่มีสื่อหลากหลายประเภทเข้าไปสร้างความร่วมมือกับสื่อของต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นสื่อของรัฐบาลหรือสื่อของเอกชน โดยเฉพาะการใช้สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่อข่าวของจีนเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่สื่อของต่างประเทศเพื่อสร้างอิทธิพลต่อมติมหาชน (public opinion) และสื่อในประเทศเหล่านั้น ซึ่งการสร้างอิทธิพลด้านสื่อของจีนจะดำเนินการผ่านกลยุทธ์สามด้าน ได้แก่ สถาบันสื่อ การปฏิบัติงานด้านสื่อ และเจ้าหน้าที่สื่อมวลชน โดยรัฐบาลจีนจะให้การสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้านสื่อต่าง ๆ กับทั้งองค์กรสื่อขนาดใหญ่ไปจนถึงสื่อของท้องถิ่น การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ (human capital) ผ่านการฝึกอบรมและให้ทุนการศึกษาด้านสื่อแก่สื่อมวลชนและประชาชนต่างชาติ การถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศและแนวปฏิบัติด้านสื่อของจีน รวมถึงการสร้างเครือข่ายสื่อจีนและการจัดตั้งสำนักงานของสื่อจีนในประเทศเหล่านั้น ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นความร่วมมือที่มุ่งเน้นการส่งเสริมทางวัฒนธรรมและการเมืองของจีน และเพื่อสร้างบุคลากรสื่อที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อจีนมากขึ้น (Leslie, 2016)

รัฐบาลจีนเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สื่อจีนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา โดยรัฐบาลจีนต้องการยกระดับความสามารถด้านการสื่อสารของจีนและขยายช่องทางการใช้ซอฟต์แวร์จีนในระดับโลก จึงได้เปิดรับบุคลากรและทรัพยากรจากต่างชาติเข้ามาช่วยพัฒนาความสามารถและภูมิทัศน์ของสื่อจีน (Curtin, 2012) ในช่วงเวลานี้จะปรากฏการลงทุนจากสื่อต่างชาติทั้งในประเทศจีนและฮ่องกงมากขึ้น เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต และโทรทัศน์ อย่างไรก็ดี รัฐบาลจีนได้สงวนการลงทุนในสื่อข่าว (news media) และสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้สำคัญและเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อความของพรรคคอมมิวนิสต์ แม้ว่ารัฐบาลจะมีข้อกำหนดและแนวปฏิบัติที่เข้มงวดในการลงทุนของสื่อต่างชาติ อีกทั้งรัฐบาลยังเป็นผู้ควบคุมการส่งสัญญาณต่างประเทศและควบคุมเนื้อหาของสื่อที่ส่งเข้ามาในจีนทั้งหมด รวมถึงเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสื่อในได้หวันและฮ่องกงแต่บริษัทสื่อขนาดใหญ่ก็ยังคงอยากที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศจีนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่จากตลาดจีนที่มีขนาดใหญ่และกำลังเติบโตและยินดีที่จะเพิกเฉยต่อประเด็นทางเมืองของจีนเพื่อให้ได้รับสัญญาณการลงทุน (Lee, 2003)

พรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese Communist Party: CCP) เป็นผู้ควบคุมดูแลและกำหนดแนวปฏิบัติของสื่อมวลชนจีนเพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องกับผลประโยชน์ของรัฐและระบอบการปกครองของจีน (Lee, 2003) ความเชื่อมโยงกันดังกล่าวทำให้สื่อมวลชนจีนถูกมองว่าเป็นสื่อของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างบทบาททางการทูตของสื่อจีนกับการแสวงหาผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ในตลาดโลก (Zhao, 2011) เกิดเป็นภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกระหว่างความต้องการมีส่วนร่วมทางการตลาดโลกกับการส่งเสริมการทูตเชิงวัฒนธรรมทำให้สื่อจีนอยู่ใน (Zhu, 2022) สถานการณ์ดังกล่าวทำให้สื่อมวลชนพยายามสมดุลแรงกดดันทั้งสองด้านที่เพิ่มขึ้นทั้งการปรับตัวให้เข้ากับเศรษฐกิจโลกที่มุ่งเน้นตลาดเพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าต่างชาติกับความต้องการของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่พยายามควบคุมดูแลสื่อจีนให้ดำเนินการในแนวทางที่สอดคล้องทางการเมืองจีน อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งดังกล่าวได้รับการประสานโดยคณะกรรมการโฆษณาชวนเชื่อของพรรค ผู้ประกอบการท้องถิ่น และกองบรรณาธิการสื่อที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน (Sparks, 2010)

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์สื่อ (media globalization) ได้สร้างแรงกดดันต่อนโยบายกำกับดูแลและการเปิดเสรีในพื้นที่สื่อมากขึ้น (DeWoskin, 2001) ซึ่งได้ท้าทายอำนาจของรัฐบาลจีนในการควบคุมการเข้าถึงสื่อและการเผยแพร่ข้อความเกี่ยวกับประเทศจีน (Chan, 2003) อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อแนวทางการจัดการภาพลักษณ์ของชาติจากแนวทางแบบบนลงล่าง (top down approach) ไปสู่การทำความเข้าใจประเทศจีนได้ด้วยช่องทางที่หลากหลายและกว้างขวางมากขึ้น (Ramo, 2007) โดยอินเทอร์เน็ตและระบบเครือข่าย (network) ได้สร้างพื้นที่สื่อ (media spaces) ขึ้นมา ทำให้มีการนำเข้าเนื้อหาบางอย่างที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์ของรัฐและการนำเข้าวัฒนธรรมเชิงพาณิชย์ก็อาจส่งเสริมความเอกเทศของสื่อจีนได้ (McCormick, and Liu, 2003) นอกจากนี้ การขยายตัวของสื่อที่ส่งเสริมทางปัญญา (intellectual media) เช่น web zines และ BBS forums ซึ่งเป็นคลังข้อมูลงานวิชาการที่ไม่เป็นทางการได้ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะ (public space) ในกรณิกถียงทางอุดมการณ์ทางการเมืองและประเด็นทางสังคมต่าง ๆ ในประเทศ โดยทางรัฐบาลจีนก็พยายามที่จะเซ็นเซอร์เว็บไซต์ทางวิชาการเหล่านี้ แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เด็ดขาด (Zhou, 2001)

การปรับปรุงภาพลักษณ์ของชาติกลายเป็นวาระสำคัญของนโยบายต่างประเทศของจีน เนื่องจากภาพลักษณ์ของชาติเป็นแหล่งที่มาของอำนาจและเป็นช่องทางในการใช้อำนาจของจีน (Ding, 2011) โดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนมองว่าการลงทุนในการทูตสาธารณะจะช่วยให้ต่างชาติรับรู้ภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศจีน อันจะทำให้จีนสามารถบรรลุผลประโยชน์ของชาติในต่างประเทศได้ สื่อจีนจึงเข้ามามีบทบาททางการทูตจากการเป็นเครื่องมือทางนโยบายเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ รัฐบาลจีนได้ให้การสนับสนุนนโยบายสื่อมากขึ้นทั้งการเพิ่มศักยภาพของสื่อในประเทศไปจนถึงการผลักดันสื่อจีนออกไปต่างประเทศ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับสื่อตะวันตกได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อเพิ่มอำนาจในการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยว

กับประเทศจีนเอง หนึ่งในนโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนคือการส่งเสริมความร่วมมือด้านสื่อระหว่างสื่อของรัฐกับสื่อต่างชาติเพื่อให้สื่อจีนเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่สื่อของต่างประเทศ (Leslie, 2016) ซึ่งปรากฏความร่วมมือหลายรูปแบบและเป็นวงกว้าง ตั้งแต่โครงการความร่วมมือผ่านสื่อรูปแบบเก่าอย่างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ไปจนถึงสื่อรูปแบบใหม่อย่างสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคสื่อดิจิทัล (สถานีวิชวลไอไทย, 2553)

นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่ประเทศจีนให้ความสำคัญในการดำเนินการทูตสาธารณะ อย่างมาก เนื่องจากมีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์และทางวัฒนธรรม ซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนมาก โดยรัฐบาลจีนใช้สื่อจีนเป็นสื่อกลางทางการทูต (mediated public diplomacy) ในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของจีนผ่านทางนโยบายต่างประเทศ กิจกรรมสาธารณะ และความร่วมมือระหว่างไทยและจีน (Teerati Banterng, 2021) ซึ่งการขยายตัวของสื่อทางการจีนในประเทศไทยสะท้อนถึงการขยายตัวของซอฟต์แวร์จีนและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงบวกของชาวไทยต่อประเทศจีนมากขึ้น (Kornphanat Tungkeunkunt, 2016) โดยสื่อทางการจีนมักจะมุ่งเน้นนำเสนอค่านิยมและนโยบายของรัฐบาลจีน รวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-จีน แต่กลับหลีกเลี่ยงการนำเสนอประเด็นทางการเมืองและความขัดแย้งระหว่างประเทศ (Teerati Banterng, 2021) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้รายการโทรทัศน์ในการนำเสนอเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมจีนเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน โดยอาศัยจุดร่วมกันด้านวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและค่านิยมเกี่ยวกับประเทศจีนที่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกต่อประเทศจีนได้ (กอบกิจ ประดิษฐ์ผลพานิช และคณะ, 2567)

สื่อมวลชนไทยและสื่อมวลชนจีนนั้นมีความร่วมมือด้านสื่อระหว่างประเทศกันมาอย่างยาวนานเกือบสามทศวรรษ (สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2562) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2558 เกิดการบูรณาการความร่วมมือด้านสื่อครั้งสำคัญระหว่างจีนกับประเทศสมาชิกอาเซียนในโครงการเส้นทางสายไหมข้อมูลสารสนเทศ (Information Silk Road) ส่งผลให้สื่อจีนได้เริ่มเข้ามาทำข้อตกลงความร่วมมือด้านข้อมูลข่าวสารและการแบ่งปันเนื้อหาให้กับสื่อมวลชนไทย (เบนาร์นิวส์, 2564) และในปี พ.ศ. 2562 มีการกำหนดให้เป็นปีแห่งการแลกเปลี่ยนสื่อมวลชนอาเซียน-จีน (ASEAN-China year of media exchanges) ทำให้มีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสื่อมวลชนจีนและสื่อมวลชนไทยอย่างรอบด้านมากขึ้น ตั้งแต่การแลกเปลี่ยนทางบุคลากรสื่อ การผลิตข่าวและรายการ ไปจนถึงความร่วมมือทางเทคนิคและอุตสาหกรรมสื่อ (สำนักข่าวซินหัวไทย, 2562ก)

รัฐบาลจีนพยายามสร้างอิทธิพลต่อสื่อมวลชนไทยผ่านทางกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจและทางการเมืองระหว่างรัฐบาล ชนชั้นนำ และเจ้าของสื่อของสองประเทศ โดยเฉพาะ

การมีอิทธิพลต่อการรายงานข่าวและแนวปฏิบัติของสื่อมวลชนไทยในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีน ซึ่งพบว่าสื่อมวลชนไทยมีการกำหนดวาระข่าวสาร (agenda setting) และประเด็นของเนื้อหาข่าวที่จำกัดเฉพาะบางแง่มุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประเทศจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงมีแนวปฏิบัติที่สื่อมวลชนไทยต้องระมัดระวังในการนำเสนอข่าวที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทยอีกด้วย (Chen, 2020) ซึ่งอิทธิพลของรัฐบาลจีนได้นำไปสู่การเซนเซอร์ตัวเอง (self-censorship) ในการรายงานข่าวและการพูดคุยเกี่ยวกับประเทศจีนตั้งแต่ในพื้นที่ออนไลน์ไปจนถึงวงวิชาการ อีกทั้งรัฐบาลจีนยังพยายามควบคุมสื่อภาษาจีนระดับท้องถิ่นและสื่อสังคมออนไลน์ของจีนในไทย รวมถึงการเข้าซื้อสำนักพิมพ์อิสระของไทยหลายแห่งที่มีแนวโน้มขัดแย้งกับแนวนโยบายของรัฐบาลจีนอีกด้วย (โจ้ว เคอร์ลินท์ซิก, การสัมภาษณ์, 13 เมษายน 2566)

อิทธิพลของสื่อจีนในประเทศไทยยังเกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านสื่อระหว่างสื่อมวลชนไทยและสื่อมวลชนจีนที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน (Chen, 2020) โดยเฉพาะการเปิดเว็บไซต์สำนักข่าวซินหัวภาคภาษาไทยในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งนำมาสู่การทำข้อตกลงแบ่งปันด้านเนื้อหาข่าวร่วมกับสื่อมวลชนไทยหลากหลายแห่ง โดยได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนค่อนข้างดีจากสื่อมวลชนไทยที่แสดงความคิดเห็นว่าความร่วมมือด้านสื่อดังกล่าวจะช่วยให้สื่อมวลชนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งข่าวจีนได้โดยตรง ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการคัดกรองข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนที่ปัจจุบันได้รับความสนใจจากผู้อ่านเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้สื่อมวลชนไทยเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องัดเจตนามากขึ้น นอกเหนือจากการทำความเข้าใจข่าวจีนผ่านสื่อตะวันตกที่อาจมีอคติได้ (สำนักข่าวซินหัวไทย, 2562ก) นอกจากปัจจัยเรื่องความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวแล้ว ปัจจัยด้านต้นทุนการทำข่าวยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการที่ทำให้สื่อมวลชนไทยเลือกใช้เนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัว เนื่องจากสามารถนำเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวไปใช้ได้อย่างถูกลิขสิทธิ์และไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งตอบสนองต่อแข่งขันในยุคสื่อสังคมออนไลน์ที่กำลังเติบโตและมีการแข่งขันสูง (Chia, 2020)

ความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัว

เครือมติชน-ข่าวสด เป็นหนึ่งในสื่อกระแสหลักของประเทศไทยที่มีประวัติอย่างยาวนาน เริ่มต้นจากธุรกิจหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 (มติชนออนไลน์, 2560) จนปัจจุบันกลายเป็นบริษัทสื่อขนาดใหญ่ที่มีธุรกิจสื่อในเครือหลากหลายประเภทและค่อนข้างครบวงจร นอกจากการประกอบธุรกิจหลักอย่างสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์แล้ว เครือมติชน-ข่าวสดยังมีธุรกิจด้านอื่น ๆ เช่น การรับจ้างโฆษณา รับจ้างพิมพ์ จำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ รับจ้างจัดงานอีเวนต์ รวมถึงมีศูนย์อบรมวิชาชีพและศูนย์ข้อมูลของตนเอง (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2567) สำหรับความนิยมเครือมติชน-ข่าวสดนั้นนับว่าเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศไทยจากการสำรวจสถิติเว็บไซต์ยอดนิยมในประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2566 โดยศูนย์วิจัยนวัตกรรม

อินเทอร์เน็ตไทย จำกัด (Truehits) ระบุว่าสื่อในเครือมติชนอยู่ในสิบอันดับแรกของเว็บไซต์ ที่ได้รับความนิยมระดับประเทศ โดยเฉพาะเว็บไซต์มติชนออนไลน์ ข่าวสดออนไลน์ และประชาชาติธุรกิจ ซึ่งเป็นเว็บไซต์ข่าวสารหลักของเครือมติชน-ข่าวสด ที่มีเข้าชมเว็บไซต์ทั้งหมดตลอดปีรวมกันมากกว่า 657,345,000 เพจวิว (pageview) และสื่อในเครือมีสถิติการรับชมคลิปวิดีโอจากเพชฌัญญู ดิกต็อก และยูทูบ รวมกันมากกว่า 9,100 ล้านวิว อีกทั้งยังมีผู้ติดตามแพลตฟอร์มเพชฌัญญู ดิกต็อก และยูทูบ รวมกันมากกว่า 28.6 ล้านผู้ติดตาม 9.7 ล้านผู้ติดตาม และ 6.7 ล้านผู้ติดตามตามลำดับ และยังมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวมาจากการพัฒนาการนำเสนอข่าวสารจากสื่อในเครือที่มีจำนวนมากให้เป็นรูปแบบออนไลน์มากขึ้น เพื่อตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อในยุคดิจิทัล (มติชนออนไลน์, 2567)

หลังจากที่สำนักข่าวซินหัวได้เริ่มเปิดให้บริการข่าวสารภาคภาษาไทยในปี พ.ศ. 2562 ในช่วงเวลานี้ก็จะปรากฏการสร้างร่วมมือด้านสื่อระหว่างสำนักข่าวซินหัวกับสื่อมวลชนไทยอย่างกว้างขวาง ซึ่งเครือมติชน-ข่าวสด นับเป็นสื่อมวลชนไทยลำดับแรก ๆ ที่ทำข้อตกลงด้านสื่อกับสำนักข่าวซินหัวในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 โดยสาระสำคัญของการทำข้อตกลงด้านสื่อดังกล่าวคือ สำนักข่าวซินหัวให้การสนับสนุนเนื้อหาข่าว รูปภาพ และคลิปวิดีโอ จากเว็บไซต์ซินหัวไทยแก่สื่อในเครือของมติชน-ข่าวสดทั้งทางหนังสือพิมพ์และสื่อออนไลน์ เพื่อให้เครือมติชน-ข่าวสดเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีน อันจะช่วยส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีน และเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างประเทศมากขึ้น (ข่าวสดออนไลน์, 2562) นอกจากนี้ สำนักข่าวซินหัวยังให้การสนับสนุนเนื้อหาข่าวภาษาอังกฤษแก่ข่าวสดอิงลิช (Khaosod English) ซึ่งเป็นสื่อในเครือมติชน-ข่าวสดที่ให้บริการข่าวสารภาคภาษาอังกฤษและมีกลุ่มผู้อ่านทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (สำนักข่าวซินหัวไทย, 2562ข)

จากการสัมภาษณ์สื่อมวลชนจากเครือมติชน-ข่าวสด ได้แก่ บรรณาธิการข่าวสดอิงลิช และผู้ช่วยบรรณาธิการมติชนออนไลน์ โดยมีข้อคำถามเกี่ยวกับความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือมติชน-ข่าวสด หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัว รวมถึงประโยชน์และอุปสรรคของข้อตกลงด้านสื่อดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้ (ชุมชนข่าวนิทรรศน์ และ คนธพษ์ ธนพงษ์ศิริระ, การสัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2567)

1. สำนักข่าวซินหัว เป็นสื่อต่างประเทศรายแรกและรายเดียวที่เครือมติชน-ข่าวสดมีข้อตกลงด้านสื่อในลักษณะที่มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (memorandum of understanding: MOU) อย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จนมาถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มจะขยายข้อตกลงด้านสื่อร่วมกันต่อไปในอนาคต โดยสำนักข่าวซินหัวได้เข้ามาเสนอข้อตกลงด้านสื่อกับเครือมติชน-ข่าวสดเนื่องจากต้องการขยายพื้นที่สื่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และพิจารณาว่าเครือมติชน-ข่าวสดเป็นหนึ่งในสื่อกระแสหลักที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย จึงต้องการเข้ามาทำข้อตกลงด้านสื่อโดยการแบ่งปันเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับประเทศจีนให้แก่เครือมติชน-ข่าวสดใช้ในการเผยแพร่เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีน และเพื่อสร้างสมดุลในการนำเสนอ

ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนจากมุมมองของสื่อข่าวจีนให้มากขึ้น

2. หลังจากสำนักข่าวซินหัวเข้ามาทำข้อตกลงด้านสื่อกับเครือมติชน-ข่าวสด ก็ปรากฏความเคลื่อนไหวของสำนักข่าวต่างประเทศรายอื่น เช่น สำนักข่าวเอพี (Associated Press: AP) จากสหรัฐอเมริกา สำนักข่าวเกียวโด (Kyodo News) จากญี่ปุ่น เข้ามาเสนอข้อตกลงด้านสื่อในลักษณะเดียวกันกับเครือมติชน-ข่าวสด จึงสะท้อนให้เห็นว่าสื่อต่างชาติเหล่านี้โดยเฉพาะประเทศที่มีประเด็นความขัดแย้งกับประเทศจีนพยายามที่จะถ่วงดุลพื้นที่สื่อในประเทศไทย ผ่านการสร้างร่วมมือกับเครือมติชน-ข่าวสด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการแข่งขันกันเพื่อถ่วงดุลอำนาจเชิงวาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องราวของประเทศตนเองในพื้นที่สื่อไทย

3. สื่อมวลชนจากเครือมติชน-ข่าวสด มองว่าเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวซินหัวอยู่ในสถานการณ์ที่ทั้งสองฝ่ายต่างได้ประโยชน์ (win-win situation) กล่าวคือ สำนักข่าวซินหัวก็จะมีพันธมิตรเป็นสื่อกระแสหลักในประเทศไทย ทำให้มีพื้นที่สื่อในไทยที่จะสามารถนำเสนอมุมมองจากฝั่งสื่อข่าวจีนได้โดยสะดวกมากขึ้น ขณะที่เครือมติชน-ข่าวสดก็จะมีพันธมิตรเป็นสื่อข่าวระดับโลกและสามารถใช้เนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวได้อย่างถูกลิขสิทธิ์และไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะเมื่อต้องนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนและรัฐบาลจีน ซึ่งเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวนับว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเทศจีน นอกจากนี้ยังมีเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจที่สำนักข่าวซินหัวจะซื้อโฆษณาเครือมติชน-ข่าวสดในวันชาติจีนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ

4. ข้อตกลงด้านสื่อกับสำนักข่าวซินหัวทำให้เครือมติชน-ข่าวสดสามารถนำเสนอเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวมาใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งเครือมติชน-ข่าวสดมีสื่อในเครือหลากหลายแห่ง ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวนั้นส่วนมากจะเลือกข่าวที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเทศไทยและมีเนื้อหาเป็นกลาง สื่อสารออกมาได้ง่าย เช่น ข่าวสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมักจะได้รับการตอบสนองรับที่ดีจากผู้อ่าน ทั้งนี้ การนำเสนอเนื้อหาข่าวก็ขึ้นอยู่กับประเภทของสื่อและกลุ่มผู้อ่านของสื่อดังกล่าวเช่นกัน เช่น มติชนและข่าวสดก็จะเน้นนำเสนอข่าวเบา (soft news) ซึ่งเป็นข่าวทั่วไปที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เช่น ข่าวสังคมวัฒนธรรม ข่าวอุบัติเหตุภัยพิบัติ ตรงกันข้ามกับประชาชาติและข่าวสดอิงลิชจะเน้นนำเสนอข่าวหนัก (hard news) ซึ่งเป็นข่าวที่มีเนื้อหาเชิงสาระ เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2545) เนื่องจากกลุ่มผู้อ่านเป็นนักวิชาการและนักธุรกิจ ขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์ในเครือ เช่น นิตยสารศิลปวัฒนธรรมก็จะนำเสนอเนื้อหาด้านสังคมวัฒนธรรมมาใช้มาก และนิตยสารเทคโนโลยีชาวบ้านก็จะมักนำเสนอเนื้อหาด้านการเกษตรและเทคโนโลยีจากสำนักข่าวซินหัวมาใช้

5. สำหรับประเภทข่าวที่เครือมติชน-ข่าวสดจะต้องใช้ความระมัดระวังในการคัดเลือกข่าวจากสำนักข่าวซินหัว ได้แก่ ข่าวการเมือง ซึ่งก็มีทั้งประโยชน์และอุปสรรคในการนำมาใช้

โดยประโยชน์ของข้อตกลงด้านสื่อดังกล่าวคือทำให้เครือข่ายจีน-ชาวสัดเข้าถึงเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลจีนทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงคำปราศรัยจากประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้จากแหล่งข่าวจีนโดยตรง แต่อุปสรรคของการนำข่าวการเมืองจากสำนักข่าวซินหัวมาใช้ คือ บางข่าวก็จะมีเนื้อหาที่แสดงความเอนเอียงไปทางรัฐบาลจีนหรือพรรคคอมมิวนิสต์มากเกินไป ถ้าเป็นข่าวการเมืองลักษณะนี้ก็จะไม่ค่อยเลือกนำมาเผยแพร่ต่อ ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่ากลุ่มผู้อ่านในเครือข่ายจีน-ชาวสัดก็มีหลากหลายกลุ่ม ซึ่งก็มีทั้งกลุ่มคนที่สนับสนุน (pro) และกลุ่มที่ต่อต้าน (anti) ประเทศจีน โดยสื่อมวลชนจากเครือข่ายจีน-ชาวสัดตั้งข้อสังเกตว่าปัจจุบันประเด็นทางภูมิรัฐศาสตร์ (geo-politics) และกระแสระแสบต่อต้านจีน (anti-China) มีความรุนแรงขึ้น เมื่อนำเสนอข่าวที่เกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองจากสำนักข่าวซินหัวก็มักจะได้รับกระแสตอบรับทางลบจากกลุ่มผู้อ่านไม่ชอบจีน โดยเฉพาะชาวสัดอิงลิชที่มีผู้อ่านชาวต่างชาติด้วยก็จะวิพากษ์วิจารณ์ว่าเครือข่ายจีน-ชาวสัดเอนเอียงไปทางรัฐบาลจีน

6. แม้ว่าการนำเนื้อหาข่าวมาจจากสำนักข่าวซินหัวจะส่งผลให้เกิดกระแสตอบรับทางลบจากกลุ่มผู้อ่านบางกลุ่ม แต่เครือข่ายจีน-ชาวสัดก็เลือกที่จะไม่ตอบโต้หรือชี้แจงต่อข้อวิจารณ์ดังกล่าว โดยระบุว่าเครือข่ายจีน-ชาวสัดไม่ได้เลือกเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวที่เข้าข้างฝ่ายไหนเป็นพิเศษ แม้ว่าจะมีข้อตกลงด้านสื่อกับสำนักข่าวซินหัวแต่ก็ยังไม่ให้ความสำคัญกับการถ่วงดุลการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับจีนทั้งจากแหล่งข่าวสื่อจีนและสื่อตะวันตก แต่กลับมองว่าการนำเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวจะเป็นทางเลือกในการนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับจีนได้หลากหลายมากกว่าการนำเนื้อหาข่าวมาจจากสื่อตะวันตกเพียงอย่างเดียว และมองว่าผู้อ่านก็รู้เท่าทันสื่อคือเลือกบริโภคได้และมีวิถึวิจารณ์เพียงพอต่อข่าวที่นำเสนอ

7. สื่อมวลชนจากเครือข่ายจีน-ชาวสัดให้ความเห็นว่าข้อตกลงด้านสื่อกับสำนักข่าวซินหัวส่งผลต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน เนื่องจากเป็นความร่วมมือระหว่างสื่อมวลชนไทยและสื่อมวลชนจีน โดยสำนักข่าวซินหัวได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนในการขยายความร่วมมือด้านสื่อดังกล่าว ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่จะช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะการรับรู้ภาพลักษณ์เชิงบวกจากการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีจุดร่วมกันทางวัฒนธรรม รวมถึงการเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีระดับโลก ซึ่งพัฒนาการทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดของประเทศจีนก็เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนมากขึ้นก็ทำให้เห็นความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงของประเทศจีน ซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้และมุมมองต่อประเทศจีนได้

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวจึงอาจพิจารณาความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือข่ายจีน-ชาวสัดได้ตามกรอบแนวคิดเรื่องสื่อและนโยบายต่างประเทศที่ว่าสื่อและผู้กำหนดนโยบายทำงานร่วมกันในการกำหนดวาระความสำคัญของข่าว กล่าวคือ รัฐบาลจีนได้ให้การสนับสนุนสำนักข่าว

จีนหัวในการทำข้อตกลงด้านสื่อกับเครือมติชน-ข่าวสด จึงทำให้สื่อในเครือมติชน-ข่าวสดสามารถนำเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวจีนหัวมาใช้ได้ โดยเฉพาะการสื่อสารทางสังคมวัฒนธรรมที่รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญในการสื่อสารด้านนี้เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของชาติ เนื่องจากประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมกันอย่างแนบแน่น อีกทั้งเครือมติชน-ข่าวสดก็มักจะนำเนื้อหาข่าวด้านสังคมวัฒนธรรมจากสำนักข่าวจีนหัวมาใช้มาก เนื่องจากผู้อ่านให้ความสนใจจำนวนมากและมีกระแสตอบรับค่อนข้างดี จึงทำให้เนื้อหาข่าวด้านสังคมวัฒนธรรมจีนกลายเป็นวาระสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนได้ นอกจากนี้ การที่เครือมติชน-ข่าวสดเลือกนำเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวจีนหัวมาใช้ก็ทำให้เกิดการนำเสนอมุมมองจากฝั่งจีนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการถ่วงดุลการกำหนดวาระข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนระหว่างสื่อชาวจีนและสื่อชาวตะวันตกได้

บทสรุป

รัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของชาติเนื่องจากภาพลักษณ์ที่ดีจะทำให้จีนสามารถบรรลุผลประโยชน์แห่งชาติและเผยแพร่ค่านิยมความเชื่อของจีนได้ในสังคมระหว่างประเทศ ประกอบกับการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนมักมาจากมุมมองของสื่อตะวันตกจากสถานการณ์ดังกล่าวจึงทำให้รัฐบาลจีนลงทุนในการทูตสาธารณะมากขึ้นเพื่อส่งเสริมการปรับปรุงภาพลักษณ์ของชาติ โดยเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่รัฐบาลจีนเลือกใช้คือการใช้สื่อทางการในการทำหน้าที่ทางการทูตดังกล่าว เพื่อทำให้สื่อจีนมีอำนาจเชิงวาทกรรมในการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนและสามารถแข่งขันกับสื่อตะวันตกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงให้การสนับสนุนนโยบายด้านสื่อทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระดับโลก โดยเฉพาะการส่งเสริมนโยบายด้านสื่อในต่างประเทศผ่านการขยายความร่วมมือด้านสื่ออย่างเป็นวงกว้าง

สำหรับประเทศไทยเองก็เป็นพื้นที่เป้าหมายสำคัญในการดำเนินนโยบายด้านสื่อเนื่องจากเป็นประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีชาวไทยเชื้อสายจีนจำนวนมาก ซึ่งคนกลุ่มนี้มีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรมกับประเทศจีนจึงเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่นโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจะมุ่งเน้นการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมในหลากหลายมิติ โดยความร่วมมือด้านสื่อระหว่างสื่อมวลชนไทยและสื่อมวลชนจีนมีจุดเปลี่ยนสำคัญในปีแห่งการแลกเปลี่ยนสื่อมวลชนอาเซียน-จีน หลังจากนั้นจึงปรากฏความร่วมมือด้านสื่อของสองประเทศอย่างแพร่หลาย ซึ่งก็มีทั้งความร่วมมือด้านสื่อกับรัฐบาลไทยและสื่อมวลชนไทยอีกหลายแห่ง อีกทั้งยังทำให้สื่อทางการจีนขยายตัวเข้ามาในพื้นที่สื่อไทยมากขึ้นด้วย ซึ่งส่งผลต่อการสร้างอิทธิพลในพื้นที่สื่อไทย โดยเฉพาะการรายงานข่าวและแนวปฏิบัติของสื่อมวลชนไทยในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีน

ความร่วมมือด้านสื่อระหว่างเครือมติชน-ข่าวสดกับสำนักข่าวจีนหัวเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจเนื่องจากเครือมติชน-ข่าวสดเป็นสื่อกระแสหลักที่ได้รับความนิยมในไทยและเป็น

สื่อขนาดใหญ่ที่มีสื่อในเครือหลากหลายประเภททั้งสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ อีกทั้งยังมีการทำข้อตกลงด้านสื่ออย่างเป็นทางการอย่างต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงแบ่งปันเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวถูกตั้งข้อสังเกตว่าอาจจะทำให้สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวและนโยบายของจีนที่เอนเอียงเข้าข้างรัฐบาลจีนได้ (โจชัว เคอร์ลันทซิก, การสัมภาษณ์, 13 เมษายน 2566) ซึ่งในประเด็นดังกล่าวเจ้าหน้าที่จากเครือข่ายสื่อมวลชนแสดงความเห็นว่าการแบ่งปันเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวซินหัวจะเป็นประโยชน์กับสื่อมวลชนไทยมากกว่าเนื่องจากทำให้สื่อมวลชนไทยเข้าถึงเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับประเทศจีนได้จากแหล่งข่าวจีนโดยตรงและทำให้ผู้อ่านมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นในการเข้าถึงข่าวจีนและมุมมองจากฝั่งจีน นอกเหนือจากการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนจากสื่อตะวันตก นอกจากนี้ ข้อตกลงดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการรับรู้ภาพลักษณ์เชิงบวกเกี่ยวกับประเทศจีน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-จีนให้ดีขึ้นอีกด้วย

แม้จะปรากฏความร่วมมือระหว่างสื่อมวลชนไทยและสื่อมวลชนจีนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน แต่มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าสื่อจีนยังมีความท้าทายอยู่กับการแข่งขันกับสื่อต่างชาติในประเทศไทยและผลของการดำเนินนโยบายด้านสื่อของรัฐบาลจีนเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของชาติยังคงต้องจับตามองต่อไป (Kornphanat Tungkeunkunt, 2016) สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าสื่อต่างชาติพยายามถ่วงดุลกันในพื้นที่สื่อไทยผ่านการขยายความร่วมมือด้านสื่อกับสื่อกระแสหลักของประเทศไทยในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการแข่งขันกันระหว่างสื่อต่างชาติเพื่อให้ได้รับอำนาจเชิงวาทกรรมผ่านสื่อมวลชนไทย อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงด้านแบ่งปันเนื้อหาข่าวกับสื่อต่างชาติจะช่วยส่งเสริมสังคมข่าวสารของไทยให้มีแหล่งข้อมูลหลากหลายขึ้น หากแต่สื่อมวลชนไทยจะต้องถ่วงดุลในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนจากทั้งสื่อจีนและสื่อตะวันตก เพื่อให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนในหลากหลายมุมมองและทำความเข้าใจประเทศจีนได้ดีขึ้น

บรรณานุกรม

- กอบกิจ ประดิษฐ์ผลพานิช, ทัดทกานต์ ดวงรัตน์, วรพงษ์ ปลอดมุสิก, จูติพงศ์ อินทรपालิต, และ
รังสรรค์ พงษ์สุน. (2567). การสื่อสารด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-
จีนผ่านรายการโทรทัศน์ กรณีศึกษา รายการจับจ้องมองจีน. วารสารวิจัยวิชาการ,
7(3), 367-378.
- ข่าวสดออนไลน์. (25 กรกฎาคม 2562). **จีนหัว เซินเอ๋มโอยู มติชน-ข่าวสด ผันความร่วมมือ
เผยแพร่ข่าว**. จาก https://www.khaosod.co.th/chinawatch/news_2742185
- เคอร์ลันท์จิก, โจเซฟ. ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Beijing's Global Media Offensive. (13 เมษายน
2566). สัมภาษณ์.
- ชุมฉันทน์ ข่านีประศาสน์ และ คนธ์พงษ์ ธนขพงศ์จิระ. สื่อมวลชน เครือมติชน-ข่าวสด. (26 มิถุนายน
2567). สัมภาษณ์.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **ลักษณะธุรกิจบริษัท มติชน จำกัด (มหาชน).**
สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2567, จาก [https://www.set.or.th/th/market/prod
uct/stock/quote/MAT/company-profile/information](https://www.set.or.th/th/market/product/stock/quote/MAT/company-profile/information)
- เบนาร์นิวส์. (13 พฤษภาคม 2564). **สงครามสารสนเทศและอิทธิพลด้านสื่อของจีน ก่อให้เกิด
ความแตกแยกในไทย**. จาก [https://www.benarnews.org/thai/news/th-fake-
news-05132021235932.html](https://www.benarnews.org/thai/news/th-fake-news-05132021235932.html)
- มติชนออนไลน์. (1 มกราคม 2560). **กว่า “40 ปี” กับ “มติชน” สมหมาย ปาริจฉัตต์**. จาก
https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_413238
- มติชนออนไลน์. (9 มกราคม 2567). **‘เครือมติชน’ ผู้นำสื่อดิจิทัล-สื่อโซเชียลมีเดียชั้นนำ
ประเทศไทยประจำปี 2566**. จาก [https://www.matichon.co.th/local/
news_4367441?utm_source=linetoday&utm_medium=footer_click](https://www.matichon.co.th/local/news_4367441?utm_source=linetoday&utm_medium=footer_click)
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง. (ม.ป.ป.). **ความสัมพันธ์ไทย-จีน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม
2567, จาก <https://thaiembbeij.org/th/republic-of-china/thai-relations-china/>
- สถานีวิทยุซีอาร์ไอไทย. (3 กุมภาพันธ์ 2553). **ภาคภาษาไทย ไชน่า มีเดีย กรุ๊ป (Cmg)**. จาก
<https://thai.cri.cn/20100203/425c4a54-3f29-4249b-9fab-6e9e0f388835.html>
- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (11 ธันวาคม 2562). **ส.นักหนังสือพิมพ์จีน
เยือนไทยเชื่อมสัมพันธ์สื่อ2ชาติ**. จาก [https://tja.or.th/view/activities/media-
movements/13901](https://tja.or.th/view/activities/media-movements/13901)
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2545). **การสื่อข่าว : หลักการและเทคนิค**. ศูนย์หนังสือสถาบันราชภัฏสวน
สุนันทา.

- สำนักข่าวซินหัวไทย. (20 พฤศจิกายน 2562). **สำนักข่าวซินหัวไทยจัดโครงการจัดเสวนาโต๊ะกลม พบปะสื่อมวลชนไทย**. จาก https://www.xinhuaithai.com/news-partner/53688_20191120
- สำนักข่าวซินหัวไทย. (5 พฤศจิกายน 2562ก). **ไทย-จีน จับมือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ขูจุดเด่นเว็บไซต์ ‘ซินหัวไทย’**. จาก https://www.xinhuaithai.com/high/49509_20191105
- Chan, J. M. (2003). Administrative boundaries and media marketization A comparative analysis of the newspaper, TV and Internet markets in China. In C. Lee (Eds.), *Chinese Media, Global Contexts* (pp. 15-16). RoutledgeCurzon.
- Chen, C. (2020). **China’s Influence on Media in Southeast Asia: A Case Study of the Philippines, Thailand and Cambodia**. [Master’s Thesis]. Hong Kong Baptist University. Retrieved from <https://scholars.hkbu.edu.hk/en/studentTheses/chinas-influence-on-media-in-southeast-asia-a-case-study-of-the-p>
- Chia, J. (2020, January 31). Thai Media Is Outsourcing Much of Its Coronavirus Coverage to Beijing and That’s Just the Start. **Thai Enquirer**. Retrieved from <https://www.thaienquirer.com/7301/thai-media-is-outsourcing-much-of-its-coronavirus-coverage-to-beijing-and-thats-just-the-start/>
- Curtin, M. (2012). Chinese Media and Globalization. **Chinese Journal of Communication**, 5(1), 1-9.
- DeWoskin, K. (2001). The WTO and the telecommunications sector in China. **The China Quarterly**, 167, 630-654.
- Ding, S. (2011). Branding a Rising China: An Analysis of Beijing’s National Image Management in the Age of China’s Rise. **Journal of Asian and African Studies**, 46(3), 293-306.
- Flew, T. (2016). Entertainment Media, Cultural Power, and Post-Globalization: The Case of China’s International Media Expansion and the Discourse of Soft Power. **Global Media and China**, 1(4), 278-294.
- Hartig, F. (2016). How China Understands Public Diplomacy: The Importance of National Image for National Interests. **International Studies Review**, 18(4), 655-680.
- Kornphanat Tungkeunkunt. (2016). Culture and Commerce: China’s Soft Power in Thailand. **International Journal of China Studies**, 7(2), 151-73.
- Lee, C. (2003). The Global and the National of the Chinese Media: Discourses, Market,

- Technology, and Ideology. In C. Lee (Ed.), *Chinese Media, Global Contexts*. RoutledgeCurzon.
- Leslie, M. (2016). The Dragon Shapes Its Image: A Study of Chinese Media Influence Strategies in Africa. *African Studies Quarterly*, 16(3 & 4), 161-174.
- McCormick, B. L., & Liu, Q. (2003). Globalization and the Chinese Media: Technologies, Content, Commerce and the Prospects for the Public Sphere. In C. Lee (Ed.), *Chinese Media, Global Contexts*. RoutledgeCurzon.
- Neack, L. (2018). **Public Opinion and Media**. In *Studying Foreign Policy Comparatively: Cases and Analysis*. Rowman & Littlefield.
- Ramo, J. C. (2007). **Brand China (淡色中国)**. Foreign Policy Centre.
- Sparks, C. (2010). China Media Colloquium| China's Media in Comparative Perspective. *International Journal of Communication*, 4, 552-566.
- Sparks, C. (2015). China, Soft Power and Imperialism. In G. D. Rawnsley & M. T. Rawnsley (Eds.), *Routledge Handbook of Chinese Media*. Routledge.
- Sun, W. (2010). Mission impossible? Soft power, communication capacity, and the globalization of Chinese media. *International journal of communication*, 4, 54-72.
- Teerati Banterng. (2021). Creating Country Image through Public Diplomacy: The Case of Foreign Media in Thailand. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 24(S5), 1-11.
- Wu, Y., Thomas, R., & Yu, Y. (2021). From external propaganda to mediated public diplomacy: The construction of the Chinese dream in president Xi Jin ping's new year speeches. In P. Surowiec, & I. Manor (Eds.), *Public diplomacy and the politics of uncertainty*. Palgrave Macmillan.
- Zhao, Y. (2011). Understanding China's Media System in a World Historical Context. In D. C. Hallin, & P. Mancini (Eds.), *Comparing Media Systems Beyond the Western World*. Cambridge University Press.
- Zhou, Y. (2001). **Expanded space, refined control: the intellectual electronic press in China**. Woodrow Wilson Center for International Scholars.
- Zhu, Y. (2022). China's 'New Cultural Diplomacy' in International Broadcasting: Branding the Nation through Cgtn Documentary. *International Journal of Cultural Policy*, 28(6), 671-683.

การศึกษาความพร้อม ของเทศบาลนครตรัง สู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ*

ชนิษฐา สุขสง**, สิริวิทย์ อัสโร***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพร้อมของเทศบาลนครตรังในการขับเคลื่อนสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลนครตรังยังขาดความพร้อม ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่ล่าช้าหรือหยุดชะงัก การจัดการข้อมูลเมืองที่ยังไม่เป็นระบบ ขอบจำกัดด้านทัศนคติของผู้บริหาร บุคลากร และประชาชนในการใช้เทคโนโลยี และการขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาเมือง คณะผู้วิจัยจึงเสนอแผนพัฒนา 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเร่งด่วน การพัฒนาทักษะบุคลากรและระบบข้อมูล ระยะกลาง การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะ และ ระยะยาว การส่งเสริมนวัตกรรมและเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อขับเคลื่อนเทศบาลตรังไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: เมืองอัจฉริยะ เทศบาลนครตรัง การพัฒนาเมือง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพร้อมของเทศบาลนครตรังสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ”

** อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

*** อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Study of Trang City Municipality's Readiness Towards Becoming a Smart City*

Kanittha Suksong*, Siriwit Issaro***

Abstract

This study aims to assess Trang Municipality's readiness for smart city development and to propose policy recommendations. A qualitative research approach was employed, utilizing document analysis, in-depth interviews, and focus group discussions with stakeholders and experts. The findings reveal that Trang Municipality exhibits a lack of readiness, particularly in infrastructure—affected by delayed or stalled development projects—as well as in data management, attitudes toward technology adoption among administrators, personnel, and citizens, and limited multi-sectoral participation. The study proposes a three-phase development plan: (1) short-term—developing staff competencies and data systems, (2) medium-term—upgrading smart infrastructure, and (3) long-term—promoting innovation and the digital economy to drive Trang toward sustainable smart city development.

Keyword: Smart City, Trang Municipality, Urban Development

* This article is part of the research on "Study of readiness of Trang City Municipality to become a smart city"

** Lecturer in Bachelor of Political Science Program, Major in Politics and Government, Department of Social Sciences, Faculty of Liberal Arts and Science, Kasetsart University

*** Lecturer in Public Administration, Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเมือง การขับเคลื่อนภายใต้คณะกรรมการการเศรษฐกิจยุโรปแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic Commission for Europe: UNECE) จึงได้ริเริ่มโครงการ United Smart Cities ขึ้นในปี พ.ศ. 2557 เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเน้นที่เมืองขนาดใหญ่ในระดับโลก รวมทั้งให้การสนับสนุนเมืองที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านให้ได้รับการพัฒนาอย่างชาญฉลาด และแก้ปัญหาที่เกิดจากภาวะความเป็นเมือง (Urbanization) ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ในการประชุมของคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on Science and Technology for Development: CSTD) ครั้งที่ 18 เมื่อเดือนพฤษภาคม 2558 ได้กำหนดให้เมืองอัจฉริยะและโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะเป็นหนึ่งในสองประเด็นของการประชุมระหว่างปี 2558-2559 จากนั้น ในการประชุมระหว่างปีของคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเมืองอัจฉริยะ (CSTD 2015–2016 Inter-Sessional Panel on “Smart Cities and Infrastructure” เมื่อเดือนมกราคม 2559 ณ กรุงบูดาเปสต์ ประเทศฮังการีที่ประชุมได้หารือรวมทั้งนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะ จึงมีการให้คำจำกัดความคำว่าเมืองอัจฉริยะที่ชัดเจนมากขึ้น โดย “เมืองอัจฉริยะ” คือ เมืองแห่งนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเครื่องมืออื่น ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน การบริการและความสามารถในการแข่งขันของเมือง และในขณะเดียวกัน คุณสมบัติของเมืองอัจฉริยะต้องตรงกับความต้องการของคนปัจจุบันและคนรุ่นต่อไปทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม” (Economic and Social Council, 2016 อ้างถึงในอุทัยชนก เมืองรัตน์, 2561)

สำหรับประเทศไทย ทิศทางการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ รัฐบาลได้มีการกำหนดผ่านนโยบายประเทศไทย 4.0 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีโดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาเมืองเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งยุทธศาสตร์ประเทศและแผนพัฒนาในระดับต่าง ๆ ได้ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ เช่นเดียวกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ได้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาพัฒนาสภาพแวดล้อมในพื้นที่เมืองให้มีความน่าอยู่ ปลอดภัย มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะรองรับประชากรสูงอายุที่จะมีจำนวนมากขึ้นในอนาคต อีกทั้งต้องมีการจัดการระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงของประชาชนได้อย่างทั่วถึง และเชื่อมโยงเครือข่ายของโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นระหว่างเมืองศูนย์กลางทั่วประเทศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างยั่งยืน (อุทัยชนก เมืองรัตน์, 2561) และภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 หมายความว่า 8 : ไทยมีพื้นที่เมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เด็ดได้

อย่างยั่งยืนสู่การพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม (Inclusivity) ยืดหยุ่น (Resilience) และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) (กองยุทธศาสตร์ การพัฒนาเมือง, 2566)

จังหวัดตรัง เป็นหนึ่งใน 15 พื้นที่ที่ได้รับการพิจารณาออบตราสัญลักษณ์เมืองอัจฉริยะ ของประเทศไทยตามแผน “เมืองศรีตรัง (Sri-Trang City)” เสนอการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ 3 มิติ ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) และการดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) กำหนดเขตเมืองอัจฉริยะ (นาร่อง) ประกอบด้วย เขตพื้นที่เทศบาลนครตรัง เทศบาลเมืองกันตัง เทศบาลตำบลโคกหล่อ ด้วยโครงการแผนพัฒนา เมืองจำนวน 14 โครงการ ซึ่งทางจังหวัดได้มอบหมายให้เทศบาลนครตรังดำเนินงานเพื่อการดำรง ชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) ใน 2 โครงการ คือ โครงการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิด CCTV ในเขตเทศบาลนครตรัง และ การจัดการน้ำเสียจังหวัดตรังด้วยระบบฐานข้อมูลคุณภาพน้ำ (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564) โดยทางเทศบาลนครตรังได้ดำเนินแล้วเสร็จหนึ่งโครงการ คือ โครงการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิด CCTV ในเขตเทศบาลนครตรัง และการจัดการน้ำเสียจังหวัด ตรังด้วยระบบฐานข้อมูลคุณภาพน้ำ อยู่ระหว่างการดำเนินการโครงการระบบบำบัดน้ำเสียระยะ ที่ 3 (เทศบาลนครตรัง, 2567ก)

นอกเหนือจากความร่วมมือของเทศบาลนครตรังภายใต้โครงการแผนพัฒนา เมืองตามแผน “เมืองศรีตรัง (Sri-Trang City)” แล้ว จากวิสัยทัศน์ของเทศบาลนครตรัง ที่ว่า “นครตรังทันสมัย บริหารจัดการเชิงคุณภาพและหลักธรรมาภิบาล เพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตที่ดีของประชาชน” ที่ได้กำหนดเป็นนโยบายการบริหารเทศบาลนครตรัง 7 ด้าน ภายใต้ ชุดนโยบาย “แก้จน พัฒนาคน พัฒนาเมือง” ประกอบด้วย นโยบายแก้จน ผ่านการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ และด้านการท่องเที่ยว นโยบายพัฒนาคน ผ่านการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา และนันทนาการ ด้านสาธารณสุข นโยบายพัฒนาเมือง ผ่านการพัฒนา ด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาเมือง ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และภัยพิบัติ (เทศบาลนครตรัง, 2563) ทางเทศบาลนครตรัง จึงมีแนวทางการพัฒนาในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการภายในเมือง และมีเป้าหมาย ในการยกระดับการพัฒนาเมืองในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลไปสู่ “เมืองอัจฉริยะเทศบาล นครตรัง” (Trang Municipality Smart City) ดังนั้น การศึกษาถึงความพร้อมของเมือง จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเมืองสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะในอนาคต ซึ่งเป็นประเด็นที่คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาเมือง อย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพร้อมของเทศบาลนครตรังในการขับเคลื่อนสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ
2. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อเทศบาลนครตรังในการพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลพื้นฐานของเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเมืองอัจฉริยะเพื่อนำมาใช้ในการจัดทำนโยบายและแผนในการขับเคลื่อนเมืองในการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครตรัง
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครตรัง

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา – งานวิจัยชิ้นนี้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาในพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลนครตรัง ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง มีพื้นที่รับผิดชอบ 14.77 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยชุมชนทั้งหมด 42 ชุมชน

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา – งานวิจัยชิ้นนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความพร้อมของเทศบาลนครตรัง เป็นการศึกษาความพร้อมของเมืองอัจฉริยะตามความหมายของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนดนิยามของเมืองอัจฉริยะว่าเป็นเมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง ลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากรของเมืองและประชากรเป้าหมาย โดยเน้นการออกแบบที่ดี และการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เมืองทันสมัย ให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขอย่างยั่งยืน (สำนักงานเมืองอัจฉริยะ, 2564) โดยพิจารณาความพร้อมจากการดำเนินงานที่ผ่านมาจากเนื้อหาที่เทศบาลนครตรังดำเนินการและเผยแพร่ จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 เนื้อหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครตรัง เพื่อนำข้อมูลจากการประเมินไปใช้ในการออกแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อเทศบาลนครตรัง

วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ใช้การอธิบายในเชิงพรรณนา โดยวิเคราะห์จากข้อมูล 2 ด้าน คือ ด้านข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม สถิติที่เกี่ยวข้อง และด้านข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยวิธี

การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับใช้ในการศึกษาความพร้อมของเทศบาลนครตรัง จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย ตัวแทนผู้บริหารและตัวแทนสภาเทศบาลนครตรัง อย่างละ 1 คน ตัวแทนบุคลากรของเทศบาลนครตรัง 2 คน ตัวแทนหน่วยงานในระดับจังหวัดตรัง 1 คน ตัวแทนของภาคธุรกิจในพื้นที่ ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการรุ่นใหม่จังหวัดตรัง ตัวแทนเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตรัง อย่างละ 1 คน ตัวแทนภาคประชาสังคมในพื้นที่ 1 คน ได้แก่ ประธานเครือข่ายตรังด้านโกง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตัวแทนประธานชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครตรัง ชุมชนละ 1 คน จำนวน 10 ชุมชน รวม 10 คน เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการประเมินความพร้อมของเทศบาลตามกรอบการวิเคราะห์ที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนผู้บริหารเมืองอัจฉริยะ จำนวน 1 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ตัวแทนนักวิชาการ 1 คน ได้แก่ อาจารย์จากวิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ตัวแทนหน่วยงานด้านเมืองอัจฉริยะจำนวน 1 คน ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อเทศบาลนครตรัง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ได้แก่ งานศึกษาความเห็นของประชาชนในจังหวัดตรังต่อโครงการเมืองอัจฉริยะจังหวัดตรัง ของธนีสรรณ์ ถวัลย์ดำรงวิทย์ และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม. (2567) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ต่างกันไม่ได้ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อโครงการเมืองอัจฉริยะจังหวัดตรังที่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารและปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับโครงการเมืองอัจฉริยะในจังหวัดตรัง ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นของประชาชนที่ต่างกัน โดยประชาชนได้รับข่าวสารโครงการเมืองอัจฉริยะจากอินเทอร์เน็ตมากที่สุด และประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับโครงการเมืองอัจฉริยะในประเด็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในพัฒนาจังหวัดตรังมากที่สุด

งานศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่นของจาวรธรรม ประวันเน (2563) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโครงการ นักธุรกิจ ผู้นำชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และนักวิชาการด้านสังคมวิทยา จำนวน 30 คน พบผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ว่า เทศบาลนครขอนแก่นใช้วิธีการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะด้วยการร่วมก่อตั้งบริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด (KKTT) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มธุรกิจของจังหวัด เพื่อร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัด และการพัฒนาเมือง เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผน

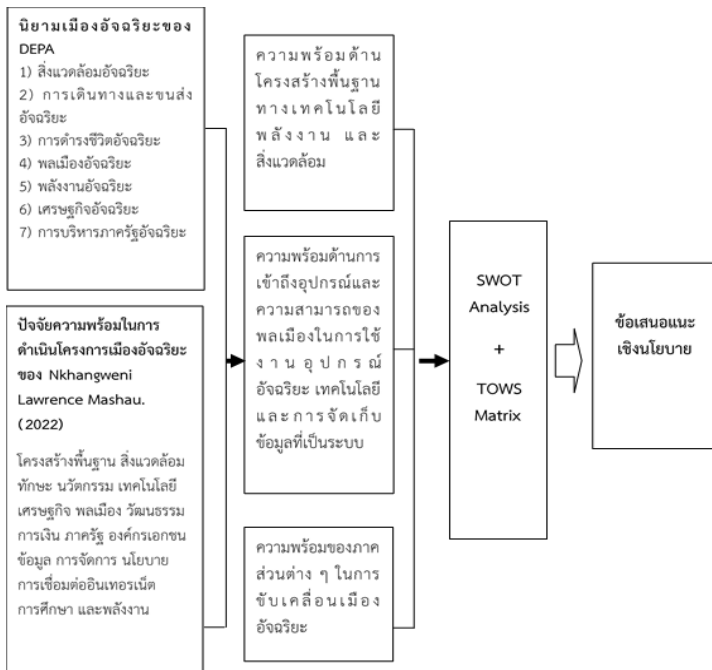
พัฒนาเมือง และมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยผลการดำเนินงานปัจจุบันมีความคืบหน้าในการทำยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด และการลงรายละเอียดของโครงการและกิจกรรมที่จะนำไปสู่การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ เช่น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ การคมนาคมอัจฉริยะ และเศรษฐกิจอัจฉริยะผ่านโครงการรถไฟฟ้ารางเบา การดำรงชีวิตอัจฉริยะที่นำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการผ่านโครงการคนขอนแก่นไม่ทิ้งกัน ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงบวกทั้งทางด้านการใช้ชีวิตของประชาชนที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การกระตุ้นเศรษฐกิจของเมือง การที่คนในชุมชนมีทัศนคติในทางที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่รวดเร็วขึ้น ความโปร่งใส การจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ทุกคนเข้าถึงได้ และการลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และในขณะเดียวกันก็ยังมีผลกระทบเชิงลบ จากการที่คนบางกลุ่มเช่น ผู้สูงอายุ อาจมีปัญหาในการเรียนรู้และการเข้าถึงเทคโนโลยี ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาคนไร้บ้าน ปัญหาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ลดลง และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากการก่อสร้าง และในส่วนของ การปรับตัวของประชาชนให้เข้ากับการเป็นพลเมืองอัจฉริยะ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นวัยกลางคน สามารถปรับตัวให้กับเทคโนโลยีที่กำลังพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ ประชาชนมีการเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึง การตระหนักในประเด็นด้านการรักษาสีสิ่งแวดล้อม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา คณะผู้วิจัยได้นำงานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญสำหรับประเมินเทศบาลขนาดเล็กและอยู่ในพื้นที่ชนบทเกี่ยวกับความพร้อมในการดำเนินโครงการเมืองอัจฉริยะของ Nkhangweni Lawrence Mashau Jan Hendrik Kroeze and Howard. (2022) มาปรับใช้ โดยงานชิ้นนี้ใช้การวิเคราะห์ผ่านโปรแกรม ATLAS.ti พบข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นในการนำแนวคิดเมืองอัจฉริยะไปใช้ต้องเริ่มจากการประเมินความพร้อมของเมืองในการเป็นเมืองอัจฉริยะผ่านปัจจัยหลัก 17 ประการที่เชื่อมโยงกัน คือ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม ทักษะ นวัตกรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ พลเมือง วัฒนธรรม การเงิน ภาครัฐ องค์กรเอกชน ข้อมูล การจัดการ นโยบาย การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต การศึกษา และพลังงาน เพื่อนำข้อมูลจากการประเมินไปใช้ในการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับพื้นที่ โดยโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์ในการรวบรวมข้อมูลจากพลเมืองซึ่งการเข้าถึงอุปกรณ์อัจฉริยะ วิธีการใช้งานอุปกรณ์และเทคโนโลยีของพลเมืองจะช่วยสนับสนุนข้อมูลให้กับเมือง และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพของพลเมืองสัมพันธ์กับความมั่นคงทางการเงินในการสนับสนุนงบประมาณของเทศบาลในการจัดหาและปรับปรุงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงในการอนุมัติจัดสรรเงินทุน และผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณผ่านการบริจาคหรือการทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ นอกจากปัจจัย

ด้านการศึกษาและทักษะด้านเทคโนโลยีของพลเมือง

จากงานศึกษาข้างต้นที่ประเมินความพร้อมในการดำเนินโครงการเมืองอัจฉริยะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนารอบการประเมินความพร้อมสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครตรัง เชื่อมโยงกับมิติของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่กำหนดโดยสำนักงานเมืองอัจฉริยะ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้กำหนดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่สำคัญ 7 ด้านคือ 1) สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) 2) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) 3) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) 4) พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) 5) พลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) 6) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) 7) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) (สำนักงานเมืองอัจฉริยะ, 2564) ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของเทศบาลนครตรัง โดยแบ่งกลุ่มการประเมินเป็นสามด้านหลักคือ ด้านที่หนึ่ง การประเมินความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม พลังงาน การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และสอดคล้องกับมิติการพัฒนาเมืองอัจฉริยะทางด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) พลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) ด้านที่สอง การประเมินความพร้อมด้านการเข้าถึงอุปกรณ์และความสามารถของพลเมืองในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี การจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อการวางแผนนโยบายในการพัฒนาเมือง การที่พลเมืองมีทัศนคติในทางที่เห็นประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวก และเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนข้อมูลให้เมือง ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการศึกษา วัฒนธรรม ทักษะ พลเมือง ข้อมูล และสอดคล้องกับมิติการพัฒนาเมืองอัจฉริยะทางด้านพลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) ด้านที่สาม การประเมินความพร้อมของภาคส่วนต่าง ๆ ของเมือง ในการมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนการทำให้โครงการการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ การพัฒนานวัตกรรมของเมือง การสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยด้านภาครัฐ องค์กรเอกชน การจัดการ นโยบาย วัฒนธรรม การเงิน เศรษฐกิจ และสอดคล้องกับมิติการพัฒนาเมืองอัจฉริยะทางด้านเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) โดยปัจจัยหลักทั้งสามด้านนี้สอดคล้องกับงานศึกษาสองชิ้นข้างต้นคือ งานศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครขอนแก่นที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาเมือง การสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการแก้ปัญหาที่รวดเร็ว การพบปัญหาการเรียนรู้และการปรับตัวในการเป็นพลเมืองอัจฉริยะ และความเห็นของประชาชนในจังหวัดตรังต่อโครงการเมืองอัจฉริยะจังหวัดตรังในประเด็นปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลเพื่อปรับทัศนคติต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และการเข้าใจในประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเมืองที่นอกเหนือจากประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวโดยมีกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบการวิเคราะห์

จากภาพ คณะผู้วิจัยได้พัฒนากรอบการประเมินความพร้อมสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครตรังจากงานศึกษาของ Nkhawweni Lawrence Mashau Jan Hendrik Kroeze and Howard. (2022) ที่ได้ประเมินความพร้อมของเมืองในการเป็นเมืองอัจฉริยะผ่านปัจจัยหลัก 17 ประการ เชื่อมโยงกับมิติของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่สำคัญใน 7 ด้าน กำหนดโดยสำนักงานเมืองอัจฉริยะ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม นำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของเทศบาลนครตรัง โดยแบ่งกลุ่มการประเมินเป็นสามด้านหลักคือ 1) การประเมินความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อม 2) การประเมินความพร้อมด้านการเข้าถึงอุปกรณ์และความสามารถของพลเมืองในการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยี การที่พลเมืองมีทัศนคติในทางที่เห็นประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวก และการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อการวางแผนนโยบายในการพัฒนาเมือง 3) การประเมินความพร้อมของภาคส่วนต่าง ๆ ของเมือง ในการมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนการทำโครงการเพื่อขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ การพัฒนานวัตกรรมของเมือง การสนับสนุนด้านการเงิน โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของเทศบาลนครตรัง

และข้อมูลจากการวิจัยเอกสารเพื่อประเมินความพร้อมของเทศบาลนครตรังสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อแรก จากนั้นนำเครื่องมือ SWOT Analysis และ TOWS Matrix ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องขององค์กร เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กรร่วมกับการนำข้อมูลและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเมืองอัจฉริยะเพื่อวางแผนแนวทางในการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้วยแผนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้กับเทศบาลนครตรังเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สองของงานวิจัย

ผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลนครตรัง ณ เดือนมกราคม 2568 พบว่า เทศบาลนครตรัง มีประชากร จำนวน 26,266 หลังคาเรือน 53,916 คน แบ่งเป็น เพศชาย 24,797 คน คิดเป็นร้อยละ 46 เพศหญิง 29,119 คน คิดเป็นร้อยละ 54 (เทศบาลนครตรัง, 2568) เทศบาลมีรายได้จริง ในปีงบประมาณ 2566 จำนวน 870,503,704.28 บาท (เทศบาลนครตรัง, 2567ข, น. 1) โดยมีงบประมาณรายจ่ายที่สัมพันธ์กับโครงการเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครตรังในการรักษาความปลอดภัยด้วยการติดตั้งกล้อง CCTV ทั่วเมือง จำนวน 68 ล้านบาท (เทศบาลนครตรัง, 2566, น. 16) ที่ประสานความร่วมมือกับศูนย์ Real-Time Crime Center (RTCC) ของตำรวจภูธรจังหวัดตรัง เพื่อเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรมและการติดตามสืบสวนคดี (เทศบาลนครตรัง, 2567ค, น. 20) การจัดรถสายตรวจ GPS ลาดตระเวนทั่วเขตพื้นที่เทศบาลนครตรัง (Smart Safety) การติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) เพิ่มเติมทั่วเมือง เพื่อสร้างนครแห่งความปลอดภัย โครงการนำสายไฟฟ้าและสายสื่อสารลงใต้ดินที่เทศบาลนครตรังถือเป็นเมืองแรกของประเทศไทย ที่นำสายไฟฟ้าและสายสื่อสารลงใต้ดินตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ซึ่งมีการขยายพื้นที่การดำเนินโครงการในพื้นที่ของเทศบาลกว่า 10 กิโลเมตร โดยมีงบประมาณดำเนินการในปี พ.ศ.2566 ประมาณ 300 ล้านบาท (มติชนออนไลน์, 2566) การนำเทคโนโลยีแพลตฟอร์ม Traffy Fondue มาใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการแจ้งปัญหาและติดตามความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาของเทศบาล และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้วยนโยบายจัดตั้งสภาเมืองนครตรัง เพื่อให้เป็นจุดรวมในการระดมความคิดเห็นและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของภาคประชาชนและองค์กรทุกภาคส่วน สำหรับนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการของเทศบาล (เทศบาลนครตรัง, 2566, น. 13-14). การพัฒนาสู่เมืองคาร์บอนต่ำ และโครงการเมืองในสวนด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การพัฒนาระบบการศึกษาด้วยการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ และการอำนวยความสะดวก WIFI ฟรี เพื่อการเรียนรู้ (เทศบาลนครตรัง, 2563) การลงนาม (MOU) โครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาระบบ Trang Digital Technology Smart City ระหว่างเทศบาลนครตรังกับบริษัท ทัท เทคโนโลยี จำกัด เพื่อพัฒนาเทศบาลนครตรังให้เป็น “เมืองแห่งนวัตกรรมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน” (บริษัท ทัท เทคโนโลยี จำกัด, 2568)

จากข้อมูลพื้นฐานและการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของเทศบาลนครตรังร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของเทศบาลนครตรัง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงความพร้อมของเทศบาลนครตรังตามกรอบการประเมินความพร้อมสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะในสามด้าน พบประเด็นสำคัญดังนี้

ด้านที่หนึ่ง การประเมินความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีพลังงาน สิ่งแวดล้อม พบว่า เมืองมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี ทั้งโครงข่ายไฟฟ้า ระบบสื่อสารโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และสิ่งแวดล้อมภายในเมืองที่มีสวนสาธารณะที่เพียงพอ มีค่าฝุ่น PM 2.5 ไม่เกินค่ามาตรฐาน มีโครงการที่เทศบาลได้ดำเนินการไปแล้ว ทั้งการนำสายไฟและสายสื่อสารลงใต้ดิน การติดตั้งกล้อง CCTV ครอบคลุมพื้นที่ และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเมือง เช่น แพลตฟอร์ม Traffy Fondue การลงนามกับมหาวิทยาลัยและบริษัทเอกชนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ สอดคล้องกับความเห็นของหัวหน้าสำนักงานจังหวัดตรังที่มองว่า เทศบาลนครตรังมีความพร้อมในด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน และทางจังหวัดพร้อมให้การสนับสนุนเทศบาลในการขับเคลื่อนเมืองสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะผ่านการสั่งการเพื่อประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในจังหวัด รวมทั้งโครงการสนับสนุนในระดับจังหวัด เช่น โครงการจัดตั้งเมืองตรัง (ณัฐยานันท์ ทวีวงศ์, 2566: สัมภาษณ์) แต่จากการติดตามความคืบหน้าของโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะพบว่า บางโครงการล่าช้า เช่น โครงการจัดตั้งเมืองตรังของกรมโยธาธิการที่ก่อสร้างในพื้นที่เทศบาลนครตรัง บางโครงการไม่มีความคืบหน้าที่เป็นรูปธรรม เช่น โครงการ NakornTrang Innovation City และโครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาระบบ Trang Digital Technology Smart City ดังนั้น ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีจึงอยู่ในระดับของการเตรียมพร้อม แต่ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มศักยภาพตามแผนงานที่วางไว้

ด้านที่สอง การประเมินความพร้อมด้านการเข้าถึงอุปกรณ์และความสามารถของพลเมืองในการใช้อุปกรณ์อัจฉริยะและเทคโนโลยี การที่พลเมืองมีทัศนคติในทางที่เห็นประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวก ประชาชน ข้อมูลจากตัวแทนประธานชุมชนพบว่า ภายหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 ประชาชนในเขตเทศบาล โดยส่วนใหญ่เข้าถึงและสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารได้ดีเนื่องจากต้องใช้เป็นช่องทางในการรับความช่วยเหลือของรัฐบาลตามนโยบายต่าง ๆ อาจจะมีปัญหาบ้างเฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุ แต่ผลจากการที่เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขและเครือข่ายของชุมชนได้เข้าไปช่วยเหลือ ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงอุปกรณ์และเรียนรู้การใช้อุปกรณ์สื่อสารในระดับเบื้องต้น เพื่อรับความช่วยเหลือจากเทศบาลได้ ในส่วนของ แพลตฟอร์ม Traffy Fondue ที่เทศบาลนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก พบว่า ประชาชนไม่เลือกใช้แพลตฟอร์มเป็นช่องทางหลัก เนื่องจากรู้สึกว่าการใช้งานยาก เป็นแพลตฟอร์มที่ไม่คุ้นเคย และสะดวกที่จะเดินทางมาร้องเรียนปัญหาที่ทำการของเทศบาลมากกว่าการร้องเรียนผ่านแพลตฟอร์ม อีกทั้งไม่เข้าใจว่าเทคโนโลยี

จะสามารถอำนวยความสะดวกในการรับบริการจากเทศบาลอย่างไร เช่น เทคโนโลยีดูแลผู้สูงอายุ การรับบริการสุขภาพ หรือการรักษาความปลอดภัย

ด้านการเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ พบว่า เทศบาลนครตรังประสบปัญหาในการบูรณาการข้อมูลในการวางแผนจัดการระหว่างหน่วยงาน เนื่องจากงบประมาณของแต่ละหน่วยงานได้รับการอนุมัติไม่พร้อมกันจึงส่งผลต่อการวางแผนการทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานภายในเทศบาล (สุเทพ หม่อมวงศ์, 2566: สัมภาษณ์) สอดคล้องกับความเห็นของรองนายกเทศมนตรีที่มองว่า เทศบาลยังขาดการบูรณาการข้อมูลทั้งในระดับภายในหน่วยงานของเทศบาลและระหว่างเทศบาลกับหน่วยงานอื่น ๆ ในระดับจังหวัด (นิวัฒน์ แสงวิสุทธิ, 2566: สัมภาษณ์) ในขณะที่ข้อมูลจากการใช้งานออนไลน์ของประชาชนในการรับบริการจากเทศบาล มีเพียงการจัดเก็บข้อมูลจากการร้องเรียนผ่านแอปพลิเคชัน Traffy Fondue ดังนั้นจึงสะท้อนว่า พลเมืองส่วนใหญ่มีความพร้อมในการเข้าถึงอุปกรณ์และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี แต่ยังไม่เห็นถึงความสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการรับบริการสาธารณะ ซึ่งสัมพันธ์กับข้อมูลของประชาชนที่เทศบาลเก็บข้อมูลการขอรับบริการได้น้อย และการเก็บข้อมูลภายในหน่วยงานของเทศบาลยังไม่เป็นระบบ

ด้านที่สาม การประเมินความพร้อมของภาคส่วนต่าง ๆ ของเมือง ในการมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนการทำโครงการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ การพัฒนานวัตกรรมของเมือง การสนับสนุนด้านการเงิน พบว่า ด้านงบประมาณสำหรับการลงทุน การจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะ อ้างอิงจากเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สะท้อนถึงสถานะทางการเงินที่ดี ไม่มีหนี้สิน ด้านการดำเนินงานของบุคลากรภายในเทศบาลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนบุคลากรของเทศบาลพบว่า บุคลากรไม่ค่อยมีความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน จึงเป็นความท้าทายของผู้บริหารหากจะนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน โดยเฉพาะกลุ่มบุคลากรในวัยใกล้เกษียณ (บุคลากรของเทศบาลท่านที่ 1, 2566: สัมภาษณ์) และในด้านการจัดการเรื่องร้องเรียนออนไลน์ที่เทศบาลนำมาใช้ ยังพบข้อจำกัดในการแก้ปัญหาให้มีความรวดเร็วเนื่องจากมีขั้นตอนการอนุมัติและการดำเนินการหลายขั้นตอน ในขณะที่บุคลากรเองก็มีความกังวลในการต้องเรียนรู้และใช้แพลตฟอร์มใหม่ ในการทำงานที่อาจเพิ่มภาระงานจากหน้าที่รับผิดชอบเดิม (บุคลากรของเทศบาลท่านที่ 2, 2566: สัมภาษณ์) สอดคล้องกับข้อมูลจากรายงานของเทศบาลนครตรังที่ได้สะท้อนถึงจุดอ่อนขององค์กรที่บุคลากรบางส่วนขาดความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และมีความรู้เฉพาะด้าน ขาดการประสานงาน และการทำงานเป็นทีม มีแนวคิดในการปฏิบัติงานในลักษณะทำตามคำสั่ง ตามนโยบาย ไม่กล้าคิดหรือไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และบุคลากรบางคน ทำงานไม่เต็มศักยภาพ มีภาระงานประจำค่อนข้างมาก ทำให้ไม่เกิดการพัฒนางาน ในเชิงรุกที่จะเสริมสร้างศักยภาพ (เทศบาลนครตรัง, 2567ง, น.17) โดยเฉพาะในด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี

ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการวางแผนพัฒนาเมือง ผ่านช่องทางสภามืองนครตังนั้นในทางปฏิบัติพบว่า มีข้อจำกัดในการร่วมแสดงความคิดเห็น โดยทางตัวแทนของกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่เสนอว่า ภาคเอกชนมีความพร้อมในการสนับสนุนเทศบาลในการประสานผู้เชี่ยวชาญมาร่วมในการพัฒนาเมือง มีกำลังคนและกำลังทรัพยากรที่พร้อมร่วมพัฒนาเมือง ทางเทศบาลนครตัง ควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอและร่วมพิจารณาโครงการในการขับเคลื่อนเมืองสู่เมืองอัจฉริยะมากกว่าแค่การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมประชุม (ศิริพจน์ กลับจันทร์, 2566: สัมภาษณ์) ด้านตัวแทนของบริษัทธุรกิจเพื่อสังคม จำกัด ที่สะท้อนว่า เทศบาลนครตังควรพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และวางแผนการพัฒนา รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการออกแบบระบบการซื้อขายออนไลน์เพื่อชุมชน การจัดซื้อจัดจ้างของเทศบาลที่ชุมชนได้ประโยชน์ รวมทั้งการร่วมพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของเมือง เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว การวางผังเมือง (ธีรภัทรวิศุทธิ์, 2566: สัมภาษณ์) ในขณะที่ประธานชมรมตังตันโงง มองว่า ปัญหาหลักของเทศบาลการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ที่มีลักษณะการสื่อสารในรูปแบบเดิม เช่น การสื่อสารผลการดำเนินงานผ่านรายงานประจำปีไตรมาส ทำให้ประชาชนไม่สนใจและมีส่วนร่วมกับเทศบาลค่อนข้างน้อย (ชัยวุฒิ สวัสดิ์รักษ์, 2566: สัมภาษณ์) สอดคล้องกับข้อมูลในรายงานของเทศบาลที่พบว่าอุปสรรคของเทศบาลในการดำเนินโครงการคือ คนในชุมชนให้ความร่วมมือน้อย ทำให้บางกิจกรรมไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่เทศบาลวางไว้ (เทศบาลนครตัง, 2567ง, น. 17) สรุปได้ว่า บุคลากรของเทศบาลขาดความพร้อม เนื่องจากยังไม่เข้าใจและไม่เห็นประโยชน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน ขณะที่ภาคส่วนอื่น ๆ มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมแต่พบข้อจำกัดในการทำงานร่วมกับเทศบาล

จากข้อมูลการประเมินความพร้อมของเทศบาลนครตังสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะทั้ง 3 ด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนเทศบาลไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะเป็นปัญหาหลัก เนื่องจากไม่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างเทศบาลนครตังกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการทำงานร่วมกันเพื่อวางแผนขับเคลื่อนเมืองสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะได้ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดจากบุคลากรและผู้บริหารเมืองในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการทำงานและการบริการประชาชน ข้อจำกัดที่รองลงมาคือ ข้อจำกัดด้านทัศนคติของพลเมืองในการใช้อุปกรณ์อัจฉริยะและเทคโนโลยี ที่แม้ส่วนใหญ่จะเข้าถึงอุปกรณ์อัจฉริยะแต่ยังไม่เห็นถึงประโยชน์ในการใช้งานเทคโนโลยี ส่งผลเชื่อมโยงไปถึงการจัดเก็บข้อมูลที่ไม่เป็นระบบและมีข้อมูลที่ไม่เพียงพอต่อการวางแผน ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี พบว่า แม้เทศบาลมีความพร้อมมากที่สุดจากทั้งสามด้าน ด้วยอยู่ระหว่างการดำเนินงานและมีงบประมาณในการลงทุน แต่จากความล่าช้าและการหยุดชะงักของโครงการต่าง ๆ ก็ส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง

ด้านข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อเทศบาลนครตรังในการพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลจากการประเมินความพร้อมของเทศบาลนครตรัง รวมทั้งข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน และการประชุมกลุ่มย่อย ตัวแทนประชาชนมาใช้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินสถานะขององค์กรหรือพื้นที่เพื่อวางแผนกลยุทธ์และพัฒนาแนวทางดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. **การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths)** ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเมือง โดยพบประเด็นสำคัญ คือ 1) ความพร้อมด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน เทศบาลนครตรังมีงบประมาณที่เพียงพอ ช่วยให้สามารถดำเนินโครงการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง มีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ 2) ความพร้อมด้านบุคลากรและการศึกษา เทศบาลมีบุคลากรที่เพียงพอ และมีความพร้อมด้านเทคโนโลยีการศึกษา รวมถึงประชากรที่มีระดับการศึกษาสูง ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้และทักษะ 3) สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี พื้นที่มีผังเมืองที่ดี และมีคุณภาพอากาศที่บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน 4) ความพร้อมด้านเทคโนโลยีและประชากรที่รองรับนวัตกรรม ประชากรในเขตเทศบาลส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัล และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ 5) การมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนและประชาสังคม เทศบาลนครตรังมีภาคเอกชนและประชาสังคมที่เข้มแข็งในการร่วมพัฒนาเมือง ซึ่งช่วยสนับสนุนให้เกิดการลงทุนและการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

2. **การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weaknesses)** จะช่วยระบุข้อจำกัดของเทศบาลนครตรังที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยพบประเด็นสำคัญ คือ 1) ขาดความเข้าใจและความพร้อมของบุคลากรและผู้บริหาร โดยบุคลากรของเทศบาลกังวลเกี่ยวกับการะงานที่เพิ่มขึ้นหากต้องพัฒนาไปสู่เมืองอัจฉริยะ ขณะที่ผู้บริหารและบุคลากรยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และประชาชนก็ยังไม่มีความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับแนวคิดเมืองอัจฉริยะ 2) ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคส่วนอื่น ๆ โดย เทศบาลนครตรังขาดช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในสภาเมือง และขาดช่องทางให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลในการพัฒนาเมือง ทำให้เกิดปัญหาขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 3) ขาดระบบข้อมูลและแผนงานที่ชัดเจน โดยเทศบาลนครตรังยังขาดการเก็บข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาเมือง และขาดแผนการพัฒนาเมืองที่ชัดเจน นอกจากนี้ แผนงานที่มีอยู่ยังขาดความต่อเนื่อง 4) การทำงานภายในองค์กรขาดการบูรณาการ โดยระบบการทำงานของแต่ละฝ่ายในเทศบาลนครตรังไม่มีการเชื่อมโยงกัน และขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ 5) ปัญหาด้านเศรษฐกิจและโครงสร้างเมือง

3. **การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities)** จะช่วยระบุปัจจัยภายนอกที่สามารถ

นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของเทศบาลนครตรัง โดยพบประเด็นสำคัญ คือ 1) รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และมีแนวโน้มที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จะปรับตัวสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะมากขึ้น 2) การพัฒนาเทคโนโลยีและต้นทุนที่ลดลง เทคโนโลยี Internet of Things (IoT) มีราคาลดลง ทำให้สามารถนำมาใช้ในโครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ เทคโนโลยีโดยรวมมีการพัฒนามากขึ้น เช่น AI, Big Data และ Cloud Computing 3) การตื่นตัวของประชาชนและสื่อมวลชนต่อแนวคิดเมืองอัจฉริยะจากความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับเมืองอัจฉริยะมีเพิ่มขึ้นจากการนำเสนอของสื่อ ทำให้เกิดกระแสความสนใจและการสนับสนุนมากขึ้น

4. การวิเคราะห์ภัยคุกคาม (Threats) จะช่วยให้เทศบาลนครตรังสามารถเตรียมแผนรับมือกับปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองโดยพบประเด็นสำคัญ คือ 1) การลดลงของนักท่องเที่ยว เทศบาลนครตรังเป็นเมืองผ่านของนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายความว่าไม่มีแหล่งท่องเที่ยวหลักที่ดึงดูดให้ผู้คนแวะพักนาน การลดลงของนักท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ 2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และภาวะเศรษฐกิจจะลดตัว อาจทำให้เทศบาลนครตรังเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและการลงทุนในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ 3) ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 4) รายได้ของประชาชนลดลง เมื่อเศรษฐกิจจบเขารายได้ของประชาชนมีแนวโน้มลดลง ทำให้เกิดข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจทำให้โครงการเมืองอัจฉริยะไม่ได้รับการตอบรับจากประชาชน

จากข้อมูลการวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis ข้างต้น เมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ผ่านเครื่องมือ TOWS Matrix โดยจับคู่ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง-จุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (โอกาส-ภัยคุกคาม) เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีข้อมูลที่สำคัญดังนี้

1. กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ในการใช้ศักยภาพที่มีอยู่และโอกาสจากภายนอกมาผลักดันเทศบาลนครตรังให้เป็นเมืองอัจฉริยะ โดยมีประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนา “โครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะ” จากการใช้งบประมาณที่มีและโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมเพื่อปรับปรุงระบบขนส่ง การจราจร และพลังงานอัจฉริยะด้วยนำเทคโนโลยี IoT และ AI ที่มีราคาลดลงมาปรับใช้ เช่น ไฟถนนอัจฉริยะ ระบบกล้องวงจรปิด AI เสออัจฉริยะ 2) การพัฒนาแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจากความสามารถด้านเทคโนโลยีของประชาชน และการศึกษาที่ดี เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านแอปพลิเคชัน และการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจแนวคิดเมืองอัจฉริยะผ่านการประชาสัมพันธ์ทุกช่องทาง โดยมีรูปแบบการสื่อสารที่ทันสมัย เข้าใจง่าย และทั่วถึง เช่น การใช้อินโฟกราฟิก (Infographic) เพื่อแสดงผลของข้อมูลหรือความรู้โดยภาพที่อ่านและเข้าใจง่าย 3) การดึงดูดการลงทุนและสร้างความร่วมมือภาคเอกชน โดยใช้ความเข้มแข็งของภาคเอกชนและภาคประชาสังคมร่วมพัฒนาโครงการเมืองอัจฉริยะ การจัดทำโครงการ Public-Private

Partnership (PPP) เพื่อดึงดูดธุรกิจร่วมลงทุนในโครงการเมืองอัจฉริยะ

2. กลยุทธ์เชิงแก้ไขจุดอ่อน (WO) เป็นการใช้โอกาสที่มีเพื่อลดข้อจำกัดและพัฒนาศักยภาพของเทศบาลนครตรัง โดยมีประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาความรู้บุคลากรและผู้บริหารด้านเมืองอัจฉริยะ ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้บุคลากรของเทศบาล และการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐและเอกชนมาช่วยอบรม 2) การสร้างระบบเก็บข้อมูลเมืองและบูรณาการหน่วยงาน ด้วยการพัฒนา Data Center กลางเพื่อจัดเก็บข้อมูลเมือง และการใช้เทคโนโลยี Big Data และ Cloud Computing ในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน 3) การปรับปรุงช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยพัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มให้ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นและแจ้งปัญหาผ่านระบบออนไลน์ และการใช้โซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ในการกระจายข้อมูลของแนวคิดเมืองอัจฉริยะ

3. กลยุทธ์เชิงป้องกันความเสี่ยง (ST) เพื่อใช้ข้อได้เปรียบที่มีอยู่เพื่อลดผลกระทบจากภัยคุกคามที่เทศบาลนครตรังอาจต้องเผชิญ โดยมีประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาเมืองเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ จากการมีผังเมืองที่ดี และสิ่งแวดล้อมที่บริสุทธิ์ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น เส้นทางจักรยาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนท่าจีน การพัฒนาระบบ E-Tourism เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับภัยธรรมชาติ จากการที่เทศบาลมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี และมีงบประมาณ ในการพัฒนา “ระบบเตือนภัยอัจฉริยะ” ลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติ การติดตั้งเซ็นเซอร์ตรวจจับน้ำท่วม และพัฒนาแผนรับมือภาวะฉุกเฉิน 3) การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลและธุรกิจออนไลน์ ด้วยการสนับสนุนประชาชนให้ทำธุรกิจผ่านการค้าออนไลน์ (E-Commerce) และแพลตฟอร์มออนไลน์ และจัดอบรมการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) ให้ผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มรายได้ในช่วงเศรษฐกิจชะลอตัว

4. กลยุทธ์เชิงป้องกันจุดอ่อนและภัยคุกคาม (WT) เพื่อปรับปรุงข้อจำกัดภายในให้แข็งแกร่งขึ้น เพื่อให้เทศบาลสามารถรับมือกับภัยคุกคามได้ดีขึ้น โดยมีประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ 1) การปรับโครงสร้างการทำงานภายในเทศบาลให้มีความต่อเนื่อง ด้วยการจัดทำ “ยุทธศาสตร์พัฒนาเมือง 10 ปี” เพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง และตั้งคณะทำงานติดตามผลลัพธ์ของนโยบายเพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ลดปัญหาการแทรกแซงหรือการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่ส่งผลต่อโครงการการพัฒนา 2) การลดการพึ่งพานักท่องเที่ยวและพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยสร้างเศรษฐกิจใหม่ ๆ เช่น เมืองอัจฉริยะเพื่อการศึกษา เพื่อลดผลกระทบจากนักท่องเที่ยวที่ลดลง สนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นโดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล โดยมีเทศบาลและภาคเอกชนเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุน 3) การปรับปรุงการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน ด้วยการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างเทศบาล ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและเท่าเทียม ส่งเสริมโมเดลการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมือง

ด้านข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนผู้บริหารเมือง

อัจฉริยะและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ มีประเด็นข้อเสนอแนะที่สำคัญในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ได้แก่ 1) ประเด็นด้านผู้บริหารเมืองที่มีวิสัยทัศน์ มีความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเมือง เป็นผู้นำในการประสานงานร่วมกับทุกภาคส่วน และต้องเป็นแบบอย่างในการนำเทคโนโลยีมาใช้ รวมทั้งมีความเข้าใจในระบบการบริหารงานและคนเพื่อมอบหมายงานให้สอดคล้องกับหน่วยงานภายในและผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา 2) ประเด็นการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเลือกเทคโนโลยีที่ใช้ง่าย เสถียร ดูแลรักษาง่าย คุ่มค่า สอดคล้องกับพฤติกรรมของคนในเมือง รวมทั้งเทคโนโลยีที่นำมาใช้ต้องเป็นประโยชน์ต่อการบริหารและแก้ปัญหาเมือง ดังนั้น เมืองต้องมีข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์หาว่าเมืองมีปัญหาใดและต้องการเทคโนโลยีใดมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของเมือง 3) ประเด็นการสร้าง ความเข้าใจร่วมกัน โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเมืองแก่ประชาชนและบุคลากรเทศบาล ทุกคนในเมืองต้องเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ 4) ประเด็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญทั้งสามท่านมีความเห็นที่ตรงกันว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเทศบาลต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในเมืองมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนา และเทศบาลควรมีกุุ่มคนที่ เป็นตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อสนับสนุนโครงการของเทศบาลซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนเมืองสู่เมืองอัจฉริยะให้ประสบความสำเร็จ (กณพ เกตุชาติ, 2567: สัมภาษณ์, วรัญญู เสนาสุ 2568: สัมภาษณ์, อรฉัตร เลียงพิบูลย์ 2567: สัมภาษณ์) ซึ่งข้อเสนอแนะเหล่านี้ ถือเป็นประเด็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

ทั้งนี้ การพัฒนา “เมืองอัจฉริยะ” (Smart City) ต้องอาศัยการดำเนินการในหลายระดับ คณะผู้วิจัยจึงแบ่งกลยุทธ์ตามระดับความเร่งด่วน เพื่อให้การเตรียมความพร้อมของเทศบาลนครตรังไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถสรุปกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนเทศบาลนครตรังสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเร่งด่วน มุ่งเน้นการพัฒนาที่ “คน” และ “ข้อมูล” ก่อน เพื่อสร้างความเข้าใจ และให้เทศบาลมีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจ ระยะกลาง มุ่งเน้นการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี เพื่อให้พร้อมสำหรับเมืองอัจฉริยะ และระยะยาว มุ่งเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจและนวัตกรรม เพื่อให้เมืองอัจฉริยะมีความยั่งยืน โดยสรุปข้อมูลได้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 2 แผนพัฒนาเทศบาลนครตรังสู่เมืองอัจฉริยะ

1. **ระยะเร่งด่วน** ควรดำเนินการทันที โดยเน้นการสร้างความพร้อมและแก้ไขปัญหาพื้นฐานเพื่อรองรับเมืองอัจฉริยะ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้งสี่ประเด็นมาผนวกใช้กับแผนการพัฒนาในระยะเร่งด่วน ได้แก่ 1) การพัฒนาความรู้บุคลากรและผู้บริหารด้านเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ด้วยการอบรมเจ้าหน้าที่เทศบาลเกี่ยวกับเทคโนโลยีเมืองอัจฉริยะ (Smart City) การให้ผู้บริหารของเทศบาลศึกษาดูงานเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ในพื้นที่ใกล้เคียงเช่น เทศบาลนครนครศรีธรรมราช เทศบาลนครยะลา ซึ่งล้วนเป็นเทศบาลที่ได้รับรางวัลยกย่องจากการพัฒนาเมืองสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของทั้งผู้บริหารและบุคลากรถึงประโยชน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแก้ปัญหาที่รวดเร็ว ทันทันที ทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาล และเห็นประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเมือง 2) การสร้างระบบเก็บข้อมูลเมืองและบูรณาการหน่วยงาน เช่น การจัดตั้ง “Trang Smart Data Center” เพื่อรวบรวมข้อมูลของเมือง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อเทศบาลในการเลือกใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเมือง รวมทั้งการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ในเทศบาลให้เป็นระบบเดียวกัน โดยต้องประสานร่วมกับการจัดทำงบประมาณที่เป็นระบบ 3) การปรับปรุงช่องทางการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ด้วยการพัฒนาแพลตฟอร์ม Open Data Trang เพื่อเปิดเผยข้อมูลของเทศบาลให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของเทศบาล เสริมสร้างการมีส่วนร่วม สนับสนุนให้ภาคเอกชนและหน่วยงานการศึกษาสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ สำหรับเมือง และการจัดทำระบบแจ้งปัญหาเมืองผ่านแอปพลิเคชันหรือช่องทางออนไลน์ที่ใช้ง่าย สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของประชาชน เช่น การใช้ LINE OA ที่ประชาชนมีความคุ้นเคยมากกว่าการใช้แอปพลิเคชัน Traffy Fondue 4) การดึงดูดการลงทุนและสร้างความร่วมมือภาคเอกชน ในกรณีของเทศบาลนครขอนแก่น ก่อตั้งบริษัทขอนแก่นพัฒนาเมือง จำกัด (KKTT) การดึงดูดนักลงทุนด้าน Smart City โดยเสนอสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ

เป็นต้น 5) การจัดทำแผน“ยุทธศาสตร์พัฒนาเมือง 10 ปี” เพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง และมีการติดตามการพัฒนาเมืองไปสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะอย่างเป็นระบบ ไม่เกิดปัญหาการพัฒนาที่หยุดชะงักหรือเปลี่ยนแปลงตามผู้นำหรือกลุ่มการเมืองท้องถิ่น

2. ระยะกลาง ควรดำเนินการภายใน 1-3 ปี โดยเน้นการลงทุนด้านเทคโนโลยีและขยายผลโครงการที่เริ่มในระยะเร่งด่วน ได้แก่ 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะ (Smart Infrastructure) เช่น พัฒนาโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงทั่วเมือง 2) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการจราจร เช่น ติดตั้งไฟจราจรอัจฉริยะที่สามารถปรับสัญญาณไฟจราจรตามสภาพจราจรในแต่ละช่วงเวลาได้การพัฒนาแพลตฟอร์ม 3) การเสริมสร้างมีส่วนร่วมของประชาชนที่เพิ่มขึ้นจากระยะแรก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการวางแผนและออกแบบเมือง เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชัน “Smart Trang” เพื่อแจ้งปัญหา แสดงความคิดเห็น และร่วมโหวตแนวทางพัฒนาเมือง และเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจแนวคิดเมืองอัจฉริยะและส่งเสริมการเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) ที่มีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสังคม 4) การใช้ Cloud Computing เพื่อทำให้หน่วยงานในเทศบาลสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกันได้ มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบและทำให้การทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ มีความต่อเนื่อง ลดความซ้ำซ้อน เพิ่มความเร็วในการทำงานภายในหน่วยงาน และการให้บริการประชาชน รวมทั้งสนับสนุนข้อมูลสาธารณะ (open data) ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านนวัตกรรมให้กับหน่วยงานภายนอกผ่านแพลตฟอร์ม Open Data Trang

3. ระยะยาว ควรวางแผนและดำเนินการต่อเนื่อง ในระยะ 3 ปีขึ้นไป เน้นการสร้างระบบที่มีความยั่งยืนและขยายโครงการในวงกว้าง ได้แก่ 1) การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษด้านเทคโนโลยี เช่น จัดตั้ง “Trang Smart Hub” เพื่อเป็นศูนย์กลางเทคโนโลยีของภาคใต้ ให้สิทธิพิเศษด้านภาษีสำหรับนักลงทุนที่สนับสนุน Smart City 2) พัฒนาระบบเซ็นเซอร์ตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ติดตั้งเซ็นเซอร์วัดค่าฝุ่น PM2.5 และเสียงรบกวน เพื่อใช้ข้อมูลลดปัญหามลภาวะทางอากาศและเสียง หรือ การติดตั้งเสาอัจฉริยะ (Smart Pole) เพื่อมอนิเตอร์สถานการณ์ในด้านต่าง ๆ แบบเรียลไทม์ 3) การใช้ AI และ Big Data วิเคราะห์แนวโน้มของเมือง การใช้ข้อมูลจาก Smart Data Center เพื่อวางแผนพัฒนาเมืองอย่างแม่นยำ การประยุกต์ AI ในระบบขนส่งมวลชน และการจัดการพลังงาน

บทสรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า เทศบาลนครตรังมีข้อจำกัดในการพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ โดย ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ระบบสื่อสารโทรคมนาคม พลังงาน และเทคโนโลยีสารสนเทศ แม้จะมีพื้นฐานโครงสร้างที่ดีจากการดำเนินงานในอดีต แต่พบปัญหาจากโครงการพัฒนาที่ล่าช้าหรือหยุดชะงัก ในขณะที่ความพร้อมทางด้านการเข้าถึงอุปกรณ์และความสามารถในการใช้อุปกรณ์อัจฉริยะและเทคโนโลยีของทั้งพลเมือง แม้มีความพร้อมในการ

เข้าถึงอุปกรณ์และความสามารถในการใช้งาน โดยมีข้อจำกัดเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ แต่พลเมืองรวม ทั้ง ผู้บริหารเมืองและบุคลากรในเทศบาลยังไม่เข้าใจและเห็นถึงประโยชน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการภายในเมือง ซึ่งส่งผลต่อการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อนำไปใช้วางแผนเมือง โดยข้อจำกัดที่เป็นปัญหาหนักที่สุดคือ ความพร้อมในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ซึ่งข้อเสนอแนะจากผู้บริหารเมืองและผู้เชี่ยวชาญด้านเมืองสรุปได้ 4 ประเด็น คือ ประเด็นด้านผู้บริหารเมืองที่มีวิสัยทัศน์ ประเด็นการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ประเด็นการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยี และประเด็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งข้อมูลทั้งหมดสามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะในรูปของแผนการพัฒนา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะเร่งด่วน มุ่งเน้นการพัฒนาที่ “คน” และ “ข้อมูล” เน้นการสร้างความรู้ความพร้อมและแก้ไขปัญหาพื้นฐานเพื่อรองรับเมืองอัจฉริยะ 2) ระยะกลาง ควรดำเนินการภายใน 1-3 ปี มุ่งเน้นการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี เพื่อให้พร้อมสำหรับเมืองอัจฉริยะ เน้นการลงทุนด้านเทคโนโลยีและขยายผลโครงการที่เริ่มในระยะเร่งด่วน 3) ระยะยาว ควรวางแผนและดำเนินการต่อเนื่อง ในระยะ 3 ปีขึ้นไป มุ่งเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจและนวัตกรรม เน้นการสร้างระบบที่มีความยั่งยืนและขยายโครงการในวงกว้าง เพื่อให้เมืองอัจฉริยะมีความยั่งยืน

โดยผลจากการศึกษาในงานชิ้นนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ ธนิสสรณ์ ถวัลย์ดำรงวิทย์ และจุฑาทิพ คล้ายบัวพิม (2567) ในประเด็นความสำคัญของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการคำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ที่อาจต้องการการสนับสนุนและความช่วยเหลือในการเข้าถึงเทคโนโลยี และสอดคล้องกับผลการศึกษาของจากรุวรรณ ประวันเน (2563) ในประเด็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ อย่างไรก็ตาม กรณีของเทศบาลนครขอนแก่นแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมอย่างเข้มแข็ง ซึ่งเป็นสิ่งที่เทศบาลนครยังต้องพัฒนาเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่เทศบาลนครควรตระหนักและเตรียมรับมือ

ทั้งนี้ จากผลการศึกษาสะท้อนถึงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะไม่ใช่เพียงแค่นำเทคโนโลยีมาใช้ แต่ต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ การพัฒนาผู้บริหารเมือง และบุคลากรควบคู่กันไปด้วย และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนและมีพลเมืองเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centric) และส่งเสริมการเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) และการนำเอาแนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ (Livable City) มาปรับใช้ร่วมด้วย และสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมเมืองน่าอยู่อัจฉริยะของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ที่สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาเมืองด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชน ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะเจ้าภาพหลัก จึงเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและบริการประชาชน รวมทั้งการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการบริหารจัดการเมืองให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กณพ เกตุชาติ. (2567). นายกเทศมนตรี เทศบาลนครนครศรีธรรมราช. 31 กรกฎาคม 2567. สัมภาษณ์.
- กองยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง. (2566). “แนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน”. **จดหมายข่าวกองยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2567, จาก https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20240103104907.pdf
- จารุวรรณ ประวันเน. (2563). “กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ: กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น.” **วารสารบริหารท้องถิ่น**. 13,3: 268-284.
- ชัยวุฒิ สวัสดิ์รักษ์. (2566). ประธานชมรมตรังด้านโง. 7 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์.
- ณัฐยาน์ ทวีวงศ์. (2566). หัวหน้าสำนักงานจังหวัดตรัง. 6 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์.
- เทศบาลนครตรัง. (2563). **รายงานประจำปี 2563 เทศบาลนครตรัง**. ตรัง: ฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการกองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครตรัง.
- เทศบาลนครตรัง. (2566). “นครตรัง เมืองทันสมัยน่าอยู่สำหรับทุกคน”. **วารสารนางฟ้าสาร (เมษายน-พฤษภาคม)**. ตรัง: สำนักปลัดเทศบาล
- เทศบาลนครตรัง. (2567ก). **ข่าวประชาสัมพันธ์นายกฯ ติดตามโครงการ ระบบบำบัดน้ำเสียระยะที่3**. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2567. จาก <https://www.trangcity.go.th/trangcity/index.php/pr-2/17237-3-50>
- เทศบาลนครตรัง. (2567ข). **เทศบัญญัติ งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568**. ตรัง: ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ เทศบาลนครตรัง.
- เทศบาลนครตรัง. (2567ค). “พัฒนา 3 พื้นที่สาธารณะเพื่อชาวนครตรัง”. **วารสารนางฟ้าสาร (กรกฎาคม - สิงหาคม)**. ตรัง: สำนักปลัดเทศบาล
- เทศบาลนครตรัง. (2567ง). **แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2569**
- ปรับปรุงครั้งที่ 2**. ตรัง: กลุ่มสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง กองการเจ้าหน้าที่ เทศบาลนครตรัง.

- เทศบาลนครตรัง. (2568). รายงานประจำปี 2567 เทศบาลนครตรัง. ตรัง: ฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการกองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครตรัง.
- นิวัฒน์ แสงวิสุทธิ. (2566). รองนายกเทศมนตรีเทศบาลนครตรัง. 6 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์.
- ธนีสรรณ์ ถวัลย์ดำรงวิทย์ และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม. (2567). “ความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดตรังต่อโครงการเมืองอัจฉริยะจังหวัดตรัง”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น. 21,1: 86-100.
- ธีรภัทร์ วุฒิสักดิ์. (2566). ตัวแทนบริษัท ตรังวิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด. 6 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์.
- บริษัท พีช เทคโนโลยี จำกัด. (2568). เติมน้ำสู่ “เมืองทันสมัย น่ายุ่สำหรับทุกคน” เทศบาลนครตรัง. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2568. จาก <https://www.touchtechnologies.co.th/modern-town-trang/>
- บุคลากรของเทศบาลท่านที่ 1. (2566). พนักงานเทศบาลนครตรัง. 8 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์.
- บุคลากรของเทศบาลท่านที่ 2. (2566). พนักงานจ้างเทศบาลนครตรัง. 7 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์.
- มติชนออนไลน์. (2566). **ตรังจัดงบกว่า 300 ล้านบาท นำสายไฟฟ้าลงใต้ดิน**. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567, จาก <https://today.line.me/th/v2/article/7N8wYOn>.
- ฤทัยชนก เมืองรัตน์. (2561.) **เมืองอัจฉริยะ: การพัฒนาเมืองยุค 4.0**. สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2567, จาก https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=48566&filename=article
- วรัญญู เสนาสุ. (2568). อาจารย์ประจำวิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช. 23 มกราคม 2568. สัมภาษณ์
- สุเทพ หม่อมวงศ์. (2566). รองประธานสภาเทศบาลนครตรัง. 7 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์
- สำนักงานจังหวัดตรัง. (2564). **บทสรุปผู้บริหาร ข้อเสนอแผนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ “เมืองศรีตรัง”**. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2567, จาก https://www.citydata.in.th/trang/wp-content/uploads/sites/42/2022/09/14_Sri-Trang-City.pdf.
- สำนักงานเมืองอัจฉริยะ. (2564). **การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ**. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2566, จาก <https://www.depa.or.th/th/smart-city-plan/smart-city-office>
- ศิริพจน์ กลัสนันท์. (2566). ประธานผู้ประกอบการรุ่นใหม่จังหวัดตรัง (YEC). 5 มิถุนายน 2566. สัมภาษณ์.
- อรณัฏร เลียงพิบูลย์ (2567). ผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA). 5 สิงหาคม 2567. สัมภาษณ์.
- Nkhangweni Lawrence Mashau Jan Hendrik Kroeze and Howard, G. R. (2022). Key Factors for Assessing Small and Rural Municipalities Readiness for Smart City Implementation. **Smart Cities**, 5: 1742-1751.

นโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 – 2567

มนตรี บุญอ้วนพงษ์พันธ์*, เกรียงชัย ปิงประวิติ**, ณัฐพงศ์ บุญเหลือ***,
นิพนธ์ โชะเฮง****

บทคัดย่อ

บทคัดย่อฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) นโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567 (2) ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินนโยบาย และ (3) แนวทางการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาของนโยบาย โดยใช้กรอบแนวคิดการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ แนวคิดการคลังสาธารณะ และการกระจายอำนาจทางการคลัง รวมถึงแนวคิดภาษีสรรพสามิต และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า (1) เป็นนโยบายอัตราภาษีแบบก้าวหน้า เปลี่ยนผ่านจากนโยบายภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่มาเป็นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างภายใต้พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 โดยใช้หลักการเก็บภาษีตามมูลค่าทรัพย์สิน และประเภทการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มรายได้ท้องถิ่น เพิ่มความโปร่งใส ความเป็นธรรม กระจายอำนาจทางการคลัง เพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินจากที่ดิน และ ลดการถือครองทรัพย์สินที่เกินความจำเป็น นโยบายนี้เป็นมาตรการกระตุ้นการใช้ที่ดินโดยเฉพาะการเก็บภาษีที่ดินรกร้างในอัตราสูงช่วยกระตุ้นการนำที่ดินมาใช้ประโยชน์ (2) การดำเนินนโยบายในช่วงเริ่มต้นเกิดปัญหาและอุปสรรคสำคัญ ประกอบด้วย ความล่าช้าในการบังคับใช้กฎหมาย การขาดความพร้อมของบุคลากร และการจัดเก็บข้อมูลทรัพย์สินที่ไม่สมบูรณ์ การหลีกเลี่ยงภาษีจากช่องว่างทางกฎหมาย และการกำหนดอัตราภาษีที่ไม่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ช่องว่างในการจัดเก็บภาษี ได้แก่ การไม่รวมมูลค่าทรัพย์สินทุกแปลงในการคำนวณภาษีแบบขั้นบันได การบังคับใช้นโยบายในช่วงการระบาดทั่วของโควิด-19 ทำให้การจัดเก็บรายได้ลดลง สิ่งที่รัฐบาลดำเนินการแก้ไขคือใช้มาตรการลดภาษีเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อประชาชน (3) แนวทางแก้ไข กรุงเทพมหานครสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีให้ได้ตามเป้าหมายผ่านการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลและการบริหารจัดการภายใน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดเก็บภาษี การมอบรางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ และการกำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสมตามลักษณะการใช้ที่ดิน ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ การปรับเพิ่มอัตราภาษีในพื้นที่ธุรกิจที่มีศักยภาพในการจ่ายสูง ลดมูลค่าทรัพย์สินซ้ำเพื่อครอบคลุมผู้เสียภาษีมากขึ้น รวมถึงการนำหลักการลดหย่อนภาษีสำหรับผู้บริจาคให้กับกรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและสนับสนุนการจัดเก็บภาษีในระยะยาว ทั้งนี้ นโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของกรุงเทพมหานครเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูประบบภาษีสรรพสามิตในประเทศไทย แม้ว่าจะมีความท้าทายและข้อจำกัดในระยะเริ่มต้น แต่การปรับปรุงในเชิงโครงสร้างและการจัดการสามารถช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจในระยะยาว

คำสำคัญ: ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง, การจัดเก็บภาษี, กรุงเทพมหานคร, การนำนโยบายไปปฏิบัติ, การกระจายอำนาจ

* นักศึกษาโครงการปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

** อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

*** อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

**** อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Policy on Land and Building Taxation within Bangkok Metropolitan Areas from 2019 to 2024

Montree Boonyapongphun*, Kriangchai Phuengprawat**,
Nattapong Boonlue***, Nipon Sohngeng****

ABSTRACT

In this dissertation, the researcher examines (1) the policy on the land and building taxation within Bangkok Metropolis from 2019 to 2024; investigates (2) the problems and obstacles of the policy implementation; and studies (3) the guidelines for improving and solving the problems of the policy using the conceptual frameworks of the public policy implementation, public finance, and fiscal decentralization as well as property taxation. The technique of qualitative research was employed.

Findings are as follows. (1) This progressive tax rate policy is the transition from the house and land tax policy to the land and building tax under the Land and Building Tax Act B.E. 2562 (2019), adopting a value-based taxation approach and differentiating tax rates based on property usage. The purposes of the policy are to increase local revenue, enhance transparency and fairness, promote fiscal decentralization, increase efficiency in land utilization, and discourage unnecessary property holdings. This policy is a measure to stimulate land utilization. Waste land taxation at a high rate also encourages land utilization. (2) The initial phase of the policy implementation faced major problems and obstacles consisting of delays in the law enforcement, inadequate personnel preparedness and incomplete property data, tax avoidance exploiting legal loopholes, and the determination of tax rates not in consonance with the area's potential. Loopholes in taxation remain in the aspect of excluding the cumulative value of all properties in stepwise tax calculations. The policy enforcement during the COVID-19 pandemic further reduced tax revenue. The government solved the problems by using the tax reduction measures to alleviate the public burden. (3) The guidelines to solve the problems are that the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) can increase tax collection efficiency as aimed through an improvement of the database systems and internal management i.e. using information technology to support tax collection; offering awards to foster motivation; and determining appropriate tax rates to align with land use characteristics. Recommendations from the research findings are as follows. Increase tax rates in high-potential business areas. Reduce the minimum taxable property value to expand the taxpayer base. Introduce the principle of tax deduction for donors to the BMA to foster cooperation and support long-term tax collection. The land and building tax policy of the BMA is a major step in the property tax reform in Thailand. Despite initial challenges and limitations, structural and management improvements can contribute to fostering long-term economic fairness.

Keywords: Land and Building Tax, Tax Collection, Bangkok, Policy Implementation, Fiscal Decentralization

* PhD student in Political Science, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

** Lecturer, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

*** Lecturer, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

**** Lecturer, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ก่อนการตราพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.2562 รายได้ส่วนใหญ่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเงินอุดหนุน จึงส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงต้องพึ่งพาเงินจากรัฐบาลเป็นหลัก ดังนั้นการเพิ่มสัดส่วนรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหาเองต่อรายได้รวมของรัฐบาลจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระทางการคลัง เนื่องจากเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้ส่วนใหญ่จะกำหนดวัตถุประสงค์การใช้จ่ายเงิน ทั้งนี้ หน่วยงานที่กำกับควบคุม ดูแลการจัดหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กระทรวงการคลัง (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง) กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น) สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ต้องดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างและอัตราการจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ เช่น ออกกฎหมายพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อปรับปรุงภาษีที่จัดเก็บจากฐานทรัพย์สิน โดยยกเลิกพระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 และพระราชบัญญัติกำหนดราคาปานกลางของที่ดินสำหรับประเมินภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2529 เป็นต้น (ณัฐวรรี กรณมาตร์, 2559)

ร่างกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีการปรับแก้ไข เนื้อหารายรอบผ่านมาหลายรัฐบาลจนสามารถผ่านคณะรัฐมนตรี สมัยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นนายกรัฐมนตรี จนนำเข้าคณะกรรมการกฤษฎีกาอีกครั้ง จนในปี พ.ศ. 2560 สามารถผลักดันเข้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) มีการขอยยเวลาการพิจารณาหลายครั้ง โดยเฉพาะกรณีการยกเว้นฐานภาษีมูลค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่เกิน 50 ล้านบาท ตามร่างที่กระทรวงการคลังเสนอ จนผ่านสภานิติบัญญัติแห่งชาติประมาณปลายปี พ.ศ. 2561 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 30 ก เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2562 กฎหมายกำหนดให้มีผลบังคับในวันที่ 13 มีนาคม 2562 (สกล สีน้อย, 2563, หน้า 24-25) พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ประกาศใช้ เพื่อปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีให้มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน โดยให้ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งล้าสมัยและกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดเก็บภาษี

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและเป็นศูนย์กลางการธุรกิจของประเทศไทย มีพื้นที่ 1,568.74 ตารางกิโลเมตร หรือ 978,263 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 662,608 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.72 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 228,426 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.36 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 1,525 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.15 พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 28,891 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.96 และพื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 56,813 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.81 (กรมพัฒนาที่ดิน, 2566, หน้า 14-18) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่เมือง มีสิ่งปลูกสร้างจำนวนมาก ณ วันที่ 30 กันยายน 2564 มี จำนวน ประชากร 5,390,764 คน ข้อมูลจาก

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นในปีงบประมาณ 2565 มีรายได้จัดเก็บเอง 19,747.67 ล้านบาท รัฐจัดสรร 66,876.87 ล้านบาท เงินอุดหนุน 21,405.82 ล้านบาท รายได้รวม 108,030.37 ล้านบาท ในปี 2565 รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทั้งประเทศ 35,186.94 ล้านบาท สำหรับกรุงเทพมหานคร เก็บได้ 13,046.91 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 35.19 เป็นสัดส่วนที่สูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สัดส่วนรายได้ของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2555-2562 ก่อนที่จะมีภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกรุงเทพมหานครมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีบำรุงท้องที่ หลังจากช่วงเปลี่ยนผ่านการใช้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสัดส่วนลดน้อยลงเพราะจากอัตราการลดใช้ภาษีร้อยละ 90 อีกทั้งยังเจอสถานการณ์ระบาดโควิด-19

จากข้อมูลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างปี 2565 จะเห็นว่ากรุงเทพมหานครมีจำนวนผู้เสียภาษีที่แจ้งประเมินประมาณ 641,712 ราย จากจำนวนประชากร กรุงเทพมหานคร ประมาณ 5,494,932 คน แสดงว่าผู้เสียภาษีที่ดินฯ ในกรุงเทพมหานครมีอยู่ประมาณร้อยละ 11 หากเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนกับผู้เสียทั้งหมดทั้งประเทศประมาณ 16 ล้านราย จะได้สัดส่วนผู้เสียภาษีฯ ในกรุงเทพมหานครประมาณร้อยละ 4.01 จำนวนเงินภาษีที่แจ้งประเมินประมาณ 13,436 ล้านบาท เทียบเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 37.14 เป็นจำนวนเงินภาษีในสัดส่วนสูงที่สุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลมีจำนวนผู้เสียภาษีที่แจ้งประเมินประมาณ 8,862,641 ราย เปรียบเทียบเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 55.36 จำนวนเงินภาษีที่แจ้งประเมินประมาณ 8,078.05 ล้านบาท เทียบเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 22.33 (อนุ แยมแสง, 2566, หน้า 24) แสดงให้เห็นได้ว่ากรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศและยังเป็นเขตปกครองพิเศษ ท้องถิ่นขนาดใหญ่มีจำนวนรายที่เสียภาษีไม่มากเท่ากับองค์การบริหารส่วนตำบล แต่กรุงเทพมหานครสามารถประเมินภาษีได้จำนวนสัดส่วนที่สูงที่สุด ดังนั้นหากกรุงเทพมหานครจัดเก็บภาษีที่ดินฯ ได้เพิ่มขึ้นจะส่งผลสำคัญต่อสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้รัฐบาล

การวิจัยครั้งนี้เกิดจากความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่สำคัญของประเทศไทยในด้านการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเริ่มต้นจากการตราพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 เพื่อปรับปรุงโครงสร้างภาษีทรัพย์สินให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน นโยบายดังกล่าวได้ยกเลิกการจัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ที่ใช้มานานกว่า 80 ปี และแทนที่ด้วยระบบการจัดเก็บที่มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี โดยอาศัยฐานภาษีจากมูลค่าทรัพย์สินแทนการประเมินจากค่าเช่า ซึ่งมีความล้าสมัยและไม่สะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สิน กระจายอำนาจทางการคลังไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดหารายได้เองและลดการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลาง ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินและลดการถือครองทรัพย์สินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม อย่างไรก็ตาม ในช่วงเริ่มต้นของการบังคับใช้กฎหมาย พบว่าการจัดเก็บภาษีดังกล่าวเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น การหลีกเลี่ยงภาษี

ข้อจำกัดของระบบเทคโนโลยีและบุคลากรในการจัดเก็บภาษี รวมถึงผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลให้รัฐบาลต้องลดภาระภาษีลงเพื่อช่วยเหลือประชาชน กรุงเทพมหานครในฐานะเมืองหลวงและศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นพื้นที่ที่สามารถจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้สูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาในด้านการจัดเก็บและการดำเนินนโยบายในหลายมิติ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับนโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2567 เพื่อวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการแก้ไข เพื่อให้เกิดความเข้าใจและพัฒนานโยบายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษานโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567
3. เพื่อวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “นโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567” มีขอบเขตดังนี้ ด้านข้อมูล-กฎหมาย ระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี หนังสือสิ่งพิมพ์การสัมมนาเชิงลึก ด้านพื้นที่ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถจัดเก็บรายได้จากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้จำนวนสูงสุดในประเทศไทย ด้านระยะเวลา -ระยะเวลาที่ศึกษาข้อมูล พ.ศ. 2562-2567 เนื่องจาก พ.ศ.2562 เป็นปีที่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.2562 ด้านเป้าหมายของนโยบาย-รายได้จากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

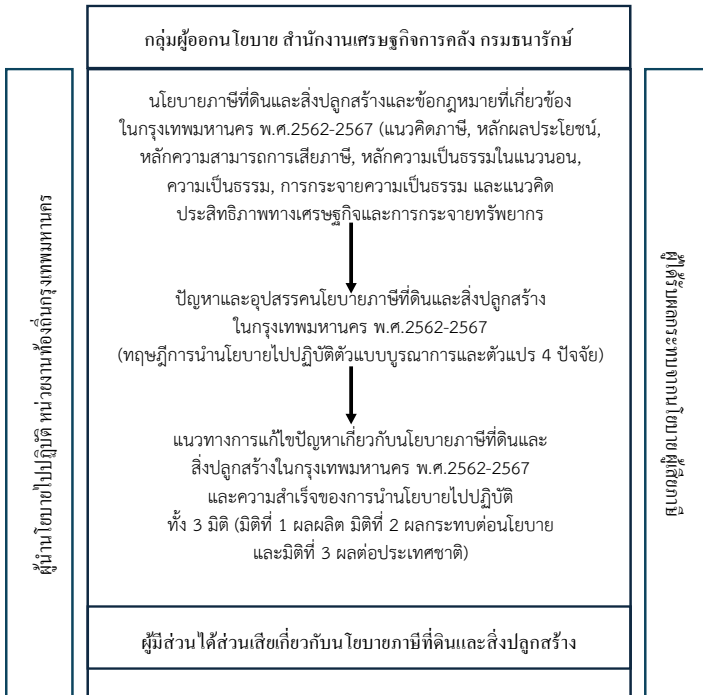
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. โดยหลักการและแนวคิดแล้วนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเป็นเครื่องมือการกระจายอำนาจทางการคลังสู่ท้องถิ่น
2. ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562-2567 เป็นการตัดสินใจของเจ้าของทรัพย์สินในการนำที่ดินว่างเปล่ามาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรขึ้นอยู่กับภาระประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยเปรียบเทียบค่าลงทุน

และภาระภาษีที่ดิน ทั้งนี้ ปรากฏการณ์การใช้ที่ดินเกษตรกรรมในเขตเมืองสะท้อนถึง การตอบสนองต่อแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับภาระภาษีที่สูง ในขณะที่ที่ดินนอกเขตเมือง มักถูกปล่อยว่างเปล่าเนื่องจากต้นทุนการลงทุนไม่คุ้มค่า

3. การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562-2567 คือตามนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสามารถมาทดแทนการใช้ภาษีโรงเรือน และที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ได้ ถึงแม้จะมีอุปสรรคในช่วงแรกคือการแพร่ระบาดของสถานการณ์ โควิด-19 แต่เมื่อผ่านสถานการณ์คลี่คลาย แนวโน้มภาษีที่ดินฯ จัดเก็บได้สูงกว่าภาษีโรงเรือน สามารถเป็นช่องทางสร้างรายได้ให้ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบไปด้วย กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) มาใช้ในการดำเนินการกระบวนการวิจัย โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้ทรงคุณวุฒิ มีแบบสัมภาษณ์ซึ่งนำแบบปลายเปิด การออกแบบโครงสร้างของคำถามที่จะสามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งมีการร่างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะปลายเปิดพร้อมกับลักษณะของคำถามที่มีความยืดหยุ่น และพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถาม ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์ หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตอบข้อคำถามได้ หลากหลายและครอบคลุมประเด็นคำถามมากขึ้น การเก็บข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ 1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Data) เช่น กฎหมาย ระเบียบ มติ ครม. เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ 2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการสำรวจและศึกษาค้นคว้าจากเอกสารด้านตำราวิชาการ งานเขียนสื่อสิ่งพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ วารสารและจุลสาร ทั้งบทความในหนังสือพิมพ์ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ ข้อมูลจากเว็บไซต์ (web site) ที่เป็นของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัย หลังจากเก็บข้อมูลแล้วนำข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร จะทำให้ผู้วิจัยได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงที่มีทั้งมิติของความจริงและมิติความกว้าง โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากการจัดระเบียบข้อมูลที่มาจากหลากหลายแหล่ง แสดงข้อมูลและหาข้อสรุป จากนั้นทำการตีความผลการวิจัยจากข้อค้นพบที่ได้ ส่วนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลใช้ทั้งการตรวจสอบภายในด้วยการนำเสนอข้ออธิบาย หรือข้อสรุปจากมุมมองที่หลากหลาย ทั้งในทัศนะที่เห็นสอดคล้องกัน และแตกต่างกัน โดยไม่มองข้ามประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และทำการตรวจสอบภายนอก ในรูปแบบของการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยปรับใช้เฉพาะการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

นโยบายภาษาที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567

พบว่า ข้อกฎหมายที่เป็นบทบัญญัติหลัก ได้แก่ พระราชบัญญัติภาษาที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.2562 เริ่มจัดเก็บภาษีในปี 2563 มีการยกเลิกการจัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ.2575 พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2508 เพื่อที่จะปรับปรุงการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยขยายการจัดเก็บ ภาษีสรรพสามิตทรัพย์สิน มีหลักการ

ในการจัดเก็บภาษีโดยพิจารณาจากความมั่งคั่งที่สะสมไว้ของบุคคลในรูปที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง โดยกฎหมายภาษีที่ดินฯ กำหนดให้กรุงเทพมหานคร (กทม.) มีอำนาจในการจัดเก็บภาษีจากที่ดินฯ ที่อยู่ภายในเขต กทม. โดยกำหนดให้เจ้าของที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือผู้ครอบครอง หรือทำประโยชน์ในที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างอันเป็นทรัพย์สินของรัฐอยู่ในวันที่ 1 มกราคมของทุกปี เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีสำหรับปีนั้น สำหรับการคำนวณภาษีจะใช้มูลค่าของที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง ตามราคาประเมินทุนทรัพย์เป็นฐานในการคำนวณภาษี และนำไปคูณกับอัตราภาษีในอัตราก้าวหน้าตามมูลค่าของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและตามการใช้ประโยชน์ ในที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง แต่ละประเภท

นโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเริ่มมา ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563 กรุงเทพมหานคร เป็นผู้มีอำนาจจัดเก็บภาษีจากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง ผู้มีหน้าที่เสียภาษี คือ เจ้าของที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง หลักการคำนวณภาระภาษีจะใช้ราคาประเมินทุนทรัพย์เป็นฐาน ในการคำนวณภาษีและนำไปคูณกับอัตราภาษีในอัตราก้าวหน้าตามมูลค่าของที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และตามประเภทการใช้ประโยชน์ในที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง ข้อดีของนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นการจัดเก็บภาษีจากผู้มีทรัพย์สินในกรุงเทพมหานคร การขยายฐานภาษีมากขึ้น เป็นแหล่งรายได้ประจำทุกปีให้กับกรุงเทพมหานคร มีหลักการคำนวณภาษีชัดเจน ลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ มีการลดและยกเว้นภาษีกับทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์สาธารณะ หรือเมื่อเกิดความจำเป็นตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ช่องทางการชำระภาษีสะดวก มีมาตรการลงโทษผู้ไม่ชำระภาษีจาก เบาไปหาหนักที่สุดคือยึดทรัพย์สินขายทอดตลาด ส่วนข้อเสีย คือ การกำหนดฐานภาษีมีหลายประเภท ทุกคนจะหลบไปหาอัตราที่ต่ำที่สุด มีการยกเว้นภาษีขั้นต้นในจำนวนที่สูง เช่น กรณี การยกเว้นที่อยู่อาศัย 50 ล้านบาทแรก ทั้งที่บ้านทั่วไปมีมูลค่าประมาณ 3-5 ล้านบาทเกิดความเหลื่อมล้ำ คนที่มีรายได้มากไม่ต้องเสียภาษีเหมือนกับคนมีรายได้ต่ำ ผู้ที่รับมรดกมา หรือที่ดินที่ไม่มีศักยภาพในการพัฒนา ต้องมีภาระในการชำระภาษี ในภาพรวมแล้ว ข้อดีมีมากกว่าข้อเสีย สำหรับข้อเสีย ควรพิจารณาการพัฒนาปรับปรุงต่อไป นโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจึงสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจทางการคลัง ที่รัฐบาลท้องถิ่นต้องมีอำนาจเก็บภาษีทรัพย์สิน ที่ตั้งอยู่ในเขตท้องถิ่นนั้น เพื่อจะมียาได้ไปจัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นนั้น ส่วนผู้ที่เป็นเจ้าของสังหาริมทรัพย์ที่ตั้งในท้องถิ่นนั้นเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษี สอดคล้องกับ ทฤษฎีผลประโยชน์ (Benefit Principle)

กรุงเทพมหานครไม่มีคณะกรรมการภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างประจำจังหวัด เพราะ กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีอำนาจบริหารครอบคลุมทั้งกรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างการบริหารราชการที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น กรุงเทพมหานครสามารถปรึกษาหรือขอคำวินิจฉัยจากกระทรวงมหาดไทยหรือคณะกรรมการวินิจฉัยภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้โดยตรง ในแต่ละปี กรุงเทพมหานคร ต้องรายงานข้อมูลเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีจำนวนภาษีที่จัดเก็บได้ มูลค่าที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ผ่านกระทรวงมหาดไทย เพื่อส่งไปกระทรวงการคลัง และคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีมาตรการลงโทษผู้ที่ไม่ดำเนินการตามนโยบายที่รัฐกำหนด
สำหรับกฎหมายที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง มีมาตรการลงโทษหากผู้มีส่วนที่เสียหายไม่ยอมชำระภาษี
ที่ทางกรุงเทพมหานครเรียกเก็บ จากมาตรการเบาไปหาหนัก เริ่มต้นจากการดักเตือน จากการใช้
ทรัพย์สิน จนถึงขั้นยึดทรัพย์สินขายทอดตลาด หากผู้เสียหายไม่ชำระภาษีภายในกำหนด ภาษีนั้น
จะตกเป็นภาษีค้างชำระ

ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562 - 2567

ปัญหา อุปสรรคที่สำคัญส่งผลกระทบต่อ นโยบายจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง
เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2562-2564 ที่ คือ ช่วงที่กฎหมายที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเริ่มมีผลบังคับใช้
มาแทนภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ ได้เกิดสถานการณ์ระบาดโรคโควิด 19
รัฐบาลใช้มาตรการทางการคลัง กำหนดลดอัตราภาษีลง ร้อยละ 90 ในปี 2563-2564 และขยาย
ระยะเวลาประกาศใช้บัญชีราคาประเมินทุนทรัพย์ ทำให้กรุงเทพมหานครเก็บรายได้ต่ำกว่าเป้า
ผลกระทบอย่างหนึ่งที่ปรากฏชัดจาก มาตรการกำหนดอัตราภาษีที่ดินที่ทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้
ทำประโยชน์ หากพิจารณาถึงความเหมาะสมกับการใช้พื้นที่กับศักยภาพของที่ดิน หากเป็นพื้นที่
บริเวณประกอบธุรกิจ การทำการเกษตรก็จะถือว่ายังใช้ที่ดินไม่มีประสิทธิภาพ แต่ในระยะยาว
เจ้าของที่ดินอาจรอระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนา นอกจากนั้นยังเกิดปัญหาความไม่เป็นธรรม
และเรื่องการครอบครองทรัพย์สินที่เกินความจำเป็น แล้วยังมีเรื่องกลุ่มเปราะบางที่มีทรัพย์สิน
ที่ได้รับจากมรดก แล้วไม่มีศักยภาพ ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหารัฐบาลจึงจัดสรรงบประมาณ
ชดเชยให้กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ยังเป็นช่วงที่กรุงเทพมหานครต้องมีการสำรวจทรัพย์สิน
เพื่อเป็นฐานข้อมูล เป็นปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นมา ซึ่งเดิมภาษีโรงเรือนและที่ดิน ผู้เสียภาษีมินหน้าที่มา
แจ้งกับสำนักงานเขตเอง ด้วยบุคลากรที่มีอยู่จำกัด ทำให้สำรวจไม่ทั่วถึง บางรายมีการดกหล่น
แนวทางแก้ไขคือ กรุงเทพมหานครพัฒนา โปรแกรมแผนที่ภาษี BMA Tax ซึ่งเป็นทั้งฐานข้อมูล
แผนที่ภาษี และผู้เสียภาษีสามารถชำระภาษีผ่าน แอปพลิเคชันดังกล่าวได้ จะเห็นได้ว่านโยบาย
จัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในช่วงปี พ.ศ.2562-2567

หากประเมินผลผลิตจากการจัดเก็บรายได้ จะพบว่านโยบายนี้จะเริ่มประสบความสำเร็จ
ในปี 2565 ที่สามารถจัดเก็บรายได้ใกล้เคียงกับภาษีโรงเรือน ฯ ในปี 2567 สามารถจัดเก็บภาษี
ที่ดิน ฯ ได้มากกว่าภาษีโรงเรือน ฯ และมีแนวโน้มที่จะจัดเก็บได้เพิ่มสูงขึ้น ช่วงที่เริ่มใช้ภาษีที่ดิน ฯ
เกิดสถานการณ์โรคระบาดโควิด รัฐบาลจึงประกาศลดอัตราภาษีร้อยละ 90 ทำให้กรุงเทพมหานคร
จัดเก็บภาษีได้ต่ำกว่าเป้า ต่อมารัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณชดเชยรายได้ให้บางส่วนกับกรุงเทพมหานคร
ผู้บริหารกรุงเทพมหานครได้ปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กระทรวงการคลังและกระทรวง
มหาดไทยกำหนด เมื่อสถานการณ์โควิดผ่านพ้น ไม่มีการปรับลดอัตราภาษี ทำให้ กรุงเทพมหานคร
มีรายได้ใกล้เคียงกับการจัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดิน ในปี 2562 และมีแนวโน้มที่จะจัดเก็บได้เพิ่ม

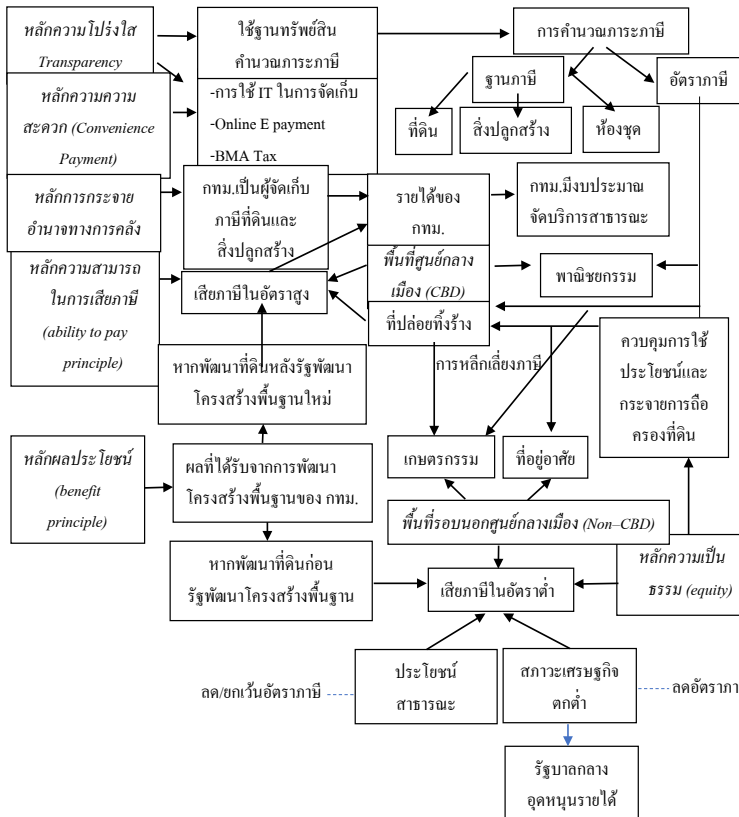
สูงขึ้น สำหรับผลลัพธ์ต่อสังคมในประเด็นความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี การกระจายภาระภาษี อัตรากาฬเป็นอัตราก้าวหน้าแบบขั้นบันได ผู้ที่มีทรัพย์สินมูลค่าสูง ต้องเสียภาษีในอัตราสูงกว่า แต่มีช่องว่างกฎหมาย ที่ไม่ได้กำหนดให้นายทุนทุกแปลงของเจ้าของทรัพย์สินมาคำนวณ สะสมรวมเพื่อเสียภาษีในอัตราขั้นบันได ทำให้ยังไม่เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริง และไม่สามารถ ลดการถือครองที่ดินที่เกินความจำเป็น การที่มีข้อกำหนดที่ดินทิ้งร้างไม่ใช่ประโยชน์จัดเก็บภาษี เท่ากับการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ จุดประสงค์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน ผลปรากฏว่าได้นำที่ดินทิ้งร้างมาประกอบการเกษตรหากเป็นพื้นที่เขตธุรกิจอาจจะเป็นการใช้ที่ดิน ยังไม่มีประสิทธิภาพ การเกิดภาระภาษีเพิ่มขึ้นในครอบครัว เพราะบางที่มีทรัพย์สินที่ได้รับ จากมรดกมาในช่วงแรกของการใช้กฎหมายยังไม่ผลกระทบมาก เพราะมีการลดหย่อนจำนวนมาก แต่เมื่อมีการจัดเก็บเต็มอัตราแล้ว กลุ่มนี้ไม่มีความสามารถในการจ่ายภาษีที่ดินต้องกู้เงินมาชำระ ในอนาคต อาจต้อง ขายทรัพย์สินให้กับนายทุน ผู้ที่มีศักยภาพทางทุนทรัพย์มากกว่า ทำให้เกิด การถือครองทรัพย์สินที่เกินความจำเป็น และเพิ่มความเหลื่อมล้ำมากขึ้นในภาพรวม ผลลัพธ์ จากการใช้กฎหมายในช่วงเริ่มต้น การเก็บอัตรากาฬก้าวหน้าช่วยสนับสนุนความเป็นธรรมในเชิง โครงสร้างแต่ช่องว่างในกฎหมายยังไม่สามารถลดการถือครองที่ดินเกินความจำเป็นได้อย่างแท้จริง ส่วนเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน ได้มีการกระตุ้น ให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ว่างเปล่า เช่น การทำเกษตรกรรม เป็นการส่งเสริมการใช้ที่ดินที่อาจยังไม่เต็มศักยภาพในพื้นที่เขต ธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเกษตร การนำที่ดินว่างมาทำเกษตรกรรมยังถือเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง

การวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567

จากวิกฤตสถานการณ์โควิด19 ในปี 2562-2564 ทำให้ กรุงเทพมหานครจัดเก็บภาษี ที่ดิน ๑ ได้น้อยกว่าการจัดเก็บภาษีโรงเรือน ๑ ในปี 2562 จากที่รัฐบาลใช้มาตรการทางการคลัง ลดภาษีร้อยละ 90 ส่งผลให้ กรุงเทพมหานครมีรายได้ต่ำกว่าประมาณการ รัฐบาลมีการชดเชย รายได้ จากมาตรการลดภาษีในปีภาษี พ.ศ.2563 คณะรัฐมนตรี ได้มีการประชุมเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2565 มีมติเห็นชอบ ให้ใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น เพื่อชดเชยรายได้ให้แก่กรุงเทพมหานคร ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสำหรับปี ภาษี พ.ศ.2563 เป็นจำนวนเงิน ชดเชย 1,245.75 ล้านบาท นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีมาตรการทางการคลัง เพื่อบรรเทาผลกระทบ จากสถานการณ์โควิด 19 การจัดเก็บภาษีที่ดิน๑ ต้องดำเนินการสำรวจเพื่อจัดทำฐานข้อมูล ทรัพย์สิน เพื่อนำมาคำนวณภาษีที่ดิน๑ ทำให้ภาระงานเพิ่มขึ้นอย่างมาก เจ้าหน้าที่ดำเนินการคือ ผู้ที่จัดเก็บภาษีที่โรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ มีจำนวนเท่าเดิม ทำให้การดำเนินการ จัดทำฐานข้อมูลไม่ครอบคลุม กรุงเทพมหานครมีโครงการจัดทําระบบสารสนเทศภาษีท้องถิ่น

จะทำให้มีระบบฐานข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และง่ายต่อการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีฯ ช่วยให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบติดตามผลการจัดเก็บภาษีฯ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนของผู้บริหารในอนาคต ถึงแม้ในปี 2563-2564 กรุงเทพมหานครจัดเก็บรายได้จากภาษีที่ดินฯ ได้ต่ำกว่าภาษีโรงเรือนฯ ที่จัดเก็บในปี 2562 เมื่อมาถึง ปี 2565-2566 เริ่มจัดเก็บภาษีที่ดินฯ ได้ใกล้เคียงกับภาษีโรงเรือน เนื่องจากไม่มีมาตรการ ยกเว้นภาษี ในระยะยาวมีการคาดการณ์ว่า กรุงเทพมหานคร จะมีรายได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง เนื่องจากการขยายตัวของฐานภาษีที่ดินฯ โดยกรุงเทพมหานครสามารถจัดเก็บภาษีจากทรัพย์สินที่แต่เดิมเจ้าของไม่เคยแจ้งรายการทรัพย์สินเพื่อเสียภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งในอดีตกรุงเทพมหานครไม่สามารถจัดเก็บภาษีจากทรัพย์สินดังกล่าวได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยและราคาประเมินทุนทรัพย์ของกรรมณารักษ์ที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณมีการปรับเปลี่ยนขึ้นในปี 2566 และทบทวนการปรับบัญชี 4 ปี

ดังจะเห็นได้ว่านโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง สามารถมาทดแทนการใช้ภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ได้อีก ถึงแม้จะมีอุปสรรคในช่วงแรกคือการแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด แต่เมื่อผ่านสถานการณ์คลี่คลาย แนวโน้มภาษีที่ดินฯ จัดเก็บได้สูงกว่าภาษีโรงเรือน สามารถเป็นช่องทางสร้างรายได้ให้ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เป็นท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ มีความพร้อมทั้งงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี การที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บรายได้เองเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้สัดส่วนรายได้ท้องถิ่นกับรายได้รัฐบาลจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นไปตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้เงินงบประมาณมาให้บริการสาธารณะให้กับประชาชนในพื้นที่ เพิ่มขึ้น ลดภาระการพึ่งงบประมาณจากรัฐบาล ส่งผลดีต่อภาพรวมเศรษฐกิจของประเทศ เป็นเครื่องมือการกระจายอำนาจทางการคลังให้ท้องถิ่น รัฐบาลกลางยังมีอำนาจในกำหนดนโยบายทางให้ท้องถิ่นต้องปฏิบัติตาม เช่น นโยบายการคลัง ได้แก่ การลดภาษี การขยายระยะเวลาจัดเก็บ หรือ การขยายระยะเวลาดำเนินการตามกฎหมาย เช่น เลื่อนการประกาศการใช้ราคาทุนทรัพย์ เป็นต้น แต่ก็มีข้อให้ ท้องถิ่นดำเนินนโยบายการคลังของท้องถิ่นเอง คือ การปรับอัตราภาษีได้เอง แต่ต้องไม่เกินเพดานที่ รัฐบาลกลางกำหนดไว้ อย่างไรก็ตามหากรัฐบาลกลางออกนโยบายลดภาษี ต้องขอขยรายได้ให้กับรัฐบาลท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่มาใช้เป็น ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้น จะเห็นถึงวิวัฒนาการ ระบบการจัดเก็บภาษีทรัพย์สิน

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ดีและเหมาะสมภายใต้ แนวคิด การกระจายอำนาจและความยั่งยืนทางการคลังของกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย นโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567 ผู้วิจัยพบประเด็นที่จะอภิปรายดังนี้ นโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง การวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจะอภิปรายผลรวมกันทั้ง 3 วัตถุประสงค์ โดยเน้นมิติแนวคิดการคลังสาธารณะ หลักการ กระจายอำนาจทางการคลังสู่ท้องถิ่นและการนำนโยบายไปปฏิบัติตัวแบบบูรณาการ

ซึ่งแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562- 2567 นโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเป็นเครื่องมือการกระจายอำนาจทางการคลังสู่ท้องถิ่น เหตุเพราะวัตถุประสงค์นโยบาย ให้เป็นภาษีที่ กรุงเทพมหานครจัดเก็บเอง ผู้ที่มีทรัพย์สินในพื้นที่ กรุงเทพมหานครเป็นผู้ที่มีภาระที่ต้องเสียภาษี ตามหลักผลประโยชน์ (Benefit Principle) มีหลักการจัดเก็บจากมูลค่าทรัพย์สินกับอัตราภาษี เก็บภาษีตามกำลังความสามารถในการจ่ายภาษี (The Ability to Pay Principle) เป็นภาษีที่มีความเป็นธรรมแนวนอน ผู้ที่มีทรัพย์สินเหมือนกัน ต้องเสียภาษีเท่ากันและความเป็นธรรมแนวดิ่ง ผู้ที่มีทรัพย์สินมากย่อมเสียภาษียาก อีกทั้ง กรุงเทพมหานครมีอำนาจกำหนดอัตราภาษีเองได้ อภิปรายเชิงปรากฏการณ์ ได้ว่า การที่รัฐบาล ได้ใช้กฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง มาแทนภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ นั้น เป็นปรากฏทางนโยบาย ของรัฐบาลอย่างหนึ่ง ซึ่งกฎหมายภาษีที่ดินนี้ได้เริ่มมีแนวคิด มาตั้งแต่ หลังจากเหตุการณ์ยึดอำนาจ พฤษภาทมิฬ 2535 มีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองเรียกร้องการกระจายอำนาจมากขึ้นรวมถึง ร่างกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีการปรับแก้ไข เนื้อหารายรอบผ่านมาหลายรัฐบาล จนสามารถผ่านคณะรัฐมนตรี สมัยพล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นนายกรัฐมนตรี จนในปี พ.ศ. 2560 จนผ่านสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ประมาณปลายปี พ.ศ. 2561 และประกาศใช้ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2562 กฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างออกในช่วงสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เนื่องจากไม่มีนักการเมืองคัดค้าน มีเป้าหมายลดความเหลื่อมล้ำและการถือครองทรัพย์สินที่ไม่จำเป็น โดยจัดเก็บภาษีแบบก้าวหน้า รวมถึงเก็บภาษีที่ดินว่างเปล่า ส่งผลกระทบต่อนายทุนและนักการเมืองที่ครอบครองทรัพย์สินจำนวนมาก อีกทั้งยังสะท้อนความพยายามของรัฐบาลในการเพิ่มรายได้ให้ท้องถิ่นเพื่อลดภาระเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางเป็นความตั้งใจ และพยายามของรัฐบาลที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น คือ เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะของรัฐบาลท้องถิ่น เป็นนโยบายสอดคล้องกับตัวแบบเชิงบูรณาการ (Integrative Model) ของวอร์ด จันทรศร ด้านประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม ประกอบด้วย ความชัดเจน เป้าหมายนโยบาย การกำหนดภารกิจ การกำหนดมาตรฐานในการทำงาน การติดตามควบคุม การประเมินผลนโยบาย มาตรการให้ทุนให้โทษ และสอดคล้องกับ แนวคิด โครงสร้างภาษีอากรที่ดี Musgrave (1989) ภาระภาษีมีความเป็นธรรม หลักความสามารถในการจ่าย (Ability to Pay Principle) ผู้มีทรัพย์สินมากต้องเสียภาษีมากในอัตราก้าวหน้า ผู้ที่มีทรัพย์สินเท่ากันเสียภาษีในอัตราเดียวกัน ลดดุลยพินิจในการบริหารการจัดเก็บ ต้นทุนในการบริหารการจัดเก็บภาษีอากร อยู่ในระดับต่ำ

ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2562-2567 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ของนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างด้านการจัดเก็บรายได้ เกิดในช่วงสอง ปีแรก คือ ในปี 2563-2564 เนื่องจากวิกฤติการแพร่ระบาด

สถานการณ์โควิด 19 รัฐบาลต้องมีมาตรการลดภาษีร้อยละ 90 และการสำรวจฐานข้อมูลทรัพย์สินเพื่อนำมาประเมินทำให้อยู่ได้ ของกรุงเทพมหานครไม่สามารถจัดเก็บได้ตามเป้า ส่วนปัญหาด้านมิติผลกระทบต่อสังคม ในประเด็นความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี การกระจายภาระภาษี ประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน ลดการถือครองที่ดินเกินความจำเป็น กฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่กำหนดอัตราภาษีแบบก้าวหน้า (Progressive Tax Rate) มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างหลักความเป็นธรรมในแนวดิ่ง (Vertical Equity) ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดที่ผู้มีทรัพย์สินมากกว่าควรจ่ายภาษีในอัตราที่สูงกว่า เป็นการตอบโจทย์ความเท่าเทียมทางสังคมในเชิงทฤษฎี สอดคล้องกับแนวคิด “Development Syndrome” ของ Lucian Pye (1960) ที่เน้นถึงความสำคัญเท่าเทียมในด้านความสามารถเพื่อสร้างแรงจูงใจในการสะสมทรัพย์สินและการทำงานเพื่อกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ จากปัญหาดังกล่าว การกำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสมควรคำนึงถึงสมดุลระหว่างการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและการสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มประสิทธิภาพในระบบการจัดเก็บภาษี กฎหมายภาษีที่ดินที่กำหนดให้อัตราภาษีของทรัพย์สินที่ทั้งร้างเทียบเท่ากับการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรที่ดิน ลดการถือครองเกินความจำเป็น และส่งเสริมการกระจายการถือครองทรัพย์สินในสังคม แนวทางนี้สอดคล้องกับหลัก ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของ Kaldor และ Hicks ซึ่งระบุว่าการเปลี่ยนแปลงการจัดสรรทรัพยากรที่สร้างผลประโยชน์รวมให้แก่สังคมย่อมมีความชอบธรรม แม้ว่าบางกลุ่มอาจเสียประโยชน์ไปก็ตาม กล่าวคือ ผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินที่เกินความจำเป็น ไม่ได้ใช้ประโยชน์ต้องเสียภาษีในอัตราที่สูง มาตรการนี้ส่งผลทางเลือกในหลายมิติ ได้แก่ 1) การเพิ่มรายได้จากภาษี 2) การกระตุ้นการใช้ประโยชน์ที่ดิน 3) การถ่ายโอนทรัพย์สิน แม้มาตรการนี้จะมีข้อดี แต่ยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สมดุล ผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบางเจ้าของทรัพย์สินรายเล็กที่อาจขาดทรัพยากรในการพัฒนาที่ดิน อาจได้รับผลกระทบจากภาษีที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้จำเป็นต้องขยายทรัพย์สินในราคาต่ำการกำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสมอัตราภาษีควรอยู่ในระดับที่สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาและไม่เป็นภาระจนเกินไป เพื่อป้องกันการสะสมทรัพย์สินในมือกลุ่มทุนขนาดใหญ่ การบังคับใช้และการบริหารจัดการข้อมูลการตรวจสอบสถานะการใช้ที่ดินและการจัดเก็บภาษีจำเป็นต้องมีฐานข้อมูลที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีและลดความไม่เป็นธรรม จากการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบเชิงบูรณาการของวรเดช จันทรศร (2565, หน้า 114) ปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติในเรื่องของการจัดเก็บรายได้ ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม นโยบายมีเป้าหมาย ชัดเจน 2) สมรรถนะขององค์กร ด้านโครงสร้างองค์กร บุคลากร และสถานที่ใช้โครงสร้างเดียวกับการจัดเก็บภาษี โรงเรือนและที่ดิน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชำนาญในด้านการจัดเก็บภาษีอยู่แล้ว มีกรุงเทพมหานครโดยสำนักการคลัง กองรายได้เป็นผู้ควบคุม และสำนักงานเขต 50 เขตฝ่ายรายได้เป็นผู้สำรวจและจัดเก็บภาษี 3) ภาวะผู้นำและความร่วมมือ มีการมอบรางวัลชมเชยกองก้อง กับหน่วยงานและ

บุคลากรที่จัดเก็บภาษีได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด 4) การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก การวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับนโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ในกรุงเทพมหานคร ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2567 นโยบายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง สามารถ มาทดแทนการใช้จ่ายโรงเรียนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ได้อีก ถึงแม้จะมีอุปสรรคในช่วงแรก คือการแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด แต่เมื่อผ่านสถานการณ์คลี่คลาย แนวโน้มภาษีที่ดินฯ จัดเก็บได้สูงกว่าภาษีโรงเรียน สามารถเป็นช่องทางสร้างรายได้ให้ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ กรุงเทพมหานคร เป็นท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ มีความพร้อมทั้งงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี การที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บรายได้เองเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้สัดส่วนรายได้ท้องถิ่นกับรายได้ รัฐบาลจะเพิ่มสูงขึ้น เป็นไปตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้เงินงบประมาณมาให้บริการสาธารณะให้กับประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้น ลดภาระการพึ่งงบประมาณจากรัฐบาล ส่งผลต่อภาพรวมเศรษฐกิจของประเทศ เป็นเครื่องมือ การกระจายอำนาจทางการคลังให้ท้องถิ่น รัฐบาลกลางยังมีอำนาจในกำหนดนโยบายทาง ให้ท้องถิ่นต้องปฏิบัติตาม เช่น นโยบายการคลัง ได้แก่ การลดภาษี การขยายระยะเวลาจัดเก็บ หรือ การขยายระยะเวลาดำเนินการตามกฎหมาย เช่น เลื่อนการประกาศการใช้ราคาทุนทรัพย์ เป็นต้น แต่ก็มีข้อให้ ท้องถิ่นดำเนินนโยบายการคลังของท้องถิ่นเอง คือ การปรับอัตราภาษีได้เอง แต่ต้องไม่เกินเพดานที่ รัฐบาลกลางกำหนดไว้ อย่างไรก็ตามหากรัฐบาลกลางออกนโยบาย ลดภาษี ต้องชดเชยรายได้ให้กับรัฐบาลท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายโรงเรียนและ ที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่มาใช้เป็นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้น จะทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการ ระบบการจัดเก็บภาษีทรัพย์สิน สอดคล้องกับหลัก หลัก development syndrome ของ Pye (1960, อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธนุ, 2541, หน้า 39-41) กล่าวคือ หลักความเสมอภาค (Equality) กำหนดให้ประชาชนที่มีทรัพย์สินตามเกณฑ์กฎหมายต้องเสียภาษีอย่างเท่าเทียมกัน ผู้ที่มีทรัพย์สิน เท่ากันจะเสียภาษีเท่ากันส่วนผู้ที่มีทรัพย์สินหรือรายได้มากกว่าจะต้องเสียภาษีในอัตราที่ก้าวหน้า หลักขีดความสามารถ (Capacity) กรุงเทพมหานครมีขีดความสามารถในด้านทรัพยากร เช่น เทคโนโลยีและงบประมาณ เพียงพอต่อการปฏิบัติตามนโยบายหลักโครงสร้างองค์กร (Differentiation) กรุงเทพมหานครมีโครงสร้างหน่วยงานเฉพาะด้านการจัดเก็บภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ กองรายได้ สำนักการคลัง และฝ่ายรายได้ของสำนักงานทั้ง 50 เขต

นอกจากการสรุปและอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562-2567 ผู้วิจัยมีข้อค้นพบ 2 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) การบริจาค ให้กับโรงพยาบาล โรงเรียน หรือหน่วยงานสาธารณะของท้องถิ่น สามารถนำหลักฐานการบริจาค มาลดหย่อนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้ และ 2) กรมธนารักษ์ควรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ กฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแทนสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง เนื่องจากกรมธนารักษ์ มีฐานข้อมูลทรัพย์สินและความเชี่ยวชาญด้านราคาประเมินทุนทรัพย์ทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การปรับปรุงกฎหมายและความเป็นธรรม โดยกระทรวงการคลังควรแก้ไขกฎหมายที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง โดยเพิ่มปัจจัยเรื่องขนาดพื้นที่ในการกำหนดอัตราภาษี เพื่อความเป็นธรรมแก่กลุ่มเปราะบาง หรือผู้มีที่อยู่อาศัยในพื้นที่ราคาประเมินทุนทรัพย์สูง รวมถึงการอนุญาตให้นำการบริจาคให้กับโรงพยาบาล โรงเรียน หรือหน่วยงานสาธารณะมาลดหย่อนภาษีรายได้หรือภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้
2. การบริหารจัดการและความรับผิดชอบ โดยกรมธนารักษ์ควรรับผิดชอบกฎหมายที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแทนสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง เนื่องจากมีฐานข้อมูลทรัพย์สินและความเชี่ยวชาญด้านราคาประเมินทุนทรัพย์ทั่วประเทศ
3. การเพิ่มประสิทธิภาพในกรุงเทพมหานคร โดยสำนักการคลังกรุงเทพมหานครควรเสนอให้สภากรุงเทพมหานครปรับอัตราภาษีในพื้นที่เขตธุรกิจ (CBD) ซึ่งผู้เสียภาษีกลุ่มนี้มีศักยภาพในการจ่าย และควรลดมูลค่าทรัพย์สินขั้นต่ำ เช่น บ้านพักอาศัยราคา 5 ล้านบาทขึ้นไป โดยเก็บในอัตราภาษีต่ำ เพื่อให้เจ้าของทรัพย์สินเสียภาษีอย่างทั่วถึง แต่ควรยกเว้นสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
4. การนำแนวทางไปใช้ในท้องถิ่นขนาดใหญ่อื่น เมืองพัทยาและเทศบาลนครควรนำแนวทางของกรุงเทพมหานครไปประยุกต์ใช้ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการจัดฐานข้อมูล การอำนวยความสะดวกในการชำระภาษี การใช้ตัวชี้วัดด้านการจัดเก็บรายได้และฐานข้อมูลเพื่อเพิ่มรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงเสริมสร้างสัดส่วนรายได้ท้องถิ่นต่อรัฐบาล และส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการคลังสู่ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การกำหนดอัตราภาษีที่ดิน ควรศึกษาการกำหนดอัตราภาษีที่ดินให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม ลดการถือครองที่ดินที่เกินความจำเป็น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีความเปราะบางในสังคม พร้อมทั้งลดปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษีผ่านช่องโหว่ของกฎหมาย
2. การลดความเหลื่อมล้ำผ่านภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ควรศึกษาเพิ่มเติมว่าภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสามารถลดความเหลื่อมล้ำได้จริงหรือไม่ โดยเฉพาะในประเด็นการถือครองที่ดินของกลุ่มนายทุนและประชาชนที่ได้รับที่ดินเป็นมรดก ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่และการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่แตกต่างกัน
3. การกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ ควรศึกษาว่าควรให้รัฐบาลกลางหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ เพื่อหาความเหมาะสมในการสะท้อนมูลค่าทรัพย์สินและความแตกต่างของพื้นที่
4. บทบาทของกรมธนารักษ์ ควรศึกษาความเหมาะสมของการเปลี่ยนแปลง

ความรับผิดชอบกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจากสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ไปยังกรมธนารักษ์ ซึ่งมีฐานข้อมูลทรัพย์สินระดับประเทศและมีความเชี่ยวชาญในการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน, กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน. (2566). รายงานสภาพการใช้ที่ดิน ปี พ.ศ. 2566. กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน.
- ณัฏฐ์วี วรรณมาตร. (2559). การกำหนดเป้าหมายสัดส่วนรายได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้สุทธิของรัฐบาล. *การคลังปริทัศน์*, 6(1), 1–4.
- วรเดช จันทรศร. (2565). การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟฟิค.
- สกล ลิ้นทัย. (2563). ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า.
- สิทธิพันธ์ พุทธหนู. (2541). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อนุ แยมแสง. (2566, ตุลาคม 17). รายงานการประชุมคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งที่ 3/2566: ระเบียบวาระที่ 4.1 การขุดเจาะรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ของปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. *สำนักปลัดนายกรัฐมนตรี*. สืบค้นจาก https://drive.google.com/file/d/14s_tVkdmRZeZWQRTbbc3xjQC6O9fZnk/view
- Musgrave, R. A. & Musgrave, P. B. (1989). *Public finance in theory and practice* (5th ed.). McGraw-Hill.

การอภิบาลโลกผ่านดัชนีชี้วัด: กรณีศึกษาสภาพการณ์ ความเสื่อมถอย และแนวทาง การพัฒนาหลักนิติธรรม และธรรมาภิบาลในประเทศไทย*

ณัฐกร คล้ายสุมิน**, มาริษา กองเงิน***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์คือ การศึกษาสภาพการณ์หลักนิติธรรม (Rule of Law) และธรรมาภิบาล (Good Governance) จากการกระบวนการโลกาภิวัตน์ของสถาบันต่างประเทศ ที่ทำหน้าที่วัดผลและกำหนด ‘ดัชนีชี้วัด’ ที่นำไปสู่การรับรู้ถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน และการพัฒนาหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า โครงการยุติธรรมโลก (World Justice Project) ได้รายงานว่าจะแนวนิติธรรมของไทยมีแนวโน้มที่ลดลงต่อเนื่องเกือบทุกปีเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า 7 ใน 8 ตัวชี้วัดมีคะแนนที่ลดลง โดยปัญหาที่ทำให้หลักนิติธรรมและการกำกับที่ดีตกลอยมาจากปัญหาการเข้าถึงและการจัดการข้อมูล ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมและการจำกัดอำนาจภาครัฐ ปัญหาด้านกฎหมายและการปรับตัวของภาครัฐ ปัญหาการตรวจสอบและการป้องกันการทุจริต และปัญหาบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรของภาครัฐ ทั้งนี้ เพื่อหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องพัฒนา ประการแรกคือ เครื่องมือทางนโยบายของภาครัฐคือ การพัฒนาภาครัฐระบบเปิด นวัตกรรมภาครัฐ ระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ ความโปร่งใสของการเป็นเจ้าของผลประโยชน์ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี และประการที่สองคือ บทบาทการกำกับดูแลของสถาบันภาครัฐ ได้แก่ การทำหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริต สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน และ การทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม

คำสำคัญ: โลกาภิวัตน์; หลักนิติธรรม; หลักธรรมาภิบาล

* บทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ “โครงการขับเคลื่อนและพัฒนาการเสริมสร้างหลักนิติธรรม” ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกิจการยุติธรรม สังกัดกระทรวงยุติธรรม แต่เพียงเท่านั้น

** ผู้ช่วยวิจัยในโครงการขับเคลื่อนและพัฒนาการเสริมสร้างหลักนิติธรรม

*** ผู้ช่วยวิจัยในโครงการขับเคลื่อนและพัฒนาการเสริมสร้างหลักนิติธรรม

Global Governance through Indicators: A Case Study of the Circumstance, Decline, and Development of the Rule of Law and Good Governance in Thailand*

Nattakorn Klaisubin**, Marisa Kongngoen***

Abstract

This research article aims to study the circumstance of the Rule of Law and Good Governance through the process of global governance, specifically by examining international institutions responsible for measuring and establishing ‘indices’ that reflect current situations and the development of the Rule of Law and Good Governance in Thailand. The findings indicate that the World Justice Project has reported a continuous decline in Thailand’s Rule of Law score. Upon further analysis, it was found that 7 out of 8 indicators experienced a drop in scores. The issues leading to the deterioration of the Rule of Law and Good Governance include problems with data access and management, flaws in the justice process and limitations on government power, issues with legal frameworks and governmental adaptability, shortcomings in oversight and corruption prevention, and challenges in managing and developing public resources. Improvement the Rule of Law and Good Governance in Thailand, the study suggests two key areas of development. First, policy tools for the public sector should focus on creating an open government, fostering public sector innovation, implementing asset and interest disclosure systems, ensuring transparency in beneficial ownership, and enhancing information sharing and cooperation in combating tax-related crimes. Second, the role of public sector oversight institutions must be strengthened, including agencies tasked with fighting corruption, institutions responsible for financial oversight, and the justice system’s functioning.

Keywords: Global Governance; Rule of Law; Good Governance

* This article is only part of the “Project to Drive and Develop the Strengthening of the Rule of Law” which is funded by the Office of Justice Affairs, Ministry of Justice.

** Research Assistant in the Project on Promoting and Developing the Rule of Law Project

*** Research Assistant in the Project on Promoting and Developing the Rule of Law Project

บทนำ

จุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล ถูกนิยามตามแนวความคิดของกรีก (Greek thought) ตามความคิดของเพลโต (Plato) และอาริสโตเติล (Aristotle) ในฐานะแม่แบบดั้งเดิม (Tamanaha, 2004, p. 7) หรือของอารยธรรมชาวยุโรปเป็นใหญ่ (Eurocentrism) แม้มีการปรากฏข้อสันนิษฐานหรือ ‘เค้าโครง’ ในที่อาณานิคมอื่นของโลก (เอกลักษณ์ ไชยภูมิ, 2561, หน้า 6) อย่าง ‘สมัยดึกดำบรรพ์’ (Greek Dark Age) ของกรีกที่โครงสร้างทางการเมืองอยู่ภายใต้การปกครองของบุคคลเดียว และคณะบุคคลเมื่อเข้าสู่การเป็นนครรัฐของกรีกจากการขยายตัวทางการค้า เมื่อพลวัตทางสังคมเปลี่ยนแปลง ทำให้กลับไปปกครองภายใต้บุคคลเดียวอีกครั้ง (เอกลักษณ์ ไชยภูมิ, 2562, น. 101-102)

เมื่อสังคมของกรีกเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ช่วงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ด้วยรูปแบบสังคมที่เป็น ‘polis’ หรือ ‘ชุมชนทางการเมือง’ (political community) ที่มีการเปลี่ยนผ่านหรือหมุนเวียนผู้มีอำนาจในสังคมอย่างผู้พิพากษาและผู้ปกครอง เหตุนี้ทำให้ไม่มีการผูกขาดอำนาจทางกฎหมายและกำหนดกฎหมายจากพลวัตของสังคมอย่างแท้จริง แต่ภายใต้โครงสร้างการปกครองดังกล่าวนำไปสู่การกดขี่เข้มงวดไม่ต่างจากระบอบทรราช เนื่องจากการปกครองโดยประชานิยมของกรีกในขณะนั้นนำมาซึ่งเผด็จการประชานิยม (populist tyranny) (Tamanaha, 2004: 7-8) อีกทั้งในช่วงปลายศตวรรษที่ 5 ช่วงเวลาของการถดถอยของเอเธนส์ นักปราชญ์อย่างเพลโตและอาริสโตเติล เริ่มเกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับมิติทางความสามารถของผู้ปกครองในรูปแบบต่าง ๆ ที่ปราศจากการควบคุมโดยปราศจากกฎหมายและภายใต้กรอบกฎหมายที่ดี อันนำไปสู่การศึกษาของอาริสโตเติลเรื่อง Politics ผ่านการเปรียบเทียบรูปแบบการเมืองการปกครอง ‘ที่ดี’ และ ‘เลวร้าย’ (เอกลักษณ์ ไชยภูมิ, 2562, น. 109) อีกทั้ง จากแนวความคิดของอาริสโตเติล (Aristotle) ในงานเขียน Politics ส่วนหนึ่งได้ทำให้เห็นถึงรูปแบบการปกครองที่ดีและให้คำนิยามคำว่าหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยหมายความว่า “รัฐที่ปกครองโดยผู้ปกครองที่มีจริยธรรมและมีความยุติธรรม” ต่อมาแนวความคิดเกี่ยวกับหลักนิติธรรมหลักธรรมาภิบาล และประชาธิปไตยกลายมาเป็นรากฐานที่สำคัญของรัฐสมัยใหม่ (Modern State) โดยรากฐานที่สำคัญดังกล่าวนี้ประกอบขึ้นและกำหนดกลายเป็นโครงสร้าง สถาบันของรัฐตำแหน่งแห่งที่สถาบันของรัฐและพลเมือง ตลอดจนสร้างบรรทัดฐานระหว่างสถาบันแห่งรัฐและพลเมือง

ในปัจจุบัน คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติเอเชียและแปซิฟิก หรือ The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) ได้ให้คำนิยามคำว่า ‘Governance’ หรือการกำกับดูแล ว่าเป็นกระบวนการในการตัดสินใจเพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์บางประการ หรือเป็นมาตรฐานในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ โดย UNESCAP ได้กำหนดคุณลักษณะทั่วไปของการกำกับดูแลไว้ 8 ประการ ได้แก่ (1) ความรับผิดชอบ (2) ความโปร่งใส

(3) การปฏิบัติตามหลักนิติธรรม (4) การตอบสนอง (5) ความเสมอภาค (6) ความครอบคลุม (7) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ (8) การมีส่วนร่วม (Nik, 2013, p. 1) จากคุณลักษณะทั่วไปของการกำกับดูแล 8 ประการ จะเห็นได้ว่าแต่ละคุณลักษณะมีความเชื่อมโยงกัน กล่าวคือรัฐบาลมีความรับผิดชอบและตอบสนองต่อกระบวนการตัดสินใจของตน ไปพร้อม ๆ กับการให้รับฟังความต้องการของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ โดยที่กระบวนการตัดสินใจของภาครัฐจำเป็นต้องมีความโปร่งใส ชัดเจน ครอบคลุมทั้งขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินการ หัวใจหลักอันสำคัญของการตัดสินใจจะต้องวางอยู่บนหลักนิติธรรมและความเสมอภาค ทุกชนชั้นในสังคมควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน จากทั้งกระบวนการตัดสินใจและการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด นอกจากนี้แล้วหลักนิติธรรมในหลักธรรมาภิบาล ยังหมายถึงกฎเกณฑ์ กรอบกฎหมายที่ชัดเจนในการกำหนดอำนาจหน้าที่รับผิดชอบของรัฐบาล (Nik, 2013, p. 1)

อีกทั้ง สถาบันหรือองค์กรระหว่างประเทศได้ให้ความสำคัญต่อ ‘หลักนิติธรรม’ มากขึ้น โดยองค์กรที่มีความโดดเด่นที่สุดคือ โครงการยุติธรรมโลก (World Justice Project) หรือ ‘WJP’ ได้ทำการจัดอันดับหลักนิติธรรมจาก 8 ตัวชี้วัด การจำกัดอำนาจของรัฐบาล (Constraints on Government Powers) การปราศจากการคอร์รัปชัน (Absence of Corruption) การมีรัฐบาลที่เปิดกว้าง (Open Government) การรับประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) การที่สังคมมีความปลอดภัยและมีความสงบเรียบร้อย (Order and Security) การบังคับใช้ของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Regulatory Enforcement) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice) และตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) โดยพบว่าประเทศไทยมีแนวโน้มของคะแนนและอันดับที่ลดลงต่อเนื่อง อีกทั้ง เมื่อพิจารณาที่รายตัวชี้วัดพบว่า 7 ใน 8 ตัวชี้วัดมีคะแนนที่ถดถอยลงด้วยเช่นกัน (World Justice Project, 2023)

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นแนวคิดพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นหลักสำคัญในการส่งเสริมความยุติธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อภาครัฐและสังคม โดยองค์การระหว่างประเทศหลายแห่ง เช่น องค์กรสหประชาชาติ (UN) ธนาคารโลก (World Bank) และสหภาพยุโรป (EU) ต่างให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรมในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในบริบทของโลกาภิวัตน์ ปัญหาเกี่ยวกับหลักนิติธรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงภายในประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ยังส่งผลกระทบในระดับโลก เช่น ปัญหาการทุจริต การละเมิดสิทธิมนุษยชน และความไม่โปร่งใสของภาครัฐ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการโลกาภิบาล (Global Governance) การเสริมสร้างหลักนิติธรรมจึงกลายเป็นวาระสำคัญของประชาคมระหว่างประเทศ โดยองค์กรต่าง ๆ พยายามกำหนดมาตรฐานและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบกฎหมายและการบริหารงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทย ปัญหาเกี่ยวกับหลักนิติธรรมยังคงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมายที่ยังขาดความเป็นเอกภาพ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรม และปัญหาการทุจริตในภาครัฐ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2566 ได้ระบุถึงความมุ่งมั่นของรัฐบาลในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้หลักนิติธรรมที่เข้มแข็ง ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม สร้างความน่าเชื่อถือ และเพิ่มความเชื่อมั่นด้านการลงทุนของประเทศ ดังนั้น การศึกษารุ่นนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย รวมถึงแนวทางในการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงหลักความถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทยจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ของสถาบันต่างประเทศที่ทำหน้าที่วัดผลทางด้านหลักนิติธรรมและการกำกับดูแลที่ดีที่นำไปสู่การรับรู้ถึงสภาพการณ์ในปัจจุบัน
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทยซึ่งได้แก่การพัฒนานโยบายของภาครัฐ และบทบาทการกำกับดูแลของสถาบันภาครัฐ

ระเบียบวิธีและการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพคือ การจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) จากคณะกรรมการขับเคลื่อนและพัฒนการเสริมสร้างหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการจำนวน 4 คณะ ได้แก่ คณะอนุกรรมการชุดที่ 1 ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพและการบริหารจัดการ คณะอนุกรรมการชุดที่ 2 ด้านสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน คณะอนุกรรมการชุดที่ 3 ด้านการพัฒนาและบังคับใช้กฎหมาย และคณะอนุกรรมการชุดที่ 4 ด้านกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและอาญา และ การใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปฐมภูมิคือ รัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและเอกสารคำแถลงนโยบาย และเอกสารทุติยภูมินั้นได้ศึกษาจากบทความ งานเขียนทางวิชาการ และหนังสือจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากสองวิธีจะถูกนำไปวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Content Analysis) เพื่อได้มาศึกษาผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์

กรอบการวิจัยจะเริ่มจากการศึกษา (1) บริบทของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลของประเทศไทยจากกฎหมายและกรอบแนวทางการดำเนินนโยบายภาครัฐ ควบคู่ไปกับ (2) กระบวนการโลกาภิวัตน์กับดัชนีชี้วัดทางด้านหลักนิติธรรม ผ่านแนวคิดของ Weiss และ Thakur ที่ประกอบไปด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกคือ การจัดการองค์ความรู้

(managing knowledge) การพัฒนาบรรทัดฐาน (developing norms) การสร้างและการเผยแพร่ข้อเสนอแนะ (formulating and promulgating recommendations) และ การทำให้องค์ความรู้และความคิดดังกล่าวมีความเป็นสถาบัน (institutionalizing ideas) (3) การประชุมกลุ่มเพื่อให้ทราบถึงสภาพการณ์ที่นำไปสู่การศึกษา (4) แนวทางการพัฒนาหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย จากแนวคิดของ Bajpai และ Myers ที่ภาครัฐจะเกิดการยกระดับหลักนิติธรรมต้องพัฒนาบทบาทของภาครัฐและเครื่องมือทางนโยบาย โดยมีเนื้อหารายละเอียดดังต่อไปนี้

สำหรับบริบทของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลของประเทศไทยได้ถูกนำมาใช้ในการบริหารและพัฒนานโยบายของภาครัฐในประเทศไทย หลักนิติธรรมหมายถึงการปกครองโดยกฎหมายที่มีความเสมอภาคและเป็นธรรม ขณะที่ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และกฎระเบียบที่กำหนดแนวทางการดำเนินนโยบายภาครัฐ (International Commission of Jurists, 2019; Transparency International, 2021) นอกจากนี้ ยังมีการนำแนวปฏิบัติสากลมาใช้ในการประเมินคุณภาพของหลักนิติธรรม เช่น ดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) ของ World Justice Project ซึ่งใช้วัดระดับหลักนิติธรรมในแต่ละประเทศผ่านเกณฑ์ต่าง ๆ อาทิ ความโปร่งใสของกระบวนการยุติธรรม ความเป็นอิสระของตุลาการ และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อนึ่ง แนวทางเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาแนวทางปฏิบัติด้านหลักนิติธรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

สำหรับ กระบวนการโลกาภิบาล (Global Governance) นั้นมีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางและมาตรฐานและนโยบายในประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย จากแนวคิดของ Weiss และ Thakur ได้เสนอถึงแนวคิดโลกาภิบาล (Global Governance, the Idea) เนื่องจากในปัจจุบันนั้น ระเบียบระหว่างประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยกฎเกณฑ์โดยปราศจากอำนาจศูนย์กลางในการควบคุม ซึ่งแตกต่างจากธรรมาภิบาลภายในประเทศที่มีรัฐบาลทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมศูนย์กลางในการขับเคลื่อนระเบียบและกลไกต่าง ๆ ภายในรัฐ แม้ว่าโลกได้ก่อตั้งสหประชาชาติเพื่อทำหน้าที่เป็นโครงสร้างเชื่อมต่อระหว่างรัฐต่าง ๆ เข้าด้วยกันแต่อำนาจการบังคับใช้ระเบียบระหว่างประเทศเป็นไปอย่างอ่อนแอและขาดการยอมรับกฎเกณฑ์ในบางประเภท อนึ่ง สำหรับแนวคิดเรื่องโลกาภิบาลโลกเริ่มได้รับความสำคัญในช่วงทศวรรษ 1990 เนื่องจาก การศึกษา ‘ระเบียบโลก’ แบบเก่าที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางตายตัวและปราศจากตัวแสดงอื่น ๆ เหตุนี้ การศึกษาแนวคิดนี้คือ การมุ่งเน้นบทบาทของตัวแสดงต่าง ๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของภาคประชาสังคมและภาคเอกชน เนื่องจากการบริหารจัดการใดใดของภาครัฐจำเป็นต้องพึ่งพาความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่ซับซ้อนระดับโลกมากยิ่งขึ้น (Weiss & Thakur, 2014, p. 4-5)

นอกจากนี้ คุณูปการสำคัญของ Weiss และ Thakur คือการชี้ให้เห็นถึง ‘การระบุและ

วินิจฉัยปัญหา’ (Identifying and Diagnosing Problems) ของข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของสหประชาชาติ (the UN’s Comparative Advantage) ที่เสนอว่าการระบุและวินิจฉัยระเบียบระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติจำเป็นต้องคำนึงถึง ประการแรก **การจัดการองค์ความรู้ (Managing Knowledge)** ที่มุ่งเน้นการวินิจฉัยคำถามสำคัญคือ “องค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาใหม่ ๆ นั้นถูกค้นพบหรือสร้างขึ้นได้อย่างไร?” “องค์ความรู้นี้ถูกถ่ายทอดไปสู่กลุ่มผู้กำหนดนโยบายได้อย่างไร?” และ “แนวทางแก้ไขปัญหามีกำหนดขึ้นและนำไปใช้ได้หรือไม่?” (Weiss & Thakur, 2014, p. 9) ต่อมาคือ **การพัฒนามาตรฐาน (Developing Norms)** ในส่วนนี้คือการทำความเข้าใจต่อความสำเร็จของการบูรณาการมาตรฐานหรือระเบียบระหว่างประเทศที่เข้าสู่การปรับใช้ภายในประเทศ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับรัฐบาลของแต่ละชาติว่าจะนำหลักสากลไปใช้และบังคับใช้ได้อย่างไร ทว่า Weiss และ Thakur ได้ชี้ให้เห็นว่า ในบางกรณีมาตรฐานระดับโลกกลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมอำนาจอธิปไตยของรัฐ แทนที่วามาตรฐานระดับโลกจะลดทอนบทบาทของรัฐลง (Weiss & Thakur, 2014, p. 10-11)

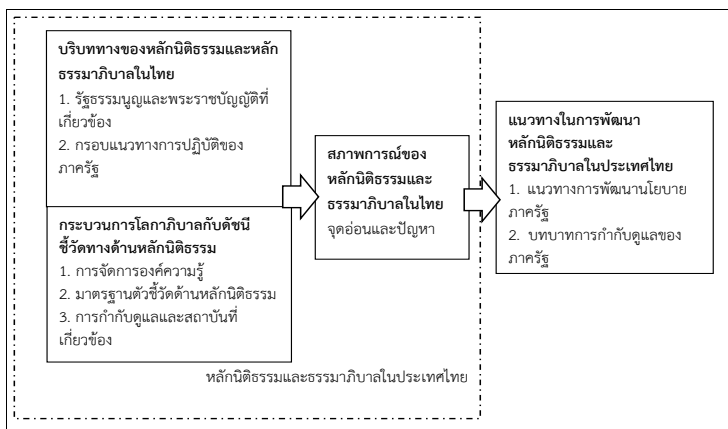
ประการที่สามคือ **การสร้างและการเผยแพร่ข้อเสนอแนะ (Formulating Recommendations)** มีที่มาจากปัญหาใหม่เกิดขึ้นและเกิดการพยายามพัฒนามาตรฐานแบบใหม่ขึ้นมาจึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและเผยแพร่มาตรฐานหรือระเบียบใหม่ขึ้นผ่านกระบวนการกำหนดนโยบาย กล่าวคือ การกำหนดหลักการและแนวทางปฏิบัติที่องค์การต่าง ๆ ต้องดำเนินการเมื่อเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการการสร้างและการเผยแพร่ข้อเสนอแนะอาจไม่ถูกนำไปใช้ เนื่องจากอำนาจการตัดสินใจอยู่กับรัฐ (Weiss & Thakur, 2014, p. 10-11) และประการสุดท้ายคือ **การทำให้องค์ความรู้และความคิดดังกล่าวมีความเป็นสถาบัน (institutionalizing ideas)** ขั้นตอนนี้เป็นขั้นสำคัญเนื่องจากการจัดตั้งสถาบันมีความสำคัญในการรักษาและดำเนินการตามแนวคิด ช่วยส่งเสริมความร่วมมือ ลดต้นทุน และทำให้นโยบายสามารถนำไปปฏิบัติได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Judith Goldstein และ Robert O. Keohane ที่ชี้ให้เห็นว่า สถาบันต่าง ๆ สร้างกรอบความหมายร่วม (framework of meaning) ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ อีกทั้งสถาบันยังช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ทำให้เกิดช่องว่างเชิงนโยบาย และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Goldstein & Keohane, 1993) แต่อย่างไรก็ตาม สถาบันที่ถูกสร้างขึ้นอาจทำให้หยุดนิ่งหรือชะลอตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน (Weiss & Thakur, 2014, p. 11-12) สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ จะมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาในขั้นตอนการจัดการองค์ความรู้ มาตรฐานตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรม และ การกำกับดูแลและสถาบันที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

สำหรับแนวคิดถัดมาคือ แนวคิดของ Bajpai และ Myers ประกอบด้วยนโยบายของ **ภาครัฐ** ที่ประกอบด้วย (1) การพัฒนาภาครัฐระบบเปิด (Open Government) เพื่อมุ่งส่งเสริมจริยธรรมด้านความโปร่งใส ความตระหนักรู้ และการประสานความร่วมมือ (2) นวัตกรรมภาครัฐ (Government Technology) หรือ ‘GovTech’ เพื่อสนับสนุนงานด้านการกำกับภาครัฐตามหลัก

ธรรมาภิบาล (3) การตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ (Asset and Interest Declaration) หรือ ‘AID’ เพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน และการได้มาซึ่งทรัพย์สินอย่างไม่เป็นธรรม (4) การเปิดเผยความเป็นเจ้าของเพื่อผลประโยชน์สูงสุด (Beneficial Ownership Transparency) เพื่อป้องกันการกระทำที่เป็นการละเมิดกฎหมาย (5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางภาษีและความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี เพื่อก่อให้เกิดการติดตามตรวจสอบข้อมูล และความร่วมมือที่นำไปสู่การยับยั้งการกระทำผิดทางการเงิน และ แนวทางการพัฒนาถัดมาคือ **บทบาทการกำกับดูแลของสถาบันภาครัฐ**ที่ประกอบไปด้วย (1) การทำหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริต (Anti-Corruption Agencies) เพื่อขจัดปัญหาการละเมิดจริยธรรมตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล (2) สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน (Supreme Audit Institutions) เพื่อกำกับการทุจริตที่มีขอบทางด้านการเงิน และ (3) กระบวนการยุติธรรม (Justice System) เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและการพิจารณาตรวจสอบตามกระบวนการยุติธรรมอย่างถูกต้อง (Bajpai & Myers, 2020, p. 15-25)

เหตุนี้ จากการอธิบายข้างต้น แนวคิดของ Weiss และ Thakur จะถูกนำไปใช้เพื่อทำการศึกษาสถาบันต่างประเทศและในประเทศที่ทำหน้าที่ ‘วัดผล’ และ ‘ดำเนินการ’ ทางด้านหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย และการศึกษาแนวคิดของ Bajpai และ Myers จะถูกนำไปใช้เพื่อนำไปสู่พัฒนาแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาการเสริมสร้างหลักนิติธรรมของไทยโดยมีรายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ภาพกรอบแนวทางการศึกษา

บริบททางของหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลในประเทศไทย

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะประกอบด้วยประกอบด้วย (1) การพินิจรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง และ (2) การพินิจกรอบแนวทางการปฏิบัติของภาครัฐจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และนโยบายภาครัฐของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีเศรษฐา ทวีสิน

การพินิจรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

การทำความเข้าใจถึงหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลต้องพิจารณาที่กฎหมายในฐานะ ‘กฎหมายสูงสุด’ ที่ทุกภาคส่วนภายในรัฐต้องปฏิบัติตาม สำหรับประเทศไทยพบว่ากฎหมายในฐานะกฎหมายสูงสุดคือ ‘รัฐธรรมนูญ’ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่เกิดขึ้นจากการร่างของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ที่นำไปสู่การทำประชามติในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559 และการประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 โดยมีหมวดที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลคือ **หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ** และ **หมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ**

โดยพบว่ารัฐธรรมนูญมุ่งสร้างหลักนิติธรรมที่เน้นการปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่อคติด้วยจิตสำนึกการบริการประชาชน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรากฎหมายผ่านการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย พร้อม ๆ กับการให้ความรู้และความเข้าใจ และแนวทางการกำกับดูแลภาครัฐคือ **ประการที่หนึ่ง** ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการรับผิดชอบ โดยการพัฒนาระบบการบริหารงานของรัฐและการใช้ประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ช่วยให้เกิดความรับผิดชอบและโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 76 **ประการที่สอง** การสนับสนุนหลักธรรมาภิบาลผ่านการตรากฎหมายเท่าที่จำเป็นและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้กฎหมายเป็นไปตามความต้องการและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อประชาชน การบังคับใช้กฎหมายที่มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ และการหลีกเลี่ยงการใช้ระบบอนุญาตที่ช่วยลดปัญหาการทุจริตและเพิ่มความโปร่งใสจากมาตรา 77 และ **ประการที่สาม** คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในด้านการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความโปร่งใสในการบริหารจัดการของรัฐจากมาตรา 78 ฉะนั้น ธรรมาภิบาลคือ การมุ่งเน้นไปที่ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการรับผิดชอบต่อเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและตรวจสอบอำนาจรัฐ รวมถึงยับยั้งการทุจริต

เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องพบว่า **พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561** มุ่งเน้นการสร้างระบบการรายงานผลการดำเนินการด้านนิติธรรมที่แสดงถึงการใช้กฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบ และการปกป้องกระบวนการยุติธรรมจากการแทรกแซง และการกำหนดข้อห้ามและข้อจำกัดเกี่ยวกับการดำเนินกิจการที่อาจขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนรวมหรือส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ แสดงให้เห็นถึงการสร้างความโปร่งใสและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ถัดมาคือ พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่แสดงให้เห็นถึงหลักนิติธรรม คือ การกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนในการรายงานและดำเนินการเมื่อพบอุปสรรคในการปราบปรามการทุจริต และธรรมาภิบาลคือ การมีขั้นตอนในการรายงานและการแก้ไขปัญหาแสดงถึงการควบคุมและการตรวจสอบที่มีส่วนในการป้องกันการทุจริตและการประพฤติมิชอบ และ พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 ได้มุ่งเน้นไปที่การรักษาจริยธรรมประจำหน่วยงานของรัฐช่วยให้มีการบังคับใช้กฎหมายและมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างเป็นระบบ และการมีส่วนร่วมที่ช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสุดท้าย ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2564 ในแง่ของหลักนิติธรรมคือ การควบคุมและตรวจสอบเพื่อการติดตามและตรวจสอบการดำเนินการซึ่งประกันได้ว่าการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรมและการรายงานและการเปิดเผยข้อมูลที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ และธรรมาภิบาล ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางบริบทของหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลในกฎหมาย

ที่	รายชื่อกฎหมาย	มาตรา/ข้อปฏิบัติ	หลักนิติธรรม	หลักธรรมาภิบาล
1.	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	หมวดที่ 5 มาตรา 51 มาตรา 53 มาตรา 63 หมวดที่ 6 มาตรา 76 มาตรา 77 มาตรา 78	การวางกรอบให้ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ไม่อคติต่อประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วม วิเคราะห์ผลกระทบ การ ได้รับความรู้ และความเข้าใจต่อกฎหมาย	ส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและจัดการทุจริต การมุ่งเน้นไปที่ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการ รับผิดชอบ
2.	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561	มาตรา 90 มาตรา 126 มาตรา 131	ป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและการแทรกแซง กระบวนการยุติธรรม และ ข้อจำกัดการดำเนินกิจการที่อาจขัดแย้งทางผลประโยชน์	การสร้างความโปร่งใส และการบังคับใช้กฎหมาย
3.	พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549	มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21	การกำหนดขั้นตอนในการรายงานติดตาม และ ดำเนินการในการปราบปรามการทุจริต	ขั้นตอนในการรายงาน และการแก้ไขปัญหา
4.	พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562	มาตรา 3 มาตรา 58/2	การรักษาจริยธรรมประจำหน่วยงานของรัฐ	การมีส่วนร่วมการบังคับใช้กฎหมาย
5.	ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2564	ข้อ 7 ข้อ 8	การควบคุมและตรวจสอบเพื่อการติดตามและตรวจสอบการดำเนินการ	การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติหน้าที่ ในดำเนินการ ประสานงาน ความร่วมมือ การติดตาม และการรายงานผล

ที่มา: รวบรวมโดยผู้เขียน

การพิจารณากรอบแนวทางการปฏิบัติของภาครัฐ

สำหรับการศึกษาในหัวข้อบริบทของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลตามกรอบแนวทางการปฏิบัติที่มุ่งพิจารณาไปที่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และนโยบายของรัฐบาล โดยในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ได้กำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติหรือ

การบริหารของประเทศไทยตาม ‘หลักธรรมาภิบาล’ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ด้วยเหตุที่มากคือ โครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพแวดล้อมและอากาศ และปัจจัยการพัฒนาอื่น ส่งผลให้ประเทศไทย จำเป็นต้องวางแผนการพัฒนาที่รอบคอบและครอบคลุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ‘หลักนิติธรรม’ ของประเทศกำลังเผชิญวิกฤตจากปัญหา การขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาทางการเมือง ตลอดจนการขาดประสิทธิภาพของการบริหารจัดการภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาล ดังนั้น การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ ประการแรกการเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลัก ‘การกำกับดูแลที่ดี’ และประการที่สอง การเป็นกรอบ ในการจัดทำแผนให้สอดคล้องและบูรณาการเพื่อให้เกิดการผลักดันที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย เหตุนี้ ยุทธศาสตร์ชาติจึงเป็นเป้าหมายในการขับเคลื่อนประเทศ (ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561, น. 1, 4) โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามี ยุทธศาสตร์ 3 ด้านที่เกี่ยวข้องคือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนา ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

โดยภาพรวม ยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งส่งเสริมความมั่นคงแบบใหม่ที่ต้องอาศัยความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงาน ความมั่นคง ที่ส่งผลให้เกิดการป้องกันปัญหาอันเป็นภัยต่อความมั่นคงและพัฒนาประเทศ เพื่อนำ สู่การส่งเสริมหลักนิติธรรมที่ให้ประชาชนเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมที่ซึ่งจะมีผลดีต่อมาคือ พัฒนาความมั่นคงที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมกัน อีกทั้ง ได้วางกรอบการปฏิบัติเพื่อปูทางไปสู่การ สร้างความเป็นธรรมทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการยิ่งการส่งเสริมความเสมอภาค ของหลักนิติธรรมในกระบวนการยุติธรรมด้านการส่งเสริมการสร้างหลักประกันและกลไกการช่วย เหลือ การดำเนินการที่ชัดเจน การบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม การพัฒนาวิธีพิจารณาความ พังและคดีแพ่งและคดีปกครอง และการพัฒนาระบบการลงโทษและฟื้นฟู

สำหรับการศึกษาในหัวข้อนี้คือการมุ่งศึกษาจาก นโยบายรัฐบาลของเศรษฐา ทวีสิน (อดีตนายกรัฐมนตรี) จากเอกสารคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมา โดยจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมีเจตนารมณ์ในการดำเนินการ พ้นฟูหลักนิติธรรมที่ถือได้ว่าเป็น ‘นโยบายเร่งด่วนของภาครัฐ’ เพื่อส่งเสริมความชอบธรรม ในการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตยโดยการฟื้นฟูหลักนิติธรรมคือ การสร้าง หลักนิติธรรมที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล พร้อมกันนี้ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้แถลงว่า การพัฒนาหลักนิติธรรมคือการลงทุนที่ต่ำ แต่การสร้าง ผลประโยชน์มหาศาลให้ประเทศ (สำนักงานคณะรัฐมนตรี, 2566, น. 6)

โดยนโยบายการฟื้นฟูหลักนิติธรรมจะประกอบด้วยรายละเอียดย่อยคือ (1) การดำเนิน นโยบายที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง โปร่งใสและการตรวจสอบได้สอดคล้องกับกฎหมายและ

ระเบียบที่เกี่ยวข้อง (2) การทำงานร่วมกับประชาชนในการสร้างความเป็นธรรมในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของประชาชนและสิทธิผู้บริโภค (3) การทำงานร่วมกับประชาชนในการป้องกันและจัดการทุจริตที่ประชาชนมีส่วนร่วม (4) การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (5) การดูแลกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ ให้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีงาน มีรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดี (6) การยกเลิกและปรับปรุงกฎหมาย และ (7) ภาครัฐมีความโปร่งใสปลอดการทุจริต และประพฤติมิชอบพร้อมกันนี้ ในการแถลงนโยบายเศรษฐกิจ ทวีสินพบว่าในการสร้างหลักนิติธรรมภาครัฐคือเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาครัฐจาก ‘กำกับดูแล’ เปลี่ยนแปลงไปเป็น ‘ผู้สนับสนุน’ ประชาชนให้เข้าถึงโอกาสในการสร้างรายได้และเจริญเติบโต เช่น ‘การยกเลิกและปรับปรุงกฎหมายที่ไม่จำเป็น’ จากข้อความที่ว่า **“การเปลี่ยนบทบาทของรัฐที่เคยเป็นผู้กำกับดูแลที่เต็มไปด้วยกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ให้เป็นผู้สนับสนุนที่ปลดล็อกข้อจำกัดของประชาชน สร้างโอกาส ให้กับประชาชนในการสร้างรายได้และเจริญเติบโต”** [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2566, น. 8-9) สะท้อนให้เห็นความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์แห่งชาติ ในยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นที่ 22 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างระบบบริหารภาครัฐที่ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนและพัฒนานุเคราะห์จากหมวดหมู่ที่ 13 หมวดที่ 13 ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และ มิติที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมายในแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 แต่ที่มากกว่านั้นคือ รัฐบาลชุดที่ผ่านมาให้ความสำคัญให้เปลี่ยนแปลงจาก ‘ผู้ควบคุม’ เป็น ‘ผู้กำกับดูแล’ ที่มีเป้าหมายสู่การเป็น ‘ผู้สนับสนุน’

พร้อมกันนี้ ในนโยบายการฟื้นฟูหลักนิติธรรม ยังครอบคลุมไปถึงกลุ่มผู้เปราะบาง เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ และกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อการนำไปสู่ความเท่าเทียมด้วยการสร้าง ‘สวัสดิการโดยรัฐ’ ที่นำไปสู่การสร้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทุกมิติ เช่น งาน รายได้ และมีคุณภาพชีวิต จากคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีว่า **“รัฐบาลให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมของคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเปราะบาง คนพิการ ผู้สูงอายุ และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะดูแลให้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีงาน มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิมด้วย “สวัสดิการโดยรัฐ”** [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2566, น. 11-12)

ดังนั้น วิเคราะห์ได้ว่า การสร้างหลักนิติธรรมหรือการฟื้นฟูหลักนิติธรรมของรัฐบาลที่ผ่านมามีการสร้างการสร้างความเท่าเทียมทางกฎหมายที่มุ่ง การดำเนินนโยบายที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง โปร่งใส และการตรวจสอบได้ จากสร้างระบบการรายงานผลการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่อง และเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ประการถัดมาคือ การทำงานร่วมกับประชาชนในการสร้างความเป็นธรรมในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของประชาชนและสิทธิผู้บริโภค การทำงานร่วมกับประชาชนในการป้องกันและจัดการทุจริตที่ประชาชน

มีส่วนร่วม การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดูแลกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ ให้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีงาน มีรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดี การยกเลิกและปรับปรุงกฎหมาย และภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดการทุจริต และประพฤติมิชอบ ด้วยการมุ่งเน้นให้ภาครัฐเป็น ‘ผู้สนับสนุน’ ทางกฎหมายต่อประชาชนทุกคนและกลุ่มเปราะบาง

กระบวนการโลกาภิวัตน์กับดัชนีชี้วัดทางด้านหลักนิติธรรม

การกำกับดูแลทางด้านหลักนิติธรรม เป็นความพยายามของระดับระหว่างประเทศในการสร้างสถาบันระหว่างประเทศหรือมาตรฐานที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงในแต่ละประเด็นเพื่อกำกับดูแลและตอบสนองต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 โดยในส่วนนี้ผู้เขียนได้หยิบยกการอธิบายกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Global governance) ตามแนวคิดที่เสนอโดย Weiss และ Thakur ที่ประกอบไปด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกคือ การจัดการองค์ความรู้ (managing knowledge) ขั้นตอนที่สองคือ การพัฒนาบรรทัดฐาน (developing norms) ขั้นตอนที่สามคือ การสร้างและการเผยแพร่ข้อเสนอแนะ (formulating and promulgating recommendations) และขั้นตอนสุดท้ายคือ การทำให้องค์ความรู้และความคิดดังกล่าวมีความเป็นสถาบัน (institutionalizing ideas) แต่อย่างไรก็ตาม ในบริบทการกำกับดูแลด้านหลักนิติธรรมของประเทศไทยนั้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์ขั้นตอนการอธิบายกระบวนการดังกล่าวผ่าน 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ประการแรกคือ การจัดการองค์ความรู้ ประการถัดมาคือ มาตรฐานตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรม และประการสุดท้ายคือ การกำกับดูแลและสถาบันที่เกี่ยวข้อง

การจัดการองค์ความรู้ (managing knowledge)

การจัดการความรู้คือ ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามแนวคิดเรื่องกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Global Governance) ของ Weiss และ Thakur ทั้งสองได้นำเสนอว่าขั้นตอนการจัดการองค์ความรู้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากเป็นขั้นตอนในการระบุประเด็นปัญหาเพื่อให้ทุกตัวแสดงที่เกี่ยวข้องรับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาร่วมกัน กล่าวคือ ยอมรับการมีอยู่ของปัญหาและมองภาพรวมของปัญหาเป็นประเด็นเดียวกัน ประกอบกับในขั้นตอนนี้ การรวบรวมข้อมูลมาเชื่อถือที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาเพื่อระบุสาเหตุและทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ เป็นกระบวนการที่จำเป็นเช่นกัน ดังนั้น ในการอธิบายในหัวข้อนี้ จึงประกอบด้วยการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวข้องสองส่วนคือ พัฒนาการของหลักนิติธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและเวลาตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ในการทบทวนวรรณกรรมเพื่อเข้าถึงการจัดการความรู้ในปัจจุบันมากขึ้น และการอธิบายถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรม

การพัฒนาของการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักนิติธรรม สามารถแบ่งช่วงเวลาการอธิบายออกเป็น 3 ช่วงเวลาคือ สมัยกรีกโบราณและโรมัน ที่เป็นเหมือนบ่อเกิดของหลักนิติธรรมที่เป็นรากฐานของความรู้ความเข้าใจในปัจจุบันในฐานะ ‘การตีความหลักนิติธรรมแบบดั้งเดิม’ ที่ให้ความสำคัญกฎหมายในฐานะกฎสูงสุด ช่วงเวลาถัดมาคือ ช่วงเวลาของหลักนิติธรรมภายใต้

บริบททางศาสนาที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักนิติธรรมที่ต้องอาศัยหลักศีลธรรมทางศาสนา และช่วงเวลาสุดท้ายคือ สมัยยุคใหม่จนถึงปัจจุบัน ที่เป็นการรู้ความเข้าใจในหลักนิติธรรมตามแบบฉบับดั้งเดิม ที่มาพร้อมกับทฤษฎีระดับพื้นฐาน ‘การตีความหลักนิติธรรมแบบขยายตัว’ กล่าวคือ เพื่อให้เกิดหลักนิติธรรมที่สมบูรณ์ไม่ใช่การพิจารณาเพียงแต่กฎหมายเท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องพิจารณาถึงบริบทความรับผิดชอบ ความเสมอภาค และการเคารพสิทธิ ตลอดจนการประกันสิทธิให้กับพลเมืองภายในรัฐ อีกทั้งในปัจจุบันการจัดการองค์ความรู้ได้ถูกยกระดับมากขึ้นด้วยตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ยกตัวอย่างเช่น องค์การสหประชาชาติ และหน่วยงานต่างประเทศ ที่ทำหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ และการเก็บรวบรวมข้อมูลของหลักนิติธรรม

ในสมัยกรีกและโรมันได้สร้างรากฐานต่อความรู้ทางด้านหลักนิติธรรม สำหรับการนิยามได้ให้ความสำคัญไปยังหลักกฎหมายและการปกครอง สำหรับการศึกษาของอาริสโตเติลได้แสดงให้เห็นว่า การปกครองภายใต้ผู้นำเพียงผู้เดียว เช่น ‘ผู้นำเหล่าทรราช’ (tyrants) ได้ใช้อำนาจอย่างพลการเพื่อตอบสนองต่อกิเลสของตน และเริ่มฝ่ากฎหมายมากขึ้น เพื่อกำกับไม่ให้เกิดสิ่งนั้นจึงต้องอาศัยพึ่งพาในหลักนิติธรรมเพื่อหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลที่ขอบด้วยกฎหมายในฐานะ ‘กฎหมายสูงสุด’ (Canevaro, 2017, p. 223) ดังนั้นแล้ว การเข้าใจหลักนิติธรรมในสมัยกรีกโบราณมีที่มาจากกรกฎเสวนะคดีที่เกิดจากการใช้อำนาจโดยพลการของผู้ปกครองเพียงฝ่ายเดียว สำหรับการศึกษาของ Mirko Canevaro ได้สะท้อนให้เห็นว่าทางออกสำหรับการปกครองแบบเผด็จการคือ การสร้างกฎเกณฑ์ที่ตายตัวในรูปแบบของกฎหมายลายลักษณ์อักษรเพื่อให้เกิดการระบุถึงสิทธิและอำนาจของผู้ปกครองอย่างชัดเจน ตลอดจนเป็นการป้องกันการรวมอำนาจไว้ที่บุคคลเดียว (Canevaro, 2017, p. 231) ฉะนั้น ภายใต้การจัดการความรู้ทางด้านหลักนิติธรรมในสมัยโบราณมุ่งสถาปนาการกำกับดูแลผู้ปกครองไม่ให้ใช้อำนาจโดยพลการ เหตุนี้ จึงต้องมีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความแน่นอนและตายตัวที่นำไปสู่การปกครองภายใต้กฎหมายตามหลักนิติธรรม

ช่วงที่สองของหลักนิติธรรมในยุคกลางอันเป็นห้วงเวลาที่หลักนิติธรรมได้พัฒนาตัวอย่างชะลอตัวเมื่อเทียบกับยุคโบราณ สาเหตุของการพัฒนาการที่ชะลอตัวของหลักนิติธรรมเกิดขึ้นในช่วงที่บริบทของสังคมเต็มไปด้วยความโกลาหลหลังการล่มสลายของจักรวรรดิโรมันตะวันตกจากการรุกรานของอานารยชน อนึ่ง ก่อนหน้าการล่มสลาย ภายในจักรวรรดิโรมันได้ขยายขอบเขตหลักนิติธรรมภายใต้การกำกับดูแลไว้เพียงผู้ปกครองโดยลำพังจากการบังคับใช้ประมวลกฎหมายที่เรียกว่า ‘Lex Regia’ ที่มุ่งให้จักรพรรดิเป็นผู้สร้างและบังคับกฎหมาย โดยที่ตนอยู่นอกกฎหมาย สำหรับแหล่งที่มาสำคัญสำหรับองค์ความรู้ทางด้านหลักนิติธรรมคือ **ประการแรก**อิทธิพลทางศาสนามุ่งสู่การเข้ามาช่วงชิงพื้นที่ในการสร้างนิยามองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักนิติธรรม ผลลัพธ์จากการช่วงชิงคือ การซ้อนทับกันระหว่างนิยามทางโลกและทางศาสนา ทำให้การสถาปนาขึ้นของกฎหมายต้องจัดทำผ่านการผสมผสานอำนาจทางโลกและศาสนา เพื่อให้เกิดการกำหนดและการจำกัด ตลอดจนเกี่ยวพันอำนาจของฝ่ายคริสตจักรและฝ่ายกษัตริย์

ถัดมาคือ **ประการที่สอง** รูปแบบของกฎหมายจารีตประเพณีดั้งเดิม เนื่องจากการรุกรานจากชาวอานารยชนมีผลทำให้ประเพณีของชนเผ่ามีบทบาทและถูกรวมเข้ากับกฎหมายแบบโรมันเป็นเหตุให้ประเพณีต่าง ๆ ได้รับการประมวลและพัฒนาขึ้นเป็นระบบกฎหมายของยุคกลาง ลักษณะทั้งสองประการ ทำให้อำนาจการปกครองสังคมถูกควบคุมด้วยกฎหมายจารีตประเพณีดั้งเดิมที่ต้องมาพร้อมกับความยุติธรรมตามหลักศีลธรรมทางศาสนา

ในทางตรงกันข้าม พลังทางพลวัตของหลักนิติธรรมที่มีความใกล้เคียงกับยุคโบราณได้เกิดขึ้นอีกครั้งจาก **ประการที่สาม** การประกาศใช้มหากฎบัตร (Magna Carta) ที่เป็นกฎบัตรที่จำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่กลายเป็นรากฐานของหลักนิติธรรม เช่น ความคิดที่ว่ากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายและราษฎรมีสิทธิบางประการที่แม้แต่อธิปไตยก็ไม่สามารถละเมิดได้ (Tamanaha, 2004, p. 22-27) ดังนั้นเห็นได้ว่า องค์ความรู้ทางหลักนิติธรรมที่เกิดขึ้นในยุคกลาง แม้เป็นการพัฒนาของหลักนิติธรรมอย่างชะลอตัว แต่สามารถตกลึกทางองค์ความรู้ที่สำคัญคือ ภายใต้หลักนิติธรรมต้องประกอบสร้างจากหลักศาสนาและจารีตประเพณีเพื่อให้เกิดความชอบธรรมของอำนาจในตัวผู้ปกครอง แต่กระนั้นก็ตาม องค์ประกอบทั้งสองไม่อาจห้ามปรามการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครองจึงนำไปสู่การนำหลักนิติธรรมที่ตีความแบบดั้งเดิมอีกครั้ง กล่าวคือ การมีกฎหมายเป็นกฎเพื่อป้องกันปรามการใช้อำนาจมิชอบ และสร้างรากฐานให้กับระบบกฎหมายและการเมืองสมัยใหม่

ในช่วงเวลายุคสมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบัน จากการอธิบายโดย Brian Z. Tamanaha ได้ตกลึกองค์ความรู้ทางหลักนิติธรรมในยุคกลางได้นำไปสู่รากฐานของหลักนิติธรรม ในปัจจุบันคือ **ประการแรกหลักนิติธรรมภายใต้กฎหมายไม่ใช่บุคคล** (Rule of law, not man) หรือการว่าด้วยรัฐบาลแห่งกฎหมาย (a government of laws) กล่าวคือ กฎหมายสามารถป้องกันปรามกิเลสและตัณหาของผู้ปกครองเนื่องจากกฎหมายคือเครื่องรับประกันว่าจะไม่เกิดการใช้อำนาจโดยพลการแบบมนุษย์ ประกอบกับกฎหมายคือรากฐานการสร้างปทัสถานทางสังคมที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดหลักนิติธรรมที่ไม่มีบุคคลใดทั้งพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือพลเมืองทั่วไปอยู่นอกกฎหมาย อีกทั้งกฎหมายจะช่วยป้องกันอคติ ความปรารถนา หรือความไม่เที่ยงของมนุษย์ได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักปราชญ์ ยุคโบราณอย่างเพลโตและอาริสโตเติล ถัดมาคือ**ประการที่สองกฎหมายที่เป็นทางการ**(Formal legality)ที่ประกอบด้วยความชัดเจนและความแน่นอนของกฎหมาย ความเสมอภาคในการบังคับใช้ และการบังคับใช้กฎหมายอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้คนสามารถวางแผนและดำเนินชีวิตได้โดยมั่นใจว่ากฎหมายจะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างพลการ และสุดท้ายคือ **ประการที่สามรัฐที่ถูกจำกัดด้วยกฎหมาย** (Government limited by law) ในเบื้องต้นของหลักนิติธรรมคือการจำกัดอำนาจผู้ปกครอง และเมื่อเข้าสู่การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ภายใต้การเกิดขึ้นของลัทธิเสรีนิยม (liberalism) ได้รับเปลี่ยนให้หลักนิติธรรมมุ่งไปสู่การตอบสนองต่อเสรีภาพส่วนบุคคลและการตรากฎหมายที่เป็นทางการ เหตุนี้ จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐต้องถูกจำกัดภายใต้กรอบทางกฎหมาย (Tamanaha, 2004, p. 114-115

& 125-124) ดังนั้น รากฐานของหลักนิติธรรมต้องประกอบด้วย กฎหมายคือกฎสูงสุดที่ต้องมีการตรากฎหมายที่มีลักษณะเป็นทางการ กล่าวคือ กฎหมายต้องชัดเจน บังคับใช้อย่างเสมอภาค และดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีการปรับเปลี่ยนโดยพลการ

พร้อมกันนี้ การจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักนิติธรรมในปัจจุบันได้อยู่ในรูปแบบที่เรียกว่า ฐานะ ‘การตีความหลักนิติธรรมแบบขยายตัว’ (extension of the concept of rule of law) โดย Robert Baldwin (1996) ได้ขยายการนิยามของหลักนิติธรรมได้ขยายขอบเขตที่ต้องครอบคลุมไปถึง **ความเสมอภาค**ที่ต้องไม่มีอุปสรรคใดขวางกั้นการเข้าถึงสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของทุกคนในสังคมที่รวมถึงคนชายขอบ **เสรีภาพ**ที่ต้องครอบคลุมถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น เสรีภาพในการพูด การแสดงออก การสมาคม และเสรีภาพส่วนบุคคล และถัดมาคือ **ความรับผิดชอบ**ที่ผู้ปกครองภายใต้หลักนิติธรรมต้องรับผิดชอบต่อพลเรือนภายใต้การบริหารดูแล และต้องรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรชายขอบและผู้ด้อยโอกาส จากการขยายตัวทั้งสามทำให้รัฐต้องดำเนินการกระทำต่อไปนี้ (1) รัฐต้องไม่ออกกฎหมายเลือกปฏิบัติ (2) รัฐควรงดเว้นจากการแทรกแซงในเรื่องวัฒนธรรมและความเชื่อของประชาชน และ (3) รัฐต้องงดเว้นการใช้กำลังกับประชาชนในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งการขยายตัวของหลักนิติธรรมได้เพิ่มภาระที่รัฐต้องกระทำเป็นอย่างน้อยคือ (1) รัฐจะต้องออกกฎหมายเพื่อให้ผลในการให้การดูแลเป็นพิเศษแก่บุคคลประเภทพิเศษ และ (2) รัฐจะต้องออกกฎหมายเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครอง (Baldwin, 1996, p. 16; Sangroula, n.d., p. 6) เพราะเหตุข้างต้นจึงวิเคราะห์ได้ว่า การขยายตัวของการนิยามความหมายของหลักนิติธรรมได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและการปกครองที่ต้องมาพร้อมกับความเสมอภาค เสรีภาพ และความรับผิดชอบที่รัฐต้องเป็นผู้คุ้มครองและมอบให้แก่พลเรือนโดยคำนึงผลประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้งเป็นการจำกัดอำนาจการปกครองที่รัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายตามหลักนิติธรรมที่มีกฎหมายเป็นกฎสูงสุดที่ต้องมีผลบังคับใช้อย่างเสมอภาค ชัดเจน และมีการดำเนินการที่ต่อเนื่องโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงโดยพลการ

การขยายตัวของหลักนิติธรรมสามารถพิจารณาสืบเนื่องไปยังการจัดการองค์ความรู้ขององค์การสหประชาชาติ หรือ United Nations ที่ได้ยกระดับหลักนิติธรรมที่ไม่ได้มีผลบังคับใช้แค่เพียงรัฐเท่านั้นหากแต่กลายเป็นหลักการที่ภาคเอกชนต้องปฏิบัติตามด้วยเช่นเดียวกัน โดยการจัดการองค์ความรู้ขององค์การสหประชาชาติที่กล่าวว่า หลักนิติธรรมเป็นแนวคิดที่เป็นหัวใจสำคัญของภารกิจขององค์กร หมายถึง หลักการกำกับดูแลที่บุคคล สถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน (United Nations, 2004, p. 4) โดยสามารถจำแนกหลักนิติธรรมออกเป็น (1) กฎหมายมีอำนาจสูงสุด (2) ภายใต้กฎหมายต้องดำเนินการอย่างเท่าเทียม (3) ความรับผิดชอบต่อกฎหมาย (4) การบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรม (5) การแบ่งแยกและการถ่วงดุลอำนาจ (6) การตัดสินใจร่วมกัน (7) กฎหมายที่มีความชัดเจน (8) หลักหนิการใช้กฎหมายในทางที่ผิด และ (9) ความโปร่งใสในการดำเนินการทางกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณธรรม และการรักษา

ความสงบสุขภายในสังคม จากการวิเคราะห์ทำให้เห็นว่า การปฏิบัติตามหลักนิติธรรมไม่เพียงหลักการปฏิบัติของภาครัฐเท่านั้น หากแต่ภาครัฐในปัจจุบันต้องรวมไปถึง องค์กร สถาบัน หน่วยงาน ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน

สำหรับการจัดการองค์ความรู้ของหน่วยงานระหว่างประเทศอย่างโครงการยุติธรรมโลก (World Justice Project) ที่สะท้อนบริบททางองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมที่ขยายตัวเพิ่มเติมคือ (1) ความสามารถทางด้านความรับผิดชอบของรัฐบาลและเอกชน (Accountable Government) คือ รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตลอดจนเอกชนต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และรับผิดชอบต่อประชาชนไปพร้อมกัน (2) กฎหมายที่ดี (Good Law) กล่าวคือ กฎหมายที่ใช้บังคับมีความชัดเจน กฎหมายต้องประกาศให้ประชาชนรับรู้โดยทั่วกัน มีความเป็นธรรม และต้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งทางชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน และ (3) กระบวนการที่ดี (Good Process) กล่าวคือภายใต้การบริหารจัดการของรัฐ และการบัญญัติกฎหมายต้องมีการดำเนินการที่ถูกต้องโดยคำนึงถึงการเข้าถึงของประชาชน และสุดท้ายคือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งทางอาญาและแพ่ง ประชาชนต้องได้รับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในเวลาที่เหมาะสมและไม่ล่าช้า ประกอบกับในการพิจารณาคดีโดยศาลที่มีอำนาจตามกฎหมาย มีความรับผิดชอบและมีจริยธรรมในการวินิจฉัย และมีความเป็นอิสระที่ต้องคงสถานะความเป็นกลาง ดังนั้นในการจัดการความรู้พบว่า หลักนิติธรรมที่ขยายตัวมากขึ้นอันประกอบด้วย ความสามารถทางด้านความรับผิดชอบของรัฐบาลและเอกชน การมีกฎหมายที่ดี กระบวนการทางกฎหมายที่ถูกต้อง และสามารถเข้าถึงได้ทั้งกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและอาญา

สรุป การจัดการองค์ความรู้ของหลักนิติธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาตามบริบทของสังคม แต่หากพิจารณาถึงการจัดการองค์ความรู้ในปัจจุบันสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการนิยามหลักนิติธรรมได้ขยายองค์ความรู้มากขึ้น โดยที่นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ หรือสถาบันในองค์กรระหว่างประเทศได้กำหนดความหมายที่ไม่มีเพียงแค่การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐเท่านั้น หากแต่ต้องนับรวมภาคเอกชนเข้าไปด้วย การจัดการความรู้ของหลักนิติธรรมในปัจจุบันนอกจากจากรากฐานของหลักนิติธรรมจากกฎหมายคือกฎหมายสูงสุดที่ต้องมีการตรากฎหมายอย่างทางการเพื่อให้เกิดอำนาจทางกฎหมายที่มีลักษณะชัดเจน การบังคับใช้อย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายและไม่ปรับเปลี่ยนโดยพลการเพื่อให้เกิดรัฐโดยกฎหมายอย่างแท้จริง ที่ต้องควบคู่ไปกับลักษณะของกฎหมายที่ต้องทำหน้าที่ครอบคลุมไปถึงความเสมอภาค เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในแง่มุมของตัวแสดงที่เป็นหน่วยงานระหว่างประเทศที่ว่าด้วยการจัดอันดับพบว่าได้ต่อยอดการขยายตัวของหลักนิติธรรมให้กลายเป็นมาตรวัดผ่านกรอบของหลักนิติธรรมที่ประกอบด้วยความสามารถทางด้านความรับผิดชอบของรัฐบาลและเอกชน การมีกฎหมายที่ดี กระบวนการทางกฎหมายที่ถูกต้อง และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและอาญา

มาตรฐานตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรม

ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา มืองการระหว่างประเทศหลากหลายหน่วยงานมีความพยายามในการพัฒนามาตรฐานหรือดัชนีตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรมเพื่อนำไปสู่การเป็นมาตรฐานสากลที่ให้ทุกประเทศนำตัวชี้วัดเหล่านี้ไปประเมินความก้าวหน้าทางด้านหลักนิติธรรมภายในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลได้ ยกตัวอย่างคือ ธนาคารโลก (World Bank) ได้พัฒนาตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรมที่ชื่อว่า ‘Worldwide Governance Indicators’ และ ‘Doing Business’ องค์การ Transparency International พัฒนาดัชนีชี้วัด Corruption Perceptions Index หน่วยงาน Freedom House จัดทำตัวชี้วัดในประเด็น Freedom in the world รวมไปถึงสมาคม American Bar Association พัฒนาดัชนีเรื่อง Rule of Law Initiative ในการใช้เพื่อพิจารณาหลักนิติธรรมเชิงสถาบันและศาล เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ดัชนีตัวชี้วัดที่กล่าวไปข้างต้นนี้จากหลากหลายหน่วยงานมีความเป็นเอกภาพในแต่ละหน่วยงาน กล่าวคือเป็นการกำหนดตัวชี้วัดในแต่ละประเด็น แต่ละเรื่องเท่านั้นไม่สามารถนำตัวชี้วัดไปพิจารณาครอบคลุมภาพรวมทั้งหมดได้ ดังนั้นแล้ว ในปี ค.ศ. 2008 องค์การสหวิทยาการระหว่างประเทศอย่างโครงการยุติธรรมโลก ได้จัดทำตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรมที่ครอบคลุมเชิงรายละเอียด ตลอดจนเชิงลึกและเชิงกว้างขึ้นในทุกประเด็น ที่ชื่อว่า ‘Rule of Law Index: RoLI’ หรือ **ดัชนีชี้วัดด้านนิติธรรม/นิติรัฐ** (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2559, น. 1-2)

‘Rule of Law Index’ หรือ ‘RoLI’ หรือ ดัชนีชี้วัดด้านนิติธรรมเป็นเครื่องมือในการประเมินเชิงปริมาณทางด้านหลักนิติธรรมโดยภาพรวมทางปฏิบัติของแต่ละประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดเชิงลึกและภาพที่กว้างขึ้น นอกจากนี้แล้ว RoLI ยังนำเอาดัชนีที่รวมเอาดัชนีตัวชี้วัดใหม่ ๆ จากมุมมองของนักวิชาการ นักการเมือง นักสิทธิมนุษยชน หรือแม้กระทั่งจากมุมมองของปัจเจกบุคคลทั่วไปที่เคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านนิติธรรมทั้งนี้โครงการยุติธรรมโลก ได้จัดทำ RoLI ขึ้นโดยมีเป้าหมายประสงค์เพื่อพัฒนาดัชนีที่มีความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพสูง ตลอดจนเป็นตัวชี้วัดที่ใช้ได้กับทุกบริบทอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และใช้งบประมาณที่ต่ำสุด นอกจากนี้แล้ว ดัชนี RoLI ยังเป็นกลไกหนึ่งที่เป็นตัวช่วยให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคส่วนเอกชนนำไปใช้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน รวมไปถึงการดำเนินการในกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมได้

การจัดทำ RoLI ใช้แนวความคิดทางด้านหลักนิติธรรมที่มาจากหลากหลายมุมมอง ไม่ว่าจะเป็นนิยามที่เป็นทางการ นิยามสาระสำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบให้ผู้กำหนดนโยบายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่นำไปปฏิบัตินั้นเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน ดังนั้นแล้ว การพิจารณาใช้แนวความคิดเชิงทฤษฎีตามมุมมองทางรัฐศาสตร์ พบว่าแนวความคิดเชิงทฤษฎีของหลักนิติธรรม ส่งผลให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ โดยกรอบแนวคิดทางด้านหลักนิติธรรมประกอบไปด้วย 9 คือ (1) การจำกัดอำนาจของรัฐบาล (2) การปราศจากการคอร์รัปชัน (3) การมีรัฐบาลที่เปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นจากหลากหลายตัวแสดง (4) การ

รับประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (5) สังคมมีความปลอดภัยและมีความสงบเรียบร้อย (6) การบังคับใช้ของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ (7) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (8) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และ (9) กระบวนการยุติธรรมที่ไม่ใช่กระแสหลัก ซึ่งปัจจัยทั้งหมด 9 ประการดังกล่าวนี้มีที่มาจาก 4 แนวความคิดที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและปัจเจกบุคคล ได้แก่ หลักการ**ประการแรก** หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and Balances Principle) ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ **ประการที่สอง** หลักการมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพของภาครัฐในการดำเนินการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน **ประการที่สาม** หลักการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและประชาชน และ หลักการประการสุดท้าย คือ ภาครัฐหรือหน่วยงานจำเป็นต้องดำเนินการปราศจากการใช้อำนาจในทางที่มีขอบ (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2559, น. 3)

โดยปัจจัยดังกล่าวข้างต้น โครงการยุติธรรมโลก (World Justice Project) หรือ 'WJP' นำมาพิจารณาจนกลายเป็นตัวชี้วัดได้ทั้งหมด 8 ตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้ **ตัวชี้วัดที่ 1 คือการจำกัดอำนาจของรัฐบาล (Constraints on Government Powers)** โดยตัวชี้วัดนี้มีลักษณะที่มุ่งเน้นไปที่เชิงโครงสร้างทางการเมือง ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (separation of powers) เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ซึ่งสามารถแบ่งตัวชี้วัดย่อยอีก 7 ประการ ได้แก่ การใช้อำนาจของรัฐบาลตามกฎหมายขั้นพื้นฐาน การจำกัดอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรตรวจสอบที่เป็นอิสระ การกำหนดบทลงโทษหน่วยงานภาครัฐที่กระทำความผิด การตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐโดยหน่วยงานที่มีใช้หน่วยงานของรัฐบาล และการส่งมอบผ่านอำนาจทางกฎหมาย ต่อมา **ตัวชี้วัดที่ 2 คือการปราศจากการคอร์รัปชัน (Absence of Corruption)** โดยตัวชี้วัดนี้มุ่งเน้นไปที่เจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่กระทำการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยผ่านการใช้อำนาจของรัฐโดยมิชอบ ตลอดจนการละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบของตนตามกฎหมาย นอกจากนี้ตัวชี้วัดย่อย 4 ตัวชี้วัด ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยผ่านการใช้อำนาจของรัฐโดยมิชอบ

ถัดมา **ตัวชี้วัดที่ 3 คือการมีรัฐบาลที่เปิดกว้าง (Open Government)** กล่าวคือเป็นตัวชี้วัดที่ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลทางราชการเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกัน ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการเพื่อเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถร้องเรียนการทำงานและปกป้องสิทธิของตนเองได้ **ตัวชี้วัดที่ 4 การรับประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights)** ตัวชี้วัดนี้มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน โดยแบ่งออกเป็น 8 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ สิทธิในชีวิตและการรับประกันความปลอดภัยของบุคคล เสรีภาพในการแสดงออก และการรับประกันถึงการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในความเป็น

ส่วนตัวโดยปราศจากการแทรกแซงจากบุคคลอื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข เสรีภาพในการจัดตั้งสมาคม และการรวมกลุ่ม สิทธิแรงงานขั้นพื้นฐานที่ได้รับการประกัน การดำเนินตามกฎหมายและสิทธิของผู้ต้องหา และความเท่าเทียมและการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งตัวชี้วัดย่อยทั้งหมดนี้วางอยู่บนรากฐานของสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่องค์การสหประชาชาติระบุไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ ‘Universal Declaration of Human Rights’

ตัวชี้วัดที่ 5 คือการที่สังคมมีความปลอดภัยและมีความสงบเรียบร้อย (Order and Security) ตัวชี้วัดนี้มุ่งเน้นไปที่ความมั่นคงปลอดภัยในการใช้ชีวิตของประชาชนในสังคม ซึ่งรัฐจำเป็นต้องรับประกันความปลอดภัยให้แก่ประชาชน ยกตัวอย่างเช่น การยับยั้งความรุนแรงจากการก่อการร้าย การใช้กำลังอาวุธ หรือความขัดแย้งทางการเมือง โดยตัวชี้วัดนี้แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัดย่อย คือมีการยับยั้งป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรม ความขัดแย้งระหว่างประชาชนจำกัดพื้นที่ และประชาชนต้องไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาส่วนตัว

ตัวชี้วัดที่ 6 การบังคับใช้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Regulatory Enforcement) กล่าวคือเป็นตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายภายใต้กระบวนการทางกฎหมายที่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้แล้ว ยังมีตัวชี้วัดย่อยอีก 5 ประการ ได้แก่ การบังคับใช้กฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ กฎระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ ของภาครัฐต้องมีการบังคับใช้โดยปราศจากการใช้อำนาจในทางที่ไม่เหมาะสม กระบวนการทางการปกครองต้องไม่ชักช้าและต้องเป็นไปตามข้อกฎหมาย ประการสุดท้ายคือรัฐบาลต้องจ่ายเงินค่าชดเชยอย่างเหมาะสมให้แก่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของในกรณีที่มีการเวนคืนทรัพย์สิน

ตัวชี้วัดที่ 7 คือกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice) ในตัวชี้วัดนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกลไกในการระงับข้อพิพาทที่ต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยแบ่งออกเป็น 7 ตัวชี้วัดย่อย ประกอบไปด้วย ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ ต้องปราศจากการคอร์รัปชัน และปราศจากอิทธิพลอื่น ๆ ที่เหมาะสมจากภาครัฐ นอกจากนี้แล้ว กระบวนการยุติธรรมต้องไม่ล่าช้าโดยไม่มีเหตุผลรองรับ การบังคับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งต้องมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการระงับข้อพิพาทต้องเป็นไปอย่างมีความยุติธรรม เข้าถึงได้ง่าย และมีประสิทธิภาพ และตัวชี้วัดสุดท้าย คือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) กล่าวคือ ตัวชี้วัดนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินคดีของตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล ที่เริ่มต้นตั้งแต่การสืบสวน การสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง ไปจนถึงกระบวนการพิจารณาตัดสินในชั้นศาล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่คู่ความหรือผู้เสียหาย ซึ่งแบ่งออกเป็นตัวชี้วัดย่อยอีก 7 ประการ ดังนี้ ระบบการสืบสวน สอบสวนทางอาญามีประสิทธิภาพ ระบบการพัฒนาพยานี้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการลดจำนวนการก่ออาชญากรรม การพิจารณาวินิจฉัยทางอาญามีระยะเวลาที่เหมาะสม ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความยุติธรรม ปราศจากการคอร์รัปชัน และ

ปราศจากอิทธิพลอื่น ๆ ที่เหมาะสมจากภาครัฐ อีกทั้งต้องการดำเนินการที่เป็นไปตามข้อบังคับทางกฎหมายและเคารพสิทธิของผู้ต้องหา (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2559, น. 14-22)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีกรอบหรือมาตรฐานทางด้านตัวชี้วัดของหลักนิติธรรมหรือโลกาภิวัตน์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน การพัฒนาดัชนีต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันระหว่างหลักนิติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยสามารถข้อมูลหรือตัวชี้วัดในระดับสากลเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาหลักนิติธรรมและนำไปกำหนดเป็นข้อปฏิบัติได้ นอกจากนี้แล้ว ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาหรือวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่แตกต่างออกไปจากปัจจัยที่มาตรฐานสากลกำหนด เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาภายในประเทศ ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ไขที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาในปัจจุบันที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงได้ด้วยเช่นกัน

การกำกับดูแลและสถาบันที่เกี่ยวข้อง

การอธิบายในส่วนการสร้างคำแนะนำ และการทำให้เป็นสถาบันประกอบด้วย การอธิบายในสองส่วน ส่วนแรกคือ การอธิบายบทบาทของ WJP ในฐานะผู้ประเมินตัวชี้วัดทางด้านหลักนิติธรรม ถัดมาคือ องค์กรเพื่อความโปร่งใสสากล (Transparency International) หรือ ‘TI’ องค์กรระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ประเมินผลการทุจริต และบทบาทของธนาคารโลก (World Bank) ผ่านการใช้การประเมินที่เรียกว่า ‘B-Ready’ ที่ใช้สำหรับการประเมินคุณภาพของกฎระเบียบและการกำกับดูแลที่มีผลต่อปัจจัยการสร้างผลิตผลของประเทศ และในส่วนถัดมาคือ บทบาทของสถาบันภาครัฐภายในประเทศไทย คือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หรือ ‘ป.ป.ท.’

โครงการยุติธรรมโลก เป็นองค์การภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ (international civil society organization) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อองค์กรสหวิทยาการที่อิสระมีวัตถุประสงค์ คือ การสนับสนุนให้เกิดการสร้างความรู้ การตระหนักถึงปัญหา และการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาหลักนิติธรรมทั่วโลก เนื่องจากหลักนิติธรรมเปรียบได้กับรากฐานการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและโอกาสในสังคมที่จะนำไปสู่การบริหารภาครัฐโดยหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน อีกทั้ง ทาง WJP ยังเล็งเห็นอีกว่าหากหลักนิติธรรมไม่มีประสิทธิภาพจะนำมาสู่การแก้ไขความจนที่ยากลำบากซึ่งเป็นต้นตอของความเหลื่อมล้ำและที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาดังกล่าวจะสร้างความยุติธรรมให้กับสังคมซึ่งปัญหาต่อรากฐานของการเคารพต่อสิทธิขั้นพื้นฐานด้วยเช่นกัน ตัวอย่างคือ หากไม่ปฏิบัติตามหลักนิติธรรมด้วยการละเลยกฎหมายหรือการติดสินบน และการทุจริต ผลลัพธ์ที่ตามคือการสร้างผลกระทบต่อสังคมจากการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคและเท่าเทียม เหตุนี้ ทำให้เป้าหมายของ WJP คือ (1) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักนิติธรรมขั้นพื้นฐาน (2) รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติตามหลักนิติธรรมที่มากขึ้น และ (3) วัฒนธรรมของหลักนิติธรรมที่เป็นไปตามสหวิทยาการและถูกพัฒนาขึ้นในประเทศ (world justice index, n.d.)

จากวัตถุประสงค์ของโครงการยุติธรรมโลกข้างต้น WJP จึงได้จัดทำ ‘ดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ’ หรือ Rule of Law Index ในแต่ละปีเพื่อกำหนดตัวชี้วัดหรือเป็นเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าและประเมินการดำเนินการทางด้านหลักนิติธรรมเชิงปฏิบัติใน 140 ประเทศ WJP ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม (Questionnaires) ทั้งจากมุมมองของประชาชน และผู้เชี่ยวชาญทั่วโลก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์และประเมินตามตัวชี้วัดที่แบ่งออกเป็น 9 ปัจจัย จำนวน 44 ตัวชี้วัดย่อย นอกจากนี้แล้ว WJP ยังนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ทางสถิติโดย Econometrics and Applied Statistics Unit of the European Commission’s Joint Research Centre อีกด้วยเช่นกัน (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2559, น. 1-2)

องค์กรเพื่อความโปร่งใสสากล (Transparency International) หรือ ‘TI’ เป็นองค์กรอิสระหรือเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยมีหน้าที่รับผิดชอบหลักคือเพื่อหยุดยั้งการคอร์รัปชัน ส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบ และความซื่อตรงในทุกระดับและทุกภาคส่วนของสังคม ตลอดจน วิจัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมให้รัฐบาล การเมือง ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และปัจเจกบุคคลดำเนินชีวิตต่อไปโดยปราศจากการทุจริต โดยงบประมาณในการดำเนินงานขององค์กรเพื่อความโปร่งใสสากล (Transparency International) มาจากการระดมทุนจากหลากหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคจากองค์กรต่าง ๆ เช่น รัฐบาล บริษัทต่าง ๆ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และปัจเจกบุคคล และมาจากการเรียกเก็บค่าดำเนินการ เช่น อัตราค่าธรรมเนียมการเป็นสมาชิก รายได้สิ่งพิมพ์ หรือการจัดกิจกรรม โดยมีเงื่อนไขในการดำเนินการสามารถแจ้งความประสงค์ได้ว่า งบประมาณในส่วนนั้นสามารถนำไปใช้造福ผู้โยงในกิจกรรมใดเป็นอย่างเฉพาะเจาะจงได้

วัตถุประสงค์หลักขององค์กร Transparency International คือการจัดทำ ‘ดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชัน’ หรือ Corruption Perceptions Index: CPI ในทุก ๆ ปี เพื่อประเมินภาพลักษณ์สภาพปัญหาการคอร์รัปชันของหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก โดยข้อมูลที่นำมาจัดทำดัชนีดังกล่าวมาจากการรวบรวมข้อมูลเชิงทฤษฎี รายงานการวิจัย รวมไปถึงสถิติต่าง ๆ จากองค์กรอื่นที่น่าเชื่อถือในระดับสากล แม้ว่าองค์กร TI จะไม่ได้จัดทำดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ (Rule of Law Index) โดยเจาะจงไปในภาพรวม แต่ดัชนีดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือในระดับที่สูงและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2559, น. 9-10)

ธนาคารโลก (World Bank) เป็นองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อช่วยเหลือประเทศสมาชิกในการฟื้นฟูจากความเสียหายในสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งในช่วงแรกของการก่อตั้งองค์การ การช่วยเหลือดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มการลงทุนในภาคการผลิต และเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน ในเวลาถัดมา World Bank ได้ขยายขอบเขตการช่วยเหลือออกไปสนับสนุนการลงทุนเพื่อพัฒนามากขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น นอกจากนี้แล้ว World Bank ให้การสนับสนุนทางด้านคำแนะนำ

เชิงนโยบาย ความช่วยเหลือทางเทคนิคให้แก่รัฐบาลของประเทศสมาชิก ทางด้านการดำเนินงาน ธนาคารโลกมีเงินทุนจากการจำหน่ายพันธบัตรในการตลาดการเงินของโลก คำบำรุงและเงินค่าหุ้นของประเทศสมาชิก

นอกจากภารกิจหลักในการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และคำแนะนำด้านการลงทุน ธนาคารโลกได้จัดทำดัชนี ‘**สถานะธรรมาภิบาลโลก**’ หรือ **Worldwide Governance Indicator: WGI** กล่าวคือเป็นดัชนีชี้วัดทางด้านธรรมาภิบาลของภาครัฐของประเทศต่าง ๆ จำนวน 213 ประเทศ การได้มาซึ่งข้อมูลในการจัดดัชนีชี้วัด WGI มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงitudinal ในรูปแบบของเอกสารต่าง ๆ บทความเชิงวิชาการ รายงานการวิจัย รวมไปถึงข้อมูลเชิงสถิติที่ถูกเก็บรวบรวมจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน บริษัท ภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนประเทศต่าง ๆ องค์กรพหุภาคีต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือในระดับมาก ปัจจัยในการนำมาศึกษาและวิเคราะห์ ประกอบไปด้วย **ประการแรก** สิทธิและความรับผิดชอบของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Voice and accountability) **ประการที่สอง** เสถียรภาพทางการเมืองและการปราศจากการใช้ความรุนแรง (political stability and absence of violence) **ประการที่สาม** ประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐบาล (government effectiveness) **ประการที่สี่** คุณภาพของกฎระเบียบ มาตรการต่าง ๆ โดยภาครัฐในการบังคับใช้กฎหมาย (regulatory quality) **ประการที่ห้า** หลักนิติธรรม/นิติรัฐ (Rule of Law) และ**ประการสุดท้าย** คือการควบคุมการทุจริตของภาครัฐในการใช้อำนาจในทางที่มิชอบ (control of corruption) (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2559, น. 14-16)

นอกจากนี้ ธนาคารโลกยังได้กำหนดกรอบการประเมินอย่างเป็นทางการที่เรียกว่า การประเมินคุณภาพของกฎระเบียบและการกำกับดูแลที่มีผลต่อปัจจัยการสร้างผลิตผลของประเทศ (Business Ready) หรือ B-Ready ทั้งนี้ กรอบการดูแลรายได้ตามแนวทางการประเมินของ B-Ready มีทั้งหมด 10 ด้าน ประกอบไปด้วย (1) การเข้าสู่ธุรกิจ (Business Entire) คือการเปิดเผยข้อมูล การประเมินความเสี่ยงทางด้านธุรกิจ และข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจ (2) ที่ตั้งของธุรกิจ (Business Location) ที่ว่าด้วยระเบียบมาตรฐานในการบริหาร จัดการ ด้านธุรกิจ ข้อจำกัดในการเป็นเจ้าของที่ดิน และกฎระเบียบการขออนุญาตก่อสร้างและจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเสมอภาคทางเพศ (3) การบริการสาธารณูปโภค (Utility Service) คือกฎระเบียบว่าด้วยการกำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม (4) การบริการทางการเงิน (Financial Services) ประกอบไปด้วยแนวปฏิบัติที่ดีในการกู้เงิน การใช้หลักประกัน การชำระเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (5) แรงงาน (Labors) คือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสภาพการทำงาน ข้อจำกัด และค่าใช้จ่ายในการจ้างงาน (6) การค้าระหว่างประเทศ (International trade) กฎระเบียบที่อ้างแนวปฏิบัติที่ดีในการค้าระหว่างประเทศและพาณิชย์เชิงอิเล็กทรอนิกส์ (7) การจัดเก็บภาษี (Taxation) ความชัดเจนและความโปร่งใสทางด้านกฎระเบียบของภาษีและการกำกับดูแลเกี่ยวกับภาษีสิ่งแวดล้อม (8) การระงับข้อพิพาท (Dispute Resolution)

คือ กฎระเบียบที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีทางศาลยุติธรรม รวมไปถึงประเด็นความเสมอภาคทางเพศ และความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนกระบวนการระงับข้อพิพาท (9) การแข่งขันทางการตลาด (Market Competition) คือ กฎระเบียบที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลด้านการแข่งขันทางการตลาด เช่น รัฐวิสาหกิจ การควบรวมกิจการ และการส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ (10) การล้มละลายทางธุรกิจ (Business Insolvency) กฎระเบียบที่เกี่ยวกับการบังคับคดี การจัดการทรัพย์สิน กระบวนการเฉพาะสำหรับ SME และการล้มละลายข้ามชาติ

สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลหลักนิติธรรมในประเทศไทยที่สำคัญคือ **คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ** หรือ ‘ป.ป.ท.’ ในปัจจุบันมีที่มาจาก พระราชบัญญัติของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ที่ระบุไว้ท้าย พ.ร.บ. ความว่า รัฐบาลในขณะนั้นมีนโยบายเร่งด่วนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ด้วยเหตุที่ว่าในขณะนั้นไม่มีองค์กรใดทำหน้าที่กำกับดูแลและผลักดันการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยเฉพาะผลที่ตามมาคือ รัฐไม่สามารถดำเนินนโยบายการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่หรือการฝ่าฝืนหลักนิติธรรมได้ อีกทั้งการทำหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีการหน้าที่รับผิดชอบจำนวนมาก เหตุนี้ เพื่อให้เกิดหน่วยงานรับผิดชอบที่ทำหน้าที่ตอบสนองการละเมิดตามหลักนิติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นศูนย์ประสานกับหน่วยงานอื่นของรัฐ รวมถึงการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของฝ่ายบริหาร (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ, ม.ป.ป.)

สำหรับประเทศไทยกฎหมายที่ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบจะประกอบด้วยกฎหมายและระเบียบซึ่งได้แก่ (1) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 (2) ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และกรอบระยะเวลาดำเนินการและรายงานผลของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2564 (3) พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 และ (4) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่กล่าวไปข้างต้นจะถูกอธิบายในส่วนของการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

นอกจากหน่วยงานอย่าง ป.ป.ท. แล้วนั้น หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบดูแลเพื่อให้เกิดหลักนิติธรรมในประเทศไทยคือ **คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ** หรือ ‘ป.ป.ช.’ สำหรับความแตกต่างของทั้งสองหน่วยงานคือ ป.ป.ท. จะมุ่งพิจารณาเจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับสูงเป็นสำคัญ แต่ในขณะที่ ป.ป.ช. ตามระเบียบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติฯ พ.ศ. 2564 ได้กำหนดให้ ป.ป.ช. มีอำนาจมอบเรื่องในข้าราชการบางระดับเท่านั้น เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หรือผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งหรือถอดถอนของผู้ถูกร้อง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต

แห่งชาติ, 2562)

พร้อมกันนี้ สามารถพิจารณาได้ว่า การกำกับดูแลและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทยสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ระดับได้แก่

1) **หน่วยงานระดับนโยบายและกำกับดูแล**ที่กำหนดนโยบายและมาตรฐานเกี่ยวกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในภาครัฐและสังคมไทยได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) ดังที่กล่าวไปข้างต้น นอกจากนี้คือ **สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.)** ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และป้องกันการใช้งบประมาณที่ผิดวัตถุประสงค์หรือเกิดการทุจริต ต่อมาคือ **คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)** ที่ทำหน้าที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และตรวจสอบการละเมิดสิทธิของประชาชนโดยหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน

2) **หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม** มีบทบาทในการรักษากฎหมายและส่งเสริมหลักนิติธรรมผ่านกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ **ศาลยุติธรรม** ที่ประกอบด้วยศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีความต่างๆซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ถัดมาคือ **ศาลปกครอง** ที่หน้าที่พิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของหน่วยงานรัฐที่อาจละเมิดสิทธิของประชาชน และตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการบริหารราชการแผ่นดิน และ**สำนักงานอัยการสูงสุด** ที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาในนามของรัฐ และทำหน้าที่ให้ความเห็นทางกฎหมายต่อหน่วยงานของรัฐ และมีบทบาทในการรักษาความยุติธรรมและคุ้มครองสังคม และสุดท้ายคือ **สำนักงานตำรวจแห่งชาติ** ที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย รักษาความสงบเรียบร้อย และปราบปรามอาชญากรรม และมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการละเมิดหลักนิติธรรม

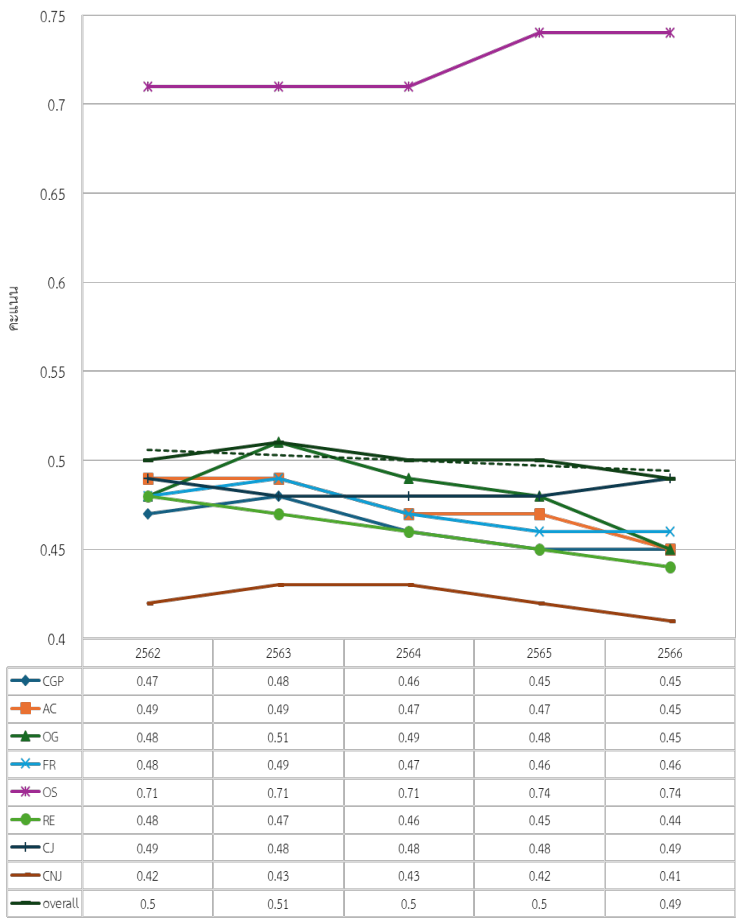
กล่าวโดยสรุปแล้ว ในส่วนแรกตามที่ต้องการในระดับโลกได้จัดทำดัชนีชี้วัดทางด้านการกำกับดูแลหลักนิติธรรมและโลกาภิบาล ไม่ว่าจะเป็นโครงการยุติธรรมโลก องค์กรเพื่อความโปร่งใสสากล ธนาคารโลก และหน่วยงานของภาครัฐประเทศไทยอย่าง สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ซึ่งการมีองค์กรมากำกับดูแลในประเด็นดังกล่าวนี้ช่วยให้ประเทศต่าง ๆ เกิดความเข้าใจและรับรู้ข้อมูลชุดเดียวกัน ดังนั้นแล้วการนำไปกำหนดนโยบายภายในประเทศในเรื่องนั้นๆ จึงนำไปสู่การปฏิบัติในลักษณะเดียวกันมากขึ้น กล่าวคือการทำให้กลายเป็นมาตรฐานเดียวกัน และส่วนที่สองคือ การกำกับดูแลและสถาบันที่เกี่ยวข้องในไทยจะอยู่ภายใต้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) เพื่อดำเนินนโยบายการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่หรือการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม โดยมีหน้าที่คือ แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน และได้สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทุจริตในภาครัฐของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ถัดมาคือ ตรวจสอบและกำกับติดตามให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ หรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และ

อำนาจการ กำกับ ติดตาม และประเมินผลมาตรการป้องกันการทุจริตในภาครัฐ

ความเสื่อมถอยของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย

ในหัวข้อนี้คือ การพินิจความเสื่อมถอยของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลจาก ‘จุดอ่อน’ ในฐานะปัญหาที่ต้องแก้ไขควบคู่ไปกับผลการประชุมกลุ่ม (Focus Group) โดยเริ่มจากการอธิบายคะแนนในภาพรวมและตามด้วยรายละเอียดย่อยในปัจจัยต่าง ๆ อนึ่ง คะแนนด้านหลักนิติธรรมโดยดัชนีชี้วัดด้านนิติธรรม/นิติรัฐ พบว่า ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยได้คะแนนในปัจจัยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) อยู่ที่ 0.42 (คะแนนเต็ม 1.00) อยู่ในอันดับที่ 74 จาก 126 ประเทศทั่วโลก ปี พ.ศ. 2563 ไทยได้คะแนน 0.43 อยู่ในอันดับที่ 70 จาก 128 ประเทศทั่วโลก ปี พ.ศ. 2564 ไทยได้คะแนน 0.43 อยู่ในอันดับที่ 75 จาก 139 ประเทศทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2565 ไทยได้คะแนน 0.42 อยู่ในอันดับที่ 73 จาก 140 ประเทศทั่วโลก และในปี พ.ศ. 2566 ไทยได้คะแนน 0.41 อยู่ในอันดับที่ 76 จาก 142 ประเทศโลก จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. 2563 และปี พ.ศ. 2564 ไทยได้คะแนนในปัจจัยดัชนีชี้วัดปัจจัยประการที่แปดสูงสุด และในปี พ.ศ. 2566 ไทยได้คะแนนในปัจจัยดัชนีชี้วัดปัจจัยที่แปดต่ำสุด

ภาพผลดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2562-2566

*หมายเหตุ: -- คือ เส้นแนวโน้มของผลดัชนีชี้วัดโดยรวม

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยผู้เขียน

จากแผนภูมิพบว่า ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ปัจจัยดัชนีชี้วัดในประเด็นการที่สังคมมีความปลอดภัยและมีความสงบเรียบร้อย (Order and Security: OS) ประเทศไทยได้คะแนนสูงที่สุดจากปัจจัยดัชนีชี้วัดทั้งหมด รวมไปถึงมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีด้วยเช่นกัน รองลงมาคือ ปัจจัยดัชนีชี้วัดในประเด็นการมีรัฐบาลที่เปิดกว้าง (Open

Government: OG) อันดับที่สามคือ ปัจจัยดัชนีชี้วัดในประเด็นกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice: CJ) อันดับที่สุดคือ การปราศจากการคอร์รัปชัน (Absence of Corruption: AC) อันดับที่ทำคือ การรับประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights: FR) อันดับที่สุดคือ การจำกัดอำนาจของรัฐบาล (Constraints on Government Powers: CGP) อันดับที่สุดคือ การบังคับใช้ของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Regulatory Enforcement: RE) และอันดับสุดท้ายคือกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice: CNJ) นอกจากนี้แล้วจากการสังเกตคะแนนที่ประเทศไทยได้รับในแต่ละปีนั้น ปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีแนวโน้มได้คะแนนลดลงในทุก ๆ ปัจจัยดัชนีชี้วัด ยกเว้นปัจจัยด้านการที่สังคมมีความปลอดภัยและมีความสงบเรียบร้อย (Order and Security) และปัจจัยด้านกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice)

ปัจจัยที่ 8 กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีข้อค้นพบของปัญหาคือ (1) การขาดการรับรู้สิทธิทางกฎหมาย (2) ข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมขาดความเชื่อมโยง และประการสุดท้ายคือ (3) ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ฝังลึกในประเทศไทยส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการช่วยเหลือทางกฎหมายได้ยาก ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมของไทยมีจุดอ่อนคือ การขาดการเข้าถึงและการเชื่อมโยงของข้อมูลและบริการด้านกฎหมาย ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ ประชาชนและกลุ่มเปราะบางต้องตกเป็น ‘ฝ่ายเสียเปรียบในกระบวนการยุติธรรม’ เนื่องจาก (1) การเข้าถึงข้อมูลและความรู้ทางกฎหมาย (2) การเชื่อมโยงและการจัดการข้อมูลที่ไม่มีประสิทธิภาพ และ (3) ความไม่เท่าเทียมทางสังคมและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากหากประชาชนที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการศึกษา คือกลุ่มคนที่ยากต่อการแสวงหาความยุติธรรมในสังคมไทย

สำหรับ ปัจจัยที่ 6 การบังคับใช้ของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยปัญหาคือ (1) การพัฒนาเทคโนโลยีทำให้อาชญากรรมเพิ่มความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น ในขณะที่การป้องกันและปราบปรามของประเทศไม่ทันต่อเทคโนโลยีในปัจจุบัน (2) ภาครัฐยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการทำงานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้ระบบงานมีความล่าช้าและประสิทธิภาพต่ำ (3) ระบบการบังคับใช้กฎหมายที่ล่าช้า กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรมชะงักงันเนื่องจากต้องผ่านระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ และดุลพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม (4) ภาคประชาชนที่อ่อนแอ เนื่องจากที่ผ่านมาประชาชนเป็นภาคส่วนที่ถูกกลืนในกระบวนการจัดทำและเสนอร่างกฎหมาย ส่งผลให้กฎหมายไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม (5) กฎหมายล้าสมัย เป็นเหตุให้กฎหมายจำนวนมากไม่เอื้อต่อการปรับตัวของภาครัฐและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน (6) การขาดความตระหนักต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย จึงนำไปสู่การละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่และกฎหมายไม่ได้รับการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และ (7) บุคลากรภาครัฐไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล

ฉะนั้น จุดอ่อนของปัจจัยที่ 6 คือ (1) การปรับตัวของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับไม่ทันกับเทคโนโลยี เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเร็วกว่าการตอบสนองของรัฐทำให้เกิดอาชญากรรมที่ซับซ้อนมากขึ้น หรือแม้แต่การทุจริตที่ยากลำบากต่อการตรวจสอบ ประกอบกับภาครัฐไม่สามารถให้องค์ความรู้ทางเทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาหรือบังคับใช้กฎหมายได้ทันต่อสถานการณ์เนื่องมาจากกฎหมายที่ไม่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุง (2) ความล่าช้าของระบบและกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากระบบการใช้ดุลพินิจตามกระบวนการยุติธรรมใช้เวลานาน และขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการพัฒนา และ (3) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและความไม่สอดคล้องกับสังคม เนื่องจากประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วม ในการพิจารณาและจัดทำกฎหมายอย่างเพียงพอ และการขาดความตระหนักในการปฏิบัติตามกฎหมายของประชาชนด้วย เช่นเดียวกัน

ปัจจัยที่ 1 การจำกัดอำนาจของรัฐบาล กำลังเผชิญกับปัญหา คือ (1) ขั้นตอนที่ซับซ้อนในการทำงานของภาครัฐทำให้การถ่ายโอนภารกิจไปยังภาคส่วนจึงทำให้ประชาชนและองค์กรในระดับต่าง ๆ เป็นไปได้ยาก สืบเนื่องมาจากการรวมศูนย์อำนาจของโครงสร้างรัฐในปัจจุบัน (2) ภาระงานและการพัฒนาบุคลากรที่ด้อยประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการขาดการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยี (3) การขาดการมีส่วนร่วมและการบูรณาการของภาคประชาชน เนื่องจากประชาชนขาดต่อการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลด้านการบริหารและการบริหารงานการเงินและการคลังในระดับท้องถิ่นทำให้ขาดการตรวจสอบและการพัฒนาในระดับฐานราก และ (4) กฎหมายที่ไม่ทันต่อสถานการณ์ของปัญหาในปัจจุบัน ทำให้ยากต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและภาคเอกชน

เหตุนี้สำหรับ จุดอ่อนของปัจจัยนี้คือ (1) การรวมศูนย์อำนาจและขั้นตอนที่ซับซ้อนทำให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือบทบาทขององค์กรเป็นไปอย่างยากลำบาก อีกทั้งโครงสร้างดังกล่าวไม่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น (2) ขาดการพัฒนาทักษะในด้านเทคโนโลยีส่งผลให้บุคลากรในภาครัฐไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการขาดองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาบริหารประเทศ (3) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแลการบริหารในระดับท้องถิ่นทำให้การตรวจสอบและการพัฒนาในระดับฐานราก และ (4) สภาพของกฎหมายที่ไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพจากจุดอ่อนทั้งสี่ประการจึงเป็นให้การจำกัดของรัฐบาลในปัจจุบันเป็นไปอย่างยากลำบาก

ปัจจัยที่ 4 การรับประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในมิติของประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหา คือ (1) การจัดกรงบประมาณและการจัดสวัสดิการอาจขาดความโปร่งใสหรือไม่ตรงตามความต้องการของกลุ่มเปราะบางอย่างแท้จริง (2) ขาดการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาและการสร้างงานที่ยั่งยืนต่อกลุ่มเปราะบางอย่างเป็นรูปธรรม (3) การขาดพัฒนาระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ในการบริหารและจัดการนโยบายที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สืบเนื่องสู่ปัญหา (4) การเชื่อมโยงและบูรณาการฐานข้อมูลที่สำคัญทำให้การ

ดำเนินการและส่งผลให้มาตรการช่วยเหลือไม่ครอบคลุมและเกิดการซ้ำซ้อน (5) การขาดกลไกการเชื่อมโยงระดับนโยบายและปฏิบัติ (6) การขาดระบบติดตามและประเมินผลที่ครบถ้วน ในการประเมินผลลัพธ์ของนโยบายและปรับปรุงมาตรการให้เหมาะสม และ (7) การขาดมาตรการและกลไกทางกฎหมายที่ชัดเจน เนื่องจากกฎหมายของไทยไม่ชัดเจนในการสนับสนุนกลุ่มเปราะบาง ทำให้การดำเนินการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและเฉพาะเจาะจงเป็นพิเศษ

เหตุนี้ จุดอ่อนของปัจจัยที่ 4 คือ (1) การขาดความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณ ที่ตอบสนองต่อกลุ่มเปราะบางและคนยากจน (2) การขาดการลงทุนที่เพียงพอในโครงสร้างหรือต้นทุนทางด้านการศึกษาและการสร้างงาน (3) การขาดการจัดการข้อมูลและระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (4) ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ตลอดจนขาดระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และ (5) กฎหมายที่มีอยู่ไม่ชัดเจนในการสนับสนุนกลุ่มเปราะบางทำให้การดำเนินการช่วยเหลือไม่สามารถเป็นไปอย่างต่อเนื่องและหรือเฉพาะเจาะจงได้ ส่งผลให้การสนับสนุนกลุ่มเปราะบางไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น

ปัจจัยที่ 2 การปราศจากการคอร์รัปชัน จากการศึกษาพบปัญหาคือ (1) หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถตรวจสอบการทุจริตในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตามบริบทของเทคโนโลยีได้ (2) หน่วยงานภาครัฐขนาดเล็กและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดแคลนทรัพยากรในหลายด้านทำให้ยากต่อการดำเนินนโยบายและยากต่อการปราบปรามการทุจริตในระดับท้องถิ่น (3) การขาดความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณการขาดระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และปัญหาการให้สินบนหรือการทุจริต รวมถึงการขาดกลไกในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐ (4) การขาดการประสานงานที่ดีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (5) ขาดข้อมูลที่ทันสมัยและครบถ้วน รวมถึงขาดทักษะเฉพาะทางในการจัดการข้อมูลและการใช้เทคโนโลยี (6) การขาดมาตรการที่เข้มแข็งต่อผู้แจ้งเบาะแสการทุจริต และ (7) ขาดความตระหนักถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย เห็นได้จากกรณีละเลยหน้าที่ กฎหมายและการบริหารจัดการของภาครัฐ

จากปัญหาในข้างต้น สามารถคาดการณ์จุดอ่อนได้คือ (1) การตรวจสอบและการติดตามการทุจริตที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และขาดทักษะการจัดการข้อมูล (2) การขาดแคลนทรัพยากรบุคคล ความรู้ และเทคโนโลยี เป็นเหตุให้ไม่สามารถแสวงหาอุปกรณ์ช่วยเหลือในการดำเนินการและปราบปรามการทุจริตได้ (3) ระบบการตรวจสอบที่ขาดความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการตรวจสอบ และการขาดกลไกในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐ (4) การขาดความร่วมมือและการประสานงานที่ดีทำให้การดำเนินการและการควบคุมการทุจริตไม่เป็นเอกภาพและไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (5) การขาดมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสการทุจริตที่เข้มแข็งมากพอจะทำให้ผู้แจ้งเกิดความมั่นใจและความปลอดภัย และ (6) การขาดความตระหนักถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้การบริหารจัดการและการปราบปรามการทุจริตเป็นไปอย่างต่อเนื่องประสิทธิภาพและเอื้อต่อการทุจริต

ปัจจัยที่ 7 กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง จากการพิจารณาพบปัญหาคือ (1) ความยากลำบากในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนบางกลุ่มสะท้อนถึงอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ขาดทรัพยากรทางการเงิน การขาดความรู้ หรือความเข้าถึงบริการทางกฎหมายที่ไม่เท่าเทียมและครอบคลุม (2) การขาดความรู้และความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมและสิทธิของตนเองส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถปฏิบัติหรือปกป้องสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ (3) การขาดการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานทำให้เกิดความไม่ตรงกันในการดำเนินการและการตัดสินใจ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าและการตัดสินใจที่ผิดพลาด (4) การดำเนินการที่ขาดมาตรฐานที่ชัดเจนอาจทำให้เกิดการตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรม และส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (5) การแทรกแซงหรือการครอบงำในกระบวนการยุติธรรมทำให้กระบวนการเกิดความไม่โปร่งใสและไม่เป็นกลาง

จากข้อมูลข้างต้น สามารถอนุมานจุดอ่อนได้คือ (1) สถานภาพของประชาชนส่งผลต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง เฉกเช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (2) การขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน (3) การที่หน่วยงานต่าง ๆ ไม่สามารถประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดความไม่ตรงกันในการดำเนินการและการตัดสินใจ (4) ขาดมาตรฐานที่ชัดเจนในการดำเนินการทำให้การตัดสินใจของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกของไทย และ (5) การแทรกแซงหรือครอบงำในกระบวนการยุติธรรมทำให้กระบวนการไม่โปร่งใสและไม่เป็นกลาง

ในปัจจุบันที่ 3 การมีรัฐบาลที่เปิดกว้าง มีข้อค้นพบของปัญหาคือ (1) บุคลากรภาครัฐยังขาดทักษะในการใช้และบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัล (2) ระบบดิจิทัลของภาครัฐไม่เชื่อมโยงและไม่บูรณาการร่วมกัน ทำให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อนและการบริหารจัดการข้อมูลที่ไม่เป็นระบบ (3) กฎหมายและนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาและปรับตัวทางดิจิทัล (4) การขาดการเปิดโอกาสหรือการประสานงานที่ชัดเจนกับภาคเอกชน ประชาชน และภาควิชาการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา (5) โครงสร้างของภาครัฐที่มีขนาดใหญ่ทำให้การบริหารจัดการและการประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปได้ยาก (6) การขาดการบูรณาการข้อมูลและทรัพยากร และ (7) การเข้าถึงข้อมูลที่ยากลำบากและข้อมูลที่ไม่สามารถครอบคลุมได้อย่างเต็มที่ รวมถึงคุณภาพของข้อมูลที่ยังไม่สอดคล้องตามมาตรฐานระดับสากล ส่งผลให้การนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาและการตัดสินใจไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น จุดอ่อนที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาคือ (1) การขาดการบูรณาการและการเชื่อมโยง เนื่องจากระบบดิจิทัลที่ไม่เชื่อมโยงและการขาดการบูรณาการข้อมูลและทรัพยากร รวมถึงโครงสร้างภาครัฐที่มีขนาดใหญ่ (2) การขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา และ (3) การขาดการประสานงานและการมีส่วนร่วม

ปัจจัยสุดท้ายคือ ปัจจัยที่ 5 สังคมมีความปลอดภัยและมีความสงบเรียบร้อย มีปัญหาและจุดอ่อนที่ต้องเผชิญคือ (1) ขาดความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เนื่องจากการขาดการตรวจสอบและการเปิดเผยข้อมูลที่เพียงพอ ตลอดจนระบบการบริหารจัดการ

ที่ไม่สามารถควบคุมหรือป้องกันการทุจริตได้ (2) การขาดการบูรณาการข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากการจัดการข้อมูลภาครัฐที่ไม่เป็นระบบและไม่เชื่อมโยงต่อกัน และ (3) ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งปฏิเสธได้ยากกว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจนำไปสู่ปัญหาสังคม เช่น การก่ออาชญากรรมและปัญหาอื่นๆ เนื่องจากการขาดนโยบายและมาตรการที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้

ตารางจุดอ่อนของไทยตามปัจจัยดัชนีชีวิตด้านหลักนิติธรรม เรียงตามผลคะแนนจากน้อยไปมาก

ปัจจัยดัชนีชีวิตด้านหลักนิติธรรม	คะแนน*	จุดอ่อน
ปัจจัยที่ 8 กระบวนการยุติธรรมทางอาญา	0.422	(1) ขาดการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ทางกฎหมาย (2) การเชื่อมโยงและการจัดการข้อมูลที่ไม่มีประสิทธิภาพ (3) ความไม่เท่าเทียมทางสังคมและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม
ปัจจัยที่ 6 การบังคับใช้ของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพ	0.460	(1) การปรับตัวของ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ ไม่ทันกับเทคโนโลยี (2) ความล่าช้าของระบบและกระบวนการยุติธรรม (3) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและความไม่สอดคล้องกับสังคม
ปัจจัยที่ 1 การจำกัดอำนาจของรัฐบาล	0.462	(1) การรวมศูนย์อำนาจและขั้นตอนที่ซับซ้อน (2) ขาดการพัฒนาทักษะในด้านเทคโนโลยี (3) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแลการบริหารในระดับท้องถิ่น (4) สภาพของกฎหมายที่ไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์
ปัจจัยที่ 4 การรับประกันหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน	0.472	(1) การขาดความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณที่ตอบสนองต่อกลุ่มเปราะบางและคนยากจน (2) การขาดการลงทุนที่เพียงพอในโครงสร้างหรือต้นทุนทางด้านการศึกษาและการสร้างงาน (3) การขาดการจัดการข้อมูลและระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (4) ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ตลอดจนขาดระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชน (5) กฎหมายที่มีอยู่ไม่ชัดเจนในการสนับสนุนกลุ่มเปราะบาง

ปัจจัยดัชนีชี้วัด ด้านหลักนิติธรรม	คะแนน*	จุดอ่อน
ปัจจัยที่ 2 การ ปราศจากการ คอร์รัปชัน	0.474	(1) การตรวจสอบและการติดตามการทุจริตที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และขาดทักษะการจัดการข้อมูล (2) การขาดแคลนทรัพยากรบุคคล ความรู้ และเทคโนโลยี เป็นเหตุ ให้ไม่สามารถแสวงหาอุปกรณ์ช่วยเหลือในการดำเนินการและ ปราบปรามการทุจริตได้ (3) ระบบการตรวจสอบที่ขาดความโปร่งใสและประสิทธิภาพ ในการตรวจสอบ รวมถึงการขาดกลไกในการติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐ (4) การขาดความร่วมมือและการประสานงานที่ดีทำให้การ ดำเนินการและการควบคุมการทุจริตไม่เป็นเอกภาพและไม่สามารถ บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (5) การขาดมาตรการที่เข้มแข็งในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส การทุจริตที่เข้มแข็ง (6) การขาดความตระหนักถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย
ปัจจัยที่ 7 กระบวนการยุติธรรม ทางแพ่ง	0.484	(1) สถานภาพของประชาชนส่งผลต่อการเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมทางแพ่ง (2) การขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและสิทธิต่างๆ ของประชาชน (3) การที่หน่วยงานต่างๆ ไม่สามารถประสานงานกันอย่าง มีประสิทธิภาพ (4) ขาดมาตรฐานที่ชัดเจนในการดำเนินการทำให้การตัดสิน ของกระบวนการยุติธรรมกระส่ำกระส้านและกระบวนการยุติธรรม ทางเลือก (5) การแทรกแซงหรือครอบงำในกระบวนการยุติธรรมทำให้ กระบวนการไม่โปร่งใสและไม่เป็นกลาง
ปัจจัยที่ 3 การมี รัฐบาลที่เปิดกว้าง	0.488	(1) การขาดการบูรณาการและการเชื่อมโยง เนื่องจากระบบดิจิทัล ที่ไม่เชื่อมโยงและการขาดการบูรณาการข้อมูลและทรัพยากร รวมถึงโครงสร้างภาครัฐที่มีขนาดใหญ่ (2) การขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและกฎหมายที่ไม่เอื้อ ต่อการพัฒนา (3) การขาดการประสานงานและการมีส่วนร่วม
ปัจจัยที่ 5 สังคมมี ความปลอดภัยและมี ความสงบเรียบร้อย	0.722	(1) ขาดความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (2) การขาดการบูรณาการข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ (3) ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ

หมายเหตุ: คะแนน* คือค่าเฉลี่ยของปัจจัยต่าง ๆ ตั้งแต่ ค.ศ. 2019 ถึง ค.ศ. 2023

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยผู้เขียน

จากตารางสามารถสรุปในภาพรวมของจุดอ่อนของประเทศเพื่อการพัฒนาและ
ขับเคลื่อนหลักนิติธรรมคือ (1) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการจัดการข้อมูล ซึ่งประกอบ
ไปด้วยอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ทางกฎหมาย การเชื่อมโยงและการจัดการข้อมูล

ที่ไม่มีประสิทธิภาพ การขาดการจัดการข้อมูลและระบบสนับสนุนการตัดสินใจ และการขาดการบูรณาการและการเชื่อมโยง เนื่องจากระบบดิจิทัลที่ไม่เชื่อมโยงและการขาดการบูรณาการข้อมูลและทรัพยากร (2) **ปัญหาในด้านกระบวนการยุติธรรมและการจำกัดอำนาจภาครัฐ** ที่มีอุปสรรคคือ ความไม่เท่าเทียมทางสังคมและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ความล่าช้าของระบบและกระบวนการยุติธรรม สถานภาพของประชาชนส่งผลต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและอาญา การประสานงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดมาตรฐานที่ชัดเจนในการดำเนินการทำให้การตัดสินใจของกระบวนการยุติธรรมกระส่ำกระส้านและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และการแทรกแซงหรือครอบงำในกระบวนการยุติธรรมทำให้กระบวนการไม่โปร่งใสและไม่เป็นกลาง ตลอดจนการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแลการบริหารในระดับท้องถิ่น

ประการสำคัญถัดมาคือ (3) **ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและการปรับตัวต่อสถานการณ์ในปัจจุบันของภาครัฐ** ที่ประกอบด้วย การปรับตัวของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ไม่ทันกับเทคโนโลยี สภาพของกฎหมายที่ไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ ตลอดจนกฎหมายที่ไม่ได้รับการปรับปรุง พัฒนา และทบทวนกลายเป็นอุปสรรคที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา (4) **ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบและการป้องกันการทุจริต** ที่ประกอบด้วย การตรวจสอบและการติดตามการทุจริตที่ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ตลอดจนขาดทักษะการจัดการข้อมูล การขาดแคลนทรัพยากรบุคคล ความรู้ และเทคโนโลยี เป็นเหตุให้ไม่สามารถแสวงหาอุปกรณ์ช่วยเหลือนในการดำเนินการและปราบปรามการทุจริตได้ ระบบการตรวจสอบที่ขาดความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการตรวจสอบ รวมถึงการขาดกลไกในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐ การขาดความร่วมมือและการประสานงานที่ดีทำให้การดำเนินการและการควบคุมการทุจริตไม่เป็นเอกภาพและไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสการทุจริตที่เข้มแข็ง และการขาดความตระหนักถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย

จุดอ่อนที่สำคัญถัดมาคือ (5) **ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรของภาครัฐ** ที่ประกอบด้วย การขาดความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณต่อกลุ่มเป้าหมาย ประกอบกับการขาดการลงทุนในระยะยาวเพื่อกลุ่มคนเปราะบาง ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ตลอดจนขาดระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินการ ด้านสิทธิมนุษยชน การขาดการบูรณาการข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และขาดการแก้ไขปัญหาคอขวดเชิงสังคมและเศรษฐกิจของสังคมไทยที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ และขาดการพัฒนาทักษะในด้านเทคโนโลยี เหตุนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนหลักนิติธรรมจำเป็นที่จะต้องพัฒนาจุดอ่อนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวทางการแก้ไขจะถูกนำเสนอในหัวข้อถัดไป

แนวทางในการพัฒนาหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในประเทศไทย

การมุ่งปรับปรุงจุดอ่อนจากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของไทยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและขับเคลื่อนหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล ที่ประกอบด้วยการนำเสนอข้อมูลในสองส่วนหลัก คือ (1) เครื่องมือทางนโยบายของภาครัฐ ที่มีแนวทางในการพัฒนา คือ การพัฒนาภาครัฐระบบเปิด นวัตกรรมภาครัฐ ระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ ความโปร่งใสของการเป็นเจ้าของผลประโยชน์ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี และ (2) บทบาทการกำกับดูแลของสถาบันภาครัฐ ได้แก่ การทำหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริต สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน และ การทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมที่ได้จากการนำผลการศึกษาของ Rajni Bajpai และ Bernard Myers มาประยุกต์ใช้ร่วมกับผลการประชุมกลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวทางการพัฒนานโยบายภาครัฐ

(1) **การพัฒนาภาครัฐระบบเปิด** เพื่อการพัฒนาสู่การสร้างหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลที่มีแนวทางคือ (1) การพัฒนาความโปร่งใส การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลได้ (2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การที่สาธารณชนสามารถมีส่วนในการพัฒนาร่วมกับรัฐบาลได้ ถัดมาคือ (3) การระับผิดชอบได้ ประชาชนสามารถเรียกร้องให้รัฐบาลได้ ในฐานะผู้ที่มีภาระรับผิดชอบที่ผูกพันต่อนโยบายและประสิทธิภาพการให้บริการ และประการสุดท้าย (4) ความรับผิดชอบที่รัฐบาลตอบสนองและสะท้อนความต้องการของประชาชน

(2) **นวัตกรรมภาครัฐ** แนวทางการแก้ไขโดยนำนวัตกรรมภาครัฐ หรือ GovTech มาประยุกต์ใช้ มีแนวทางในการพัฒนาทางด้านหลักนิติธรรมในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันการทุจริต การคอร์รัปชัน การบริหารจัดการของภาครัฐเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน ยกตัวอย่างเช่น การทำให้ระบบข้อมูลของภาครัฐเป็นระบบดิจิทัล ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ แพลตฟอร์มการเก็บข้อมูล (Cloud) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) Biometrics (ID4D) FinTech Blockchains และ Internet of Things (IoT) หรือการใช้เครือข่ายเซนเซอร์ รวมถึงกล้องวงจรปิด เพื่อติดตามและควบคุมกระบวนการต่าง ๆ

(3) **ระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์** แนวทางการแก้ไขโดยนำระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ (Asset and Income Declaration) หรือ ‘AID’ มาใช้โดยแบ่งเป็นระยะสั้น คือการมีกฎหมายที่เป็นธรรมในการดำเนินการ ยกตัวอย่างเช่น การยึดทรัพย์สินที่ได้มาอย่างไม่เป็นธรรม หรือการคว่ำบาตรที่เกิดการขัดแย้งทางผลประโยชน์กันและกัน และระยะยาวคือความร่วมมือ หรือมีการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนเอกชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชน

(4) **ความโปร่งใสของการเป็นเจ้าของผลประโยชน์** ที่มีแนวทางการพัฒนา คือ (1) การตรวจสอบข้อมูล ที่ต้องรับรองความถูกต้องของข้อมูลผู้ครอบครองผลประโยชน์ และเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและป้องกันการปกปิดผลประโยชน์ทับซ้อน (2) การ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม คือ การกระตุ้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับผู้ครอบครองผลประโยชน์ โดยสร้างแรงผลักดันจากภาคประชาชนในการติดตามและตรวจสอบ (3) การสร้างกฎระเบียบที่ชัดเจน ด้วยการวางกฎระเบียบและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดระบบการเปิดเผยข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ลดโอกาสในการทุจริตและการปกปิดข้อมูล (4) การสร้างสมดุลระหว่างความเป็นส่วนตัวและความโปร่งใส กล่าวคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องรักษาสัมดุลระหว่างการเปิดเผยข้อมูลของผู้ครอบครองผลประโยชน์กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของบุคคลเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (5) การสร้างสมดุลระหว่างการปราบปรามการทุจริตกับความสะดวกทางธุรกิจ (6) การประเมินความเสี่ยงและแนวทางการปรับปรุง ที่ต้องพัฒนาระบบความโปร่งใสและมาตรการที่ปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น (7) การบังคับใช้มาตรการลงโทษ คือ บังคับใช้บทลงโทษที่เหมาะสมกับผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือมีพฤติกรรมทุจริต เพื่อเป็นการป้องปรามและยกระดับความโปร่งใส และ (8) การป้องกันผลกระทบอื่นที่ตามมา โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องตรวจสอบช่องว่างของกฎระเบียบที่อาจนำไปสู่การหลบเลี่ยงหรือการปกปิดปัญหา พร้อมวางมาตรการเพื่อป้องกันปัญหาอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

(5) **การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางภาษีและความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี** มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางภาษี จำเป็นต้องมีกระบวนการภายในประเทศได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานตามหลักของสากล สามารถเข้าความช่วยเหลือทางกฎหมายจากหน่วยงานบังคับใช้ของกฎหมายระหว่างประเทศร่วมกัน นอกจากนี้แล้ว การจัดทำข้อตกลงทวิภาคีหรือบันทึกความเข้าใจ (MOU) เพื่อแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตรวจสอบการป้องกันการทุจริต จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบเฉพาะประเด็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับประเทศ ตลอดจนสร้างฐานข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงการทำงานของแต่ละหน่วยงานเพื่อการดำเนินการสร้างขีดความสามารถของหน่วยงานร่วมกัน

บทบาทการกำกับดูแลของสถาบันภาครัฐ

(1) **พัฒนาการทำหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริต** ที่ต้องมุ่งปรับปรุงบทบาทคือ การตรวจสอบตามความเสี่ยงหรือภัยคุกคาม (Risk or Threat-Based Review) เพื่อพิจารณาและตรวจสอบบริบทขององค์กร และการดำเนินการขององค์กร ที่ต้องครอบคลุมต่อปัญหาการทุจริตในปัจจุบัน **ความเหมาะสมและการปรับตัวขององค์กร** (Organizational Fit and Adaptation) คือ พิจารณาการพัฒนาองค์กรภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริตในบริบทที่เป็นอยู่ และออกแบบองค์กรให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมต่อการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและหน่วยงานอื่น **การทำความเข้าใจและจัดการกับการทุจริต** (Understanding and Addressing Corruption) คือ การทำความเข้าใจต่อปัญหาการทุจริตและตระหนักถึงความเชื่อมโยงกันลักษณะหน้าที่ขององค์กร และการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งในและระหว่างประเทศ

(2) **สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน** บทบาทการกำกับดูแลของ

สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน (Supreme Audit Institutions) สำหรับบริบทในไทยพบว่า “ประเทศไทยควรมีสถาบันที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของฝ่ายบริหารเพื่อทำหน้าที่เฉพาะเจาะจงในการกำกับดูแลตรวจสอบการเงินของประเทศ” โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่เป็น Supreme Audit Institution (SAI) ตามรัฐธรรมนูญ โดยมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินและทรัพย์สินของรัฐเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณของประเทศ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การตรวจสอบการเงินของประเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อเสนอแนะควรมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างบทบาทของสตง. แทนการจัดตั้งองค์กรใหม่ โดยเฉพาะการเพิ่มความเป็นอิสระในการบริหาร ซึ่งจะช่วยรักษาความเป็นกลางในการตรวจสอบและเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างบทบาทของสตง. คือ 1) ความเป็นอิสระขององค์กร 2) การเปิดเผยรายงานการตรวจสอบต่อสาธารณชน 3) การเสริมสร้างศักยภาพของเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ บุคลากรของสตง. ควรได้รับการฝึกอบรมด้านการตรวจสอบทางการเงินอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการป้องกันและการตรวจสอบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ซึ่งมีองค์ความรู้และมาตรฐานสากลด้านการตรวจสอบทางการเงิน 4) การใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบ และ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรอิสระอื่น ๆ นั้นเอง

(3) การทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม ที่ต้องพัฒนาแนวทางของหลักการสู่ประการคือ (1) การเพิ่มความโปร่งใสของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ด้วยการเปิดเผยข้อมูลควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยีและการเข้าถึงข้อมูลกลไกกระบวนการยุติธรรมที่โปร่งใส (2) ความรับผิดชอบของกระบวนการยุติธรรม การสร้างความตระหนักรู้ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและตุลาการให้ปฏิบัติตามจริยธรรมและกฎหมาย (3) บทบาทของภาคประชาสังคม คือรับฟังและเปิดพื้นที่ให้องค์กรภาคประชาชนสังคมและสื่อสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วม และ (4) เจตจำนงทางการเมืองและระบบการเมืองที่เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาการปราบปรามการทุจริตและจิตสำนึกต่อการเคารพหลักนิติธรรมและปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

สรุป จากจุดอ่อนของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลของประเทศไทยคือ (1) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการจัดการข้อมูล (2) ปัญหาในด้านกระบวนการยุติธรรมและการจำกัดอำนาจภาครัฐ (3) ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและการปรับตัวต่อสถานการณ์ในปัจจุบันของภาครัฐ (4) ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบและการป้องกันการทุจริต และ (5) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรของภาครัฐ เหตุนี้ เพื่อให้เกิดการแก้ไข พัฒนาและขับเคลื่อนหลักนิติธรรมจากปัญหาข้างต้น โดยอาศัยการพัฒนาเครื่องมือทางนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาครัฐระบบเปิด นวัตกรรมภาครัฐ ระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ ความโปร่งใสของการเป็นเจ้าของผลประโยชน์ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือในการ

ปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี และการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐที่ประกอบด้วยการทำหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริต สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน และการทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม โดยในแต่ละส่วนสามารถแก้ไขปัญหามาได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางความสัมพันธ์ระหว่างจุดอ่อนและแนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อน

จุดอ่อน	เครื่องมือทางนโยบาย	บทบาทของภาครัฐ
1. ปัญหาการเข้าถึงและการจัดการข้อมูล	- ภาครัฐระบบเปิด - นวัตกรรมภาครัฐ	
2. ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมและการจำกัดอำนาจภาครัฐ	- ภาครัฐระบบเปิด - นวัตกรรมภาครัฐ	- ทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม
3. ปัญหาด้านกฎหมายและการปรับตัวของภาครัฐ	- ภาครัฐระบบเปิด - นวัตกรรมภาครัฐ	
4. ปัญหาการตรวจสอบและการป้องกันกาทุจริต	- ภาครัฐระบบเปิด - นวัตกรรมภาครัฐ - ระบบตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ - ความโปร่งใสของการเป็นเจ้าของผลประโยชน์ - การแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี	- ทำหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ - สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่การตรวจสอบทางการเงิน
5. ปัญหาบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรของภาครัฐ	- ภาครัฐระบบเปิด - นวัตกรรมภาครัฐ	- ทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม

ที่มา: รวบรวมโดยผู้เขียน

จากตาราง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการจัดการข้อมูล ปัญหาในด้านกระบวนการยุติธรรมและการจำกัดอำนาจภาครัฐ ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและการปรับตัวต่อสถานการณ์ในปัจจุบันของภาครัฐ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรของภาครัฐ และปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรของภาครัฐ สามารถแก้ไขได้จากเครื่องมือทางนโยบายคือ ภาครัฐระบบเปิด และ นวัตกรรมภาครัฐ และในขณะที่ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบและการป้องกันการทุจริต สามารถแก้ไขได้จากเครื่องมือทางนโยบายคือ ภาครัฐระบบเปิด นวัตกรรมภาครัฐ ระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ ความโปร่งใสของการเป็นเจ้าของผลประโยชน์

และการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี และ บทบาทของภาครัฐ คือ การทำหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริต สถาบันภาครัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน และการทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม

บทสรุป

หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลถูกพัฒนาควบคู่กันมาอย่างต่อเนื่อง ในบริบทของสังคมไทย หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลถูกบัญญัติไว้ในกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งมุ่งเน้นเพื่อการป้องกันและจัดการทุจริตอำนาจโดยพลการที่อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นกำลังสำคัญในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และรายงานพฤติกรรมทุจริต การเน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะช่วยเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง ควบคู่กับการสร้างความโปร่งใสสามารถทำได้ผ่านการเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ประชาชนควรมีช่องทางที่สะดวกในการรายงานปัญหาการทุจริต พร้อมทั้งต้องมีกระบวนการตรวจสอบและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และส่วนสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การเป็นพยาน การรายงานเหตุการณ์ และการสนับสนุนหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชัน อันเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้มาตรการป้องกันการทุจริตมีความเข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้ การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติหน้าที่เพื่อดำเนินงานด้านประสานความร่วมมือ การติดตามผล และการรายงานผลอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาการทุจริตเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

พร้อมกันนี้ สำหรับแนวนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมามุ่งสร้างและฟื้นฟูหลักนิติธรรม โดยเน้นความเท่าเทียมทางกฎหมาย ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ ผ่านระบบรายงานผล และการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนตรวจสอบ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมความเป็นธรรมในการคุ้มครองสิทธิประชาชนและผู้บริโภค มีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต และเพิ่มการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงดูแลกลุ่มเปราะบางให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และปรับปรุงกฎหมายให้ภาครัฐโปร่งใส ไม่ทุจริต โดยเน้นบทบาทของรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางกฎหมายแก่ประชาชนทุกกลุ่ม อนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดการดำเนินนโยบายดังกล่าวจำเป็นต้องทบทวนและเข้าใจถึงบริบทของประเทศในระดับโลกผ่านกรอบแนวคิดโลกาภิวัตน์ที่นำไปสู่การเข้าใจถึงสภาพการณ์ความเป็นจริงของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลของไทยในเวทีระหว่างประเทศ

สำหรับการศึกษาตามกรอบแนวคิดโลกาภิวัตน์ของ Weiss และ Thakur ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้และการจัดการหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล พบว่า การสร้างองค์ความรู้ได้ถูกพัฒนาจากอดีตที่เป็นเพียงการจำกัดองค์ความรู้ของ ‘รัฐ’ เท่านั้น ทว่าด้วยพลวัตของการ

เปลี่ยนแปลงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาใหม่ของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลถูกขยายความและค้นพบจากผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งช่วยขยายขอบเขตของหลักนิติธรรมให้ครอบคลุมมากกว่าการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐแต่รวมถึง ‘ภาคเอกชน’ ด้วย ปัจจุบัน การจัดการองค์ความรู้ด้านหลักนิติธรรมเติบโตจากรากฐานดั้งเดิมที่เน้นกฎหมายเป็นกฎหมายสูงสุด โดยมีการบัญญัติกฎหมายอย่างเป็นทางการ การบังคับใช้อย่างเสมอภาค และการป้องกันการเปลี่ยนแปลงโดยพลการ กอปรกับองค์ความรู้ดังกล่าวถูกถ่ายทอดไปยังผู้กำหนดนโยบายผ่านงานวิจัย รายงานจากองค์กรระหว่างประเทศ และการจัดอันดับหลักนิติธรรม ซึ่งเน้นปัจจัยสำคัญ เช่น ความรับผิดชอบของรัฐและเอกชน คุณภาพของกฎหมาย ความถูกต้องของกระบวนการทางกฎหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แนวทางแก้ไขปัญหาก็ถูกกำหนดขึ้นโดยใช้กรอบดังกล่าวเป็นมาตรฐาน และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามบริบทของสังคม

สำหรับการพัฒนาการพัฒนามาตรฐานหรือในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ **มาตรฐานตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรม** พบว่า องค์กรระหว่างประเทศหลายแห่งได้พัฒนาตัวชี้วัดเพื่อประเมินหลักนิติธรรมในแต่ละประเทศอย่าง Worldwide Governance Indicators ของธนาคารโลก ถัดมาคือ Corruption Perceptions Index ของ Transparency International และ Freedom in the World ของ Freedom House เป็นอาทิ ทว่า ตัวชี้วัดเหล่านี้มุ่งเน้นเฉพาะด้านและไม่ครอบคลุมทุกมิติของหลักนิติธรรม เหตุนี้ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าว โครงการยุติธรรมโลก (World Justice Project: WJP) ได้พัฒนา Rule of Law Index (RoLI) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 โดยใช้แนวคิดเชิงลึกและครอบคลุมทุกมิติของหลักนิติธรรม RoLI ประเมินหลักนิติธรรมผ่านมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักสิทธิมนุษยชน และประชาชนทั่วไป โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือ และสามารถใช้งานได้ในทุกบริบท ซึ่งตัวชี้วัดดังกล่าวประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การจำกัดอำนาจของรัฐบาล การปราศจากการคอร์รัปชัน รัฐบาลที่เปิดกว้าง การรับประกันสิทธิมนุษยชน ความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของสังคม การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ไม่ใช่กระแสหลัก การกำหนดตัวชี้วัดดังกล่าวจึงไม่ได้จำกัดการจัดการไว้ที่ภาครัฐอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยการมีบทบาทของประชาชน ภาคเอกชน หรือภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ ประสิทธิภาพของภาครัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการใช้อำนาจโดยสุจริต นั่นเอง

ต่อมาคือ **การกำกับดูแลและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล** พบว่า ในระดับโลกได้จัดทำดัชนีชี้วัดทางด้านกำกับดูแลหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลได้แก่ โครงการยุติธรรมโลก องค์กรเพื่อความโปร่งใสสากล และธนาคารโลก ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยให้ประเทศต่าง ๆ มีมาตรฐานและข้อมูลชุดเดียวกัน ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายในทิศทางเดียวกันมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยได้นำเอาองค์ความรู้และมาตรฐานตัวชี้วัดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้

โดยการกำกับดูแลในประเทศไทยมีด้วยกัน 2 หลักได้แก่

1) **หน่วยงานระดับนโยบายและกำกับดูแล** มีหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรฐานเกี่ยวกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในภาครัฐและสังคมไทย คือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และ 2) **หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม** มีบทบาทในการรักษากฎหมายและส่งเสริมหลักนิติธรรมผ่านกระบวนการยุติธรรมซึ่งประกอบด้วย ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จากผลการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลของประเทศไทย พบว่า สภาพการณ์ทางกฎหมายและกรอบแนวทางการปฏิบัติของชาติที่ดำเนินการในปัจจุบันและการรายงานผลจาก WJP พบว่า ทั้ง 8 ปัจจัยนำไปสู่ข้อค้นพบของจุดอ่อนร่วม 5 ประการคือ ประการแรก ปัญหาการเข้าถึงและการจัดการข้อมูล จากอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ทางกฎหมาย การจัดการข้อมูลที่ไม่มีประสิทธิภาพ และขาดระบบสนับสนุนการตัดสินใจและการบูรณาการข้อมูลที่เชื่อมโยงกัน เนื่องจากระบบดิจิทัลที่ไม่เชื่อมโยงและการขาดทรัพยากรที่เพียงพอ ประการที่สอง ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมและการจำกัดอำนาจภาครัฐ คือ ความไม่เท่าเทียมทางสังคมและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรมและการขาดมาตรฐานที่ชัดเจน และการแทรกแซงหรือครอบงำในกระบวนการยุติธรรมทำให้เกิดความไม่โปร่งใสและไม่เป็นกลาง ประการที่สาม ปัญหาด้านกฎหมายและการปรับตัวต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จากกฎหมายและระเบียบที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสถานการณ์สังคม และการขาดการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา ประการที่สี่ ปัญหาด้านการตรวจสอบและป้องกันการทุจริต ที่เห็นได้จากระบบการตรวจสอบที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดทรัพยากรบุคคลและเทคโนโลยีที่เพียงพอและขาดความโปร่งใสในการติดตามและตรวจสอบ รวมถึงการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสที่ไม่เข้มแข็ง และประการที่ห้า ปัญหาการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรของภาครัฐ คือ ขาดความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณและขาดการลงทุนระยะยาวสำหรับกลุ่มเปราะบาง ประกอบกับขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานและการแก้ไขปัญหาคอนกรีตทางสังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ

สำหรับ ‘**การพัฒนานโยบายของภาครัฐ**’ หรือแนวทางในการพัฒนาและการขับเคลื่อนนิติธรรมและธรรมาภิบาลประกอบไปด้วยหลักการและยุทธศาสตร์หลัก ดังต่อไปนี้ การพัฒนาภาครัฐระบบเปิด ให้ประชาชนเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลการทำงานของรัฐบาล อำนวยความสะดวกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบาย ประชาชนสามารถเรียกร้องความรับผิดชอบจากรัฐบาล และจำเป็นต้องนำมาซึ่งรัฐบาลต้องตอบสนองและสะท้อนความต้องการของประชาชน ต่อมานวัตกรรมภาครัฐ (GovTech) โดยใช้เทคโนโลยี ยกตัวอย่างดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมไปถึงการป้องกันการทุจริต ระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและผลประโยชน์

(Asset and Income Declaration) ผ่านกฎหมายที่เป็นธรรมและการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ความโปร่งใสในการเป็นเจ้าของผลประโยชน์ ผ่านการตรวจสอบข้อมูล การส่งเสริม การมีส่วนร่วม ความสมดุลระหว่างความเป็นส่วนตัวและความโปร่งใส การประเมินความเสี่ยงและการปรับปรุง การบังคับใช้มาตรการลงโทษ และการป้องกันผลกระทบอื่น ๆ ที่ตามมา และการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางภาษีและความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมทางภาษี โดยจัดทำข้อตกลงทวิภาคีและบันทึกความเข้าใจ (MOU) เพื่อแบ่งปันข้อมูลและสร้างฐานข้อมูลเพื่อความร่วมมือในการตรวจสอบการทุจริต

ในด้านของ ‘บทบาทการกำกับดูแลของสถาบันภาครัฐ’ ผ่านการพัฒนาการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อปราบปรามการทุจริต ในการตรวจสอบตามความเสี่ยงและการจัดการกับปัญหาทุจริต สถาบันที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทางการเงิน (Supreme Audit Institutions) จำเป็นต้องมีความอิสระ โดยการจัดทำรายงานเพื่อเปิดเผยข้อมูล ตลอดจนมีการจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น รวมไปถึง การทำหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม เพื่อเพิ่มความโปร่งใสโดยการเปิดเผยข้อมูลและพัฒนาเทคโนโลยี สร้างความตระหนักรู้ให้เจ้าหน้าที่และตุลาการปฏิบัติตามจริยธรรม เพื่อเพิ่มบทบาทของภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ตลอดจนการสร้างเจตจำนงทางการเมืองในการพัฒนาการปราบปรามการทุจริตและเคารพหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล ซึ่งการพัฒนาแนวทางดังกล่าวช่วยให้ภาครัฐมีความโปร่งใสมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เปรมฤดี เพ็ชรกุล (หัวหน้าโครงการ) ผู้ที่ให้คำแนะนำอันทรงคุณค่า ตลอดจนคณะผู้จัดทำ “โครงการขับเคลื่อนและพัฒนาการเสริมสร้างหลักนิติธรรม” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกิจการยุติธรรม สังกัดกระทรวงยุติธรรม

บรรณานุกรม

- พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549. (2560, 6 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**, 123(26ก), 6-14.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561. (2561, 21 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, 135(52ก), 1-80.
- พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561. (2561, 13 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, 135(33ก).
- พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**, 136(50ก), 1-10.
- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, 135(82ก), 1.
- ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และกรอบระยะเวลาดำเนินการและรายงานผลของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2564. (2564, 27 สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, 138(54ก), 30-35.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560, 6 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**, 134(40ก), 1-90.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2562). **อำนาจหน้าที่**. <https://www.nacc.go.th/categorydetail/20191124165113148/20191124165833สำนักงาน>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (ม.ป.ป.). **หน้าที่และอำนาจ**. <https://www.pacc.go.th/index.php/home/about/16>
- สำนักงานคณะกรรมการรัฐมนตรี. (2566). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 11 กันยายน 2566**. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- อัมมาร สยามวาลา, จักรกฤษณ์ ควรพจน์, ณัฐนันท์ วิจิตรอักษร, บุญวรา สมะโน, อิศร์กุล อุณหเกตุ, จิรวัฒน์ สุริยะโชติชยางกุล, ธนภัทร ชาตินิกรบ. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). กรอบแนวคิดและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ (Rule of Law Index/Indicators) ในประเทศไทย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2016/11/Rule_of_Law_Index_resize.pdf
- เอกลักษณ์ ไชยภูมิ. (2561). จากปฐมบทประชาธิปไตยสู่ทางสองแพร่งของเสรีประชาธิปไตย: เส้นทางของ ‘ประชาธิปไตย’ ในตะวันตก. วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

- 48(2), 55-82. <https://doi.org/10.61462/cujss.v48i2.747>
- เอกลักษณ์ ไชยภูมิ. (2562). **พินิจทฤษฎีการปกครองแบบผสมกับรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2475-2534**. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bajpai, R., & Myers, C. B. (2020). Enhancing government effectiveness and transparency: The fight against corruption (Vol. 2): Executive summary. **World Bank**. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/986521600118147288/pdf/Executive-Summary.pdf>
- Baldwin, R. (1996). **Rules and government**. Oxford University Press.
- Canevaro, M. (2017). The rule of law as the measure of political legitimacy in the Greek city states. **Hague Journal on the Rule of Law**, 9, 211-236.
- Goldstein, J., & Keohane, R. O. (1993). **Ideas and foreign policy: An analytical framework**. In *Ideas and foreign policy: Beliefs, institutions, and political change* (pp. 1-30). Cornell University Press.
- Nik, M. (2013). Good governance and the rule of law. **Journal of Legal Studies**, 4, 1-31.
- Sangroula, Y. (n.d.). **Concept of rule of law, human rights good governance: Mutually reinforcing concepts**. <https://yubarajsangroula.com.np/assets/uploads/a629a-rule-of-law-and-good-governance.pdf>
- Tamanaha, B. Z. (2004). **On the rule of law: History, politics, theory**. Cambridge University Press.
- United Nations. (2004). **The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies: Report of the Secretary-General**. <https://digitallibrary.un.org/record/527647?v=pdf#files>
- Weiss, T. G., & Thakur, R. (2014). **The United Nations meets the twenty-first century: Confronting the challenges of global governance**. In M. B. Steger & P. Battersby (Eds.), *The SAGE handbook of globalization* (pp. 489-504). SAGE Publications.
- World Justice Project. (2023). **Rule of law**. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global>
- World Justice Project. (n.d.). **Mission**. <https://worldjusticeproject.org/about-us/overview/mission>

การจัดการสภาวะวิกฤต ที่เกิดขึ้นในบริบท ทางการเมือง ในประเทศไทย

เอกรินทร์ ศิริรัตนชัย*

บทคัดย่อ

การจัดการสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองนั้นมีหลักการสำคัญในการจัดการสภาวะวิกฤตที่ได้ผลคือ “การสื่อสารทางการเมือง” ซึ่งในห้วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญนั้น การเข้าควบคุมสถานการณ์ได้รวดเร็วและเกิดการสูญเสียน้อยที่สุดเท่านั้นที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องตระหนักถึงให้มากที่สุด การนำแนวคิดวิกฤตการณ์ (Crisis) เข้ามาเป็นกรอบในการจัดการกับภาวะวิกฤตต้องดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็น การควบคุมสภาพของวิกฤตการณ์ (Crisis) การเตรียมเข้าสู่การจัดการวางแผนยุทธศาสตร์ การยอมรับในวิกฤตการณ์ (Crisis) ที่เกิดขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการจัดการสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองในประเทศไทย ซึ่งเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองในการดำเนินการควบคุมปัญหา แก้ไขวิกฤติ และการนำเอาวิกฤติเป็นโอกาสเพื่อฟื้นฟูความเสียหายและเรียกคืนความศัทธาต่อสถาบันเพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะชนและรักษาความศรัทธาที่มีต่อสถาบันไว้ให้ได้

คำสำคัญ: การจัดการสภาวะวิกฤติ, การสื่อสารทางการเมือง, เหตุการณ์ความขัดแย้ง

* นักวิชาการอิสระ

E-mail: akgarinsiroratanachai@gmail.com

Crisis management in the political context of Thailand

Akgarin Siroratnachai*

Abstract

Crisis management in a political context has an important principle in effective crisis management, which is “political communication”. During an important incident, only operators must be aware of the situation quickly and with the least loss. The concept of crisis as a framework for crisis management must be implemented quickly in every step, whether it is controlling the potential of the crisis (Crisis), preparing for the Strategic planning management, and accepting the crisis (Crisis) that has occurred. This article aims to present the concept of crisis management in a political context in Thailand, which emphasizes the importance of crisis management in a political context in problem control, crisis resolution, and using the crisis as an opportunity to restore damage and restore faith in the institution to show responsibility to the public and maintain faith in the institution

Keyword: Crisis Management, Political communication, Conflict incidents

* Independent Scholar

E-mail: akgarinsiroratnachai@gmail.com

บทนำ

กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันสามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม รวมทั้งทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ซึ่งสิ่งสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้นได้มีการนำเอากระบวนการที่มีความทันสมัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กันทางการเมือง คือ การใช้เครือข่ายบนโลกอินเทอร์เน็ต และสังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของแต่ละฝ่าย ดังนั้นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต คือ กระดานสนทนา (Web board) ไลน์ (Line) ทวิตเตอร์ (Twitter) เฟสบุ๊ก (Facebook) และวิทยุและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้อิทธิพลของแนวคิดด้านการตลาดและการโฆษณาในกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารการตลาดทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั่วโลกอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ **“ทุนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการสื่อสารและการเมืองอย่างแยกกันไม่ออก”** กลุ่มทุนธุรกิจสื่อสารจึงเป็นกลุ่มทุนที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์จนกระทั่งสามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองซึ่งสามารถขึ้นำสังคมได้อย่างรอบด้านในลักษณะจักรวรรดินิยมการสื่อสารนั่นเอง (ยุทธพร อิศราย, 2552)

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่า ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยมีหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน อย่างไรก็ตามแนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้นสื่อจะมีความเป็นสาธารณะร่วมกันมากขึ้นอันเนื่องจากการปฏิรูปสื่อรวมทั้งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ที่จะมีเพิ่มมากขึ้นภายหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 แต่แนวโน้มในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการขับเคลื่อนทางสังคมด้วยกระแสความคิดเรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างประชาสังคมที่เข้มแข็งซึ่งอาจจะส่งผลให้ปัญหาต่างๆได้มีการคลี่คลายได้ด้วยตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์สังคมการเมืองปัจจุบัน สื่อ คือเครื่องมือที่สำคัญในการช่วงชิงหรือการมีส่วนร่วมและการครอบครองสื่อนับว่าเป็นหัวใจในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ องค์กรราชการ รวมทั้งการเมืองภาคพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน กันนับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหว ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางราชการและการเคลื่อนไหวทางการเมืองจึงมีความปรารถนาเหมือนกัน นั่นคือความต้องการมีสื่อในครอบครอง ซึ่งหมายถึงมีเครื่องมือหรือมีช่องทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์และการโฆษณาชวนเชื่อกับสาธารณชนจะเห็นได้ว่าผลกระทบตอสังคมอันเกิดจากอิทธิพลของการสื่อสารมวลชนในการสื่อสารทางการเมืองมีอยู่หลายประการ เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบสารสนเทศทางการเมือง ขนชั้นใหม่ในการสื่อสาร

ทางการเมือง กรรมสิทธิ์ในสารสนเทศทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและ บทบาทของอำนาจอธิปไตย รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น (ยุทธพร อิศราย, 2551)

ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมือง ตามความหมายของ Denton and Woodward (2003) ได้กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง คือ การสนทนา และการเปลี่ยนความเห็นของกันและกันอย่างบริสุทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรทางสาธารณะ เช่น อำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ รายได้ และการให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามอำนาจหน้าที่นั้น ๆ

Karl W. Deutsch (2003) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารและการควบคุมนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อระบบการเมืองอย่างมาก และเปรียบเสมือนเส้นประสาทของระบบการเมือง นอกจากนี้กระบวนการสื่อสารทางการเมืองจะเป็นเรื่องของการแสดงออก ทางการเรียกร้องและความต้องการของประชาชน ที่ต้องการตอบสนองของรัฐ อันจะนำไปสู่การตัดสินใจและการตกลงใจเป็นผลมาจากการสื่อสารทางการเมืองในสังคม นอกจากนี้ระบบการเมืองยังสามารถดำรงและคงอยู่ โดยมีการบูรณาการได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะตอบสนองต่อการเรียกร้องและความต้องการทางการเมือง ซึ่งการสื่อสารทางการเมืองนั้นจะเป็นตัวกลางหรือสื่อกลางระหว่างสมาชิกของระบบการเมือง กล่าวคือ การสื่อสารเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล ให้ประชาชนได้รับรู้ ในขณะที่เดียวกันนั้นก็เป็นการดำเนินการในการนำเอาข้อเรียกร้องของประชาชนและความต้องการของประชาชนไปให้รัฐบาลได้รับรู้เช่นเดียวกัน

Almond and Powell (1980) กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นวิธีการในการช่วยระบบการเมืองที่จะทำหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องจากผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์ หรือการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Almond & Coleman (1960) ได้ระบุไว้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่เผยแพร่ข่าวสารทั่วไป อันเป็นการทำหน้าที่ในการดำเนินงานที่อยู่ในระบบการเมืองที่เป็นกระบวนการทางสังคมและเป็นการสร้างโครงข่ายเพื่อผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎ การประยุกต์ใช้กฎและการเปลี่ยนแปลงกฎนั้นโดยจะอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

Chaffee (1977) ได้กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ทางการเมืองไปยังสมาชิกของระบบราชการเมือง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองนั้นเป็นแบบแผนการหรือกระบวนการที่เผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกทางการเมืองกับหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในระบบการเมืองนั้น Chaffee ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ (Knowledge) ของสมาชิกในระบบการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือการเคลื่อนไหว (Any Change) ที่อยู่ในสถานะ

ของระบบ โดยในแง่ของการใช้อำนาจหน้าที่หรืออำนาจรัฐ (the Authoritative) แบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (Allocation of Value) จากความหมายจะกล่าวได้ว่าสิ่งที่สำคัญของการสื่อสารที่มีต่อการเมืองนั้น จะเป็นการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) และจะเป็นการถ่ายทอดข่าวสาร หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ระหว่างหน่วยงานภาครัฐบาล ภาคประชาชน รวมไปถึงกลุ่มงานต่าง ๆ ในภาคสังคม นอกจากนี้การสื่อสารทางการเมืองยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในระบบการเมือง หากจะพิจารณาตามแนวทางทฤษฎีระบบจะพบว่า การสื่อสารทางการเมืองนั้นเป็นทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) และปัจจัยส่งออก (Output) ของระบบการเมือง กล่าวได้คือ ประชาชนสามารถส่งข่าวสารผ่านหรือส่งข้อเรียกร้องในระบบการเมือง รวมถึงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อรัฐบาล นโยบายของรัฐหรือผลงานของรัฐบาล ผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมืองไม่ว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มพรรคการเมือง หรือผู้แทนของประชาชน รวมไปถึงสื่อมวลชนจะนำไปสู่รัฐบาล ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลเองสามารถนำเสนอแนะนโยบาย ข่าวสารจากทางรัฐบาลไปสู่ประชาชนโดยผ่านช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ สำหรับประเทศที่ปกครองในระบอบเผด็จการ รัฐบาลอาจใช้การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวหรือโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นและยอมรับในรัฐบาล จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบใด การสื่อสารทางการเมืองก็มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาระบบการเมืองทั้งสิ้น สำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นการสื่อสารทางการเมืองแบบสองทางเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง

ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารนับว่าเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการทางการเมือง เพราะการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนที่จะต้องใช้การสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดของนักการเมือง ทั้งในเรื่องของการรับรู้และการถ่ายทอด ในกลุ่มของประชาชนและผู้ที่มีบทบาททางการเมือง โดยในยุคปัจจุบันที่ผู้คนต่างได้รับการศึกษามีความคิด ทัศนคติที่หลากหลายแล้วจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบของการสื่อสารที่เข้ามาในการสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ 1) การสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับสาร 2) การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน

Karl W. Deutsch (1966) โดยได้อธิบายไว้ว่า การสื่อสารทางการเมืองนั้นเปรียบเสมือนเส้นใยประสาทของมนุษย์และส่วนการสื่อสารทางการเมืองนั้นจะเปรียบเสมือนสมองของรัฐบาล ซึ่งเส้นใยสมองจะเป็นส่วนหนึ่งของเส้นใยประสาทของมนุษย์ จะทำให้การเมืองเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ได้กับการสื่อสาร ซึ่งไม่มีรัฐบาลใดสามารถดำเนินกิจการใด ๆ ได้เลยหากปราศจากซึ่งการสื่อสาร เพราะการสื่อสารจะนำมาซึ่งเสียงสนับสนุนจากประชาชน กระบวนการสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญในการช่วยให้เกิดความเห็นพ้องต้องกัน ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสภาพสังคมที่มีความแตกต่างกัน และสร้างค่านิยมและเป้าหมายร่วมกันให้เกิดขึ้นในสังคม การสื่อสารทางการเมืองจะทำหน้าที่

ถ่ายทอดข่าวสารกลับไปกลับระหว่างองค์กรทางการเมือง

Pye (1972) ได้กล่าวว่า การสื่อสารโครงข่ายที่โยงใยสังคมมนุษย์ โครงสร้างของระบบการสื่อสารเปรียบเสมือนโครงกระดูกของสังคม เนื้อหาสาระ (content) ของการสื่อสารก็คือใจความสำคัญ (substance) ของการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ (intercourse) การไหลเวียนของสารสื่อสารจะกำหนดทิศทางและอัตราการพลวัตการพัฒนาของสังคม การสื่อสารผ่านช่องทางทั่วสังคมและพบเห็นได้ในทุกส่วนในวิถีสังคม ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่จะทำการวิเคราะห์กระบวนการทางสังคมทั้งหมดโดยอาศัย โครงสร้างเนื้อหาสาระ และการไหลเวียนของการสื่อสาร และได้พิจารณาบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาทางการเมือง

การสื่อสารได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคลตลอดจนอาจทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ในสังคมได้ ในทำนองเดียวกันการสื่อสารทางการเมืองเองก็เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองจะทำให้ประชาชนได้รับรู้ และเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ก็อาจจะก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งนี้เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมือง จะทำให้รัฐบาลสามารถรับรู้ถึงความต้องการของประชาชน และสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างถ้วนทั่ว ซึ่งการสื่อสารที่มีผลต่อระบบการเมืองมีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบการสื่อสารทางการเมืองเป็นการสร้างทัศนคติทางการเมือง การพูดคุย การเผยแพร่ การประชุม การอบรมการแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าวและบทความทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร สามารถที่จะช่วยสร้างสำนึกทางการเมือง ค่านิยมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้ การให้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล เหตุผลของการออกกฎหมาย การออกนโยบาย การกำหนดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาจะทำให้ประชาชนรู้จักรัฐบาลดีขึ้น เข้าใจรัฐบาลดีขึ้น และยอมรับรัฐบาลได้มากขึ้นข่าวสารเกี่ยวกับนักการเมืองจะสร้างความรู้สึกให้แก่ประชาชนว่า ควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองมากน้อยเพียงใด อย่างเป็นอยู่ในขณะนี้ มีฝรั่งบางคนเขียนถึงเมืองไทยว่า การเมืองไทยเป็นการเข้าร่วมของผู้ไม่รู้ แต่ผู้ไม่รู้เข้าร่วม (Uninformed participants and information non-participants) นั่นคือคนรู้อะไรดี ๆ มักจะเสื่อมศรัทธาในระบบการเมืองและไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ไม่ไปเลือกตั้ง แต่คนที่สนใจนั้นเพราะยังไม่รู้อะไรดีนัก จึงยังศรัทธาอยู่ เช่น ขบวนการที่ไม่เลือกตั้งกันมาก เป็นต้น

2. สร้างความสนใจทางการเมือง ซึ่งในสมัยก่อนนั้นคนส่วนใหญ่มักไม่ค่อยสนใจการเมืองมากนักเพราะคนส่วนใหญ่มองว่าข้อมูลข่าวสารไม่ค่อยมีความชัดเจนและอีกส่วนหนึ่ง

ไม่ค่อยได้รู้ข่าวสารทางการเมืองและไม่เคยพบเห็นนักการเมืองหรือผู้บริหาร แต่ในปัจจุบันข่าวคราวของรัฐบาลมีให้สัมผัส รับรู้กันเป็นประจำรับรู้อย่างทั่วถึง และนักการเมืองจะเป็นชาวให้เห็นทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์จากทางสื่อต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ จึงมีส่วนทำให้คนในยุคนี้มีความสนใจในข่าวสารทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

3. การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง นอกเหนือจากการสร้างความสนใจแล้วการสื่อสารทางการเมืองยังถูกนำมาใช้สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองอย่างมากและเพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อน ซึ่งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยสื่อบุคคล สื่อมวลชน หรือการนำเสนอพระราชบัญญัติใหม่ที่ประชาชนต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีสู่ประชาชนด้วยการสื่อสาร

4. สร้างบทบาททางการเมือง ความสนใจที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติ อันจะนำไปสู่การกำหนดบทบาททางการเมือง ประชาชนในปัจจุบันได้รู้ถึงบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นประชาชนดีขึ้น การเขียนจดหมายถึงสื่อมวลชนก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมือง การได้รับข่าวสารทำให้เราบทบาททางการเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองก็เป็นการส่งข่าวสารไปยังผู้บริหาร หรือรัฐบาลด้วยเช่นกัน

5. การสื่อสารเป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน นักรัฐศาสตร์จะมองว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนการสื่อสารทางด้านสื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญรองลงมา การที่นักการเมืองได้พบปะพูดคุยกับประชาชนนั้นย่อมดีกว่าการที่จะกระจายข่าวสารต่าง ๆ ออกไปทางสื่อมวลชน แต่ในกรณีที่การสื่อสารระหว่างบุคคลไม่สามารถกระจายไปได้อย่างทั่วถึง สื่อสารมวลชนจะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการทำให้ประชาชนรู้จักพรรคการเมือง ผู้นำของรัฐบาลและผลงานของรัฐบาล โดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารที่รวดเร็ว และทันสมัยในปัจจุบัน

6. การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชนมีลักษณะความเป็นนานาชาติ (Cosmopolitan-Oriented) โดยในปัจจุบันนี้โทรคมนาคม การส่งข่าวผ่านดาวเทียมทำให้ความสนใจของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป นอกจากการสนใจแต่เพียงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเท่านั้น พวกเขายังสนใจสิ่งที่อยู่ไกลตัว มีความคิดที่เป็นสากลกันมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวกับการสนองตอบความต้องการของประชาชนตามมาตรฐานนานาชาติที่ประชาชนมีโอกาสดำเนิน

7. การสื่อสารถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพก่อนที่จะเป็นนักการเมือง คนบางคนไม่เป็นที่รู้จักเลย แต่การที่สื่อสารมวลชนเขียนถึงเขาบ่อย ๆ ในวงสนทนามันพูดถึงเขาบ่อย ๆ คนที่ไม่มีความสำคัญก็มีความสำคัญขึ้น สถานภาพดังกล่าวเป็นอะไรก็จะได้รับการยอมรับขึ้น เพราะฉะนั้นในการเสนอนักการเมืองให้รับใช้ประชาชนนั้น พรรคการเมืองจะสร้างการยอมรับโดยการเสนอบุคคลดังกล่าวนั้นให้สื่อมวลชนด้วยความถี่สูง ให้คนได้รู้จักคุณสมบัติและผลงานต่าง ๆ ของเขา แม้คนบางคนจะมีผลงานมากกว่าความสามารถสูงกว่า แต่ถ้าไม่ได้รับการเสนอในข่าว

ของสื่อมวลชน ไม่มีการกล่าวขวัญถึงคนที่ย่อมไม่ยอมรับสภาพ

นอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างตัวบุคคลของนักการเมืองให้เป็นที่ยอมรับแล้ว รัฐบาลเองจำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข่าวของรัฐบาลไปสู่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาล หรือการนำเสนอนโยบายต่าง ๆ ออกมา หรือแม้กระทั่งการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการรับฟังเสียงสะท้อนกลับจากประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ขณะเดียวกันประชาชนเองก็ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนที่สำคัญประชาชนยังสามารถใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข้อเรียกร้องต่าง ๆ ไปยังรัฐบาล หรือหน่วยงานราชการได้ด้วย

นัยความสำคัญที่ศึกษา

ภาพที่สื่อสะท้อนความรุนแรงในบริบทของสังคมมากที่สุดในช่วงที่เกิดวิกฤติทางการเมืองคือ การเสนอภาพการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้เกิดความสงบของบ้านเมืองที่เกิดขึ้นในรอบหลายสิบปีซึ่งล้วนเป็นวิกฤติทางการเมืองที่เกิดขึ้นไม่จะเป็นการเรียกร้องประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ ระบบรัฐสภาหรือประท้วงอำนาจเผด็จการ แต่การเคลื่อนไหวเรียกร้องในวันนี้ไม่เหมือนคราวก่อนและไม่นึกว่าคราวนี้จะมีประชาชนออกมาเป็นจำนวนมากครอบคลุมทุกกลุ่มคน ไม่จะเป็นกลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ประชาชนทั่วไป คราวนี้เป็นการประท้วงสภาผู้แทนราษฎรที่ออกกฎหมายขัดกับความรู้สึกและขัดกับหลักประชาธิปไตย วิกฤติของประเทศที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในเวลานี้คือ

1. วิกฤติระบบการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมาก การเมืองและระบบรัฐสภาของไทยมีมานานแล้ว และรัฐธรรมนูญก็ได้แก้ไขให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่เหตุใดประชาชนจึงยังไม่พอใจ ทำอย่างไรประชาธิปไตยจึงจะเป็นระบอบการเมืองที่แก้ไขปัญหาสังคม แก้ปัญหาการซื้อเสียงและแก้ปัญหาพรรคการเมืองได้ ปกติแล้วสังคมเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาแต่ตอนนี้พรรคการเมืองกลับมาทำให้ระบบการเมืองมีปัญหาการเมืองเป็นตัวปัญหาที่ก่อวิกฤติ ต้องมาคิดทบทวนกันว่าระบอบการเมืองที่เป็นอยู่เหมาะสมหรือไม่ แต่เป็นเรื่องยากเพราะว่าระบบการเลือกตั้งที่บอกว่าเป็นความชอบธรรม แต่ก็ไม่สามารถสกัดกั้นอำนาจเงินและการซื้อเสียงได้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2551)

2. วิกฤติทางภาวะผู้นำ จริง ๆ แล้วไม่น่าจะเกิดขึ้นเพราะว่ามีผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งเป็นผู้นำที่มีอำนาจมากที่สุด แต่ในภาวะทางการเมืองเป็นอำนาจที่ถูกอำนาจทางการเมืองอื่นแบ่งอยู่นายกไม่สามารถเป็นตัวของตนเองได้

3. การดำเนินนโยบายประชานิยมสุดกู่ จนเกิดผลต่อภาวะเศรษฐกิจการคลังของประเทศ นโยบายประชานิยมนี้น่าจะขยายขอบเขตออกไปอีกเพราะมีผลต่อคะแนนเสียงเลือกตั้ง และขณะนี้มีการใช้งบประมาณแผ่นดินเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องสูงมีการตั้งเป็นวงจรรขนาดใหญ่และไม่มีการควบคุม

4. วิกฤติการคอร์รัปชัน ที่มีอย่างกว้างขวางมากกว่าสมัยใดๆเป็นโครงการขนาดใหญ่ และไม่มีมาตรการควบคุมได้อย่างชัดเจน การคอร์รัปชันทางนโยบายก็ดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา ไม่สามารถแก้ไขได้มันควบคู่กับนโยบายของรัฐบาลอย่างแยกกันไม่ออก แม้แต่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นก็มีการเรียกเก็บเงินที่เรียกว่าการทอนเงิน (ณรงค์ บุญสวยาขวัญ, 2552)

5. แนวโน้มการเป็นเผด็จการของรัฐ เผด็จการโดยการเลือกตั้ง โดยการปกครองของผู้ที่มาจาก การเลือกตั้ง ซึ่งรัฐบาลมีอำนาจมาก ประชาชนไม่สามารถคัดค้านได้ รัฐบาลยังออกกฎหมายที่ขัดต่อหลักนิติธรรมได้ เช่น พ.ร.บ.นิรโทษกรรม เป็นต้น ลึก ๆ แล้วอยู่ที่การที่รัฐบาลเข้าไปควบคุมระบบราชการ ด้วยการแต่งตั้งตำแหน่งสำคัญ ๆ โดยให้ผู้ที่ต่อต้านไม่ก้าวหน้า ในหน้าที่ราชการ ทำให้กลไกราชการยอมสยบต่ออำนาจทางการเมือง

6. วิกฤติความชอบธรรมของรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะมาจากการเลือกตั้งที่มีความชอบธรรมสูง แต่เมื่อประชาชนไม่เชื่อใจรัฐบาล รัฐบาลจะทำอะไรประชาชนก็จะเกิดความสงสัยได้หมด เช่น พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ตกไปแต่ยังเหลืออีก 180 วัน รัฐบาลบอกไม่เอากลับมาอีกไม่มีใครเชื่อยังคงชุมนุมกันต่อ ระบบการเมือง รัฐสภาเป็นไปโดยขัดกับหลักการของประชาธิปไตย ถูกกระทำให้กลายเป็นกลไกของเผด็จการ อำนาจฝ่ายบริหารคือศาลเข้าสู่อำนาจนิติบัญญัติ เช่น มาตรา 190 ที่จะทำฝ่ายบริหารทำงานได้สะดวก กลไกเหล่านี้ทุกประเทศมีไว้ช่วยหากระบบใดมีปัญหา ด้วยเหตุนี้ เมื่อวิกฤติการเมืองก้าวขึ้นสู่การขัดแย้งภายในสังคมที่มีความแตกแยกไม่เพียงความคิด แต่เป็นการต่อต้านหรือสนับสนุนบุคคลออกเป็นสองขั้ว ประชาชนถูกปลุกเร้าเข้ามามีส่วนร่วม คนชุมนุมถูกเกณฑ์มาจากชนบท คนในชนบทจึงเริ่มมีการตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก แต่เป็นที่น่าเสียดายคือเป็นไปในด้านลบและแนวโน้มรุนแรง การชุมนุมจะมีทั้งแบบนัดหมายกันกะทันหันและแบบจัดตั้ง มีวิทยุชุมชน มีการชักธงแดงต่าง ๆ

7. วิกฤติที่คนส่วนหนึ่งถูกปลุกกระดมให้ปฏิบัติต่อประมุขของรัฐ อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ขยายขอบเขตที่เป็นอันตรายมาก ที่ผ่านมามีศูนย์กลางที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ตอนนี้เป็นวิกฤติทางจิตวิญญาณ คนไทยเริ่มตั้งข้อสงสัยต่อประเพณี พิธีกรรมต่างๆที่เคยมีมาอย่างยาวนาน สั่นคลอนความจงรักภักดี ประเทศไทยนั้นชาตินิยมไม่สำคัญเท่ากับการเคารพประมุข เมื่อความรู้สึกทางจิตวิญญาณสั่นคลอนไปแล้วจะเกิดอะไรขึ้น คำตอบคือพฤติกรรมทางการเมืองของคนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป

จากวิกฤติดังกล่าวข้างต้นนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในปัจจุบันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนั้นจะให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นกระบวนการของประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้โอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาเป็นนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นกระบวนการสื่อสารทางการเมือง เพื่อเป็นกระบวนการในระบบเปิด กล่าวคือ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2550) การสื่อสารสองทาง คือ

อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการซึ่งจะประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงในการเผชิญหน้า “กรณีที่น่าเศร้าที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2548)

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤติของประเทศนั้น การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อใดก็ตามที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารประเทศอันจะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมานั้นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนและมีความจำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้งคือ “การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต” จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบสันติและประเด็นสำคัญที่สุดคือ วิธีการดังกล่าวนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยมีหลักการและวิธีการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) การมีส่วนร่วมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน 2) การยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต 3) ความสามัคคีกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต 4) ความยุติธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต 5) การสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2541)

จากประสบการณ์ในอดีต การจัดการสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองที่เห็นผลเด่นชัดคือกรณีของ “นักศึกษาพม่าเข้ายึดสถานทูตในกรุงเทพมหานคร” เหตุการณ์สำคัญนี้รัฐบาลในขณะนั้นถูกโจมตีเป็นอย่างมากด้านการสื่อสาร ด้านการข่าวและการรับมือการก่อการร้ายต่างชาติ ขณะที่รัฐบาลพม่าแสดงความ ไม่พอใจรัฐบาลไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยประกาศยกเลิกสัมปทานประมงของไทยทันที ทำให้ธุรกิจประมงได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก จากกรณีที่เกิดขึ้นเหตุการณ์นักศึกษาพม่า 5 คน พร้อมอาวุธสงคราม เข้าจับตัวประกันในสถานทูต 36 คน เป็นคนไทย 15 คน เป็นคนต่างชาติอีกหลายคน และไม่รวมถึงคนในสถานทูตที่กระจายหลบหนีซ่อนตัวอยู่ภายในสถานทูต

การเข้ายึดในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อจับตัวเอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย เป็นเรื่องการเมืองภายในพม่า ซึ่งบังเอิญท่านทูตและผู้ช่วยทูตถูกเชิญไปรับประทานอาหารด้านนอก ทางกรมไทยจึงติดต่อไปยังทูตพม่าแล้วพาไปหลบซ่อนก่อนเพื่อป้องกันการถูกจับตัวจากภายนอกส่วนผู้ช่วยทูตให้มาช่วยประสานงานที่ศูนย์บัญชาการกับฝ่ายไทย 2) นักศึกษาขออาหารและน้ำแลกเปลี่ยนตัวประกัน ซึ่งจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถนำทฤษฎีของ Crisis 6

ขั้นตอน (Stages of Crisis Management) มาวิเคราะห์ได้ดังนี้ (James, E. H., 2008)

ขั้นตอนที่ 1 Avoiding the Crisis คือการหลีกเลี่ยง (ขั้นการควบคุมศักยภาพของ Crisis) ทำอย่างไรจะหลีกเลี่ยง Crisis ประกอบด้วย

1. Executives Accepted Crisis การจะให้ผู้นำผู้บริหารระดับ Crisis ต้องทำอะไร โดยธรรมชาติของผู้นำมักไม่ค่อยยอมรับว่าตนควบคุมสถานการณ์ไม่ได้หรือมักคิดว่าตนเป็นคนวางแผน กำหนดแผนและนโยบายแผนที่ตนเองคิดไว้เป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์สูงสุดแล้ว จะไม่คิดว่าเกิดสภาวะที่ควบคุมไม่ได้และไม่มีทางออกสำหรับเหตุการณ์ ทั้งนี้สิ่งที่ต้องตระหนัก เมื่อทราบสถานการณ์ที่มาของเหตุการณ์ว่าเกิดจากการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษา นิยมประชาธิปไตยหรือนักศึกษาหัวรุนแรง ซึ่งได้รับรายงานว่ามีผู้ก่อการร้ายคนหนึ่งเข้ายึดสถานทูตพม่า จึงขอใช้ทักโอบเอร์เป็นศูนย์อำนวยการและเรียกเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมารวมกัน และศึกษาปัญหาก่อน

2. Survey empirical evidence คือ การสำรวจข้อมูลที่เป็นชีวภาพ เช่น จำนวนงบประมาณที่ได้ การสำรวจ สภาพภูมิศาสตร์ว่าอยู่ในสิ่งแวดล้อมแบบไหน สำรวจปัจจัยที่ก่อให้เกิด Crisis ทั้งในแง่ของชีวภาพและกายภาพขององค์กร เช่น เรื่องของสิ่งแวดล้อม ภูมิศาสตร์ สถานที่ตั้ง ปรากฏการณ์รบกวนข้างของกองบัญชาการและสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลและนำมาประเมินสถานการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยนำข้อมูลทั้งหมด ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องมาประเมิน

3. Estimate cost of prevention คือการประเมินค่าในการป้องกัน ถือว่าสำคัญมาก การกักกันควบคุมศักยภาพของ Crisis จะต้องประเมินดูว่ากระบวนการป้องกันจะต้องมีการลงทุน คิด และมีต้นทุนในการป้องกัน เช่น การลดค่าความเสี่ยงให้น้อยลงเพื่อให้ตัวประกันปลอดภัย

4. Secrecy sensitive negotiation คือการลดค่าความเสี่ยงให้น้อยลงในกระบวนการต่าง ๆ จะมีเรื่องของข้อมูลที่เป็นความลับ โดยมีหลักการคือ 1) รู้ในวงแคบไม่กี่คน 2) ใช้เวลาในการเจรจาที่รวดเร็วการได้การเสียจะต้องเร็วเท่าที่ทำได้และข้อสำคัญที่สุดในการเจรจาต่อรองที่มันอ่อนไหวง่าย คือ ต้องได้ตรงต่อให้รอบคอบ

5. Work continued คือการทำงานอย่างต่อเนื่อง ต้องทำตลอดเวลา เช่น การเจรจาต่อรอง ต้องเจรจาน้อยคน เฉพาะศิษย์แมนมาเจรจากันเท่านั้น โดยให้ตำรวจ ทหาร พลเรือนที่ถูกฝึกมาแล้วเป็นผู้เจรจา เพื่อประสานงานเจรจาเพื่อให้เข้าใจในสถานการณ์ตรงกัน ป้องกันผลกระทบทางการเมืองซึ่งได้มอบหมายให้ ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดูแลความปลอดภัยและประสานการข่าวไปยังผู้บริหารระดับสูงของพม่า โดยได้รับการยืนยันว่าให้ฝ่ายไทย “ดำเนินการแก้ไขเหตุการณ์ตามดุลยพินิจของฝ่ายไทยตามความเหมาะสม” เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ของพม่า-ไทย ในการให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหามานานแห่งความพอใจและผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ

6. Insert “noise” into process คำว่า “noise” คือเสียงรบกวน ทำให้ราคาคุย ทำอย่างไรให้มีการ Insert “noise” ซึ่งสัญญาณเล็กน้อยอย่างมองข้าม ต้องนำไปสู่กระบวนการพิจารณาด้วย โดยเฉพาะสิ่งที่เรายังไม่เห็นแต่ปรากฏให้เห็นได้ การสื่อสารเป็น “noise” ตัวหนึ่ง

จึงต้องนำสิ่งที่รวบรวมมาตระหนักบ้าง เช่น ทหารพม่าเคยเกิดเหตุการณ์อย่างนี้หรือไม่ เหตุผลกระทบทั้งกับชาวบ้านอย่างไร หรือข่าวสารเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลข่าวสารของสันติบาลตำรวจพื้นที่ ว่ามีนักศึกษาออกจากค่ายราชบุรีมาหาถามขอความเห็นในกรณีดังกล่าวได้อย่างไร

7. Making clear สำคัญมาก การที่เราจะลดความเสี่ยงให้น้อยลงต้องชัดเจน Clear everything Clear กับคนในองค์กรต้องกระจ่างชัดในทุกเรื่อง มิฉะนั้นจะทำให้เกิด Crisis คือ

7.1 Expectation ความคาดหวังที่องค์กรมีต่อพนักงาน หวังให้ปฏิบัติภารกิจมีบทบาทอย่างไร ต้องชัดเจน เช่นความสามารถในการตีความ สื่อความ และความสามารถในการรับรู้คำสั่ง รวมทั้งอุปนิสัยกล้าหาญ ซึ่งมีในตัวผู้ปฏิบัติเอง

7.2 พฤติกรรมอะไรที่คาดหวังในตัวผู้ปฏิบัติการ ว่าต้องการอะไร มุมมองของผู้บริหารภายในขั้นตอนที่ 1 มีความเชื่อว่า การป้องกัน Crisis แบบสมบูรณ์นั้นไม่บรรลุผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นป้องกันตัวอย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่า Crisis จะไม่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 Preparing to Management the Crisis การเตรียมเข้าสู่การจัดการเป็นยุทธศาสตร์การวางแผน เป็นการป้องกันวิกฤตการณ์แบบสมบูรณ์แบบ ต้องจัดการ Clear กับองค์กรทั้งในและนอกประเทศประกอบด้วย

1. Making Plan ต้องมีแผน ได้แก่ Action Plan คือแผนที่ต้องทำ แผนปฏิบัติการกับนักศึกษาผู้ก่อเหตุโดยจัดตั้งกองบัญชาการเฉพาะกิจเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ที่ติ๊กไบเออร์ และมีนโยบายที่จะไม่ใช้ความรุนแรง และให้ตัวประกอบปลอดภัย Communication คือแผนการสื่อสาร ต้องมีการเจรจาติดต่อสื่อสารรัฐบาลต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการใช้ “การเจรจา” เป็นหลักโดยยึดถือความปลอดภัยของตัวประกันเป็นหลัก fire drills คือ การฝึกอบรมด้านไฟ ต้องฝึกอบรมบ่อยต้องมีการเตรียมการรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินเตรียมไฟฟ้า โทรศัพท์ ประปา เตรียมอาหาร น้ำดื่ม และเครื่องบินให้พร้อมการฝึกอบรมด้านนี้จะต้องละเอียด และทำซ้ำบ่อย ๆ และ Essential relationship คือแผนที่จำเป็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นแผนโรงพยาบาล แผนขนคนเจ็บป่วยการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยแผนความปลอดภัยในเรื่องร่างกาย ไม่เช่นนั้นเมื่อเกิด Crisis จะควบคุมไม่ได้

2. Establishing a crisis center คือสถาปนาก่อตั้ง เช่น รัฐบาลมอบหมาย ให้มีผู้บัญชาการเหตุการณ์และมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและจัดตั้งกองบัญชาการที่ติ๊กไบเออร์ เนื่องจากติ๊กไบเออร์สูงกว่าสถานทูต ทำเลสถานที่ที่เหมาะสมที่จะตั้งกองบัญชาการ

3. Crisis Team คือต้องสร้างทีม สรรหาสมาชิกของ Crisis จะเห็นได้ชัดว่า จะต้องสรรหาไว้ล่วงหน้าต้องมีการสรรหา Crisis Team เช่น เตรียมชุดปฏิบัติการพิเศษ คือนเรนศวร 261 อรินทร์ราช 26

4. Testing คือการทดสอบกระบวนการสื่อสาร กรณีเกิด Crisis ต้องมีการจำลองสถานการณ์ที่เกิด แล้วตรวจสอบกระบวนการสื่อสารที่เป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 Recognizing the crisis คือการยอมรับ Crisis ต้องให้ผู้นำหรือผู้บริหาร

ยอมรับ Crisis ที่เกิดขึ้นรอบข้าง ต้องไม่ละเลยกับสิ่งเล็กๆ น้อยๆ โดยเฉพาะในเรื่องความปลอดภัย ต้องละเอียดและช่างสังเกต ประกอบด้วย

1. Independents investigators คือผู้ตรวจสอบอิสระต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญ ต้องมีค่าใช้จ่าย ต้องให้ผู้ตรวจสอบที่เป็นผู้เชี่ยวชาญมีอิสระในการตรวจสอบประเด็นการรับรู้ของคนอื่นและต้องรับฟังความคิดเห็นจากคนรอบด้าน ทั้งจากภายใน inside และคนภายนอก outside

2. Understanding situation ต้องทำความเข้าใจกับสถานการณ์ให้ได้ อย่าหลอกตัวเองว่า Crisis ไม่เกิดต้องหาสาเหตุและสามารถกำหนดวิธีการแก้ไขเหตุการณ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็น Misclassify อย่าจำแนกปัญหาผิดต้องทำความเข้าใจกับสถานการณ์ให้ได้ Ignoring issued อย่าทำเฉยเมย เกี่ยวกับประเด็นการรับรู้ ต้องสร้างการรับรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นไม่เช่นนั้น Crisis จะคืบคลานเข้ามา ซึ่งต้องยอมรับว่าชาวกรองบกพร่อง ไม่ไหวตัวในเรื่องนี้เลย เนื่องจากนักศึกษาพม่าไม่ได้วางแผนอะไรในการนี้มากมายนักเพียงแค่เข้ามาอยู่ที่ศูนย์มณีน้อย (แม่สอด) และเข้ามาที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อเสนอความคิดต่อต้านเผด็จการในประเทศ และเรียกร้องอิปไตยซึ่งเป็นเหตุปฏิกติดเป็นประจำ ดังนั้น หน่วยข่าวกรองจึงไม่ใส่ใจซึ่งควรจะปรับปรุงหน่วยข่าวกรอง

3. Cost associated หักเงินรายได้เป็นค่าใช้จ่าย สามารถลดต้นทุนได้ เช่น ค่าเครื่องบินอาหารการกิน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 Containing the Crisis การดำเนินการทางวิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้นคือ

1. ข้อมูลไม่ชัดเจนและไม่เพียงพอ ข้อมูลมากไปควบคุมจัดการไม่ได้ ข้อมูลน้อยไปไม่เพียงพอสำหรับการตัดสินใจ และที่สำคัญข้อมูลไม่ชัดเจนการที่ Crisis Manage ได้สิ่งที่สำคัญที่สุด คือข้อมูลข่าวสาร Information และถ้าได้รับข้อเสนอแนะภายหลังก็จะเกิดการติดต่อสื่อสาร (Communication) จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะการสื่อสารนำมาซึ่งข้อมูล

2. ในสภาวะ Crisis มักจะเกิด Conflict ความขัดแย้งกันเอง เนื่องจากเวลามี crisis ผู้มีอำนาจ crisis มักจะมีผู้บริหารและผู้หวังดีมากและจะให้ข้อมูลแยะแต่จะ Conflict กันเองโดยจะเสนอทางเลือก หลากๆ ทางเลือก และต้องตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัด ของเวลาทำให้โอกาสตัดสินใจพลาด ถ้าไม่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีหากเกิดปัญหาจริงๆ จะตัดสินใจไม่ได้ ในทางทหาร ถึงต้องมีกรฝึกที่เรียกว่า Situation การจำลองสถานการณ์ว่าหากเกิดสถานการณ์อย่างนี้จะตัดสินใจอย่างไร

3. ในภาวะ Crisis ความน่าเชื่อถือไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งหน้าที่คนที่คนที่จะต้องรับผิดชอบและมีอำนาจในการตัดสินใจในสภาวะการณ์ต่าง ๆ จะต้องเป็นคนที่ได้รับ ความเชื่อถือ ศรัทธา เนื่องจากจะต้องเป็นผู้ไปแก้ไขปัญหาต้องไปปะทะกับ Crisis ซึ่งปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้คือ Information ข้อมูลข่าวสารมีมากหรือน้อยไป การสื่อสารชัดเจน หรือไม่ชัดเจนเพียงใด เทคโนโลยีทางการสื่อสารมีความไวหรือเร็วเพียงใด ทำให้เข้าถึงสื่อได้ง่าย เพื่อช่วยในการตัดสินใจ

มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ CEO Know less than local (CEO = Chiefe executive office)
ผู้นำรู้น้อยกว่าคนท้องถิ่น ฉะนั้นผู้นำหรือผู้บริหารพื้นที่จะต้องรู้ถึงสถานการณ์ก่อนใคร

ขั้นตอนที่ 5 Resolving the Crisis แก้ไขวิกฤต แก้ไขปัญหา เข้าไปแก้ไขโดย

1. ต้องเน้น Speed คือ การกระทำอย่างรวดเร็วที่สุดที่จะทำได้ ยุติปัญหาให้เร็วที่สุด

2. ต้องมีการป้องกัน ใช้ pacman defiance ต้องใช้การต่อสู้ป้องกันโดยใช้การเจรจาต่อรอง, ประนีประนอม

3. ต้องมี Spokesperson คนให้ข่าว เป็นการนำเสนอข้อมูลต่อสาธารณะชนต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร ในการส่งข่าวสารให้กับสาธารณะชนที่จะรับรู้สถานการณ์เป็นอย่างไร วิกฤตเป็นอย่างไร ดังนั้น ต้องชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนสร้างความเข้าใจกับสื่อเจ้าหน้าที่ ผู้ก่อการร้ายและรัฐบาลพม่า

ขั้นตอนที่ 6 Profiting from the crisis เอาวิกฤตเป็นโอกาสเอากำไรจากวิกฤต หาได้โดย

1. ใช้จังหวัด Crisis เพื่อฟื้นฟูความเสียหาย แสดงความรับผิดชอบอย่างรวดเร็ว เต็มที่ และเพิ่มประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ ให้มีความพร้อมมากขึ้น โดยเพิ่มประสิทธิภาพในการข่าวให้ดีขึ้น เพิ่มการรักษาความปลอดภัยของสถานที่ให้เข้มงวดขึ้น ต้องไม่ปล่อยให้หละหลวมให้คนเข้าไปยึดสถานที่ได้อีก และปรับปรุงเตรียมความพร้อมให้มากขึ้นวางแผนในการควบคุมติดต่อสื่อสารให้ดียิ่งขึ้น

2. ใช้หลักความเชื่อถือศรัทธาต่อสถาบันเป็นสิ่งสำคัญมาก การที่เราเข้าไปรับสภาพปัญหาได้เร็ว และพูดความจริงต่อสาธารณะ ยอมรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้น หากตัวประกันเสียชีวิตหรือบาดเจ็บ เป็นการแสดงให้เห็นว่าเราไม่ได้เฉยเมยต่อสาธารณชน ความเชื่อถือศรัทธาต่อสถาบันยังคงรักษาไว้ได้

บทเรียนจากการปฏิบัติการในครั้งนี้พบว่า การตั้ง บก.เหตุการณ์ที่ติดกับ ที่หมายมากเกินไป ทำให้การปฏิบัติการยากและมองไม่เห็นภาพกว้างในการปฏิบัติการระงับการควบคุม และการจัดการที่เหมาะสมไม่มีการกันเขตวงรอบของเจ้าหน้าที่ ตำรวจท้องที่ขาดความรู้ ในการดำเนินการขาดการประสานงานและการทำความเข้าใจกับสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร และผู้ปฏิบัติงานไม่มีความรู้ ในการปฏิบัติการและขาดความเข้าใจในสถานการณ์ที่เพียงพอ

บทสรุป

จากแนวคิดทั้งหมดนั้นในการจัดการตัดสินใจในสภาวะวิกฤตนั้น หลักการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤตจึงเป็นที่จะต้องนำเสนอข้อมูลที่ทำให้คู่กรณีหรือคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความไว้วางใจโดยอาศัยวิธีการเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมี “สะพาน” หรือมีแนวทางในการหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยการสื่อสารนั้น

จะต้องไม่ดำรงอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่ตนจะพึงได้โดยไม่สนใจความเป็นไปของสังคม แต่ประการใด ด้วยเหตุผลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนในลักษณะดังกล่าวนี้ อาจนำไปสู่การสร้าง ความแตกแยกของคนในสังคมที่มีการรับสาร

ปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองได้มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการที่นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ เช่น กระบวนการสื่อสารทางการเมือง ที่เป็นการนำเทคโนโลยีที่สมัยและกลยุทธ์ทางการสื่อสารแบบใหม่มาใช้ คือ การใช้อินเทอร์เน็ต, โทรศัพท์ผ่านดาวเทียม, VDO Link, Phone-In เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้นำกลยุทธ์ทางการสื่อสาร มาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองและประชาชนอาจได้รับสื่อทางการเมืองหรือการสื่อสาร ทางการเมืองด้วย ซึ่งในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์จากข้อมูลข่าวสาร ด้วยความมีเหตุมีผลและความรู้เท่าทันจากข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อมูลเท็จจริงในทางการเมือง โดยไม่หลงเชื่อในกระบวนการโฆษณาชวนเชื่อและในการปลุกระดมทางการเมืองและเพื่อไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางภาครัฐบาล สื่อมวลชน ทั้งนี้ ในทางภาครัฐควรมีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตย อย่างถูกต้อง และเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง และรู้เท่าทันจากนักการเมือง และพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมืองซึ่งในแต่ละฝ่ายจะมีการขับเคลื่อนต่อสู้ในทางด้าน ความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ประชาธิปไตย ในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. (2552). การเมืองภาคพลเมือง บทวิเคราะห์แนวคิดและปฏิบัติการท้าทาย
อำนาจการเมืองในระบบตัวแทน กรุงเทพมหานคร บริษัท เอ็ดสันทน์เพรสโปรดักส์
จำกัด. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2550). การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ :
สถาบันพระปกเกล้า.
- ยุทธพร อิศราย. (2552). ความรู้คืออำนาจในรวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์เนื่องในโอกาส
ครบรอบ 31 ปี มสธ. ครบรอบ 27 ปีรัฐศาสตร์. นนทบุรี: สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุทธพร อิศราย. (2551). การสื่อสารทางการเมืองกับกระแสโลกาภิวัตน์ประมวลสาระชุดวิชา
การสื่อสาร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วันชัย วัฒนศัพท์ แปลและเรียบเรียง. (2548). คู่มือการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและ
การแก้ปัญหาความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์จำกัด.
- สุรพงษ์ โสณะเสถียร. (2541). การสื่อสารกับการเมือง. กรุงเทพฯ : ประสิทธิ์ภัตย์แอนด์ พรีนติ้ง.
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2551). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- Almond, G. A., & Coleman, J. S. (1960). *The politics of the developing areas*.
Princeton University Press.
- Almond, G. A., & Powell, G. B., Jr. (Eds.). (1980). *Comparative politics today: A
world view*. Brown and Company.
- Chaffee, S. (1977). Mass communication in political socialization. In S. A. Renshon
(Ed.), *Handbook of political socialization*. New York. Free Press.
- Denton, R. E., & Woodward, G. C. (2003). *An introduction to political communi-
cation*. Routledge.
- James, E., & James, E. H. (2008). Linking crisis management and leadership com-
petencies: The role of human resource development. *Advances in De-
veloping Human Resources*, 10(3), 352-367.
- Deutsch, K. W. (2003). Political community and the North Atlantic area. In B. F.
Nelsen & A. Stubb (Eds.), *The European Union: Readings in the theory
and practice of European integration* (pp. 123-124). Lynn Rienner.

แนวทางการส่งเสริมคุณภาพ การใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalD ของประชาชน ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ขวัญแก้ว เจตเขตกันต์*, สุชาติ อุดลยบุตร**, บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชน ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว และการถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษพบว่า คุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalD อยู่ในระดับมาก และประชาชนที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalD แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลต่อคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalD อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalD พบว่าควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชัน ThalD ให้ตรงกับการใช้งานของประชาชน

คำสำคัญ: คุณภาพการใช้บริการ, แอปพลิเคชัน ThalD, จังหวัดราชบุรี

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด ผู้ประสานงานหลัก;
อีเมล: sweetbutsharp.39@gmail.com

** อาจารย์ที่ปรึกษา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์พลโท ดร. คณะรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

*** อาจารย์ที่ปรึกษา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

Guidelines for Promoting Service Quality of ThaID Application Usage of People in Photharam District, Ratchaburi Province

Kwankaew Jetketkan*, Suchart Adulbutr**,
Bampen Maitreesophon***

Abstract

This research aims to study guidelines for promoting the quality of ThaID Application service usage of people in photharam district, Ratchaburi province. Samples of the quantitative research comprised 400 people. Data was analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and multiple regression analysis. Samples of the qualitative research comprised 12 key informants. Data was collected through in-depth interviews and analyzed by using content analysis. Findings: the quality of ThaID Application service usage was at a high level, And people with different personal characteristics had different opinions towards the quality of ThaID Application service usage at the statistically significant level of 0.05 while the factor of Technology Acceptance Factors affected the quality of ThaID Application service usage at the statistically significant level of 0.05, and guidelines for promoting the quality of ThaID Application service usage found that the ThaID Application should be developed to respond to the people's usage.

Keyword: Service Quality, ThaID Application, Ratchaburi Province

* Master of Public Administration students, Faculty of Public Administration and Social Studies, Stamford International University. Corresponding Author; E-mail: sweetbutsharp.39@gmail.com

** Advisor, Assistant Professor Lieutenant General Dr. Faculty of Public Administration and Social Studies, Stamford International University.

*** Advisor, Assistant Professor Dr. Faculty of Public Administration and Social Studies, Stamford International University.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีงานวิจัยนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย ความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้สังคมในศตวรรษที่ 21 เข้าสู่ยุคสังคมสารสนเทศ ซึ่งมีการใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลดิจิทัล (Digitalization) เป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารงานภาครัฐที่รัฐจำเป็นต้องปรับกระบวนการค้นทางความคิด เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและระบบการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ ให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ทั้งด้านการให้บริการแก่ประชาชน ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อก้าวสู่เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล (Digital Economy) จึงเกิดการบริหารจัดการภาครัฐแบบใหม่และนำไปสู่การพัฒนาแนวคิด “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” ขึ้น (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2564) เมื่อภาครัฐเปลี่ยนผ่านสู่ยุคราชการ 4.0 ที่มุ่งเน้นประโยชน์การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีเจตนารมณ์ผลักดันให้กระบวนการ ขั้นตอน ระยะเวลา เกี่ยวกับการอนุญาต การทำธุรกรรมต่าง ๆ กับภาครัฐให้มีความสะดวกยิ่งขึ้น เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2564 ราชกิจจานุเบกษา ได้เผยแพร่ประกาศกรมการปกครอง เรื่อง ยกเลิกการเรียกสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน เพื่อรองรับการเป็นรัฐบาลดิจิทัล

กรมการปกครอง ได้ขับเคลื่อนโครงการพัฒนาระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล (DOPA-Digital ID) ผ่านแอปพลิเคชัน ThaiID เพื่อสร้างต้นแบบนวัตกรรมใหม่ในการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัลของประเทศเพื่อรองรับการใช้งานบริการภาครัฐ โดย ThaiID (ไทยดี) คือ ระบบที่ใช้ในการพิสูจน์และยืนยันตัวตน (Digital ID) โดยระบบการทำงานของแอปพลิเคชัน ThaiID คือ การแสดงภาพบัตรประจำตัวประชาชน ในรูปแบบดิจิทัล ทั้งด้านหน้าบัตรและหลังบัตร เพื่อใช้ในการพิสูจน์และยืนยันตัวตน (Digital ID) รวมถึงการเปรียบเทียบภาพใบหน้า (Face Verification System) ทางดิจิทัลเมื่อประชาชนเข้าไปใช้บริการจากทางภาครัฐหรือภาคเอกชนที่จำเป็นต้องมีการยืนยันตัวตนก็สามารถเข้าสู่ระบบแอปพลิเคชัน ThaiID เพื่อยืนยันตัวตน โดยไม่ต้องกรอกข้อมูลให้เสียเวลา และสามารถรองรับการใช้งานของประชาชนทั่วประเทศ ถือเป็นการสร้างมิติใหม่ของการทำธุรกรรมภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความสะดวก รวดเร็ว ผ่านช่องทางดิจิทัลและมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังลดความเสี่ยงในการใช้เอกสารราชการปลอมในกระบวนการยืนยันตัวตนของระบบเดิม ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกให้การประกอบธุรกิจและการทำธุรกรรมต่างๆ ในยุคดิจิทัล และ Thailand 4.0 ให้มีความรวดเร็ว มั่นคงและปลอดภัย สามารถบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน, 2566)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการทราบถึงการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการ

ดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก จึงมีความสนใจที่จะศึกษา แนวทางการส่งเสริมคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อได้รับรู้เหตุผลที่แท้จริงในการใช้แอปพลิเคชัน ThaiID อีกทั้ง ยังเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนา รวมทั้งปรับปรุงระบบ (DOPA-Digital ID) ผ่านแอปพลิเคชัน ThaiID ให้มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพในการใช้งานสูงสุด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีคุณภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี รวมทั้งสิ้น 135,170 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1970) กำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) สถานภาพสมรส (5) อาชีพ (6) รายได้ต่อเดือน มีจำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ประกอบด้วย (1) การรับรู้ถึงประโยชน์ (2) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (3) การรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย (4) การรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว มีจำนวน 20 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด มีการประเมินค่าแบบ ลิเคิร์ทสเกล (Likert Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID

ประกอบด้วย (1) การเข้าถึงบริการ (2) ความน่าเชื่อถือ (3) ความไว้วางใจ (4) การตอบสนองต่อผู้ใช้งาน มีจำนวน 20 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิด มีการประเมินค่าแบบ ลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ประกอบด้วย (1) การรับรู้ถึงประโยชน์ (2) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (3) การรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย (4) การรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว

ตอนที่ 3 คุณภาพการใช้บริการ ประกอบด้วย (1) การเข้าถึงบริการ (2) ความน่าเชื่อถือ (3) ความไว้วางใจ (4) การตอบสนองต่อผู้ใช้งาน

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) จำนวน 3 ท่าน โดยนำผลของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมารวมกันเพื่อคำนวณหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ (Index of item Objective Congruence : IOC) โดยข้อคำถามที่ใช้ได้ต้องมีค่าความเที่ยงตรงมากกว่า 0.7

การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Try-Out) กับบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับประชากรและไม่ไขกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.964

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือน โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการใช้บริการประกอบด้วย (1) การเข้าถึงบริการ (2) ความน่าเชื่อถือ (3) ความไว้วางใจ (4) การตอบสนองต่อผู้ใช้งาน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD)

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล โดยใช้สถิติ t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 2 กลุ่ม และใช้สถิติ One-way ANOVA สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 3 กลุ่ม ขึ้นไป และหากพบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ LSD (Least Significant Difference Test) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุ - ผล ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีกับคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) และทดสอบความเป็นอิสระกันของความคลาดเคลื่อนจากสูตรของ Durbin-Watson ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 1.5 - 2.5

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

การให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
1. การเข้าถึงบริการ	3.73	0.92	มาก	4
2. ความน่าเชื่อถือ	3.99	0.85	มาก	3
3. ความไว้วางใจ	4.08	0.77	มาก	1
4. การตอบสนองต่อผู้ใช้งาน	4.03	0.90	มาก	2
รวม	3.96	0.78	มาก	

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า คุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในภาพรวม และรายด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านความไว้วางใจ ด้านการตอบสนองต่อผู้ใช้งาน ด้านความน่าเชื่อถือและด้านการเข้าถึงบริการ

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชน
ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชน
ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ (1) เพศ (2) อายุ
(3) ระดับการศึกษา (4) สถานภาพสมรส (5) อาชีพ (6) รายได้ต่อเดือน

สมมติฐาน	สถิติที่ใช้	Sig.	ผลการทดสอบ
เพศชาย และเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	t-test	0.001	ยอมรับ
อายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	One-way ANOVA	0.008	ยอมรับ
ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	One-way ANOVA	0.004	ยอมรับ
สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่าง	One-way ANOVA	0.223	ปฏิเสธ
อาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	One-way ANOVA	0.002	ยอมรับ
รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน	One-way ANOVA	0.384	ปฏิเสธ

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. เพื่อศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี	การให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชน ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี				
	B	S.E.	สปส. Beta	t	Sig.
(ค่าคงที่)	0.352	0.133	-	2.647	0.000***
1. การรับรู้ถึงประโยชน์	0.440	0.040	0.553	11.045	0.000***
2. การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน	0.097	0.045	0.110	2.147	0.032*
3. การรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย	0.169	0.034	0.148	4.973	0.
4.	0.242	0.034	0.213	7.033	000***

หมายเหตุ

*	$p \leq 0.05$	R	= 0.863
**	$p \leq 0.01$	R ²	= 0.744
***	$p \leq 0.001$	R ² ปรับ	= 0.742
		F	= 287.610

ระดับนัยสำคัญ = 0.000

Durbin-Watson = 1.742

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จากการทดสอบความเป็นอิสระกันของความคลาดเคลื่อน (Durbin-Watson) ในครั้งนี้มีค่าเท่ากับ 1.742 คือ ตัวแปรอิสระประกอบด้วย (1) การรับรู้ถึงประโยชน์ (2) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (3) การรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย (4) การรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์เชิงอิสระในตัวเอง โดยมีค่าความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม (R) อยู่ในระดับสูงมาก 0.863 และพิจารณาจากการปรับมาตรฐานของตัวแปร (Standardized Variables) ร้อยละ 74.20 – 74.40 ในการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ และค่า สปส. Beta เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ (β การรับรู้ถึงประโยชน์ = 0.553, Sig = 0.000) ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว (β การรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว = 0.213, Sig = 0.000) ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย (β การรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย = 0.148, Sig = 0.000) และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (β การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน = 0.110, Sig = 0.032) โดยตัวแปรอิสระ ที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล กับการให้บริการแอปพลิเคชัน

ThalID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งานมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ การใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว ด้านการรับรู้ความเสี่ยง ด้านความปลอดภัย และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน

จากตารางที่ 3 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$\begin{aligned}\hat{Y} &= b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 \\ &= 0.352 + 0.440 (\text{การรับรู้ถึงประโยชน์}) + 0.097 (\text{การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน}) + 0.169 (\text{การรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย}) + 0.242 (\text{การรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว})\end{aligned}$$

$\hat{Y}$ หมายถึง การใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีความเหมาะสมกับค่า R^2 (Coefficient of Determination) ในระดับสูง ซึ่งมีค่าเท่ากับ $= 0.744$

สรุปได้ว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ในภาพรวม ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งานมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการ ใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

4. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalID ของประชาชน ในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการใช้บริการแอปพลิเคชัน ThalID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยทำการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน คือ ผู้บริหาร - หัวหน้าส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยใช้การเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) สรุปผลได้ ดังนี้

สรุปผลการสัมภาษณ์ด้านปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ทั้ง 4 ด้าน พบว่า 1) ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ระบบการยืนยันตัวตนผ่านแอปพลิเคชัน ThalID สร้างความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการโดยสามารถทำธุรกรรมกับภาครัฐได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เป็นการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ต่อการติดต่อราชการ 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน การใช้งานแอปพลิเคชัน

ThaiD ส่วนใหญ่สามารถทำความเข้าใจเองได้ แต่บุคคลทั่วไปหรือผู้สูงอายุอาจมีความยุ่งยากและซับซ้อน จนไม่สามารถทำความเข้าใจได้เอง 3) ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย การใช้งานระบบการยืนยันตัวตนผ่านแอปพลิเคชัน ThaiD โดยการสแกนใบหน้า/ลายนิ้วมือ รวมถึงการกำหนดรหัสการเข้าใช้งานด้วยตนเองมีความปลอดภัยของระบบในระดับหนึ่งและมั่นใจว่าข้อมูลจะไม่รั่วไหลออกไปถึงจะมีการรับรู้ว่ามีระบบการป้องกันการขโมยข้อมูลและกำหนดสิทธิการเข้าถึงข้อมูล แต่สำหรับผู้ใช้งานบางกลุ่มอาจมีความกังวล ทั้งนี้ ควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและไว้วางใจของผู้ใช้บริการว่าระบบมีความปลอดภัย 4) การรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว การเข้าใช้งานแอปพลิเคชัน ThaiD การดาวน์โหลดหรือการติดตั้งมีการนำเข้าสู่ข้อมูลส่วนบุคคลในระบบเพื่อให้บริการ ทั้งนี้ หากเกิดการโจรกรรมข้อมูลในขณะที่เข้าใช้งาน ถึงแม้ว่ากรมการปกครอง เป็นผู้ดูแลระบบโดยตรงและรับรองความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยเช่นเดียวกับธนาคาร รวมถึงระบบป้องกันการจับภาพหน้าจอ ผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน ThaiD ส่วนใหญ่ ยังมีความกังวลและยังไม่มีเชื่อมั่นในระบบเต็ม 100%

สรุปผลการสัมภาษณ์ ด้านคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ทั้ง 4 ด้านพบว่า 1) ด้านการเข้าถึงบริการ สามารถเข้าใช้งานได้ง่ายและสะดวก ทั้งนี้ ยังมีข้อจำกัดในกลุ่มผู้ให้บริการบางกลุ่ม เนื่องจากอาจจะไม่ถนัดในการใช้บริการยืนยันตัวตน 2) ด้านความน่าเชื่อถือ ระบบการยืนยันตัวตนผ่านแอปพลิเคชัน ThaiD มีความเชื่อถือได้ในระดับหนึ่งจากผู้ใช้งานจริง บุคคลบางกลุ่มยังไม่ทราบข้อมูลหรือประโยชน์ ที่แท้จริงของแอปพลิเคชัน ThaiD เห็นควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจังและบูรณาการอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้ผู้ใช้งานหรือผู้ที่กำลังตัดสินใจใช้บริการเกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น 3) ด้านความไว้วางใจ โดยระบบจะจดจำและดำเนินการทำธุรกรรมได้เพียงเครื่องเดียวในขณะทำการรายการ ผู้ใช้งานบางกลุ่มมองว่าควรสร้างการรับรู้เรื่องระบบการยืนยันตัวตนผ่านแอปพลิเคชัน ThaiD จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจมากขึ้น 4) ด้านการตอบสนองต่อผู้ใช้งาน ระบบการยืนยันตัวตนผ่านแอปพลิเคชัน ThaiD สามารถอำนวยความสะดวกและลดขั้นตอนการติดต่อราชการ ลดความเสี่ยงต่อการถูกปลอมแปลงเอกสาร/ตัวตน ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความปลอดภัย

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

คุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมและรายด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า

เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID แก่ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพตรงตามความต้องการของประชาชนที่เข้ารับบริการ โดยมีการให้บริการอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับทฤษฎีของ Parasuraman และคณะ (1985) ได้กล่าวว่า บุคคลผู้ปฏิบัติรับใช้ที่ยั่งยืน และนำส่งความซาบซึ้งใจของบริการที่เป็นเลิศแก่ลูกค้า เพื่อสร้างผลลัพธ์จากการนำส่งบริการที่ดีให้ลูกค้าผู้รับบริการ ตลอดจนเกิดฐานลูกค้าให้มีความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และก่อให้เกิดความภักดีกับสินค้าบริการตลอดไป มีจำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการเข้าถึงบริการ 2) ด้านความน่าเชื่อถือ 3) ด้านความไว้วางใจ และ 4) ด้านการตอบสนองต่อผู้ใช้งาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินวัจน์ งามวรรณการ (2562) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์เคลื่อนที่ เรื่อง ภาษาอังกฤษสำหรับนักสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์เคลื่อนที่ เรื่อง ภาษาอังกฤษสำหรับนักสารสนเทศและคุณภาพทางเทคนิคและเนื้อหาของแอปพลิเคชัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิดีนันท์ รอดไพและคณะ (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณภาพการให้บริการผ่านระบบแอปพลิเคชัน “เปาตัง” ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการให้บริการผ่านระบบแอปพลิเคชัน “เปาตัง” ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัย ศรีนทิพย์ อรุณสวัสดิ์ฤกษ์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุลและวราพร ดำรงกุลสมบัติ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกร่างอำเภอมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกร่าง อำเภอมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. เพื่อศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ในภาพรวม ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiID ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า การที่ผู้ใช้บริการมีพฤติกรรมนำเทคโนโลยีไปใช้หรือเห็นความสำคัญของเทคโนโลยีว่ามีประโยชน์ ใช้งานง่ายแล้ว

นั้นได้ประเมินและตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยี โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณยาพร ศรีจุลย์ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การยอมรับ การใช้เทคโนโลยีและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการขนส่งอาหารฟู้ดแพนด้า ในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การยอมรับการใช้เทคโนโลยีและคุณภาพการบริการ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการขนส่งอาหารฟู้ดแพนด้า ในจังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ 0.05

4. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ด้านปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ทั้ง 4 ด้าน พบว่า 1) ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน 3) ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย 4) การรับรู้ ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sinha และ Mukherjee (2016) ที่ศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีที่มีปัจจัยต่อการให้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของสาขา ปิดด: กรณีศึกษาชาวอินเดีย (Acceptance of Technology, Related Factors in Use Off Branch E-Banking: An Indian Case Study) จากการศึกษาค้นคว้าทดลองตัวแปรในแต่ละตัว พบว่า การเข้าถึงประโยชน์ การรับรู้การใช้งานง่ายการรับรู้ความซับซ้อน การรับรู้ความไว้วางใจ ในธนาคาร และการรับรู้ความไว้วางใจในเทคโนโลยี เป็นตัวชี้วัดที่มีผลกระทบต่อการตั้งใจใช้งาน ธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้งานชาวอินเดีย และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรวินทร์ ละเอียด ตีพันธ์ (2559) ที่ศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคทางออนไลน์ที่มีผล ต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การยอมรับเทคโนโลยี ด้านการนำมาใช้งานจริงส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครมากที่สุด

ด้านคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี ทั้ง 4 ด้าน พบว่า 1) ด้านการเข้าถึงบริการ 2) ด้านความน่าเชื่อถือ 3) ด้านความไว้วางใจ 4) ด้านการตอบสนองต่อผู้ใช้งาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียารัตน์ มิ่งขวัญ (2566) ที่ศึกษาเรื่อง การเข้าถึงระบบการจองคิวออนไลน์ขอรับบริการงานทะเบียน ล่วงหน้า ของประชาชนในพื้นที่อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ดผลการวิจัยพบว่า ในระดับ กรมการปกครองโดยสำนักบริหารการทะเบียน ควรปรับปรุงพัฒนาระบบการจองคิวออนไลน์ ให้ใช้งานง่ายและสามารถเชื่อมต่อกับ Application ThaiD ได้โดยตรง ควรเพิ่มช่องทาง การประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อออนไลน์และออฟไลน์ให้มากขึ้น เพื่อยกระดับการรับรู้ และการเข้าถึง ระบบการจองคิวขอรับบริการงานทะเบียนล่วงหน้าของประชาชนในทุกพื้นที่ และสอดคล้องกับ งานวิจัยของศิริวรรณ พรหมนิม (2566) ที่ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการใช้งานแอปพลิเคชัน ThaiD ด้านงานทะเบียนออนไลน์ : กรณีศึกษา สำนักทะเบียนอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัย พบว่า ควรมีการปรับปรุงเมนูในแอปพลิเคชัน ThaiD ด้านงานทะเบียนออนไลน์ ให้มีขั้นตอน

ในการเข้าใช้งาน ที่ไม่ยุ่งยากและซับซ้อน เพิ่มเมนูในการใช้งานให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการและมีรูปแบบการให้บริการที่ทันสมัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชัน ThaiD แต่ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ผู้ใช้งานเลือกใช้แอปพลิเคชันนั้นเกิดจากการรับรู้ประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นอย่างแรก ดังนั้น ภาครัฐจำเป็นต้องพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการและอำนวยความสะดวกในการใช้งานของประชาชน การส่งเสริมบริการบนดิจิทัลจึงควรให้ความสำคัญเพื่อยกระดับด้านคุณภาพบริการ ตลอดจนด้านมาตรฐานการให้บริการ ภาครัฐผ่านนวัตกรรมใหม่บนแอปภาครัฐ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการพัฒนารูปแบบแอปพลิเคชัน ThaiD ให้ตอบสนองต่อความต้องการมากยิ่งขึ้น รวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชันทางภาครัฐในยุคทันสมัย ตามแนวปฏิบัติกระบวนการดิจิทัลภาครัฐ

2) ภาครัฐควรส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมให้ประชาชนติดต่อทำธุรกรรมบริการจากหน่วยงานภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ลดภาระการเข้าถึงการบริการแก่ประชาชน สร้างการรับรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนและวิธีการใช้งาน การสร้างความเชื่อมั่น ด้านความปลอดภัยของแอปพลิเคชัน ThaiD

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาตัวแปรปัจจัยด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน เช่น การตัดสินใจใช้บริการ หรือพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ เป็นต้น เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีการใช้งานที่มีความหลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการปกครองสำนักบริหารการทะเบียน. (2566). ระบบ Digital ID ของกรมการปกครองในแอปพลิเคชัน ThaiID. ค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.bora.dopa.go.th>
- เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์. (2559). การยอมรับเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคทางออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. (บัณฑิตวิทยาลัย). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จิรภา รุ่งเรืองศักดิ์. (2557). การศึกษาการยอมรับและการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความไว้วางใจในการใช้บริการระบุตำแหน่ง (Location-based Services: LBS) ของผู้ใช้บริการในเขต กรุงเทพมหานคร. (ภาคินพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชัยพัชร เตชะเกษมสุข. (2563). การยอมรับเทคโนโลยีและการสื่อสารการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อรองเท้าออนไลน์ของผู้บริโภค Generation X ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ฐิตินันท์ รอดไพร และรัฐชาติ ทัศนัย. (2565). การศึกษาคุณภาพการให้บริการผ่านระบบแอปพลิเคชัน“เป่าตัง” ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 14(2), 109–127. <https://doi.org/10.53848/irdssru.v14i2.256051>
- ปุลยาพร ศรีจุลย์. (2564). การยอมรับการใช้เทคโนโลยีและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการขนส่งอาหารฟู้ดแพนด้า ในจังหวัดปทุมธานี. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, คณะบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาเอกการจัดการโลจิสติกส์
- ปรียารัตน์ มิ่งขวัญ และวิชญ์ สมิตสุวรรณค์. (2566). การเข้าถึงระบบการจองคิวออนไลน์ขอรับบริการงานทะเบียนล่วงหน้าของประชาชนในพื้นที่อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารการบริหารการปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 12(2), 121-138. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/article/view/267268>
- ศรินทิพย์ อรุณสวัสดิ์ฤกษ์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ วราพร ดำรงค์กุลสมบัติ. (2564). ประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 11(4), 733-745. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/251096>
- ศิริวรรณ พรมนิม. (2566). ประสิทธิภาพการใช้งานแอปพลิเคชัน ThaiID ด้านงานทะเบียนออนไลน์: กรณีศึกษาสำนักทะเบียนอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท. (การศึกษานิพนธ์)

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2564). **ที่มาโครงการยกเลิกสำเนาเอกสารราชการ**. ค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.dga.or.th/our-services/dga-dd2/dga-011/>
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. **Journal of Marketing**, 49(4), 41-50.
- Sinha, I., & Mukherjee, S. (2016). Acceptance of technology, related factors in use e-banking: An Indian case study. **Journal of High Technology Management Research**, 27(2), 88-100.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: an introductory analysis**. New York: Harper & Row.

แนวทางการพิจารณาและการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษาของศูนย์การเมือง สังคมและอาณานิคมศึกษา

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษาเป็นวารสารที่นำเสนอบทความวิชาการจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาทั่วไปทั้งภายในและภายนอกประเทศได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนวิทยาการโดยเฉพาะองค์ความรู้ใหม่ในสาขา รัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การเมืองการปกครอง และเอเชียศึกษาในกรอบอาณานิคมศึกษา (Area Study)

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์อาจอยู่ในรูปแบบต่อไปนี้ บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ เป็นต้น ต้นฉบับ (Manuscript) ที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขจะต้องไม่เคยเผยแพร่ใน วารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์) และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ต้องไม่เป็นผลงานทางวิชาการที่ลอกเลียน ดัดทอนจากผลงานวิจัยของผู้อื่น ไม่มีการคัดลอกหรือชักนำให้เข้าใจผิดในผลงานหรือผลการศึกษา เรื่องที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer-reviewed) และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

คำแนะนำสำหรับผู้ส่งบทความลงตีพิมพ์ในวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา (Author Guideline)

1. ประเภทของบทความที่รับพิจารณา

- 1.1 บทความวิชาการ
- 1.2 บทความวิจัย
- 1.3 บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ
- 1.4 บทความพิเศษ

2. รูปแบบการเขียนบทความ

2.1 ชื่อเรื่อง ให้พิมพ์ชื่อเรื่องบทความไว้กลางหน้ากระดาษ ทั้งชื่อเรื่องภาษาไทยและชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ พร้อมใส่เครื่องหมาย ** และระบุ footnote ว่า บทความนี้เขียนขึ้นมาจากวัตถุประสงค์ใด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.2 ชื่อผู้เขียน ใส่ชื่อผู้เขียนบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องระบุตำแหน่งหน้าชื่อ ไว้ด้านขวาสุด พร้อมใส่เครื่องหมาย * เพื่อระบุใน footnote ว่าผู้เขียนเป็นใคร ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี) ของผู้เขียนทุกคน อยู่สถานที่ใด (ในกรณีที่มีชื่อผู้เขียนหลายคน กรุณาระบุให้ครบทุกคน)

- 2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ไม่เกิน 250 คำ)
- 2.4 คำสำคัญ (Keyword) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ไม่เกิน 5 คำ)
- 2.5 บทนำ
- 2.6 เนื้อหา
- 2.7 บทสรุป
- 2.8 เอกสารอ้างอิง

3. การเตรียมต้นฉบับ

- 3.1 ให้ระบุชื่อผู้เขียน ยศหรือตำแหน่ง ที่อยู่หรือที่ทำงานที่สามารถติดต่อได้ พร้อมเบอร์โทรศัพท์ อีเมลและโทรสารที่สามารถติดต่อได้
- 3.2 ส่งต้นฉบับจำนวน 1 ชุด
- 3.3 พิมพ์โดยโปรแกรม Microsoft Word for Windows
- 3.4 ใช้อักษรแบบ TH SarabunNew ขนาด 16 โดยใช้กระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียวเท่านั้น
- 3.5 ระยะห่างระหว่างบรรทัดให้ใช้ single space ความยาวของบทความไม่น้อยกว่า 15 หน้าแต่ไม่เกิน 20 หน้า รวมเอกสารอ้างอิง
- 3.6 ใช้ระบบอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)
- 3.7 การตั้งค่าหน้ากระดาษ
 - ระยะขอบบน (Top margin) 1" หรือ 2.54 เซนติเมตร
 - ระยะขอบล่าง (Bottom margin) 1" หรือ 2.54 เซนติเมตร
 - ระยะขอบซ้าย (Left margin) 1.5" หรือ 3.18 เซนติเมตร
 - ระยะขอบขวา (Right margin) 1" หรือ 2.54 เซนติเมตร

4. การส่งต้นฉบับ

การส่งต้นฉบับสามารถทำได้หลายช่องทาง

- 4.1 ส่งต้นฉบับ 1 ชุด ไปยังกองบรรณาธิการวารสาร ศูนย์การเมือง สังคม และอาณานิคมศึกษา คณะรัฐศาสตร์ อาคารศรีศรัทธา ชั้น 3 ห้อง 314 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทรศัพท์ 02-310-8497 , 096-259-0036
- 4.2 ส่งทางอีเมลมายัง eascram@gmail.com โดยเขียนหัวข้ออีเมลว่า ส่งบทความ เรื่อง.....
- 4.3 ส่งทางออนไลน์ โดยเข้าไปสมัครและส่งต้นฉบับได้ด้วยตนเองที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index>

5. การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีที่ต้องมีการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเรื่อง

1) ให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยระบุ ชื่อผู้แต่ง และปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความ ที่ต้องการอ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และอาจระบุเลขหน้าของเอกสาร ที่อ้างด้วยก็ได้หากต้องการ

(ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์, เลขหน้า) ไว้ท้ายข้อความที่อ้างถึง

(สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2549, น. 200-205)

(McCartney & Phillips, 2006, p. 498-499)

2) ให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference citation) โดยการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้น ๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งภายใต้หัวข้อ เอกสารอ้างอิง สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทย หรือ Reference สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) กรณีรายการเอกสารอ้างอิงภาษาไทย ให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษต่อท้าย

รายการอ้างอิงภาษาไทย ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงมีดังนี้

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์/ผู้จัดพิมพ์.

พรพิมล ตรีโชติ. (2542). **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Huntington, S. (2003). **The Clash of Civilization and the Remaking of World Order**. New York: Simon & Schuster Paperbacks.

2. วารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). “ชื่อบทความ.” **ชื่อวารสาร** ปีที่,ฉบับที่ (เดือน): หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

สมบัติ จันทร์วงศ์. (2557). “คนอาณานิคมหรือประชาธิปไตยในอาเซียน: มุมมองของ Alexis de Tocqueville.” **วารสารเอเชียปริทัศน์ ฉบับปฐมฤกษ์** 15,5: 23-63.

Chanrochanakit, P. (2011). “Deforming Thai Politics As Read through Thai Contemporary Art.” **Third Text** 25,4: 419-429.

3. นิตยสารหรือหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์เผยแพร่). “ชื่อบทความ.” **ชื่อนิตยสาร/หนังสือพิมพ์** (วันที่ เดือนที่) : หน้า.

มุฮัมหมัดอิลยาส หย่าปรัง. (2554). “จะเอาอย่างไรกับภาคใต้?” มติชน (3 มิถุนายน): 15.

4. บทความจากเว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อเรื่อง. ค้นเมื่อ วัน เดือน ปี ที่สืบค้น จากชื่อเว็บไซต์.

สมชาย ภาณุวิวัฒน์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่าง AEC และประชาคมสังคม และ
วัฒนธรรมอาเซียน. ค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2557 จาก <http://www.mfa.go.th>.

5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทและดุษฎีบัณฑิต

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาดุษฎี
บัณฑิต). ชื่อมหาวิทยาลัย, ชื่อคณะ, ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา.

Boroughs, B.B.S. (2010). Social networking websites and voter turnout.
(Master's thesis). Georgetown University, Faculty of the Graduate School
of Arts and Sciences.

ธีระพันธ์ ชนาพรณ. (2548). การจัดการการสื่อสารของคณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยเอกราชที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับ
ปริญญาตรีของนักศึกษาชั้นปีที่ 1.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทและดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาการสื่อสาร ภาครัฐและ
เอกชน.

***หมายเหตุ ต้นฉบับบทความที่นำเสนอจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์และคำแนะนำการเขียนที่
กำหนดเท่านั้น จึงจะได้รับพิจารณาดำเนินการประเมินบทความก่อนตีพิมพ์สามารถดูรายละเอียด
การจัดเตรียมต้นฉบับได้ที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramj/index>

จริยธรรมในการพิมพ์ (Publication Ethics)

วารสารให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้นจึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้พิมพ์

1. บทความที่ผู้พิมพ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้พิมพ์ต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งหากมีการระบุผลงานของผู้อื่นในต้นฉบับ ไม่ว่าจะเป็นการคัดลอกข้อความ (Quotation) การสรุปความ (Paraphrase) หรือการย่อความ (Summary) ต้องมีการอ้างอิง (Citation) ทั้งในเนื้อหา (In-text citation) และการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตอนท้าย (References) และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำผู้แต่ง” หรือ “Author Guidelines”
4. หากผลงานทางวิชาการของผู้พิมพ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วมหรืออาสาสมัครหรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้พิมพ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
5. ผู้พิมพ์ต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารแล้ว
6. ชื่อผู้พิมพ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้น ๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์กับวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมาย และขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพบทความในกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการพิจารณาบทความโดยอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และโดยปราศจากอคติด้านเชื้อชาติ ความเชื่อทางศาสนา เพศ แนวคิดทางการเมือง และสถาบันที่สังกัด ต่อผู้พิมพ์และบทความที่พิจารณาไม่ว่าด้วยกรณีใด
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้พิมพ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง

4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีพันธ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้มีพันธ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน ไม่นำส่วนใดส่วนหนึ่งของข้อมูลต้นฉบับที่ตนเป็นผู้ประเมินไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนหากไม่ได้รับความยินยอมอย่างเป็นทางการจากผู้เขียนหรือความเห็นชอบจากบรรณาธิการ
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารกำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

แบบฟอร์มสมัครสมาชิกวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษา

ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วันที่.....

ชื่อ..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ขอสมัครสมาชิกวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษา

☐ รับวารสารรายปี 2 ฉบับ 360 บาท เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

☐ รับวารสารรายปี 4 ฉบับ 700 บาท เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

☐ รับวารสารรายปี 6 ฉบับ 1,000 บาท เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

พร้อมนี้ได้ชำระค่าสมาชิกเป็น ☐ เงินสด

☐ โอนเงินเข้าบัญชี ธนาคารทหารไทย

สาขารามคำแหง ชื่อบัญชี “ศูนย์การเมือง

สังคมและอาณาบริเวณศึกษา ม.ร.”

เลขที่บัญชี 156-2-27622-8

ลงชื่อ.....

วันที่.....

โปรดส่งหลักฐานและใบสมัครสมาชิกมาที่

ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา คณะรัฐศาสตร์ อาคารศรีศรัทธา ชั้น 3 ห้อง 314

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 02-310-8497 , 096-259-0036

อีเมล eascram@gmail.com

เว็บไซต์ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index>

Guideline for manuscript submission.
Journal of East Asia and ASEAN Studies,
Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

Journal of East Asia and ASEAN Studies publishes academic articles from teachers, scholars, researchers, and graduate students in said fields, whether local or foreign, that fall in the scope of political science, international relations, public administration, sociology, anthropology, Asian study in scope of area study.

This journal seeks academic papers, for example, academic articles, research articles, review articles, and book reviews. Manuscripts submitted to Journal of East Asia and ASEAN Studies should be original contributions, not published by any other publication (except for research report and thesis), not be considered by any other publication at the same time, not a plagiarized work, not a shortened, or extracted from other people works, which could lead to misunderstanding in results of the research or study. All published articles must be reviewed by experts in related fields and approved by editorial boards.

Author Guideline

1. Type of manuscript

- 1.1. Academic article
- 1.2. Research article
- 1.3. Review article and book review
- 1.4. Special article

2. Manuscript template

2.1 Article name in Thai and English in the center of the paper. Use ** and specify the purpose of this article, both in Thai and English, in a footnote.

2.2 Author's name, both in Thai and English, without name title at the right side of the paper. Use * and specify the author's title, affiliated institution, and academic position (if applicable) in Thai and English in a footnote. If there is more than one author, please identify everyone.

2.3 Abstract in Thai and English, up to 250 words in length.

2.4 Specify the article's keyword in Thai and English, up to five key-words.

2.5 Introduction of the article.

2.6 Body of the article.

2.7 Conclusion of the article.

2.8 Reference materials of the article.

3. Manuscripts preparation

3.1 State author's name, title, academic position (if applicable), contactable address, email, telephone number, and Teletext.

3.2 One copy of the manuscript.

3.3 Use Microsoft Word program.

3.4 Use TH Sarabun New font size 16 on one-sided A4 paper.

3.5 Use single space option in line and paragraph spacing. Manuscripts must be between 15 - 20 pages, reference included.

3.6 References use APA (American Psychological Association) style.

3.7 Page Setup.

- Set paper's top margins to 1 inch or 2.54 cm.

- Set paper's bottom margins to 1 inch or 2.54 cm.

- Set paper's left margins to 1.5 inches or 3.18 cm.

- Set paper's right margins to 1 inch or 2.54 cm.

4. Manuscript submission

The manuscript may be submitted in any manner

1. Send one copy of the manuscript to the Editorial Board of Journal of East Asia and ASEAN Studies, Centre of Politics, Social and Area Studies, Faculty of Political Science, Sri Sattha Building, 3rd floor, room 314th, Ramkhamhaeng University, Ramkhamhaeng Rd, Hua Mak, Bang Kapi District, Bangkok 10240. Tel: 02-310-8497, 096-259-0036.

2. Email to eascram@gmail.com and uses email subjects as "Submission of the name of the manuscript Manuscript"

3. Make an online submission at <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascram/J/index>. The author must register to the website before submitting can be

done.

5. Citation and reference

1. Use the author-date citation system for in-text citation. Specify the author's name and publication year before or behind the cited text to state the originality. The page number can be specified if need be.

Author's name (Publication year, page number)

before the cited text.

McCartney & Phillips (2006, p. 498-499)

(Author's name, publication year, page number)

behind the cited text.

.....(McCartney & Phillips, 2006, p. 498-499)

2. Reference citation use APA (American Psychological Association) style. All the reference material used in the article should be sorted alphabetically under the Reference Section. Thai Language materials should go before English Language materials.

1. Books

Author name. (Publication year). **Book title**. Edition. Location: Publisher.

Huntington, S. (2003). **The Clash of Civilization and the Remaking of World Order**. New York: Simon & Schuster Paperbacks.

2. Journal

Author name. (Publication year). "Article Title." **Journal Title** Volume, Issue (Month): First page-Last page.

Chanrochanakit, P. (2011). "Deforming thai Politics As Read through Thai Contemporary Art." **Third Text** 25,4: 419-429.

3. Article from magazine or newspaper

Author name. (Publication year). "Article Title." **Magazine/Newspaper title** (Date Month) : Page.

Spring, A., & Earl, C. (2018). "Just not blond': How the diversity push is failing Australian fashion." **The Guardian: Australia Edition**. (22 May) : 8.

4. Article from website

Author name. (Publication year). **Article Title**. Retrieved date/month/ year from website URL

Smith, T., & Williams, B. M. (2019). **How to structure a dissertation**. Retrieved 20 January 2016 from <https://www.scribbr.com/category/dissertation/>

5. Thesis or dissertation

Author name. (Publication year). **Thesis/Dissertation Title**. (doctoral dissertation or master's thesis). Name of institution, Faculty, Degree.

Boroughs, B.B.S. (2010). **Social networking websites and voter turnout**. (Master's thesis). Georgetown University, Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences.

*** Note: All the submitted manuscripts must be prepared according to the provided guideline to be considered for publication. The author's guidelines and manuscript preparation are at <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/easramJ/index>

Publication Ethics

Journal of East Asia and ASEAN Studies emphasizes publication ethics and set the following principle and ethic for all parties involved.

Authors

1. The submitted manuscript should not be published by any other publication or be considered by any other publication at the same time.

2. If the submitted manuscript contains quotations, paraphrasing, or summarizing from other people's work, the manuscript should be properly cited, either in-text or in the reference section. Above all, the manuscript must not be plagiarized work.

3. The submitted manuscripts must be prepared according to the provided guideline.

4. If the submitted manuscript involves the use of animals, participants, volunteers or contains sensitive information about the informant, the author must strictly adhere to applicable law and regulation. A letter of consent or approval from the relevant institution must be present when conducting research.

5. The author must assign the copyright of the submitted manuscript to the Journal of East Asia and ASEAN Studies before publication and agree not to submit the same manuscript to any other publisher after it was accepted.

6. The author must be an actual participant in the research or study discussed in the manuscript.

Editors and Editorial boards

1. The editor and editorial board must conduct a preliminary review of all received manuscripts to determine whether they meet the journal's criteria and scope. Additionally, the manuscripts must undergo a quality control process prior to publication.

2. The editor and editorial board must review all received manuscripts without biased or prejudice against authors' ethnicity, religion, gender, political view, and affiliated institution.

3. The editor and editorial board should be disinterested in financial gain or claiming the manuscripts as their own when dealing with authors and reviewers.

4. The editor and editorial board must not obstruct, alter, or intervene in information exchanging between authors and reviewers.

5. The editor and editorial board must strictly follow the journal's procedure.

Reviewers

1. Reviewers should be disinterested when dealing with authors. The review must be based on the quality of the manuscripts, academic principle, and reason, without biased or prejudice against the authors.

2. Reviewers must be subject matter experts in the field regarding the manuscripts.

3. Reviewers must not seek any gain from the manuscripts they review; using any portion of the information in the manuscripts for personal gain is prohibited without the authors' written consent and editorial board approval.

Subscription Form for the Journal of East Asia and ASEAN Studies,
Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

Date.....

N a m e.....S u r n a m e.....

Address.....

Tel.....Fax.....

I/We would like to subscribe to the journal for:

☐ Bi-Annually 2 Issues 360 BTH Start.....

☐ 2 Year 4 Issues 700 BTH Start.....

☐ 3 Year 6 Issues 1,000 BTH Start.....

☐ Cash

☐ Transfer to account TMB Bank Public Company
Limited Ramkhamhaeng Branch: Account Name:
Centre of Politics, Social and Area Studies. RU.
No. 15-6216-50-25

Signature.....

Date...../...../.....

Please send this form and your payment confirmation to
Centre of Politics, Social and Area Studies, Faculty of Political Science,
Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240
Tel: 02-310-8497 , 096-259-0036 Email: eascram@gmail.com
Website: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index>